Yesode ha-dat : ʻiḳre ha-emunah...le-ḥanekh ba-hem neʻare bene Yiśraʾel be-reshit limudam

Ben Ze'ev, Judah Leib, 1764-1811

Vienna : Gedruḳṭ bay Anṭon Shmid, 1823.

Find this Book Online: https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0

Digitized by Google

Original from HARVARD UNIVERSITY

Public Domain

We have determined this work to be in the public domain, meaning that it is not subject to copyright. Users are free to copy, use, and redistribute the work in part or in whole. It is possible that current copyright holders, heirs or the estate of the authors of individual portions of the work, such as illustrations or photographs, assert copyrights over these portions. Depending on the nature of subsequent use that is made, additional rights may need to be obtained independently of anything we can address.

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain

Digitized by Google

Original from
HARVARD UNIVERSITY

HDI
HW 5KXO L
Heb 7444.400
MICROFILMED
433/5734

MICROFILMED

HARVARD COLLEGE
LIBRARY

GIVEN IN HONOR OF

JULIAN WILLIAM MACK

LL.B. 1887

MEMBER OF THE

BOARD OF OVERSEERS

MG

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from
HARVARD UNIVERSITY

יסודי הדת

כולל

עקרי האמונה

עם

ראשי המצות וחובות האדם

לחנך בהם נערי בני ישראל בראשית למודם.

חברו

יהודה ליב בן זאב.

נדפס פעם שלישית

Jesode Hadath.

ווין

געדרוקט בייא אנטאן שמיד

Wien, gedruckt bey Anton Schmid k. k. priv. Buchdrucker. 1823.

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain

Digitized by Google

Original from HARVARD UNIVERSITY

Heb 7444.400.5

HARVARD COLLEGE LIBRARY
SEP 1929
GIVEN IN HONOR OF
JULIAN WILLIAM MACK

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain

Digitized by Google

Original from
HARVARD UNIVERSITY

הקדמה ראשונה

דבר מסכם אשר אין חולק עליו, כי למוד יסודי הדת ראוי להיות הלמוד הקדוב אשר ילמד הנער, אחרי ידיעתו הקריאה הנכונה באותיות ובמלות חלשון בקצת ידיעת התעתקה על הסדר אשר ערבתי בחבור **מסלת הלמוד**. כי הדת היא זרע קדש ראויה לזרוע על תלמי לב נער רך וצעיר, בעודו כנחל איתן אשר לא עבר בו ובטרם יתרשמו בו מושגים זרים המעלים קנין וחוח, ינירו לו ניר לצדקה בדת ובאמונה, למען עשה שרש חזק בלבו למטה, ויציאו ענפי יראה ומוסר, והמה יתנו פרים, פרי נחמד להשכיל וטוב למעשה. והדבר אשר נתך בלב נער בעודו באבו כאבן יצוק בו וכצנר לא יעתק ממקומו:

ובדת נכללו שני ענינים, האמונה והמעשה. האמונה היא במחשבה, את אשר לבעל הדת להאמין מאלוה מתואריו וממדותיו, והתקוה את אשר לו לקוות בה בחייו ובמותו, והמעשה בפעל, את אשר לו לעשות ולעזוב במצות הדת. ומשני הענינים האלה ראוי שיקדם ידיעת האמונה לידיעת המעשה מטעמים שאמר: 1) האמונה היא במחשבה והמעשה בפעולה, והפעולה נמשכת אחרי המחשבה, וראשונה ראוי שידע מי ה' אשר ישמע בקולו, ואחרי כן מה המעשים אשר בהם יעבוד אותו, וכן נאמר „דע את אלהי אביך (ואח"כ) ועבדהו בלב שלם ובנפש חפצה" ובאמונה יקנה ידיעה ברורה מדתו בכלל, להיות בן ברית הדת ע"ד האמת לא ע"ד העובר. 2) האמונה למודיה מעטים, ונוחים על לב נער לקבל אותם בזמן קצר, ואין כן למודי המעשה כי המצות רבות, וצריך הרחבת זמן עדי יכיל האדם אותם. 3) האמונה מרה אחת לכל בעלי הדת, אינה תלויה במקום פזמן, במין במשפחה. לא כן מצות המעשה, שהם נתלים בזמן במקום במין במשפחה, ובחזדמנות. ומבואר מאליו, כי הלמוד הכולל ראוי שיקדם ללמוד הפרטי. 4) ידיעת האמונה מכרחת

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

הקדמה

בעצמה יותר מידיעת המעשה, וחסרון ידיעת מעשה ממצות התורה אינה שוה בחסרון ידיעת יסוד אחד מיסודי האמונה. ולו יעבור העובר על מצוה אחת ממצות המעשה בשגגה, לא חדל מהיות בן בריה הדת. לא כן אם נעלם מאיש אחד מיסודי הדת ונתעה בדעה כוזבת כי אז חדל מהיות בן בריה הדת ההיא, כי הבלתי מאמין באחדות, או המנשים בוראו, לו יעשה כל מצות התורה, איננו בן בריית דת עבריה. כי הדת בנין מיוסד על יסודי האמונה אשר הדת מחייבת להאמין בם. (יש מה שהשכל נוזר בהם, כאלה שזכרתי, ויש מה שהשכל לא מחייב ולא שולל, כמציאות הנבואה וגלוי אלוה) והעוקר אחת מיסודותיה מקעקע כל הבנין ומהרס אותו. והתברר א"כ כי יש ללמוד האמונה קדימה בזמן ובמעלה ללמוד המעשה:

ואחרי שהודעתי כי למוד הדת מחויבת להיות ראשית דרכי חנוך הנער היודע לקרות הלשון. וכוררתי שני חלקי הדת, האמונה והמעשה, והוכחתי בראיות ברורות, כי משני חלקים האלה ואוי שיקדם חלק האמונה לחלק המעשה, ימשך מאליו שמחוייב להמצא חבור מיוחד בענין הזה, להיות נכון ביד המורה ללמד בו את חניכיו, **ואנכי** אשר מלאתי את ידי, לחבר ספרי הלמוד לילדי העברים, בכל אשר מצאתי שיש לחם מחסור וצרך בו. כאשר חברתי ספר מיוחד לקריאה נכונה לחנך הילדים כה, אשר קראתי בשם **מסלת הלמוד**, נשאני לבי לחבר אחרי כן גם החבור הזה לחנך הילדים בלמוד האמונה, לסמוך דבר אל הקרוב לו, וקראתיו בשם **יסודי הדת**, והיה גם החבור ההוא חלק סמוך לשאר חלקי החבורים המיוחדים לתועלת חנוך הילדים ונכלל בשם **חכולל בית הספר**:

יש שואל אשר יעלה על לבבו לשאל לאמר: אם הצורך אל חבור מיוחד בענין זה גדול כמו שאמרת, מדוע לא נסה עוד איש מכל אנשי הדורות אשר לפנינו לחבר חבור בו? — כי זאת היא השאלה הראשונה אשר הסבן הסבנו האנשים לשאל. על כל חבור חדש אשר חדשים מקרוב יצא, בתקון איזה מצות נושן אשר לא שערום אבותינו, לאמר אלו היה צרך בדבר הלא חכמו אבותינו השכילו לעשותו? והנה ההמון אשר אין לו פנאי להשתכל, זה דרכו כסל למו מני עד, הדבר אשר לא מצא מוכן לפניו מני עד, לו יהיה המכרח שבענינים לא ידע מחסורו ולא ירגיש בהעדרו. והמתחכמים ולא בחכמה, קנאת סופרים אחזתם, במדום ימריאו קולם על חבורים כמו אלה, ולא מחכמת ישאלו לאמר: הטובים אנחנו מאבותינו ולו בעקבותיהם נלך הלא די לנו מבלי שים על לב

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

הקדמה

לב, כי התקון בכל ענין דבר נהוג מאז ומכרח בעצמו, למה שהמסבות משתנות מזמן לזמן וממקום למקום. הלא מצאנו בחכמי הדורות הראשונים, ששנו כמה דברים ועשו הרבה תקונים לפי המקום והזמן, חלא נאמר התקין הלל פרוזבל. וכמה תקנות תקן רבי יוחנן בן זכאי, וכן הרבה מדורות החכמים האלה, אשר ראו חשבו והשתכלו, לערוך מערכות ולתקן ענינים לפי השתנות המקום והזמן, וגם בתיבת המשנה היתה צורך מה שהביא רבנו הקדוש לעשותה על סמך את לעשות להי הפרו תורתך. כי זה דרך החכמים לסדר הענינים לפי מחשבת הדור ולתקון תקונים בכל שעות הזמן ברוב היסים, ואי אפשר בחק האדם לערוך לו דבר להשאר על ענינו בלי שנוי ותקון עוד כל ימי עולם:

אף כי אנו בני ישראל, אשר דתנו הישנה והקדומה מכל הדתות הידועות לנו, אין כל אומה אשר עברה עליה שנוים ונדנד ושלטל כמונו, היפלא איפא, כי השתרגו עלו בנו הרבה מעותות והשחתות אשר צריכים תקון רב, וכאשר ירשן הבנין כן ירבה הפרצים והבדקים בו, וכן צריך תקון וחזוק. ומכל המעותות הרבות, הנה חנוך הבנים המעות היותר גדול אשר צריך תקון רב, כי העדר השגחה על חנוך ישר וקלקל סדור הלמוד המשיך אחריו הרבה קלקלים. ואביא דברי חכם אחד אשר חבר חבור מיוחד נקרא בשם מצרף הדת כתב ז"ל „אין חלק מכל „חלקי חובות האדם נרפה ונעזב ונעלם מעיני עדת העברים יותר מחובות „חנוך הבנים לגדל בניהם בתרבות חכמה ומוסר, ואין הולך לפני העם „לנחותם בדרך הישרה בענין ההוא, אך מה היו עושים לצאת ידי חובות „ולמדתם את בניכם, היו קובעים את בניהם במשמרות נטועים על למוד „התלמוד וספרי החדוד והפלפל, ולו עשו כן והיו שומרים ד' משמרות האלה.

ג) „לבחון ראשונה לב הנער חיכשר בהכנת טבעית אל למוד עמוק העיון „בחדוד בלמוד התלמוד:

ד) „הנער הנמצא מכשר ללמוד התלמוד, לכונן כל העודתו וכל מעשהו „ומשפטו שיוכל להתמיד בו, ולא יטוידוהו עסקי העולם לסוד טעסקי „תורתו:

ב) „גם בשני התנאים האלה, לשמור בו סדר קדימת ואחור, להקדים „לו הלמודים אשר ראוי לו לדעתם גם לצרך למוד התלמוד:

ד) לתת

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

ד) „לתת חלק מקום וזמן לידיעות שאר ענינים אשר חוב לאיש מוסר
„לדעת אותם, אלו כה עשו כי עתה הצדקתים. אך לבלות כל ימי
„הילדות והבחרות בלמוד ענין אחד, מבלי בחון מלפנים לב העלם
„היכשר לו ואם אין, מבלי השקיף אל מה יתעתד הנער בהיותו לאיש
„בא באנשים, אך כל האבות מעתדים את בניהם להיות כלם חכמים
„כלם נבונים, כלם יודעים את התורה, כולם דבנים דיינים, הוא הדבר
„אשר דברתי כי העוו דרכם בחנוך בניהם ויחטיאו המטרה הישרה. ומן
„עשרה ילדים או עשרים אשר יסמר בשרם אל התלמוד, אך אחד או
„שנים, אשר יראו סימן ברכה בלמודם, והיה כי יגדל הנער ויוצא מבית
„הספר ופורש לדרכי העולם, יפג טעם התורה ונמר ריחה שבו בקרב
„ימים אחדים אשר נסת ממנה, כי זה תקפה עליו משנתו, יען מלאו
„כרסו מעדני התלמוד, עד אשר עמסו על בטנו להתאכל ועל מזחו קשה
„להכיל, ועל רוחו לכלכל. וזה אף כי הכשירו טבעו ברחב לב, אך עול
„דרך ארץ טורד אותו משנות התלמוד. והתלמוד כאשר לא יתמידו
„במשנתו יפיג מהר, ודלא מוסיף בו יסיף. ר"ל יכלה ויסוף מה שלמד
„כבר, והאריך עוד בענין ההוא שם." ולא אקדם את הקורא בהכרעת
משפט, עד כמה צדקו דברי הספר ההוא, אבל עקר הדבר אמת,
ובעבור זאת חסרים לנו הספרים המדריכים את העם בדרך הישר בלמוד
הדת והאמונה, ואין אחד יודע אתנו מספר יסודי הדת, הואל ונסה נא
ואחוה לך אחד מן החניכים היוצאים מבית הספר ושאל את פיו, כמה
בדים צריכים להיות בערבה? וכמה עלים בכל בד ובד? עד מהרה יריץ
השובתו, שוב שאלהו כמה יסודי הדת? וכמה למודי האמונה? אין
בפיו מענה. וכל הימים שאין סדר הלמוד ודרכי החנוך היה מצרך
הידיעה, לא היה איש מתעורר לחבר חבור בענין ההוא:

אך מאז יצק השם רוח אחרת בלב עמו, ונפקחו עיני העברים
וידעו כי ערומים הם בסדר החנוך והלמוד, ויחלו לחשוב מחשבות במה
ייטיבו דרכי חנוך הבנים, אז נעשה הצרך אל חבורים מישרי הלמוד חסרון
מרגש, וינהו כל העם אחריהם ויעורו לב המעינים להועילם בחבורים
הזמזים על החנוך והלמוד ונערתי גם אני לחבר החבור ההוא:

אפשר ישאל שואל אחר, ומה צרך לחבור מיוחד ללמודי האמונה,
הלא ילמד הנער התורה על הסדר, וממנה מוצאים כל למודי האמונה
והמעשה? לו אשיב אמרים כי לא מהכמה ישאל, כי אי אפשר שישיג
הנער קנין בידיעות יסודי הדת מלמוד התורה לבדה מב' טעמים:
א) אין כונת התורה ללמד אמונות ודעות, כי אם לישר את האדם
במצות

הקדמה

במצות המעשה, ולא תבוא המצוה על ענינים הנתלים בחקירת השכל, לא אמרה התורה האמן כי אנכי יהוה בורא שמים וארץ, כי אם, אנכי יהוה אלהיך אשר הוצאתיך, המחייבת קבלת המצות מצד גמול הטובה, וכן לא אמרה דע ישראל כי י"י אלהינו וגו' כי אם שמע בקבלה. ב) לא נתנה התורה לגמולי מחלב ולא חוברה בספר מחובר לילדים רכים, כי התורה היא ספר מישר עם, אנשים גדולים, והיא כוללת ענינים אשר אין לילד עוד מבוא בהם, ובאו בה מעשי עולם ותולדות האבות וקורות בניהם, וכוללת מצות עדות חוקים ומשפטים, אם דיני ממונות, הנופלים תחת חיוב ופטור, ואם דיני מאכלות, הנופלים תחת איסור והיתר, ואם דיני נגעים וצרעת נדה זבה ויולדת, הנופלים תחת טמאה וטהרה, ואם דיני קרבנות, הנופלים תחת כשר ופסול. והבא בה מחובות האדם מעט הוא, ואיך יוציא הילד המעט ההוא מרבוי ענינים השונים האלה הרחוקים עוד מהשגתו, לדעת מה שראוי לו לדעת מלמוד ההוא על סדר ואופן ראוי לו, אם לא בהמצא חבור מיוחד ערוך לכוונה הזאת לבדה, וכאשר נאחזו המושגים האלה מאמונת וחובות האדם במורשי לבבו, ויקרב אה"כ ללמוד התורה, יהיה למודו בדרך חיותר קרובה לתכלית המכוון בלמודה:

ומה שיש למשתדל בעסק חבור חנוך הילדים לשים לבו עליו מאד הוא לשנן אהבת רעים וחובות האדם וחקי אזרח הארץ בלב הנערים. ותהפוכות מסבות הזמן עלינו לטובה זה חמשים שנה, מחייבת אותנו לפקח עין על הלמוד ההוא. כי כאשר יזכה האדם למעלה ערפת צריך הוא המקבל שיכשיר נפשו לזכות אל המעלה במשפט. כי מאז גלות האומה עד העת ההיא, זרים נחשבנו בקרב העמים, וכגרים מארץ אחרת לא היה לנו זכות חלק וצדקה בנחלת הארץ, ומכל משפט אזרח ותושב נבדלנו, וכל הנוגע היה לתת לנו מגור בארץ ויקר פדיון המושב ההוא מאד, ובשפלות ההיא נשינו כל הדר עם חפשי, וכל חובות אזרח הארץ, וגם ארחותינו ומדותינו נשחתות בה, כי רוח עם כרוח איש, כאשר איש אחר נבוה ומועק, יקהה הרגש הבשת בו, יקלקל ארחותיו ומדותיו, ולא יחוש הדור מעלה ותפארת בני אדם. כן מנהג עט נבזה ושפל בקרב יושביו, יזיח כל אהבת כבוד ותפארת המעשים מעיניו, אשר בהם יתהדר עם מתואר בתור המעלה, לא שמנו לב ללמוד לשון וספר העם אשר בקרבם אנחנו יושבים, ולא להשתלם בחכמות ובמדעים, המכשירים את האדם לעלות במקום גדולים, ולשים לו פקידות ומנוי בעסקי חמדינה, כי מאשר נזרנו לבשת, החרמנו מכל מעשה וכשרון לעסקי המדינה, יהיו כל המדעים האלה לא להועיל לנו. כי אם לעורר לבנו יותר על עצם

הבזיון

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

הקדמה

הבזיון ולהרגיש חשפלות בהרגשה יותר חזקה את אשר סבלנו. ואם בזו לנו לענו לנו שכנינו על לשון עלגים אשר נדבר, העוו לנו, כי לא שמו על לב הסבה, וכי מעמדינו אשר היינו בם הטו לנו את אלה. וכן כאשר חרפו אותנו לאמר „היהודים עם נרפים בוזים עבודת האדמה וכל „מלאכת חרש וחושב, אך במסחר וקנין ימצאו חפץ, ולעשות רמיה „ולעשוק" גם בזה האשימו אותנו על לא דבר, כי מי נתן אותנו לעסוק רק במסחר וקנין, הלא המה, אשר כלאו אותנו מעבודת האדמה ואסרו ידינו מכל מלאכת חרש וחושב, ולא השאירו לנו מחיה אחרת, בלתי אם המסחר, וכנען בידו מאזני מרמה לעשוק אהב. ועד בה שלישיה אשר שמו לנו למכשל, לאמר: היהודים עם מרך, לבלתי צאת ובוא למלחמה, ולא השיבו אל לבם כי המה המסו את לבבנו לבלתי אסוף אותנו בקרב מחניהם בצאתם המערכה:

אך מאז חמשים שנה אשר העיר ה' את רוח המלכים והנסיכים אשר בצלם נחיה לשים עיניהם עלינו לטובה, לשבור מוטות עלינו ולהוליך אותנו קוממיות, להסיר כל בריחי ברזל וכל מסך מבדיל ביניהם ובינינו, בחברת אדם, ומאספים אותנו בקרבם לזכות בכל זכות אזרח ותושב ארץ, ולא נהיה עוד כגולים וכגרים בארץ נכריה, בתנאי שנקבל עלינו כל משפט אזרח וכל חובותיו, לשמור חקי המדינה ולעשות דתי המלך, בכל אשר איננו מתנגד לדתינו, ובתנאי ההוא שמו עלינו חוב להמסר אנשי חיל מתוכינו לצאת ולבוא במלחמה. ושמו הדרך פתוחה לכל איש להכשיר נפשו לעלות במעלות מנוי ופקידת מדינה, ואם כה משפטינו מחויבים אנחנו לחשוב מחשבות במה יזכו נעירינו ארחותם להכשר אל המתנות הטובות אשר היו לנו למנה מנסיכי ארצות רבות, ונמנע הוא לנו להשאר עוד על מנהגינו אשר נהגנו בו טרם נאסף בחברת עדת העמים, ואיכנה נוכל וראינו המלכים והנסיכים יקדמו פנינו במשאות טובות גדולות, לקרוא לנו דרור, לאסוף אותנו בחברתם, לתת לנו משפט אזרח הארץ וכל זכותו, ואנחנו מחשים ונטמון ידינו בצלחת, ולא נמהר לצאת לקראתם על אם הדרך ולהושיט זרועותינו אליהם כאשר גם מושיטים שרביט חסדם! לנו לקבל אותנו, הלא נמצא עון? לכן! נרצה או לא נרצה! נכבשים אנחנו לחשוב מחשבות במה יסודרו ענינינו לפי מחשבת הדור והזמן והמעמד אשר אנחנו מוסבים בו, וכל התנצלות לא יועיל, וכל מאון וסרוב יאחר הדבר ולא יבטלנו, כי אצבע אלהים הוא גזר אמר ויקם:

והדרך

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

הקדמה

והדרך היותר בטוח ונכון לתקן מעוותות אשר עותו אבותינו אשר
הטבענו בהם, מצד הרפיון מזה, ומצד הלחץ והדחק מזה, הוא בתקון
חנוך הבנים, כי רק בחנוך יישרו ההדורים, והבנים אשר גדלו בחנוך
ישר המה יכשרו לזכות למעלות האלה. והדרך ההיא דרך ראשונה
הקיסר האדיר אוהב אדם ומוקירו קיסר רומי **יוסף השני** זכרונו לברכה,
הוא היה הראשון אשר מאשפות הרים קרן ישראל להושיבם עם נדיבי
עמו, הוא גלל חרפת עמו מעלינו המונים אותנו לתתנו רב נמס, בקחתו
מבנינו לאנשי חיל למלחמה, לבלתי העביר עלינו דוח קנאת עמו לאמר
הטוב יתן לנו והרע לא יתן לנו, הוא הקים בתי חנוך וספר, ללמד
הנערים כל דבר חכמה, להכשירם לכל כשרון חכמה ומלאכה, הנצרכים
להרבות יתרון ארץ ואשר עם. וממחשבת הטובה הזאת אשר החל
יוסף, התעוררו נסיכים רבים, השלמים והטובים, לעשות כמעשהו,
ועי"ז, התעוררו גם היהודים מנפשם, להראות חברת טובות מלכיהם,
והקימו בירהם בתי חנוך לנערים. והמפורסמות מהם בתי החנוך אשר
בעיר **בערלין** ובברעסלויא, **בפפר"מ** ובדרעסויא. והמשובחת
היא אשר הקים איש חיל ורב פעלים השר והנגיד מוהר"ר יעקב
יאקאבזאהן נ"י (געהייס מונד פינאנץ. רחמה מונד פרעזידענט דעס
קעניגליכן וועסטפעליסטען קאנסיסטאריום). רב טוב נדבת וחסד עשה
השר ההוא לעמו, כי הזיל זהב רב מכיסו והקים בית החנוך בעיר יעזען
אשר היה לשם ולתהלה בטוב תיקונו וסדורו, לתכלית היותר מועיל
לילדים, להכשירם לכל חפץ, גם ברת אלהי, וגם בחברת המדינה;
מלבד שאר הטובות אשר עשה השר ההוא לעמו זכרת לו אלוה לטובה!

ועל פי הדברים האלה שמתי עיני ולבי בחלק המעשה מחבור
הזה לשים למודי חובות החברה בפי הנער. ואומר עם זה דרך כלל על
איזה אופן וסדור סדרתי החבור ההוא: ראשונה חלקתי יסודי האמונה,
שרשיה, וסעיפיה, על פי הסדור אשר יתברר לך בהקדמה שניה.
וסמכתי אליו חלק המעשה. וכחלק ההוא תפשתי רק ראשי מצות שהם
אות ברית הדת, והם עבודה, זו תפלה, מילה, ק"ש וציצית תפילין
ומזוזה ומועדים. ובענין התפלה הרחבתי הדברים, בעבור מה שראיתי
בספר **מצרף הדת** הנזכר שהוא מערער מאד על משפטי תפלות
בני האשכנזים ועל מנהגיהם ז"ל. ידוע כי אין עקר התפלה שיח שפתים
כי אם אחר כונת הלב הן הם הדברים. ולכונת הלב צריך שיחיה
הכנה ועריכות הנוף לתפלה, כמ"ש: **הכן לקראת אלהיך**
ישראל: ונאמר: **בקר אערוך לך**. ובהכנה ועריכה יובן שיחיה

מצב

הקדמה

„מצב הגוף בענוה ובהכנעה, כנאות למבקש דבר מאת פני אדוניו. ולפי
„שהתפלה כוללת גם כן תהלות ותודות, וההתהלות והתודות לא ינעמו
„על המהלל ולא על המהולל בלתי אם בנגון ובשיר ובמקהלת עם,
„ולענין זה צריך שיסודרו הנגונים בהשתוות הערך בדבור ובהפסק,
„להיות מדה אחת לכל עם הנקבצים בהגבה קול ובהשפל, וקצב אחד
„ושעור להתהלה המשך והפסק, כי בערבוב הדברים תתבטל הכוונה.
„ולו יפשיט איש מקרבו ההרגל אשר רגיל מנעוריו, וירמה כאלו חדשים
„מקרוב בא ראשונה אל בית הכנסת האשכנזים, רואה קבוץ המון
„בבנין גדול, זה מתנועע הנה וזה מתנועע הנה, זה אומר בכה וזה
„אומר בכה, זה שואג וזה צועק, וזה מנגן נגון זה וזה מנגן נגון אחר,
„זה חוטף עשר מלות בנשימת אחת ומבליע חצי כל מלה באפו, ואחר
„ממשיך במלותיו, ואין אחד שומע דבריו מפני דברי חברו, והמנהג
„הזה משפיל עבודת הקדש מאד בעיני המתפללים ובעיני רואיהם,
„וגורם לנהוג קלות ראש במקום הקדוש הזה. ואלו ראו מוסר לקחו
„מאחיהם היושבים בארץ איטלקי והנוהגים מנהג הספרדים, כאשר
„ראיתי בבית הכנסת בעיר ליוארנא המפוארה, סדור תפלתם והערכת
„הנגונים ומנהג כבוד ומורא במקום הקדוש, מהם יראו היהודים
„האשכנזים וכן יעשו, כי המסבות האלה ואם נדמו קטני ערך הן הנה
„אשר יתנו הדר ויקר לתפלה ומרוממים מעלתה להתנאות בה המתפלל
„ומי שמתפללים אליו. ומה שמצורף עוד לתקון מנהגי בית כנסת
„האשכנזים למנות מורה הכם, בעל לשון צחה הדורש בכל שבת
„בשבתו ובמועד במועדו דרשה קהלת מוסר מענין היום מעבודת השם
„ומארחות ישר. לא כאלה הדרשנים והמגידים הסובבים בעירם,
„אשר אין להם חלק במשפט הלשון ולא יריעה במליצה צחה, ידרוך
„הדורש על במתי הבימה, מתחיל בנביא, מקשה קושיות ומדקדק
„דקדוקים, ומהעדר ידיעתו משפט הלשון והמליצה, מתקשה על דברי
„הנביא למה דבר בלשון הזה ולא בלשון אחר, אם להוסיף או לגרוע,
„הופך ללענה משפט הלשון, ותוהו יבקש, והישרה יעקש. ובשאלתו
„שלא בענין כן תשובותיו שלא כהלכה, יצבור אגדות ומדרשים, ומשלב
„בהם משלי שועלים, משבצים בדברי הלצה, ומלתא דבדיחותא,
„ומשח אותם בהויות וענינים, ובונה בנין קלפים, ואורג קורי עכביש,
„ומשים פי במקרא שלא כמשפט הלשון, ולא לעזר לשומעים במדות
„ולא להועיל במוסר, כי אם למען הראות כחם בחדוד ושנון, ולמען
„בצע בצע, ועליה יאמר וכי דרשה אמנה היא אלא דרוש וקבל שכר.
„הכזאת תהיה דרשה רצויה לפני המקום? הלא זאת היא הדרשה
הרצויה

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

הקדמה

„הרצויה, לדרוש לעם המדות והמוסר בלשון צחה וזכה שיבינו העם
„ויכנסו באזניהם כמנהג הנביאים בימיהם לתגיד לעם פשעם ולבית יעקב
„חטאתם" וזה מה שעורר לבי לרמז מעט על סדר התפלה ומערכתה
כפי מה שראוית לחיות ולא כפי מה שהיא:

ומן סדר התפלה פניתי אני את לבי לסדר חובות האדם לפי
הבדל מחלקותם ומדרגותם, ובכללם חובות איש מדיני ובעל הכרת
אדם. ואח"כ הואלתי באר עשרת הדברים, שהם המה גופי התורה
ועליהם כרת אלוה ברית את עמו. והוצאתי מהם סעיפי מצות היוצאים
מהם במדות ובמוסרי, כי הדברים האלה צריכים הרחבת דברים ושנון
גדול לחבר אותם בלב ילדי עבריים, לאשר מעטו הספרים והחבורים
אשר נמצאו בקרבינו בענינים האלה. כי רבי הספרים עקר השתדלותם
במצות המעשה והמנהגים והסיגים והגדרים והתקנות והחומרות
במעשים הגלוים, ולא בחובות הלבבות כאשר האריך בזה הרב רבי'
בחיי ז"ל בספרו. וגם בעל ספר **מצרף הדת** האריך למעניתו בחבורו
שם על רבוי המנהגים והמעשים הנשמים כי חמה רבי בעיניו ועל
מעוט המדות והמוסר אשר מעטו, וכתב ז"ל „במנהגים ודינים אין
„מחסור ובהפוך הוא כי רבו מדי, ואין אומה ולשון מעומסת במנהגים
„ודינים ומשפטים כמונו, כי בקום האיש בבקר ועד סגור עפעפיו בלילה
„יש לו תלי תלים מנהגים ודינים, ואין חוש מחושיו ולא תנופת אבר
„מאבריו, אשר אין בו אזהרת אסור והתור, אם איננת מצות ראורייתא
„הוא חומרא דרבנן, או תקנת הגאונים או סיג או גדר, או מנהג
„חסידים ואנשי מעשה, או גזרה וחששא וחששא דחששא, וכלם
„נסמכים על מאמד המחמיר תע"ב. ובכן פשו ורבו הדינים והמנהגים
„עד למרבה, וברבויים נרפו ונעזבו המדות והמוסר וארחות יושר ודרך
„ארץ הנכונים להנהגת העולם וישוב המדינה למצא בהם חן ושכל טוב
„בעיני אלהים ואדם. ולו המעיטו באלה אשר העמיסו עד אשר כברו
„לנשא, והרבו תחתיהם באלה אשר הם חסרים מכל וכל" ואשר חזיתי
אנבי ואשית אל לבי, וראיתי, כי החלו העם לשמוע לעצת המחבר
ההוא במקצתם הראשונה, ופרקו מעל צוארם מעמס המנהגים הרבים
כי היו להם לעול ולמשא, אך במקצתם האחרונה עוד לא נעשה דבר.
על כן שומע אנבי לעומתו צעקת איש המחזיק בתומתו במנהגים
הישנים (כי רבה חיא) ומערער על מאור עיני הדור לאמר: מה תועילו
לנו החכמים האלה, הקוטפים מפרי עץ הדעת לתת לנו מהם לאכל

לפקח

הקדמה

לפקח עינינו על דרכינו המעוותות, ולהפיץ אור במושבותינו? כי מאז באו לדבר בשם החכמה הרעו לעם הזה והצל לא הצילו, אבותינו הלא אבלו ושתו ועשו טוב משפט וצדקה בארץ וטוב להם, הלא היו אנשים טובים וישרים, אם לא מצד מדות המוסר והשכל הלא מצד הדת והאמונה, ואם התפללו שלא בסדר הראוי הלא התפללו מיראת השם, ולא הזיקה תפלתם כי התפללו והיה לבם שלם עם אלהים ועם אנשים, ואורחותיהם והנהגותיהם התישבו לפי מחשבת הדור והזמן, ובניהם הלכו בעקבות אבותיהם בלי חנף ובלי חלוף ושנוי, כי בעינים עצומות הלכו אחרי אבותיהם, כעור נשען בעור עד ראש מנהיגם הרואה. אך מאז באו החכמים האלה והתחכמו להרחר על דרכינו ומנהגינו לפי מחשבת הדור והזמן, הנח החלו לקעקע הבנין הישן והנושן כי מלאה פרצים ובקעים ובדקים, אך בנין חדש לא הקימו תחתיו, המה גלו כיום עיני הילדים לדעת כי מנהג התפלת איננה על סדר ראוי, אך הערכו לפניו סדר יותר ראוי ונכון! הנער יודע לשים דפי ברכוי המנהגים העמוסים עלינו ללא צרך, אך כאשר לקחו משענת קנה רצוץ מידו, הותרו לו תחתיו משען חזק מטה מוסר ושבט מדות, אשר יעמדו לו להחזיק לבו ביראה ובמוסר? לא! הבנין הישן הרסו ובנין חדש לא הקימו תחתיו. הילד יודע לחבוש המנהג הישן ואיננו יודע להיטיב דרכיו ומעשיו, והוא בן שובב מוסר פורע יותר מאשר לפניו. יש בן חנף בעבור אבותיו, ויש אבות מעלימים מעשיהם מפני הבנים ואין אמת ואין אמונה, על זה נאמר דור מהור בעיניו ומצואתו לא רחץ, וחי נפשי כי גם המערער החוא צדקו דבריו מאד, אך בדברים לא יוסר הרע. אמת הדבר כי הבנין הישן איננו יכול להתקים עוד מפני נושנו, והפרצים הרבים אשר בו, וכבר החלו לקעקע יסודו. אך כל איש ישר אשר יראת אלוה נגע בלבבו, ואשר ימצא כביר כח יד ישתדל לחזק בדק הבית, וכל אחד ישא אבנו אשר יש אתו לחזק הבדק ולהיטיבו ובהקבץ אבן אל אבן ישלם הבנין, ובאבן לקיר וכפיס לעץ חשבתי אנכי החבור הזה. ומי יתן ותבוא שאלתי ויעמלו בונים הרבים והשלמים להעמיד בנין חזק תחת ההרוס כי באין זאת אבדנו כלנו. ועם זה נשלם חלק המעשה, ועם הרצון שגליתי בו, סרה ממני קושית מקשה למה תפשתי רק אלה המצות מינטים בחלק המעשה, מעבודה וק"ש תפילין ציצית ומזוזה ומצות המועדים? כי לא היתה כוונת הספר להיות ש"ע בדינים ובמנהגים, אבל כוונתו להיות מורה דרך לילדים המתחילים וקטן חמתחיל ללמוד, כגר שבא להתגייר, וקיימתי בלמוד הילדים המאמר שקיים הלל בגר הבא ללמוד אצלו כל התורה, א"ל

מת

הקדמה

מה דעלך סאני לחברך לא תעביד זהו עקר התורה ואידך פירושא זיל גמור. כן הילל איננו צריך לדעת יותר מהדברים שזכרתים לו, ואידך כשיגדל ילמד אותם. וזאת היא הסבה בעצמה שלא הזכרתי דבר מהתלמוד ודברי הסופרים כי אלו הכנסתי בו הענינים האלה הייתי יוצא מכוונתי שכוונתי בו, שלא היתה כי אם ליסד ספר חנוך לילדים ביסודי הדת והאמונה ובאלה אין מחלקות בתלמוד ואין לו עסק בהם, למה שהאמונות אינם דברים אשר יפול ספק בהם או דעות חלוקות, וגם המעט שכתבתי מחלק המעשה המה אשר לא ימלט איש מבעלי הדת לבלתי עשותם ויחשב בעל דת. והדינים אשר התלמוד מתעסק בהם אין להם מבוא בראשית למוד הילדים כי על כן קראתי לשם חבור הכולל יסודי הדת כי כל למודי האמונה ומצות המעשה הבאים בו כלם יסודות גדולות וחזקות אשר דת אלהי בנויה עליהם:

ועתה דבר לי אל המורה והמלמד אשר יבוא אל ידו הספר הזה ללמד בו חניכיו, ידוע ידע, כי אין חבור זה כשאר חבורים אשר יסדר המחבר דבריו בסדור כל הדברים הנצרכים לענין ההוא, אין להוסיף ולא לגרוע, לא כן החבור ההוא ועניננו, כי אין לו למחבר אלא לסדר דבריו ולמודיו על הסדר שיסבול הענין מצד הגיון הנפש בשאלה ומענה בראשי דברים, והמורה צריך שיהיה חכם ומבין מדעתו, ובוחן את הנער אשר לפניו, לבאר לו ענין כל מענה בבאור רחב כפי מה שיסבול ידיעת הנער, ד"מ אם נזכר במענה אחד מחכמת אלוה וסדורו והערך והיכלת הנגלים בפעולותיו צריך המורה שיברר הענינים האלה במשלים וראיות מסדור היצורים עד שיבינם התלמיד. ואין דברי הספר אלא מעיר ומעורר על הענינים בראשי פרקים את המורה והוא צריך להרחיב כל דבר ודבר לפי ענינו עד שישלם הענין לתלמידו, ע"ד תן לחכם ויחכם עוד, ויש לדמותו לתבנית צורה אשר רשם צייר בקוים חיצונים מקום הראש והגוף והידים והרגלים ושאר חתוך האברים, והמתלמד צריך למלאות מקומות הריקים האלה הרשומים ע"י קוים, בגוונים וצבעים שונים להוציא ציור שלם. וכן יזדמן שישאל התלמיד שאלה אחרת אחרי התשובה שקדמה מהשאלות שלא נזכרו בספר צריך מורהו שידע להשיב לו כענין מנפשו. ואשר לא ידע להשתמש בחבור ההוא עד"ז יחטיא המטרה הנכונה אשר כוננה בו:

וחברתי החבור ההוא בל' עברית ראשונה, כי על דעתי, וכל בעל דעה ישרה יסכים עמי, כל ענין מעניני הדת האמונה צריך להיות כתוב בלשון אשר הדת כתובה בה, וביותר בדת עברית, אשר הדת

אחוזה

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

הקדמה

אחוזה בלשון, ומושגיה נקשרים במלותיה, כשלהבת בפתילה, ואין צריך ראיה ומופת על זה בלתי אם ההרגשה ומי שלא ירגיש זה לשוא עמלו המופתים בו:

ועם זה גליתי הסבה אשר הסבת אותי לחבר החבור הזה, והכוונה אשר כוננתי להועיל בו; אשר יקבל אותו יקבל וישמח לבי גם אני, ואשר לא יאבה לקבלו, הנה הרע לא הרעותי לו בו מאומה. ובטחתי כי אם ימאנו בו אנשים אחדים הלא עוד ימים יבואו אשר ימצאו בו חפץ, כי מצרף לכסף וכור לזהב ותכן ספרים הזמן. וכמה חבורים אשר מדי צאתם לאור אמרו עליו הוציאום וישרפו, וברוב ימים נפקדו והיו לאור עולם. ויבטח המחבר אשר לא ישים בחבורו זהב כסלו ולא כסף מבטחו, כי חבורו לא יהיה נקלה. ויהגו החוגים מה שיהגו אנכי מחזיק בתמתי לדבר האמת בלבבי, ולכתוב אשר מצאתי נכון ומועיל:

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

הקדמה שנייה

למה שנטיתי מאוד מהם ממספר העקרים המחזקים דיניהו וחלקתי חלוקה מהשה בין יסודי הדת ובין למודי התורה, למדי לי לשאל על מה נסמכתי לתפוס מספר מחד ממספר המספר, ומה דעתי שהשגל בין יסודי הדת ובין למודי התורה:

ראיתי כי עליה והמה מעשים לחד שמו לשם לקבוע מספר מסוער לעקרי התורה. ומכל גדולי חכמים הרמב"ם ז"ל לנגד, הוא רשם המדברים בכל דבר חכמה ומדע, החל למנות מספר לעקרי התורה. ובפי המסורות מנתה חלק שם שם לו חק ומשמע לשלש עשרה עקרים והם: א) מציאות השם. ב) הרחקת הגשמיות. ג) אחדות. ד) קדמות. ה) לו לבדו ראוי התפלה. ו) נבואה. ז) יתרון מדרגת משה. ח) תורה מן השמים. ט) שלא תשתנה. י) ידיעת השם. יא) גמול ועונש. יב) ביאת משיח. יג) תחיית המתים. ומספר העקרים הללה התפשטו ח"כ נחומה ויהי לשם לחק. ושם ממנם התורות הללה כלם מקויימים, מאד כל נעלה דת ענדי מחויב להאמין תותם, לך לתפש תותם שם יסודי הדת

ועקרי

הקדמה

ועקרי פלפולם, ולבסוף לכל המעיינים כאן ערך אחד הוא הדבר אצל איך עיון. כי יש מן העקרים הפלא שהם יסודי הדת, אבל שהפקר אחד מהם תגרום מניעות הדת בכללה. ויש מן העקרים הפלא למודי פלפולם, אבל לא כתלא שהם מניעות את פלגית בכללה. ואם כן לפיזה אם היתה כוונת הרמב"ם על יסודי הדת פלא העדיף על מספרם, ואם היתה כוונתו על למודי הפלפול פלא המעיט ממספרם, כאשר יתבאר שם בסוף:

וכראיתן אשר כריס יד על מספר עקרי הרמב"ם ז"ל, הוא החכם הפלא רבי יוסף אלבו ז"ל בספרו העקרים המיוחד לבאר ענין זה, ולפיזה לפלפול דבריו בכתבו ובלשונם, בקיצורו ובאריכותו, והסכמת דעתו. ואח"כ אצאל הכרעתי שאם שהני מספרים לו ושאם שהני כוונה אחרת. כתב בפ"ג ממאמר ג' וז"ל "והנה הרמב"ם ז"ל שם לראש י"ג עקרים כו' ובאצאל לפלפול על פלא "העקרים שהניח למה שם לראש במספר הזה? כי בפי הודאת שם עקר, "לשוי שיומו עקרים: מציאות השם, נבואה, ותורה מן השמים ידיעה "והשגחה, וגמול ועונש. ולמה יעמה לחדות והרחקת הגשמות בעקרים? כי "אף שהם מניעות את פלגית, אך בעקרים אין להם מקום! לפי שלא תתלה "שהם מניעות את פלגית. ויותר ראוי שהיה שיעקר שראוי לעבדו ולא "לזולתו, כי אע"פי שהיה מניעה ממנעת כמו שכתוב לא יהי' וכו' מ"מ אינו "עקר שתתלה בו הדת בכללה" ולפני מזה בפ"ג ממאמר הזה כתב וז"ל "וכן ביאת המשיח שהרמב"ם ז"ל מנאו אחד מעקרי תורת משה, וזה דבר "מתמיה מאד כו' ע"ש בדבריו. וזה כתב בפי"ד ממ"ע וז"ל הרמב"ם ז"ל שם "אחד מן העקרים: שלא תנוסח התורה ולא תשתנה, ושמן זה על מה "שמכר בתורה לא תוסיף ולא תגרע. ובדברי אלה לריכים עיון גדול, מהיכן "יצא לו לדבר הדבר הזה? כי הכתוב לא יזהיר אלא שלא תוסיף ולא תגרע "בגזרה על המלות, אבל מה המונע שהוא ית' לא יוסיף מוסיף או גורע "כשתגזור חכמי העליונים. וא"כ אף אלא תוסיף הדת המלהית בכלל אפשר "שתשתנה אחת, מן השלוש אל הכתר ואפיי' מזה כתב וז"ל "קבלי "למלין מיבני נוסף אוסף ולא אוסף אוסף בגדם אל תיסיפו שהם בפ"ע לדת "מלהית בכללה ולא לתורת משה שהיא אלא תוסיף התורה ולא תשתנה?"

וזה

הקדמה

וזה דעתו בעניני המצוה. למד מפ"ק מ"ש ור"ל „העקרים הכוללים „והסכולחים לרת מלכות הם ג': (ג מציאות חשם. ב) תורה מן השמים. „ג) שכר ועונש. ומלבד ג' העקרים יתחדנו שעיפים ועניפים" ומפ"ז מזה כתב ור"ל „הסעיפים המסתעפים מג' העקרים שזכרנו הם המוכח. מן העקר „הלמד מציאות הצם יסתעפו כל העניפים במלכות גו והם ל': ג) אחדות. „ג) שאיננו גוף ולא כח בגוף. ב) שאין לו התלות בזמן. ד) שהוא מסולק „מן החסרונות. מן העקר הב' יסתעפו ב' עניפים והם: ג) ידיעת השם. „ב) הנבואה. ג) שליחות השליח. ומעקר הג' יסתעף ענף אחד „השגחה פרטית" ואחרי שסדר עקרי המצוה ועניניהם, הוסיף עוד שאר דברי המצות, אף שהם מבוארים בכלל שקדמו, הם המצות מקבלות. וכתב בפ"ג מזה „המצות שלוי להמינם כל נעל רת עשה: ג) חדוש „העולם מאין. ב) יתרון מדרגות נבואת מרע"ה מכל הנביאים. ג) „התורה בכללה לא תנוסח אם לא בהגלות אור ה' בפוטבי נדול „בראשון, ויוסיף ויגדע דברים לפי הזמן והמקבל. ד) שלמות האדם „יתכן שתושג במצוה אחת ממצות התורה. ה) ביאת המשיח. ו) „תחיית המתים. ומסכדל בין המצות בלבד ובין לופם שקדמו, כי אלו „כתבו רק רת מה לבד, ואותן שקדמו מחוייבים לכל מאמין רת אלהית „לפי דעתו:"

ואחרי שהעירותי בך כי מספר עקרי הלמ"ס ליכנו מספר מכוח ולא מספר מכוון, והודעתיך נאמנה דעת נעל העקרים ז"ל ומחלקות העקרים והענפים לדעתו, אחוה דעתי אף אני, ואומר אף אמנם שלקו דברי העקרים נמה שתפס על הלמ"ס ז"ל, ואחלוקתו יותר נכונה, נכל זאת אלמתי לאחוז העקרים אחוקב יותר מנודרת, וסדור יותר יפה, ונשמות יותר מתיישבים על המוסנים. כי כלל מוסף הוא עמדי, כל אלה וכל מאמר אשר שגף יכלל נף פחות ולף יותר מן המוסנ לפד הוסף עליו. ועם הזכרת האלה או המאמר יובן מהיה המוסנ הגדול מה שהוסף יורה עליו, ויתיתר לנו להזהר נזה הצם דברים לילנים רבים נעירים לימים:

על פי הדברים האלה אמתי ליסוד מוסף שלשה שרשים, וכל שרש ושרש פרטי מעיני המצוה והלמודים היולאים מהם. שלשת שרשי המצוה: ג)

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

הקדמה

מציאות אלוה. ג) מציאות נבואה. ב) נצחיות נפש האדם. ומקצתן מלמד שהמומר כי המה יסודי הדת, וחלקם לא יצויר דת מלהית, כי אחת מהם אין דת מלוה, ואחת מהם אפי׳ אחד מהם בגלוי מלוה לבני אדם, אין מי מביא למו דת מלוה. ואחת המלמדת נפש האדם מחטי מותו, דת מלוה לו למותר כי להלחה זמנית תספיק לו דת המדיני, כמו שיתבאר במקומו. ומעיקי על שלש ומלמדים היולדים מהם: מהשרש הראשון יסתעפו שלשה למולי המומה: א) מלוה גדולה כל. ג) מלוה אין סוף. ג) מיכנו גוף. ד) הוא אחד. ה) הוא יחיד. ו) הוא שלם. מהשרש השני יסתעפו ג׳ למולי המומה: א) מלוה נתן תורה על יד משה נביאו. ב) הנביא משה הוא נחיר הנביאים. ג) התורה אשר צוה לנו בכתב. מהשרש השלישי מסתעף המומה במוך ועשה זמני וגלחי וממנו יפרלו ג׳ למולים: א) מלוה לשרו שליט שתבל. ב) הוא משגיח על הפרטים. ג) השלם הוא שעל אחילה במעשיו, כי שלעדי שלשת המולים האלה לא יצויר מציאות במוך וכפר, או במוך בשמי ולוחני זמני וגלחי, כי כשהסיר ממשלת מלוה לשרו שתבל לא יתכן לך ליחס לו הטובות והרעות שיזדמנו לשלם בחיי הזמן שיהיו ממנו, וכשהסיר השגחה פרטית, איך יתכן שיגמל השלם ויענש על פי מעשיו שם כל קורותיו לפי הזדמנות הכל. וכשהסיר הנחילה מהשלם, לא ילדק שיגמל או יענש על מעשים שאר הוא מכוח בעשותם. ולחדישם נחיש שכיס למולי המומה שאר שם שלשי מסתעפים משלשת השרשים שקדמו, שכל שם מהמתים מהתורה והנביאים הוא: א) גילת המשיח. ב) תחיית המתים:

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

מבוא

I. שלשת מיני דתות

דת שם הונח על כל צווי והנתנה ית״ה, כולל אנשים רבים, בין שהוא צווי אחד כמו: ותתן דת. בין צווים רבים, כמו: כל יודעי דת ודין. בין שהם חקי המדינה, כמו: בדתי פרס ומדי. ובין שהם חקי אלהים, כמו: מימינו אשדת למו. והדתות בכלל שלשת מינים: **דת שכלי. דת מדיני. דת אלהי.** דת שכלי, נטועה באדם בתולדה, בנפש המשכלת אשר לו. דת מדיני, מסודרת מהחוקקים חכמים בהנהגת המלכות ותלאם להצלחה זמנית. דת האלהית, היא הנתונה לעם ע״י גלוי אלוה לנביא הדור, להישרת האומה אל אושר נצחי:

II. דת שכלי בפרט

דת שכלי תודיע לאדם: א) מציאות אלוה יש שלם ונצחי בורא כל, ואליו ראוי יקר וגדולה. ב) אהבת איש את עמיתו כמוהו. הידיעה הראשונה ישיג בחקירה, כי כל הנמצאים, אינם נמצאים מני עד, כי אם יצאו מדברים דומים להם אשר קדמו, והקודמים יצאו מדברים דומים שלפניהם, וכן ילכו הדברים בסבה ומסובב, עד שיגיעו אל ראש אחר אשר הוא סבת כלם, והוא ראשון שאין לו ראשית, לפי שאי אפשר שיעשה דבר מאליו, ע״כ צריך לחיות יש נמצא נצחי בלי התחלה ותכלית אשר המציא, כל אלה מאין. וכאשר יראה המשתכל כי כל היצודים, ואם הם שונים במין, כלם יכונו לתכלית אחת, ישפוט כי עושה אחד לכלמו, וכאשר יראה החכמה הגדולה והנפלאה אשר נגלה בכל היצורים והחפץ הטוב המכוון בהם, ישפוט כי בוראם חכם טוב ושלם, ומי שהוא בן לו יאתו היקר והגדלה. והידיעה השנית ישיג בחפץ שבעי אשר בלב כל אדם לקיום נפשו, וקיום נפשו לא יתכן בלעדי עזר עמיתו

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

כי אדם בודד לא ישיג קצה מחסוריו וצרכיו הרבים, ואם כן אם ירצה בקיום נפשו מחויב שירצה בקיום עמיתו, לעשות לעמיתו כל אשר ירצו בעשות עמיתו לו ולחשך ממנו כל אשר ירע לו בעשות עמיתו לו.

III. דת מדיני בפרט

דת המדיני תודיע לאדם החובות והמעשים אשר לו לאדם לעשות ולחדול בברית החברה לעם ולארץ ולמלכות אשר הוא יושב בהם. ותסדר דיני שלי ושלך, ותגביל השכר והענש, לשומרי משמרות החברה לקיום ברית שלום ושלוה והצלחת המדינה ולעוברים עליהם ומפירים שלות החברה והצלחת המדינה.

IV. דת אלהים בפרט

דת האלהית תגביל הדעות האמתיות והאמונות אשר יאמין האדם, והמעשים המשבחים לעשות לרצון אלוה, ולהשלמת נפשו אשר יזכה בהם אשר נצחיי.

V. צורך דת שכלי ותועלתה

דת השכל ראשונה וקודמת לכל הדתות בטבע, והיא תתן הישרה אחת לכל משפחות האדמה, כי היא כוללת אותם, ועל שני עמודי ידיעותיה שמלמדת הכרת אלוה, ואהבת רעים נשען ברית החברה, ולא תספיק לדתות האחרות בלעדי שני ראשי הלמודים האלה.

VI. צורך דת המדיני ותועלתה

הדת המדיני תשים שלום ואחדות בקרב יושבי הארץ, ותסדר עניני בני האדם להגיע אל מחוז חפצם, ותשוה הדרכים אשר יקרבו בהם ויעזרו ויועילו איש לעמיתו, לאשר יקשה על האדם להגיע אל כל צרכיו לבדו בלעדי עזר עמיתו, כי טבעו מכריחו לשבת מושב חברה, לא כבהמה וחיה אשר מדי הולדו עומד על רגליו והולך לבדו ויש יונק משדי אמו ימים אחדים ואחר יעזוב אותה, ולבדר ישכן ואין לו צרך ועזר לדומה לו, והאדם בגיחו מרחם איננו יכול לנוע אנה ואנה, ומשלך על הוריו לנשאו להשכיבו ולהרימו להאכילו ולהשקותו ולנקותו עדי הגמל ועומד על רגליו ומתחיל לדבר

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

לדבר, ועור לא יכול לעזוב את אכותיו, הזנים ומלבישים אותו ומלמדים לו דת חכמה ומלאכה.

וכאשר לא יוכל לעזוב את אביתין והוא נער, כן לא יכל לעזוב האנשים בגדלו לשבת בדד בעבור רבוי ההכנות הנצרכים לו עדיו הגיונו למה שצריך ממאכל, מלבוש ומעון, מחרישה, זריעה, קצירה, אסיפה, דישה, טחינה, לישה, ואפיה ונפוץ, כבוס, טויה, ארינה וחתוך ותפירה, חטיבה וחציבה וחפירה ובנין, וכל הכלים הרבים והשונים חנצרכים למלאכות האלה. ובעבור זה צריכים האנשים להקבץ יחדו בכפרים ובערים.

ובין קבוץ אנשים יתעוררו סכסכים ותתעסקות בקנינם בשלי ושלך, ואם איש תישר בעיניו יעשה יתגבר החזק על החלש ויאמר הכל שלי. והסכימו האנשים לבחור להם הכמים וישרים המת יחוקקו חקי צדק, לסדר ענינים בכל דבר דיב ומשפט, והאנשים אשר יהיה להם דבר עד הפלילים יביאו דבר שניהם אשר ירשיעון ישלם לרעהו. וגם החקים האלה לא היו נשמרים באין יד שלטת, אשר לו הכח לכף את האנשים לקיים החקים האלה, והוא המלך, בירו מסורים כל חובות הממשלה והחשגחה על צרכיה ועל שמירת חקיה, והוא יבחר יועצים אשר עמהם ימתיק סוד לפקח על עסקי המדינה, וכל אשר מסכם בהם ינתן דת בכל מדינות המלכות להעשות בן, והוא ממנה שופטים ופקידים בכל פלך ופלך המשימים עין שישמרו החקים ושוטרים הטעשים את המסרבים בכפיה. ומחובת הממשלה עוד לעשות תקנות לצרכי הרבים כסללת הדרכים ובנין המעברות והגשרים, ומדוצת אגדות ומערכת, בתי חנוך ולמוד ובתי מרוש חכמים, וכל מעשי אמן, ולהרבות חריצות וכשרון בכל מיני מסחר ומרכלת. ואל כל ענינים האלה ערוכים חקי המדינה ליסד הצלחת הארץ ושלות יושביה, כאמרם הוי מתפלל בשלומה של מלכות שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו, ולענין זה אמרו ג"כ דינא דמלכותא דינא.

VII. צורך דת אלהים ותועלתה

כל אשר גלה אלוה על יד נביא מידיעת עצמותו ותאריו ומלותיו ומצותיו למעלה מדרך הטבע, נקרא דת אלוה והמה בתובים בתורה ובספרי הנביאים, ונקראים יחדו בשם מקראי קדש:

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

מבוא

כוונת תורת האלהית, להקל לאדם הישרת נפשו במדות ולהגעת תכליתו בהשלמת הנפש, ולכוונה הזאת גלה לנו בה הענינים אשר באמצעותם נקנה השלמות באופן מבואר.

הדת האלהית לא תבטל בשום אופן דבר מהדעות והמדות, המחויבות בדת השכל, אבל תרחיב ותשלים עניניה, בדברים אשר אין יד השכל מגעת להשיגם. כי אף שנפש המשכלת אשר באדם מבינה הרבה מן הדעות האמתיות והאמונות והמעשים הרצוים, אפס באין דת מסודדת מאלוה, לא תספיק בינת האדם לבדה להשתלם בכל הענינים האלה משלשה סבות:

א) לא הכם אדם כי ילד ולא משכיל בגיחו מרחם, כי כעיר פרא אדם יולד ואש נבוב ילבב בלמוד להוציא שכלו מכח אל הפעל. והמונעים הם רבים, אשר בהם נעצר האדם מללמוד בנעוריו, יש לא השיגה יד אבותיו לסמכו במורים ומישרים, ויש יצר לבו גבר עליו וחום טבע נעוריו השביתו מללמוד ולהשתלם, או חלשת הגוף או חולי או סבה אחרת ממנו לקנות בינה ודעת בנעוריו, וכאשר הגדיל יטרידוהו עסקיו מהשכיל, ויש אשר טבעו חשת ממנו חכמה ולא חלק לו חלק בב בבינה ועל כן צריך לדת אלהית להישיר את האנשים כלומד כחדל ללמוד, כהכם כבער.

ב) דעות בני אדם הרבה ושונים, וגם החכמים בלתי מכוונים בדעות ובאמונות ותרבה המחלקת ביניהם, והדת אלהית תשער הכל ותסיר המהלקות ופרוד הדעת למען היות הסכמה אחת בין שומרי הדת ויסוד הספק והמבוכה בדעה מדעות ובמעשה מן המעשים.

ג) באים מצות ומעשים בדת אלהית אשר גודה חכמתו העליונה, ואין לשכל אדם מבוא בהם להבין או לשלול אותם והמצות האלה נקראים חקים. וכן תהייב הדת במעשים ומנהגים שהם לאות ולזכרון על הטובות העודפות שהיטיב לנו אלוה בהם, אשר גם הם אין די בשכל אנוש לשער אותם והם הנקראים עדות. ובעבור זה נחלקו מצות התורה במחלקות האלה עדות חקים ומשפטים. עדות וחקים בארתי, ומשפטים הם דיני ממונות וקנסות ומיתות כמו מלקות וענש מיתת ב"ד וברת.

הגלית

תפלית הדת האלהית להצליח את האדם באשר זמנו ונצחי איש לא יכון כי אמונה שלמה בדת אלהית ושמירות מצותיה מביאות אותו לחיי העולם הבא, אך זאת לא ירע כל איש איך היא תצליח אותו גם הצלחה זמנות בחיי חלדו. וזאת היא הידיעה אשר אחוה לו עתה. הלקח הטוב הנכלל בה כי אלוה משגיח על פרטי בני אדם ומסדר ענני איש ואיש ומטה מקרהו, הלמוד היה לבדו מסגיק להרגיע לב האדם בחייו, יהיה מקרהו איזה שיהיה טוב או רע, ינוח וישקט, לא יזעף ולא יתרעם, מרעתו כי אלוה הוא המנהל מקרהו וכל אשר יקרה לו, ברצונו ורצונו הוא טוב מאד. וגם מבלעדי היסוד הגדול החוא, הנה הדת האלהית חומה לו להגן בעדו ובעד כל אשר לו, משלוח יד אחר בו. כי ברבור החמישי מעשרת הדברים, מצות בו לשמוע הקטון בקול הגדול ממנו, ומקבל הטוב יביר טובת מטיבו, וכמו כן יכבד אב כן יכבד עבד אדוניו, ועם את מלכו ונשיאיו ושופטיו ופקידיו, וכאשר יש זה שהקטנים שומעים אל הגדולים ואל החכמים מהם, יש סדור ושלום ושלוה בארץ. בדבור הששי מעשרת הדברים מצוה על שמירות חיי אדם ונופו והיי חברו וגופו ממכת מות. בדבור השביעי מצוה על שמירת אשת רעהו מפתית אותה לבגוד באמונת בעלה ושמור גופו מזמה המביאה לחלאים רבים ולמחסור ולעני. הדבור השמיני ישים משמר להון אדם וקנינו וחבושו ועשרו מחמס וממרמה וערמה, ושלא ישלח אחר ידו בכל אשר לו בחזקה או בערמה. הדבור התשיעי, ישים משמר לשם אדם וכבודו, שלא יחלל ולא יכזה בדברי שוא ושקר בדכילות ודפי ולהוצאת שם רע ובדומה. הדבור העשירי חוסם חמדת האדם ותאותו שלא יחאוה למותרות וישים רסן לתשוקתו כי פריצות החמדה ותגברת התאוה, וצרת עין וקנאת אחרים, הן המה מבועי הרעות הגדולות, אשר בהם תגזל אמון האנשים וחרבונם והרסת ברית החברה.

ומכל אלה שאמרתי תראה, כי יש לכל אחת מושלשת דתות סגלה מיוחדת, וכל אחת טובה בפ"ע ובחבורן תשלם עניו האדם. כי אף אמנם הדת השכל חרותה על לוח לב אדם בחרט הטבע **לא תעשה לעמיתך כל אשר ירע בעיניך בעשות לך** אך יש לבו לב אבן, והוך וגונב ורמה ועושה כל עול, על כן תסמוך הדת החיא, הדת האלהית לאמר, לא תגנוב וכו'. ויש בועט במצות אלוה, לאשר אין פתגם מעשה הרע נעשה מהרה, ואם כן תשבת שלות החברה, גל כן בוצר עין בשפט המדיני על הגונב והמעול ליסרו בפלילים, ויש

שם

שם בספר אשר לא תשיגנו עין שופטי ארץ להעניש עליו, על זה חל משפט אלוה אשר עיניו פקוחות על דרכי איש הנגלות והנסתרות ופעלתו אתו ושברו לפניו.

VIII. צורך קבלת הסופרים ותועלתה

הדת האלהית והמצות הבאות בה, לא היה אפשר שיפרטו כל דיניה ודבריה לכל פרטיהם לפי המקום והזמן, והיה צורך לסופרים וחכמים המפרשים ומפרטים הדינים לכל ענייניהם, כדיני המלאכות הנמנעות והמותרות בשבת ובמועדים ודיני קדושין וגיטין ודיני ממונות וקדושה וטמאה ואסור והיתר וכדומה לאלה, אך קרו לענינים האלה כמקרה כל ענין התלוי בשקול דעת בני אדם רבו בהם המבוכות והמחלקות והספקות, ואי אפשר לסדר אותם כאשר יש לסדר המצות המבוררות בתורה כי רבו ענייניהם, ובלתי מכשרים לשים אותם לילדים רכים בלמודם.

IX. מגלוי אלוה לבני האדם

מימות עולם נראה אלוה לאנשים בדורות דורות ודבר אתם מראש נראה לאדם יציר כפיו, וישימהו בגן עדן ויצו עליו לבלתי אכל מעץ הדעת, ובעברו מצותו יעד לו ענשו. וכאשר רבו האנשים והשחיתו דרכם מאד, וינזר אלוה להביא מבול לשחת כל בשר, נגלה אל נח איש צדיק תמים, ויצוהו לבנות לו תבה, ולהביא בתוכה שנים מכל החי להחיות מפני מי המבול. מקץ ימים רבים קם אברהם ידיד אלוה אשר ידעו והודיע את שמו בעולם, אותו הכטיח אלוה טובות גדולות להקים מבניו לעם להם לאלהים ונחלת ארץ, והקים הבטחתו אחריו לבנו ליצחק ולבן בנו ליעקב. ובני יעקב שנים עשר והולידו בנים רבים והיו לשנים עשר שבט, ויגורו במצרים שנים רבות והמצרים הדעו להם מאד בעבודות קשות, עד אשר נראה אלוה למשה וישימהו לשליח לפדות בני ישראל ממצרים. ובצאתם ממצרים בחדש השלישי היתה המראה הגדולה אשר נגלה בכבוד אלוה לעיני כל העם על הר סיני, ודבר את עשרת הדברים, ויתן למשה יתר המצות הכתובים בספר תורה. ומימות משה כמעט לא חדלו הנביאים מישראל עד סוף גלות בבל, ואלה שמותם: שמואל, גד, נתן, אליהו, אלישע, הושע, עמוס, מיכה, ישעיה, ירמיה, יחזקאל, יואל, עובדיה, יונה, נחום, חבקוק, צפניה, חגי זכריה מלאכי, מלבד שאר נביאים אשר דברי נבואותיהם לא נודעו לנו.

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

x. תכן מקראי קדש

כל הספרים הנכללים בשם מקראי קדש הם עשרים וארבעה, והם נחלקים לתורה נביאים וכתובים. התורה כתב משה, וספרי הנביאים כתבו בנבואת אלוה, והכתובים כתבו אנשי קדש. בתורה יש חמשה ספרים: הספר הא'.

ב ר א ש י ת כולל ספור בריאת שמים וארץ, ויצירת אדם וחוה וחטאם בעץ הדעת, וסדר הדורות עד שטוף המבול, ובנין עולם חדש עד בנין המגדל בבבל ונפוצותם ובלבל לשונם, וקריאת אברהם והבטחתו ותולדות יעקב ובניו וקורותם עד רדתם מצרימה, וגדלת יוסף בארץ מצרים ומותו. הספר הב'.

ש מ ו ת המשך ספור קורות בני ישראל ועבדותם וחירותם והליכתם במדבר ובקיעת ים סוף ומתן תורה, וירידת המן ונזילת מים מצור, וחטא העגל, ועשית המשכן. הספר הג'.

ו י ק ר א כולל דיני הקרבנות והכהנים והלוים ובתוכם מצות קדשת הגוף וחובות האדם ואהבת רעים ודיני שמטה ויובלות ומועדים ותוכחות. הספר הד'.

ב מ ד ב ר כולל מנוי העם ומחלקותם לדגלים ולביטת העם בדרך, מריבה ותלונה, דבת מרגלים ומרידת קרח, מלחמות מדין וכבישת מלכי סיחון ועוג מעבר לירדן, ודיני נדרים וסדר מסעות העם עד הירדן, וכמיכות יהושע לשר צבא. הספר הה'.

ד ב ר י ם נקרא משנה תורה, כי נשנו בו מצות רבות ונוספו בו מצות חדשות, וכולל תוכחות משה את עמו לפני מותו, ונבואה על העתידות, בשיר. סדר הנביאים הראשונים. הספר ו'.

י ה ו ש ע ספור עברת הירדן וכבישת הארץ וחלוקתה בגורל אל י"ב שבטים ותוכחת יהושע ומותו. הספר ז'.

ש ו פ ט י ם ספור ל"א שופטים מושיעים את ישראל פעם אחר פעם בהלחצם מאויביהם, עד לא מלך מלך בהם. הספר הח'

ר ו ת ספור מעשה משפחה מגוע ישרה משבט יהודה אשר מנה נשתלשל מלכות בית דוד. הספר ט'

ש מ ו א ל כולל ספור מלכי ישראל, ותחלתו ספור דברי ב' שופטים עלי ושמואל ולעת זקנת שמואל המליך לעם מלך הא' שאול משבט בנימין, וספור מלחמותיו בפלשתים וגבורותיו, ובאשר עבר מצות הנביא במלחמתו

במלחמת עמלק נבחר דוד למלך תחתיו ומעשיו בהיות שר צבא שאול ורדיפת שאול אותו עד מות שאול. וספר שמואל ב' כולל פעמוד מלוכת דוד ומלחמותיו וגבורותיו ומאורעותיו עם בניו במשך מ' שנה. הספר הי"ד.

מלכים א' כולל שנת מלוכת דוד ומותו ומשיחת שלמה ומלכותו ובנין הבית ומעשיו וחכמתו ומותו, וקריעת ממלכות ישראל לשני בתי ממלכה, מלכות בית דוד עם יהודה ובנימין ומלכות ישראל על עשרת השבטים, וספור ד' מלכי יהודה וח' מלכי ישראל ומלחמותם. מלכים ב' כולל ספור המשך ששה עשר מלכי יהודה ושנים עשר מלכי ישראל, וגלות העשרת השבטים עם הושע מלכם האחרון אשורה, ואח"כ גלות יהודה ובנימין עם מלכם בבלה. והריסת ממשלת העם וחרבן ירושלם ושרפת הבית. ועם הספר הזה נשלם דברי הימים לבית ישראל מאז היו לגוי עד הפסקם בגלות בבל. הספר הי"א

ישעיה כולל נבואות ודברי תוכחות ויעודים טובים ורעים ובשורת הגאולה מגלות בבל. הספר הי"ב

ירמיה כולל דברי תוכחה אל העם ותראות על חרבן ירושלם וגלות האומה אשר שניהם עלו בימיו וקנן עליהם. הספר הי"ג

איכה קינה מליצה על חרבן ירושלם ושרפת בית אלהינו וגלות העם בבלה. הספר הי"ד

יחזקאל נבואות גם כן על הרעות המעותדות לבוא ליושבי ירושלם והוא נבא בבבל כי הגלה בראשונה ביכניה. הספר הט"ו

תרי עשר צביאים אשר נבואותיהם מעטים משיבילו כל אחד ספר בפ"ע חוברו יחדו להמנות לספר ט"ו. הושע הוכיח את עשרת השבטים על עבודת אלילים והשחתת חמרות. יואל לא נודע זמנו, נבא על משלחת ארבה כבד, ומעורר את העם לתשובה. עמוס נבא ג"כ על עשרת השבטים דברי תוכחה וגלותם אשורה. עובדיה כולל נבואה אחת על מפלת אדום. יונה נשלח ליפר אנשי נינוה לשוב מרעתם. מיכה הכיה מלכי יהודה על רעתם. נחום נבא על מפלת אשור וחרבן נינוה. חבקוק נבא על הרעות שיעשו הכשדים לישראל בימי נ"נ, וגאולת העם ע"י הפרסיים. צפניה מזהיר העם לשוב מרעתם ומיעד ג"כ רעות נ"נ וגאולת בבל. חגי נבא בתחלת בנין בית שני ומעיר לב העם אל השלמתו. זכריה גם הוא מחזיק יד בוני בית שני, ומוכיח את העם לבלתי שוב אל חטאותם הראשונות. מלאכי.

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

מלאכי חותם הנביאים מוכיח בוזי מצות השם ומתנות כהונה, והכופרים בהשגחה ומבשר ביאת אליהו הנביא. ומתרי עשר מתחילים ספרי הכתובים. הספר הט"ז

דניאל כולל נסים ונפלאות עשה ונעשו לו, הצלתו מגוב אריות, והצלת שלשת חבריו מכבשן אש, ונבואות דרך חידות על ארבע מלכיות ומולחמות בית חשמונאים. הספר י"ח

עזרא כולל ספור דברי ימים מעולי גולי בבל ובנין בית שני והשלימו.

נחמיה בספור יתר עולי הגולה ובנין חומות ירושלם וישוב ערי יהודה. הספר י"ט

אסתר ספור מעשה היהודים בתחלת בנין בית שני בימי מלך אחשורוש אשר על אודות המעשה ההוא משתה פורים. הספר כ'

דברי הימים החלו עזרא והשלימו החכמים אחריו תחלת יחס השבטים, ומזכיר סדר הדורות הכתוב בתורה מאדם עד השבטים ומיחס כל שבט ושבט קצתם עד זמנו וקצתם רחוק מזמנו, ועקר כוונתו יחס שבט יהודה בעבור מלכות בית דוד ומשלשל דורותיו עד דור עשירי ליכניה שהיה ימים רבים אחרי עזרא, כאשר בררתי זה כמבוא שהבררתי על נביאים וכתובים. ושונה דברי מלכי יהודה וישראל משאול עד חרבן הבית הראשון בקצת שנוי ענינים מן המסופר בספרי שמואל ומלכים. ואחר כאו ספרי המליצה. הספר הכ"א

איוב עקר ענינו לברר דעות בני אדם בהשגחה, ומלובש במשל איש ושמו איוב והוא צדיק תמים וירא אלהים ושלם בכל שלשת השלמות, בגוף, בקנינים, בנפש, ופתאום אבדו ממנו כל טובות בענין רע, והוכח במכאובות רבות על לא חמס עשה, וסבל כל אלה בבטחון ובאמונה באלוהיו, ובאשר עמד בנסיון הטיבו השם באחריתו ללמוד מזה לבטוח בהשם ולעמוד בנסיונו. הספר הכ"ב

תהלים כולל שירים ותשבחות תפלות והודאות נכונים לכל אדם להלל בהם ולשבח. הספר הכ"ג

משלי כולל למודי מוסר ולקח טוב ובתחלת החכמה ובגנות האולת.

קהלת כולל מחקרי שכל על ענייני העולם והבלו וכל יגיעות האדם בעניניו הבל כי אם ביראת השם יהי' חפצו. הספר הכ"ד

שיר השירים שיר כולל אהבת אדם אל המקום ברברי אוהב ואהובה. ויש עוד ספר אחד אשר לא נמנה בין כ"ד ספרי הקדש, לפי שמחברו היה אחר החתימת המקרא וגם הוא יקר.

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

בן סירא כולל משלי מוסר ולקח טוב ותוכחות חיים ושבח החכמה ותהלת אנשים הצדיקים שבכל דור ודור.

XI. איך יקיים האדם דתו

למה שהדת האלהית נתנה, שישיג האדם בה ידיעת אמת מאלות ומרצונו, איך יכבד אותו ובמה יעבדנו, אודיע איפוא. כי האדם דאוי שיקים דתו במחשבה ובפעל:

א) האוהב את השם הנכבד ומיקר אותו ואת דבריו בלב ומאמין בהם ובפירושיהם, וזוכר באלוה בכל דרכיו ומשוה אותו לנגדו בכל מעשיו ומוסר נפשו אל רצונו, בוטח בו ומקוה אל טובו ומיחל אל חסדו הוא מקיים דתו במחשבה.

ב) הלומד התורה לדעת מצותיה ועושה את אשר יורע לעשות, ועיזב את אשר הזהירה שלא לעשות, ושומע אל החכמים והישרים לשאת מהם לקח טוב, ומאלף לאחרים את הדרך הטוב והישר, הוא עושה דתו בפעל.

XII. איך יזכה אדם לחיי עד ברתו

האדם יזכה לחיי עד ברתו, כאשר יעשה כל מה שיעשה ממנה בכוונת הלב ולשם מי שיעשה לו, לא רבוי המצות, ולא ספות מעשה על מעשה כלי מחשבה זכה, לא המון תפלות גדולות ארוכות כפולות ומשלשות במלין בלי הבנת הלב, לא באלה יזכה האדם לחיי עד, כי אם בשלמות הדבר אשר יעשה ואם מעט הוא, כי אחר כוונת הלב הן הדברים, ובהם יזכה האדם לחיי עד, והעולה על כל אהבת אדם ושמירת ברית החברה, וגמול חסד טובה ונדבה על כל אדם, ובפרט בדבר אשר פקוח נפש נתלה בו, ואין דבר עומד בפני פקוח נפש אחת ובהצלת חיי אדם, אשר כל מצות התורה נדחות מפניה; והוא מה שמצאנו בתלמוד על מאמר הנביא כי אותי עזבו ואת תורתי לא שמרו הלואי אותי עזבו ואת תורתי שמרו, והוא כלל גדול בדת. ואל ידמה אדם בנפשו ברצות דרכו עם אלהיו, כי ישא לו פנים על קלקל מעשיו ומדותיו בבני אדם, וכל תפלותיו ודברי הצומות וזעקתו לא ינקוהו מעון בלתי אם יזכך לבו ומעשיו באדם. והתמים עם אלהים ועם האנשים אשריו.

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

רעליגיאנס לעהרבוך

פֿיר דיא

יידישע יוגענד בייד׳ערלייא גע׳שלעכטס

ענטהעלט

רעליגיעזע פּפליכטען אלס מענש איבערהויפּט
אונד אלס איזראעליט בעזאנדערס

נעבסט

דען וויכטיגסטען צערעמאניעל גע׳זעצען

אין קאט׳כע׳טישער אר׳דנונג פֿער׳פֿאסט

פֿאן

יהודא ליב בן זאב

דר׳יטטע אויפֿלאגע.

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

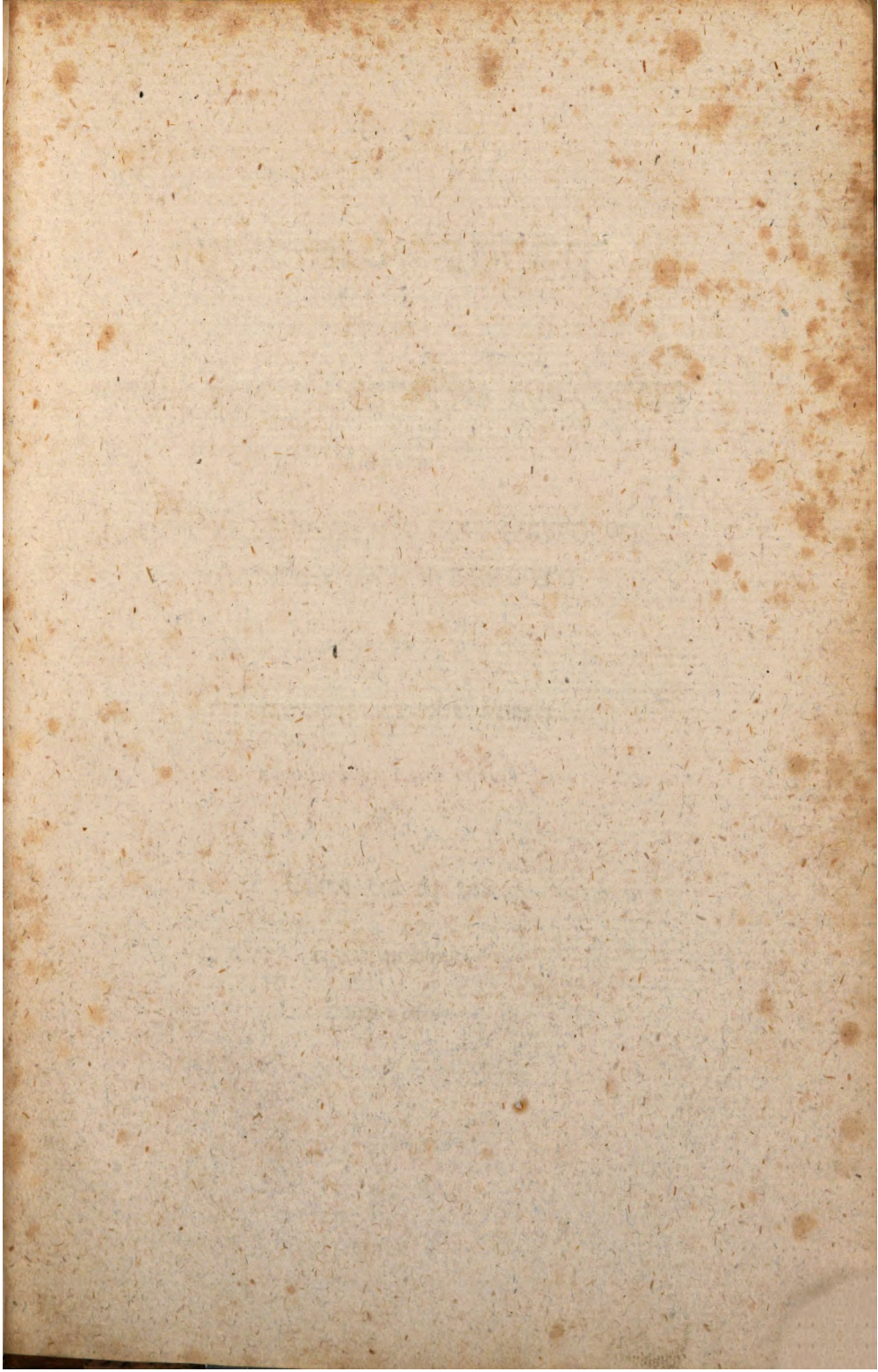

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain

Digitized by Google

Original from
HARVARD UNIVERSITY

אינהאלט

ערשטער טהייל

איינלייטונג

I. פֿאן דער בעשטימטונג אײַגערחויפּט.

II. פֿאן דער בעשטימטונג דעס בעגשען אינסבעואנדערע.

III. פֿאן דער נאטהוועדינקייט אייבער גאַפֿגענבארטען רעליגיאן.

IV. פֿאן דען לעהרען דער גאַפֿגענבארטען רעליגיאן, וועלבע אין צוויי תויפֿטהיילען בעשטעהען:

1) דיא לעהרע פֿאם גלויבען.

2) דיא לעהרע פֿאם האנדעלן.

ערשטע אבהאנדלונג

פֿאן דעם וואס דער מענש צו גלויבען האט.

ערשטער אבשניטט

פֿאן גאָטט אונד זיבען אייגענשאפֿטען.

I. פֿאן דען דריי הויפֿטגלויבענסארטיקעלן:

א) דער גלויבע אן דאז דאזיין גאטטעס.

ב) דער גלויבע אן אייגע געטטליכע אפֿפֿענבארונג.

ג) דער גלויבע אן דיא אונשטערבליכקייט דער מענשליכען זעעלע.

II. פֿאן גלויבענסלעהרען דיא אין דעם ערשטען ארטיקעל עגשהאלטען זינד, אלס:

1) גאטט איזט שעפֿער דער וועלט.

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

אינהאלט

2) גאטט איזט אונענדליך.
3) גאטט איזט אונקערפערליך.
4) גאטט איזט אייניג.
5) גאטט איזט אייגציג.
6) גאטט איזט ראז פֿאללקאממענסטע וועזען.

III. פֿאן דען גטטליכען אייגענשאפֿטען, אלס:

1) גאטט איזט אללווייזע 2) אללוויסענד 3) אללמעכטיג 4) אללגיטיג
5) העכסט גערעכט 6) העכסט הייליג.

צווייטער אבשניטט

I. פֿאן דער גטטליכען אפֿפֿענבארונג איבערהויפט.

II. פֿאן דען פראפֿעטהען איבערהויפט אונד פֿאן משה אלס דען פֿארציגליכסטע ערזעלבען.

III. פֿאן דער גזוצגעבונג אדער דיא צעהן געבאטע.

IV. פֿאן דען גבאטען דעס גזוצגבובס.

V. פֿאן דען גלויבענסלעהרען דיא אין דיזעם ארטיקעל עכטהאלטען זינד.

צווייטע אבהאנדלונג

פֿאן דעם וואס דער מענש צו האפֿפֿען האט.

דריטטער אבשניטט

I. פֿאן דער אונשטערבליכקייט דער מענשליכען זעעלע.

II. פֿאן בעלאהנונגען אונד שטראפֿען.

III. פֿאן דרייא גלויבענסלעהרען דיא אין דיזעם ארטיקעל עכטהאלטען זינד, אלס:

1) גאטט זעלבסט רעגירט דיא וועלט.
2) דיא פֿארזעהונג גאטטעס ערשטרעקט זיך אויך יערען אייגצעלנען מענשען.
3) דיא מענשען האבען אינען פֿרייען ווייללען, פֿאלגליך פֿרייע וואהל בייא איהרען האנדלונגען.

IV. פֿאן דער רעגירונג גאטטעס.

V. פֿאן דער פֿארזעהונג גאטטעס.

פֿאר

VI. פֿאן דער פֿרייַען וואהל דעם מענשען.
VII. פֿאן דער פֿערגעלטונג אין דיזעם לעבען.
VIII. פֿאן דער בעלאהנונג אונד בעשטראפֿונג אין געגענווערטיגעם לעבען.
IX. פֿאן דער פֿערגעלטונג אין דעם צוקונפֿטיגען לעבען.
X. פֿאן דעֵר בוסע.
XI. פֿאן דער אנקונפֿט אייניגם גשיח אונד דער אויפֿערשטעהונג דער טאדטען.

צווייטער טהייל

איינלייטונג

I. אינהאלט רער גענאטע אונד איהרע אייגטהיילונג:

א) פֿאן דעם וואס דער מענש גענען גאטט, אונד
ב) וואס ער גענען זיך אונד זיינען נעבענמענשען צו בעאבאכטען האט.

ערשטע אבהאנדלונג

פֿאן דעם וואס דער מענש גענען גאטט צו בעאבאכטען האט.

ערשטער אבשניטט

I. פֿאן דען דרייא הויפטגעבאטען, וועלכע זיכד:

א) גאטט ערקענגען. ב) איהן פֿאן גאנצען הערצען דיהנגען. ג) דיא אויסאיבונג דער צערמאניעלגעזעצע, וועלכע צום צייכען אונד אנדענקען דיהנגען אויסערארדענטליבער וואהלטהאטען דיא גאטט דען איזדאעליטען ערצייגט האט.

II. ערקלעהרונג דעס ערשטען הויפטגעבאטעס.

III. ערקלעהרונג דעס צווייטען הויפטגעבאטעס, וועלכעס בעשטעהט:

א) אין דאז שמע לעזען, אונד ב) אין אנבעטהען.

IV. פֿאן דען גענאטען דיא אין דען קאפיטעל שמע ענטהאלטען זיכד.

אינהאלט

צווייטער אבשניטט

I. פֿאן בעטהען.
II. פֿאן רען בעאבאכטונגען ביים בעטהען.
III. פֿאן צייט, ארט אונד פֿארמעל דעס געבעטהס.
IV. דיא אורזאכע וואראום זאלכע האבען בעשטיממט ווערדען מיספען.

דרימטער אבשניטט

I. פֿאן דען פֿארציגליכסטען צערטאניעלגעזעצען.
II. ערקלעהרונג דערזעלבען.
III. פֿאן דען פֿייערטאגען.
IV. פֿאן דעם רוהעטאגע אינסבעזאנדערע.

פֿירטער אבשניטט

I. פֿאן רער בעשטיממונג רער פֿייערטאגע.
II. פֿאן דעם פֿעסטע דעס אונגעזויערטען קוכענס.
III. פֿאן דעם וואבענפֿעסטע.
IV. פֿאן דעם לויבהיטטענפֿעסטע.
V. וואראום ווויר דיא פֿייערטאגע איממער מיט אייניגע טאגע פֿערטעהרען.
VI. פֿאן דעם טאגע דעס אנדרענקענס.
VII. פֿאן דעם פֿערזעהנונגסטאגע.
VIII. פֿאן דען אנדערן פֿעסטען וואראומ דאז פֿורים = פֿעסט ענטהאלטען איזט.
IX. פֿאן דען וויהפֿעסט.
X. פֿאן דען פֿאסטטאגען.

צווייטע אבהאנדלונג

פֿאן דען געבאטען דיא רער מענש גענען זיך זעלבסס אונד זיינע נעבענמענשען צו בעאבאכטען האט.

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

אינהאלט

ערשטער אבשניטט

• אויטהיילונג דער מעגשליכקן פֿליכטן, אין

1) פֿליכטן געגן זיך זעלבסט, אונר 2) אין פֿליכטן געגן זיינן נעבענמענשן.

II. דיא הויפּטפֿליכטן דיא דער מענש גענן זיך זעלבסט צו באאבאכטן האט, בעשטעהן אין

א) אייכער דויערהאפֿטן גזוונדהייט, ב) אין דעם בעזיצ דער גליקס, גיטער, אונר ג) אין אייגעם אויסגעבילדעטן פֿערשטאנדע.

III. פֿאן דען פֿליכטן אין אבזיכט אויף אונזדע גזוונדהייט.

IV. פֿאן דען פֿליכטן אין אבזיכט אויף גליקסגיטער, וועלכע הויפּטזעכליך דורך גזעזערבפּסיטטעל פֿרלאנגט ווערדן.

V. וועלכעס גזעזערב מאן זיך וועהלען זאלל.

VI. פֿאן דען פֿליכטן אין אבזיכט אויף דען פֿערשטאנד.

צוויטער אבשניטט

I. אייגלייטונג דער פֿליכטן דעס מענשן גענן אנדרע, וועלכע בעשטעהן:

א) פֿליכטן גענן פֿערזואנדטע.

ב) פֿליכטן גענן זיינעם נעבסטן, אונר

ג) פֿליכטן גענן דיא אבריגקייט אונד דאז פֿאטערלאנד.

II. פֿאן דען פֿליכטן גענן פֿערזואנדטע.

III. פֿאן דען פֿליכטן גענן זיינן נעבענמענשן, וועלכע אייגענטהיולט ווערדן:

א) אין פֿליכטן דער גערעכטיגקייט, אונר

ב) אין פֿליכטן דער ליבע.

IV. פֿאן דען פֿליכטן דער גערעכטיגקייט.

V. פֿאן דען פֿליכטן דער ליבע.

VI. וויא מאן זיך גענן נעבענמענשן, אנדערר רעליגיאנסגענאסזן צו פֿערהאלטן האט.

דריטטער אבשניטט

I. ערקלערונג דער פֿליכטן גענן שטאאט אונר פֿאטערלאנד.

II. וויא אין אינראליט צום בירגערליכן שטאנדע פֿעהיג זייא

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

אינהאלט

פֿירטער אבשניטט

I. פֿאן דען פּפֿליכטען צווישען מאן אונד פֿרויא.
II. פֿאן דען פּפֿליכטען צווישען הערר אונד דיהנער.
III. פֿאן דען פּפֿליכטען צווישען פֿאלקס ה אונד שוללעהרער אונד צוהערער אונד שילער.

דריטטער טהייל

דיא ערקלעהרונג פֿאן דען צעהן געבאטען.

אייגלייטונג, איבהאלט דער צעהן געבאטע אונד איהרע אייגנשהיילונג.

ערשטער אבשניטט

I. ערקלעהרונג דעס ערשטען געבאטעס.
II. ערקלעהרונג דעס צווייטען געבאטעס.
III. ערקלעהרונג דעס דריטטען געבאטעס.
IV. ערקלעהרונג דעס פֿירטען געבאטעס.

צווייטער אבשניטט

I. ערקלעהרונג דעס פֿינפֿטען געבאטעס.
II. ערקלעהרונג דעס זעכסטען געבאטעס.
III. ערקלעהרונג דעס זיבענטען געבאטעס.
IV. ערקלעהרונג דעס אכטען געבאטעס.
V. ערקלעהרונג דעס נייגטען געבאטעס.
VI. ערקלעהרונג דעס צעהנטען געבאטעס.

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

יסודי הדת

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

חלק הראשון

פתיחה

I. מיעור הנשגאים בכלל

מַה זֶּה יֵעוֹד?

יֵעוֹד הוּא כִּי יֵשׁ לִמְצֹא חֵפֶץ וַתַּכְלִית בְּכָל דָּבָר אֲשֶׁר לַמַּעֲנֶה הוּא נִבְרָא:

בַּמֶּה יֵשׁ לָבֶרר כִּי כָּל דָּבָר יֵשׁ לוֹ תַּכְלִית אֲשֶׁר לַמַּעֲנֶה נִבְרָא?

כִּי אֱלֹהַּ הוּא פּוֹעֵל חָכָם וְהֶחְכָּם לֹא יַעֲשֶׂה דָבָר לַתֹּהוּ לָכֵן נִשְׁפֹּט כִּי כָל הַדְּבָרִים מֵרֹאשׁ רוֹם הַכּוֹכָבִים עַד אָבָק דַּק אֲשֶׁר בָּאָרֶץ יֵשׁ לָהֶם מְכוֹנָם בִּיצִירָה וַתַּכְלִית אֲשֶׁר לַמַּעֲנֶה נִבְרָאוּ: 1)

הֵיֵשׁ לְכָל הַיְצוּרִים יֵעוֹד אֶחָד?

לֹא! כִּי כַּאֲשֶׁר הֵם שׁוֹנִים בִּתְכוּנָתָם וּבְעֶרְכָּם כֵּן הֵם שׁוֹנִים בְּיֵעוֹדָם וּבְתַכְלִיתָם. וְאֵין יֵעוֹד הָאֶבֶן כְּיֵעוֹד הָעֵץ, וְלֹא יֵעוֹד הָעֵץ כְּיֵעוֹד הֶחָי, וּבְיֶתֶר הַדְּבָר כֵּן יִתָּרוֹן תַּכְלִיתוֹ:

הֲנוּכַל לָדַעַת יֵעוֹד כָּל דָּבָר וְדָבָר לְפִיהוּ:

יֵשׁ דְּבָרִים אֲשֶׁר יָדַעְנוּ יֵעוֹדָם וְתַכְלִיתָם אַךְ יוֹתֵר מֵהֶם אֲשֶׁר יֵעוֹדָם וְתַכְלִיתָם נֶעְלָמִים מֵאִתָּנוּ:

II. מיעור

1) כל פעל יהוה למענהו (משלי טז, ד):

ערשטער טהייל

איינלייטונג

I. פֿון בעשטיממונג איבערהויפּט.

וואס פֿערשטעהט מאן אונטער בעשטיממונג?

אתטער בעשטיממונג פֿערשטעהט מאן, דאס אבזיכט אונר צוועק בייא איינעם יעדען וועזען איוט, וואצו עס זיין דאזיין ערהאלטען.

וואדורים לעסט זיך ערווייזען, דאס יעדעם וועזען אייגע בעשטיממונג האט?

דא גאטט אין וויזער שעפֿער איוט, אונר דער וויזע ניכטס צוועק-לאזעם טוהט, זא מוס מאן שליסטען, דאס פֿאם העכסטען גע-שטירנע אן בין צו דעם קליינסטען זאנענשטייבען, אללעם זיינע אייגענע בעשטיממונג אונר זיינען ענטצוועק האבען מיסטע, וואצו עס בעשאפֿען וואדרען 1).

האבען אללע וועזען אייגערליא בעשטיממונג?

נין, זאנדערן יעדעם וועזען האט זיינע בעשטיממונג, נאך זיינער בעשאפֿענהייט, אונר נאך זיינען אייגענשאפֿטען: זא האבען צום בייאשפיל דיא לעבלאזען שטיינע אייגע אנדערע בעשטימ-מונג אלס דיא פֿלאנצען, אונר דיזע ווידער אייגע אנדערע אלס דיא טהירע; יא נאכדעם אין וועזען אויף אייגער העהערן שטופֿע פֿאן פֿאללקאממענהייט שטעהט, דעסטא וויכטיגער איוט אויך זיינע בעשטיממונג.

איוט אונס דיא בעשטיממונג אונר דער ענטצוועק אייגעס יערען וועזענס בעקאנגט?

עס גיבט וואהל פֿילע וועזען, דערען ענטצוועק אונס בעקאננט איוט, אבער פֿאן נאך מעהרערען וועזען איוט אונס איהרע בע-שטיממונג אונר ענטצוועק ענטוועדער גענצליך, אדער גרעסטען-טהיילס נאך אונבעקאננט.

1) יעדעם וועזען האט גאטט זיין ציעל בעשטיממט (שבריבע טו. ר):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

II. מיעוד האדם והכליתו

אֵיזֶה יֵעוּד הַיָּקָר לָנוּ לְרַעְתּוֹ מִכֹּל?

הַיֵּעוּד הַיָּקָר לָנוּ לְרַעְתּוֹ מִכֹּל הוּא יֵעוּד הָאָדָם:

מַדּוּעַ יָקָר לָנוּ יֵעוּד הָאָדָם לְרַעְתּוֹ מִכֹּל?

כִּי בַּאֲשֶׁר נֵדַע מָה הוּא יֵעוּדֵנוּ וְתַכְלִיתֵנוּ נְבַקֵּשׁ לַעֲשׂוֹת כָּל הַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר בָּהֶם נַגִּיעַ אֲלֵיהֶם:

הַשׁוֹנֶה יֵעוּד הָאָדָם מִיֵּעוּד כָּל חָי?

כֵּן! כִּי יֵעוּד הָאָדָם רַב וְיָקָר מִכָּל חַי וְתַכְלִיתוֹ גְּדוֹלָה מִתַּכְלִיתָם:

בַּמֶּה יֵשׁ לָבָרר זֶה?

כְּיִתְרוֹן עֶרֶךְ הָאָדָם מֵעֶרֶךְ כָּל חַי אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה, וְאָמַרְנוּ כְּיִתְרוֹן הַדָּבָר מִן יִתְרוֹן תַּכְלִיתוֹ:

מַה מּוֹתַר הָאָדָם מִן הַחַי?

מוֹתַר הָאָדָם, בְּתְבוּנָה בְּהַכָּרָה וּבְכִשָּׁרוֹן. כִּי הוּא מַשְׂכִּיל וּמְדַבֵּר מַכִּיר אֶת בּוֹרְאוֹ וּמְתְבּוֹנֵן כָּל פְּעֻלָּתָיו וּמֵבִין מֵהֶם חָכְמַת אֱלוֹהַּ וְטוּבוֹתָיו. וְיוֹדֵעַ לְהַבְדִּיל בֵּין טוֹב לָרָע, אֲשֶׁר בַּעֲבוּר זֶה נִקְרָא צֶלֶם אֱלֹהִים 1) וְיֵשׁ לוֹ כִּשָּׁרוֹן לְמִלֹּאכֶת מַעֲשֶׂה וּבוֹ הָיָה לַאדֹנֵי הָאָרֶץ וְרוֹדֶה בְּכָל אֲשֶׁר בָּהּ 2):

מה

1) ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים ברא אותו (בראשית א׳ כז): ויאמר ה׳ אלהים הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע (שם ג׳ כב):

2) פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חיה הרומשת על הארץ (שם א׳ כח): ותחסרהו מעט מאלהים וכבוד ותהדר העטרהו: המשילהו במעשה ידיך כל שתה תחת רגליו: צנה ואלפים כלם צפור שמים ודגי הים (תהלי׳ ח׳ ו׳, ז׳, ח׳):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

II. פֿאַן דער בעשטיממונג דעם מענשען אונד זייענם ענטצוועקק .

וועלבע בעשטיממונג זאללן וויר אם נאטהוועניגסטען קענגן ?
דיא בעשטיממונג דעם מענשען .

וואהרום זאללן וויר דיזע אם נאטהוועניגסטען וויסגן ?
וויל וויר דאדורך אויף אונם זעלבסט אויפֿמערקזאם גמאכט ווער-
דען, אונד לערנען וואם וויר צו טהון האבן, אום אונזערן ענט-
צוועק צו עהרייכגן .

האבן דיא מענשען גלייכע בעשטיממונג מיט דען טהירען ?
נייו, דיא בעשטיממונג דעם מענשען איזט וויט העהער אונד זייגעם
ענטצוועקקע נאך פֿאַרצייגליכער אלס יענע דער טהירע .

וואהרוים קאן מאן דיזעם ערווייזען ?
אוים דען פֿילען אייגענשאפֿטען דיא דער מענש פֿארצוגסווייזע פֿאר
אללען טהירען בעזיצט, אונד וויל אוים דעם אבענגעזאגטען שאן
ערהעללעט, דאס, יע העהער אייו וועזען גאַרדענע איזט, דעסטא
וויכטיגער אויך זיין ענטצוועק זיין מוס .

וואריו בעשטעהען דיא פֿארציגליכסטען אייגענשאפֿטען דעם
מענשען ?
אים דענקגן, ערקענגן, אונד אים פֿערמעגען זייגע פֿעהיגקייטען
אונד קרעפֿטען אנצווענדען; דען דער מענש איזט אין דענקענדעם
אונד רעדענדעם וועזען, ער ערקענגט זייגען שעפֿער, אונד אין
דעסגן וועלקען בעטראכטעט ער זייגע וויישהייט אונד גיטע; ער
וויים אויך גוטעם פֿאם בעזיגן צו אונטערשיידען, אונד דיזעם פֿאר-
צוגם וועגען וויירד ער אויך דאס עבענבילד גאטטעם גענאגגט 1) . ער
בעזיצט זא פֿילע פֿעהיגקייטען צו מאנכערלייא קונסטארב'יטען, וא-
דורך ער זיך צום הערדן דער ערדע אונד בעהערשר איהרער גיטטער
גמאכט האט 2), אונד וויים אויך זייגע קערפערליכע קרעפֿטע וויללי-
קיהרליך צו גברויכגן . דורך

1) גאטט עדשוף דען מענשגן אין זייגעם עבענבילדע, אין דעם עבענבילדע גאט-
טעם ערשוף ער איהן (בראשית א . כז) : דאס עוויגע וועזען גאטט, שפאך
כון מעהר איזט אלס וויא אייגער פֿאן אנדם, צו קענגן גוטעם אונד בעזיגם
(שם ג . כב) :

2) זייט פֿרוכטבאר, מעהרט אייך, פֿיללעט דיא עדדע אונד בעצווינגעט זיא . הערדשט
איבער דיא פֿישע דעם מעדרעם איבער דאס גפֿליגעל דעם הימעלם אונד איבער
אללעם לעבענדיגע טהיר, דאס אויך עדדען קריכט (שם א . כח) : דוא האסט
איהן דען ענגעלן וועניג נאכגעזעצט, האסט איהן מיט עהר אונד שמוק בעקרענט :
ערבענכסט איהן צום בעהערדשער זייגער וועדקע אונד לונגסט צו זייגען פֿיסכען
אללעם, דאס לאם, דען שטיר, אזאר אויך געווילד, וואס אין דער לופֿט,
וואס זיך אים וואספער רעגט (תהלים ח . ו, ז, ח) :

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

מַה תַּכְלִית יֵשׁ לָשִׁית בֵּין יַעוּד הָאָדָם וּבֵין יַעוּד שְׁאָר כָּל חָי?

כָּל בְּהֵמָה וְכָל חַיָּה וְכָל אֲשֶׁר רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו הַחַיִּים אֲשֶׁר הֵם חַיִּים בָּאָרֶץ הֵם יַעוּדָם וַתַּכְלִיתָם · וּבְמוֹתָם חָדַל כָּל שְׁאֵרִית מֵהֶם · וְהָאָדָם חַיָּיו אֲשֶׁר יִחְיֶה בָּאָרֶץ אֵינָנוּ יַעוּדוֹ וַתַּכְלִיתוֹ כִּי אִם הֵרֶךְ וּמַעֲבָר אֶל תַּכְלִית יָקָרָה וּגְדוֹלָה מֵחַיִּים הָאֵלֶּה:

כַּמֶּה נִבְדָּר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה?

כִּי כָל הַחַי אֲשֶׁר חָדַל מִמֶּנּוּ חָכְמָה בִּינָה וָדַעַת · לֹא יֵדַע בְּנַפְשׁוֹ וְלֹא יַשְׂכִּיל מֵאוּמָה · לֹא יָבִין כִּי יָמוּת וְלֹא חִפֵּץ בְּקִרְבּוֹ לְהִשָּׁאֵר אַחֲרֵי מוֹתוֹ וְעִם קֵץ חַיָּיו כָּלָה יַעוּדוֹ · וְהָאָדָם אֲשֶׁר חָנָנוּ אֱלוֹהַּ חָכְמָה בִּינָה וָדַעַת יוֹדֵעַ בְּנַפְשׁוֹ וְיַשְׂכִּיל דְּבָרִים רַבִּים וְיָבִין אוֹתָם · וְרַבִּים מֵהֶם אֲשֶׁר קָצְרָה מַחְשַׁבְתּוֹ לְדַעְתָּם וְיוֹדֵעַ מִלְּפָנִים כִּי הוּא בֶּן תְּמוּתָה וּמֹצֵא בְּקִרְבּוֹ חֵפֶץ לִהְיוֹת לוֹ שְׁאֵרִית אַחֲרָיו · וְאִלּוּ יַעוּדוֹ כְּיַעוּד חָיָּה לָמָּה לוֹ כָּל הַגְּדוֹלוֹת הָאֵלֶּה? הֲלֹא טוֹב הָיוֹתוֹ גַּם הוּא כְּאַחַד מֵהֶם לוּלֵא יָקַוּה לְאַחֲרִית וְלִשְׁאֵרִית נֵצַח אַחֲרֵי מוֹתוֹ וְהוּא תַּכְלִיתוֹ:

אִם כֵּן מָה אֵיפוֹא יַעוּד הָאָדָם בְּהֵבֶל וּמַה לוֹ לַעֲשׂוֹת לָבוֹא לְתַכְלִיתוֹ?

יַעוּד הָאָדָם בַּהֵבֶל הַלָּזוּ לַעֲשׂוֹת אֶת אֲשֶׁר נָתַן לוֹ אֱלוֹהַּ כֹּחַ וְהַכְשֵׁר לַעֲשׂוֹתָם כִּי בָּעֲבוּר זֹאת שָׂם אֱלוֹהַּ תְּבוּנָה בְקִרְבּוֹ · א) בָּהּ יַשְׂכִּיל מַעֲשָׂיו וּפְעֻלּוֹתָיו וְיָבִין בָּהֶם חָכְמָתוֹ וְיִכְלָתוֹ וּגְבוּרוֹתָיו וְנִפְלְאוֹתָיו · וַאֲשֶׁר יָבִין וְיֵדַע כָּל אֵלֶּה הוּא יוֹדֵעַ אֱלוֹהַּ וּמְהוֹתָיו וּמְהַלֵּל אוֹתוֹ עַל גְּדֻלּוֹ וּמוֹרֵה לוֹ עַל טוּבוֹתָיו · ב) בָּהּ יֵדַע לְהַבְדִּיל בֵּין הַמַּעֲשִׂים הַטּוֹבִים לַעֲשׂוֹתָם וּבֵין

המעשים

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

וואס פֿיר איין אונטערשיד איזט צווישען דער בעשטיממונג דעס מענשען אונד דער טהירע?

דיא טהירע ערדייכען איהרע פֿאללקאָממענהייט, דיא וויִיט בעסערע אלס דיא דעס מענשען איזט, שאָן אין דיזעם לעבען, אונד מיט דעמזעלבען האבען זיא שאָן איהר ציעל אונד אלואָ אויך איהרע בעשטיממונג ערדייכט; אנדערס פֿערהעלט עס זיך אבער מיט דעם מענשען, דיזער ערדייכט דיא זיינע ניכט גאנץ אין דיזעם לעבען, וויִיל דיזעם נור מיטטעל צו איינעם העהערען צוועק איזט.

וואדורים ערווייזט מאן דיזעם?

דאדורים, וויִיל דעם פֿערנונפֿטלאזען טהירע דיא פֿעהיגקייט צו דענקען ניכט פֿערליהען וואדרען, דאהער האט עס אויך קיינע וויסבעגירדע, עס וויִיס ניכט דאס עס שטערבען מוס, אונד עס איזט איהם זעלבסט דאס פֿערלאנגען פֿערזאגט, נאך דעם טאָדע פֿאָרט צו דויערען; איין בעווייז אלואָ, דאס עס צו קיינעם צוקונפֿטיגען לעבען בעשטיממט איזט, זאָנדערן מיט דעם אירדישען לעבען איזט זיינע בעשטיממונג שאָן ערדייכט; דער מענש הינגעגען, דער דיא פֿעהיגקייט צו דענקען אונד צו בעגרייפֿען האט, דער מיט פֿערנונפֿטאיבער זיין דאזיין דענקט, דיזער וויִיס, דאס ער שטערבליך איזט, אונד פֿיהלט דען וואונש אין זיך, נאך דעם טאָדע פֿאָרט צו דויערן; וועדע אלואָ בלאָס דאס אירדישע לעבען דיא אבויכט אונד דער צוועק זיינעם דאזיינס, וואצו אללע דיזע פֿאָרציגע, דיא איהן עהער אונגליקליך אלס גליקליך מאכען. דער מענש מוס אלואָ צו איינעם העהערן ענטצוועקע בעשטיממט זיין, וועלכער אין ניכטס אנדערס בעשטעהן קאן, אלס אין איינעם צוקונפֿטיגען עוויג פֿאָרט דויערנדען לעבען, אין וועלכעם ער עדשט יענע פֿאָלקאָממענהייט ערלאנגט, דיא ער אין דיזעם לעבען אונמעגליך ערדייכען קאן.

וואס איזט דעמנאך דיא בעשטיממונג דעס מענשען אין דיזער וועלט?

דיא בעשיממונג דעס מענשען אין דיזער וועלט קאן קיינע אנדערע זיין, אלס דאזייניגע צו טהון וואָצו איהם קראפֿט אונד פֿעהיגקייטען פֿערליהען וואורדען, נעהמליך: א) דיא וועלקע גאָטטעם אין זיינער שעפֿונג צו בעטראכטען, וואדורך ער גאָטט אונד זיינע אייגענשאפֿטען, זיינע אללמאכט, וויִיזהייט אונד גיטע קעננען לערנט, אונד איהם וועגען זיינען וואונדערווערקען לאָבען, אונד פֿיר זיינע וואָהלטהאטען דאנקען זאָלל, ב) דיא גוטען האנדלונגען פֿאָן דען בעזוען

הַמַּעֲשִׂים הָרָעִים אֲשֶׁר יַעֲזֹב אוֹתָם׃ וְהַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה הֵמָּה מוֹבִילִים אֶת הָאָדָם לְחַיֵּי עוֹלָם
וְלְאָשְׁרוֹ׃

III. מצרך הארם לדת אלהי

הַמַּשֶּׂגֶת בִּינַת אָדָם לַדַּעַת מִלְּבוֹ בַּמֶּה יִקְנֶה אָשְׁרוֹ?

אֵין בִּינַת הָאָדָם מַשֶּׂגֶת לָדַעַת מִלְּבוֹ הָאֱמֶת בְּכָל
דָּבָר וְהַנָּכוֹן בְּכָל הַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר לוֹ לַעֲשׂוֹת לִזְכוֹת
אָשְׁרוֹ׃

בַּמֶּה יִוָּדְעוּ לוֹ אֵיפֹא כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה?

בְּדַת אֱלוֹהַּ׃

מָה הִיא דַת אֱלוֹהַּ?

הִיא מַכְלוֹל לְמוּדִים בְּדִבְרֵי אֱמוּנָה וּבְמִשְׁפְּטֵי
הַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר שָׂם אֱלוֹהַּ לִפְנֵי הָאָדָם עַל פִּיהֶם
יְנַהֵג כָּל יְמֵי חַיָּיו, לְהַגִּיעַ בָּהֶם אֶל תַּכְלִיתוֹ
לְאֹשֶׁר נֶצַח׃

מַדּוּעַ נִקְרָאָה דַּת אֱלוֹהַּ?

כִּי אֱלוֹהַּ בְּכְבוֹדוֹ נִגְלָה וְדִבֵּר עִם הָאֲנָשִׁים וְנָתַן
לָהֶם תּוֹרַת הַדָּת הַהִיא׃

IV. מחלקות למודי הדת

בַּמֶּה חֲלָקִים נִבְדָּלִים בְּלִמּוּדֵי הַדָּת?

דַּת אֱלוֹהַּ נֶחֱלֶקֶת לִשְׁנֵי מִינֵי לְמוּדִים׃
א) מִין לְמוּדֵי הָאֱמוּנָה
ב) מִין לְמוּדֵי הַמַּעֲשֶׂה

מַה נִּכְלָל בְּמִין לְמוּדֵי הָאֱמוּנָה?

בְּמִין לְמוּדֵי הָאֱמוּנָה נִכְלָל׃ א) אֵת אֲשֶׁר לָאָדָם
לְהַאֲמִין מֵאֱלוֹהַּ וּמִמְּהוּתָיו׃ ב) וְאֵת אֲשֶׁר לוֹ
לַיֵּחֵל מִמֶּנּוּ׃

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

בעזען צו אונטערשיידען, יענעס אויס צו איבען, אונד דיס צו אונטערלאססען. היראין בעשטעהען דיא וואהרען אונד ווירקליכען מיטטעל, צו יענעם האהען צווֹעק, נעמליך צור עוויגען גליקזע־ליגקייט אין איינעם צוקינפטיגען לעבען צו געלאנגען.

III. פֿאן דער נאטהוועדריגקייט אייניגר נעאפֿענבארטען רעליגיאן.

איזט דער מענשליכע פֿערשטאנד פֿיר זיך זעלבסט הינרויכענד, אללע קענטניסע צו ערלאנגען, דיא ער צו זיינער גליקזעליגקייט נאטהוועדריג האבען מוס?

ניין, דער מענשליכע פֿערשטאנד פֿערמאג פֿיר זיך זעלבסט ניכט, בלאס דורך אייגענעס נאכדענקען, אללע וואהרהייטען דיא צו זיינער וואהרען גליקזעליקייט ערפֿאָרדערליך זינד צו ערקענען.

ווער גיבט אים דען דיא ריכטיגע קענטניס היצו?

דיא געטטליכע גענאפֿענבארטע רעליגיאָן.

וואס איזט דיא גענאפֿענבארטע רעליגיאן?

דיא גענאָפֿענבארטע רעליגיאָן איזט דער אינבעגריף פֿאָן גלויבענס־לעהרען אונד געזעצען, וואראנאך דער מענש אין דענקען אונד אין האנדעלן זיך צו ריכטען האט, אוס דיא עוויגע גליקזעליגקייט צו ערלאנגען.

וואדורם הייסט זיא דיא גענטליכע גענאפֿענבארטע רעליגיאן?

וויל גאָטט זעלבסט דען מענשען זיך גענאָפֿענבארט אונד אינען דיזע לעהרען גענעבען האט.

IV. פֿאן דען הויפֿטטהיילען דער רעליגיאן.

אוס וויא פֿיל הויפֿטטהיילען, בעשטעהען דיא לעהרען דער גענאפֿענבארטען גענטליכען רעליגיאן?

זיא בעשטעהען אוס צוויא הויפֿטטהיילען:

א) אין דען לעהרען פֿאָס גלויבען, אונד

ב) אין דען לעהרען פֿאָן האנדעלן.

וואס ענטהאלטען דיא לעהרען פֿאס גלויבען?

דיא לעהרען פֿאס גלויבען ענטהאלטען: א) וואס דער מענש פֿאָן גאָטט, זיינען אייגענשאפֿטען צו גלויבען אונד ב) וואס ער צו האָפֿ־פֿען האט.

וואס

מַה נִּכְלָל בְּמִין לְמוּדֵי הַמַּעֲשֶׂה ?

בְּמִין לְמוּדֵי הַמַּעֲשֶׂה נִכְלַל׳ כָּל אֲשֶׁר לְאָדָם לַעֲשׂוֹת
אוֹ לַחֲדֹל עַל פִּי מִצְוַת אֱלוֹהַּ :

מאמר ראשון

ממין למודי האמונה

תכן א מה שיש לאדם להאמין

פרק א באור מציאות אלוה ותאריו

I. באור ג׳ ראשי יסודי דת אלוה

מָה הֵמָּה רָאשֵׁי יְסוֹדֵי אֱמוּנָה בְּדַת אֱלוֹהַּ ?

רָאשֵׁי יְסוֹדֵי הָאֱמוּנָה בְּדַת אֱלוֹהַּ שְׁלֹשָׁה :
א) יֵשׁ אֱלוֹהַּ
ב) יֵשׁ נְבוּאַת אֱלוֹהַּ
ג) נֶפֶשׁ הָאָדָם אַל־מָוֶת

II. באור מציאות אלוה בפרט

מַה נִּכְלַל בְּמַאֲמַר : יֵשׁ אֱלוֹהַּ ?

בְּמַאֲמַר יֵשׁ אֱלוֹהַּ נִכְלְלוּ שִׁשָּׁה לְמוּדִים :
א) אֱלוֹהַּ בּוֹרֵא כֹּל
ב) אֱלוֹהַּ אֵין סוֹף
ג) אֱלוֹהַּ אֵינֶנּוּ גוּף
ד) אֱלוֹהַּ אֶחָד
ה) אֱלוֹהַּ יָחִיד
ו) אֱלוֹהַּ שָׁלֵם

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

וואס ענטהאלטען דיא לעהרען פֿאם האנדעלן?

וואס ער נאך דען פֿארשריפֿטען דעם געזעצעס צו טהון אונד צו אונטערלאססען האט.

ערשטע אבהאנדלונג

I. וואס דער מענש צו גלויבען האט.

ערשטער אבשניטט

פֿאם דאזיין גאטטעס

פֿאן דען דרייא הויפט גלויבענסאַרטיקעלן.

וויא פֿיל זינד הויפט גלויבענסאַרטיקעל דער גאַנצע פֿעסטען רעליגיאן?

עס גיבט דרייא:

א) דער גלויבע אן דאז דאזיין גאָטטעס.

ב) דער גלויבע אן אייניג געטטליכע אָפֿפֿענבארונג.

ג) דער גלויבע אן דיא אונשטערבליכקייט דער מענשלי-כען זעעלע.

II. פֿאן דען גלויבענסלעהרען דעם ערשטען אַרטיקעלס.

וויא פֿיל גלויבענסלעהרען זינד אין דעם ארטיקעל פֿאם דאזיין גאט-טעס עגטהאלטען?

אין דעם ארטיקעל פֿאָם דאזיין גאָטטעס זינד זעכס גלויבענס-לעהרען עגטהאלטען, אלס:

א) גאָטט איזט דער שעפֿפֿער דער וועלט.

ב) גאָטט איזט אונענדליך.

ג) גאָטט איזט אונקערפערליך.

ד) גאָטט איזט אייניג.

ה) גאָטט איזט אייניג.

ו) גאָטט איזט דאז פֿאָללקאָממענסטע וועזען.

וואס

מַה יֵּשׁ לְהָבִין בְּלִמּוּד: אֱלוֹהַּ בּוֹרֵא כֹּל?

בּוֹ יֵשׁ לְהָבִין: כִּי אֱלוֹהַּ לְבַדּוֹ בּוֹרֵא הָעוֹלָם: הוּא מַעֲרִיכוֹ הוּא מַנְהִיגוֹ וְהוּא מַעֲמִידוֹ: הוּא בָּרָא כָּל הַיְקוּם מֵאַיִן 1) הוּא עָרַךְ כָּל מִינֵיהֶם הָרַבִּים בְּעֵרֶךְ סְדָרִים 2) וְהוּא מְחַיֶּה וּמַנְהִיג כֻּלָּם בְּחֶפְצוֹ 3) וְהוּא מַעֲמִיד אוֹתָם כָּל יְמֵי עוֹלָם 4) וְלֹא יֹאבַד דָּבָר מִיְצוּרָיו:

מַה יֵּשׁ לְהָבִין בְּלִמּוּד: אֱלוֹהַּ אֵין סוֹף?

בּוֹ יֵשׁ לְהָבִין: כִּי אֱלוֹהַּ הוּא יֵשׁ חַי נֶצַח וְקָיָם מֵאֵלָיו 5) הָיָה הֹוֶה וְיִהְיֶה מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם 6) אֵין לוֹ ראשית

1) אני יהוה עשה כל נוטה שמים לבדי, רקע הארץ מאתי (ישעי' מד, כד):

2) מי מנה חול ים ומי ספר אגלי מטר ומי שם צבא לימי עולם: מי תכן גבהי שמים מי מדד אפסי ארץ ומי כל תהום לעמק: אחד הוא אל יחיד נורא ואדיר תקיף ושליט בכל: הוא אזן וחקר ותכן הכל על מכונו (בן סירא א, ב, ו):

3) שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה המוציא במספר צבאם לכלם בשם יקרא (ישעי' מ, כו): אתה הוא יהוה לבדך אתה עשית את השמים שמי השמים וכל צבאם הארץ וכל אשר עליה הימים וכל אשר בהם ואתה מחיה את כלם וצבא השמים לך משתחוים (נחמי' ט, ו):

4) כי הוא צוה ונבראו ויעמידם לעד לעולם חק נתן ולא יעבור (תהלי' קמח, ה):

5) כי אשא אל שמים ידי ואמרתי חי אנכי לעולם (דברים לב, מ):

6) יהוה מעון אתה היית לנו בדר ודר בטרם הרים ילדו ותחולל ארץ ותבל ומעולם ועד עולם אתה אל (תהלי' צ, א, ב):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

וואס פֿערשטעהט מאן אונטער דער גלויבענסלעהרע: גאטט איזט דער שעפֿער דער וועלט?

מאן פֿערשטעהט דאראונטער, דאס גאָטט דיא וועלט זעלבסט ער־שאפֿען, אונד זיא געאָרדנעט האט, זיא רעגירט אונד ערהעלט; ער האט אללע־וועזען אויס ניכטס אינס דאזיין געבראכט 1), אונד איהרע מאנניגפֿאלטיגען טהיילע אויף דאס בעסטע געאָרדנעט 2). ער כעלעבט אונד רעגירעט אללעס נאך זיינעם פֿרייען העכסטען ווילללן 3), אונד ערהעלט אללעס, דאמיט קיינעס זיינער גע־שעפֿע פֿערניכטעט ווערדע 4).

וואס פֿערשטעהט מאן אונטער דער גלויבענסלעהרע: גאטט איזט אונענדליך?

דאראונטער איזט צו פֿערשטעהען, דאס גאָטט איין זעלבסטשטענדי־געס עוויג לעבענדעס וועזען איזט 5): ער וואר, איזט, אונד ווירד זיין, פֿאָן עוויגקייט צו עוויגקייט 6). זעלבסטשטענדיג איזט ער, ווייל זיין דא־

1) איך כין דער עוויגע, דער אללעס טהוט, דער איך אלליין דיא היממעל אוים־בריייטעט, אונד דען ערדבאדען אהנע גהילפֿען כעפֿעסטיגטע, קיינער איזט מיט מיר (ישעי' מד. כד):

2) וועֿר קאן דען זאגד כעס מעכרס, דיא טראפֿען דעס רעגענס, אונד דיא טא־גע דער וועלט צעהלען? וועֿר ווייל דיא העהע דעס היממעלס, דיא בריייטע דער עדדע, אונד דיא טיפֿע דעס מעכרס אויסמעסטען? אייגער איזטס, דער האבהיליגע אונד עהרפֿורכטפֿאללע גאטט, דער איבער אללעס וואללטעט: דיא זער האטטע זיא בעטראכטעט, בעריייטעט אונד ערגרינדעט, אונד האטטע זיא פֿערטהיילט אין אלל זייגע וועֿרקע (בן סירא, א, ב, ז):

3) ריכטעט אייערע אויגען אין דיא העהע, אונד זעהעט, וועֿר דיזעס עדשאפֿען האט: דער איהר העער נאך דער ארדנונג אויספֿיהרט, אונד זיא אללע מיט נאהמען נענענט (ישעי' מ. כו): דוא זעלבסט א הערר! דוא אלליין האסט דען היממעל אונד דען היממעל אללער היממעל, זאמטט אללען איהרען העערשאארען, דיא ערדע אונד אללעס וואס דאראויף איזט, דאס מעער אונד אללע וואס דאס דין איזט, גענאכט, דוא בעלעבסט דיזעס אללעס, אונד דאס העער דעס היממ־מעלס בעטהעט דיך אן (נחמי' ט. ו):

4) ער גיבאט, אונד זיא וואורדען, אונד ער ערהעלט זיא עוויגליך, ער גאב בעזעץ אונאיבערטרעטבאר (תהלים קמח. ה)

5) איך העבע גען היממעל מיינע האנד אויף, אונד שווערע: זא וואהר איך עוויג לעבע (דברי' לב. מ):

6) הערר אונזער צופֿלוכטמארט וואר מ, פֿאן מענשענאלטער צו מענשענאל־טער, עהע דען דיא בערגע געצייגט, גיעשאפֿען וואורדען וועלט אונד עדרע, אונד פֿאן עוויגקייט אין עוויגקייט ביזט דוא אללמעכטיג (תהלי' צ. א, ב):

רֵאשִׁית כִּי לֹא נִבְרָא מֵאַחֵר 7) וְאֵין לוֹ תַכְלִית כִּי לֹא יָסוּף 8):

מַה יֵּשׁ לְהָבִין בְּלִמּוּד: אֱלוֹהַּ אֵינֶנּוּ גוּף?

כֵּן יֵשׁ לְהָבִין: כִּי אֱלוֹהַּ אֵין לוֹ עֵרֶךְ וְלֹא דְמְיוֹן עִם גוּף 9) וְלֹא בְּכָל מַה שֶּׁיִּקָּרֵה לְגוּף: כִּי כָל גוּף יֵשׁ לוֹ צֶלֶם וּתְמוּנָה וּמְגֻבָּל בְּמָקוֹם וְנִמְדָּד בְּאֹרֶךְ בְּרֹחַב וּבְגֹבַהּ: וְנוֹדָע בְּאַחַד מֵחָמֵשׁ הַחוּשִׁים, בִּרְאוֹת עַיִן, בְּשֶׁמַע אֹזֶן, בְּרֵיחַ אַף, בְּטַעַם הַלָּשׁוֹן וְהַחֵךְ, וּבְמִשּׁוּשׁ הַיָּד: וְהוּא שׁוֹנֶה וְכָלֶה: וֵאלוֹהַּ אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ גוּף אֵין לָדַמּוֹתוֹ בְּצֶלֶם וּבִתְמוּנָה 10) וְלֹא יְכִילֶהוּ מָקוֹם 11) וְלֹא יִשְׁעָר בְּאֹרֶךְ בְּרֹחַב וּבְגֹבַהּ, וְאֵינֶנּוּ נוֹדָע בְּאַחַד מֵחָמֵשׁ הַחוּשִׁים 12) וְלֹא יִקָּרֵהוּ שִׁנּוּי וְתְמוּרָה 13):

מַה יֵּשׁ לְהָבִין בְּלִמּוּד: אֱלוֹהַּ אֶחָד?

כֵּן יֵשׁ לְהָבִין: כִּי הוּא אֵינֶנּוּ מְרֻכָּב מֵחֲלָקִים שׁוֹנִים וְלֹא מְחֻבָּר מִפְּרָקִים רַבִּים 14):

מה

---

7) אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים (ישעי' מד. ו): לפני לא נוצר אל ואחרי לא יהיה (שם מג. י):
8) לפנים הארץ יסדת ומעשה ידיך שמים: המה יאבדו ואתה תעמוד וכלם כבגד יבלו כלבוש תחליפם ויחלפו: ואתה הוא ושנותיך לא יתמו (תהלי' קב. כו—כח):
9) ואל מי תדמיון אל ומה דמות תערכו לו (ישעי' מ—יח):
10) ונשמרתם מאד לנפשתיכם כי לא ראיתם כל תמונה (דברי' ד. טו):
11) הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך (מלכי' א, ח. כז):
12) כי לא יראני אדם וחי (שמות לג. כ):
13) אני יהוה לא שניתי (מלאכי א. ו):
14) שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה אחד (דברי' ו. ד):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

דאויין פֿאָן קיינעם וועזען אויסער איהם אבהענגט 7), אונר עוויג איזט ער, ווייל ער ניא צו זיין אנגעפֿאנגען נאָך אויפֿהערן ווירד 8).

וואס פֿערשטעהט מאן אונטער דער גלויבענסלעהרע: גאָטט איזט אונקערפערליך?

מאן פֿערשטעהט דאראונטער, דאס גאָטט וועדער קערפער איזט, נאָך עטוואס קערפערליכעס אן זיך האט 9). יעדער קערפער האט פֿאָרם אונד גשטאלט, ניממט אייגען געוויסען רוים איין, קאן נאך לענגע, בריישע אונד העהע געמעסטען וועדען, אונד ווירד דורך אינען דער פֿינף זינגען, אלס דורך דאס געזיכט, געהער, געוך, געשמאק אָדער געפֿיהל וואהרגענאָממען, ער איזט אויך פֿערוועזליך אונד צערשטעהרבאר; גאָטט אבער קענגען ווייר אונס וועדער אונטער פֿאָרם נאָך גשטאלט פֿאָרשטעלען 10), ער לעסט זיך אין קיינען רוים אינשרענקען 11), קאן ניכט פֿערמיטטעלסט פֿינף זינגע וואהרגענאָממען וועדען 12), אונד איזט אונפֿערענדערליך אונד אונצערשטעהרבאר 13).

וואס פֿערשטעהט מאן אונטער דעם אינהייט גאטטעס?

דאס גאָטט אין גאנץ אינפֿאכעס וועזען איזט, דאז וועדער אוים פֿער-שידענען טהיילען, נאָך גלידמאססען צוואממענגעזעצט איזט 14).

וואס

---

7) איך בין דער ערשטע אונד לעצטע, אונר אויסער מיר איזט קיין גאטט (ישעי' מד. ו): פֿאר מיר ווער קיינער, קיינער ווירד ענטשטעהען (שם מג. י):

8) דער ערבאלל, דען דוא עהעדעם געגרינדעט, דיא היממעל דייגער הענדע ווערק: זיא פֿערגעהען, דוא בלייבסט, זיא פֿעראלטען ווייא געוואנד, דוא ווכסעלסט זיא, זיא ווכסעלן: דוא אבער בלייבסט עבען דערזעלבע, דייגע יאהרע זיגד אוסגעגענגליך (תהלי' קב. כו—כח)?

9) מיט ווען וואללט איהר גאטט פֿערגלייבען, אונטער וואס פֿיר אייגער גשטאלט וואללט איהר איהן ענטוורפֿען (ישעי' מ—יח):

10) ניממט אייך וואהל אין אכט, דען איהר האבט גאר קיינע גשטאלט געזעהען (דברי' ד. טו):

11) זיהע דיא היממעל אונד אללער היממעל קענגען דיך ניכט אומפֿאססען (מ"א ח. כו):

12) דוא קאנגסט מיין אנטליץ ניכט שויען, דען קיין מענש שויעט מיך אונד בלייבט אם לעבען (שמות לג. כ):

13) איך דער עוויגע בין אונפֿערענדערליך (מלאכי א. ו):

14) העדע ישראל! דער עוויגע אונזער גאטט איזט איין עוויגעם אייניגעם וועזען (דברי' ו. ד):

מַה יֵּשׁ לְהָבִין בְּלִמּוּד: אֱלוֹהַּ יָחִיד?

בּוֹ יֵשׁ לְהָבִין: כִּי הוּא לְבַדּוֹ וְאֵין אֱלוֹהַּ מִבַּלְעָדָיו 15)
כָּל מֶלֶךְ הוּא יָחִיד בָּאָרְצוֹ וּבְאֶרֶץ אַחֶרֶת יֵשׁ מֶלֶךְ
אַחֵר · וֵאלוֹהַּ יָחִיד בָּעוֹלָם 16) וְאֵין אֱלוֹהַּ
דּוֹמֶה לוֹ 17)

מַה יֵּשׁ לְהָבִין בְּלִמּוּד: אֱלוֹהַּ שָׁלֵם?

בּוֹ יֵשׁ לְהָבִין: כִּי כָּל אֲשֶׁר הוּא שְׁלֵמוּת לְיקוֹם יֵשְׁנָם
בֵּאלוֹהַּ וְכֻלָּם מְתָאַחֲדִים בּוֹ וּמֵאֵין תַּכְלִית כָּמֹהוּ:

III. מנכבדי תארי השלמות

מַה הֵמָּה נִכְבַּדֵי תְּאָרֵי הַשְּׁלֵמוּת אֲשֶׁר לָנוּ לְדַעְתָּם?

נִכְבַּדֵי תְּאָרֵי שְׁלֵמוּת אֱלוֹהַּ אֲשֶׁר לָנוּ לְדַעְתָּם שִׁשָּׁה:

א) אֱלוֹהַּ חָכָם הַחֲכָמִים
ב) אֱלוֹהַּ יוֹדֵעַ הַיּוֹדְעִים
ג) אֱלוֹהַּ יָכֹל הַיְכֹלִים
ד) אֱלוֹהַּ טוֹב הַטּוֹבִים
ה) אֱלוֹהַּ צַדִּיק הַצַּדִּיקִים
ו) אֱלוֹהַּ קָדוֹשׁ הַקְּדוֹשִׁים

בַּמֶּה נַפִּיר חָכְמַת אֱלוֹהַּ?

חָכְמַת אֱלוֹהַּ נִגְלָה בְּכָל יְצוּרָיו אֲשֶׁר הֵם עֲשׂוּיִם
בְּדַעַת

15) וידעת היום והשבות אל לבבך כי יהוה הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד (שם ד׳ לט):
16) יהוה ברר ינחנו ואין עמו אל נכר (שם לב׳ יב): ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלהים עמדי (שם שם׳ לט):
17) אני יהוה ואין עוד אלהים מבלעדי (ישעי׳ מה׳ כא): כי מי אלוה מבלעדי יהוה ומי צור זולתי אלהינו (תהלי׳ יח׳ לב):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

וואס פֿערשטעהט מאן אונטער דער לעהרע: גאטט איזט אייבציג?

דאראונטער איזט צו פֿערשטעהען, דאס גאָטט נור אללײן אונד אוי־
סער איהם קיין אנדערער פֿאָרהאנדען איזט 15). איין קענינ איזט
צוואר אייבציג אין זיינעם לאנדע, דאָך גיבט עס אין איינעם אנ־
דערן לאנדע ווידער איינען אנדערן קענינ, נאָטט אבער איזט אין
דער גאנצען וועלט אייבציג 16), וויל קיין אנדערער אויסער איהם
איזט 17).

וואס פֿערשטעהט מאן אונטער דער פֿאללקאממענהייט גאטטעס?

דאס אין גאָטט זיך אללעס פֿעראיינט בעפֿינדעט, דאס עס קיינע גו־
טע אייגענשאפֿט גיבט, דיא עך ניכט אים העכסטען גראדע בע־
זעסע, אונד דאס עך עבען דורך דיזע פֿעראייניגונג העכסטע פֿאָלל־
קאממען זיין מוס.

III. פֿאן דען בעטטליכען אייגענשאפֿטען.

וועלכע אייגענשאפֿטען גאטטעס האבען וויר אונס פֿארצוגליך צו
מערקען?

פֿאָלגענדע זעכס:

א) גאָטט איזט אללווייזע.

ב) גאָטט איזט אללמיסענד.

ג) גאָטט איזט אללמעכטיג.

ד) גאָטט איזט אללגיטיג.

ה) גאָטט איזט העכסט גערעכט.

ו) גאָטט איזט העכסט הייליג.

וואדוים ערקענענען וויר דיא אללווייזהיט גאטטעס?

וויר ערקענענען זיא פֿאָרצוגליך אוים זיינער גרוֹסען שעפֿונג, דיא
ער

15) ערקענענט אלוא אונד בעהמעט וראהל צו הערצען, דאס דער עוויגע, ער אללײן גאטט זייא, אבען אין היטמעל אונד אונטען אויף דער עדדע, אונד זאנסט קיינער (שם ד. לט):

16) זא פֿיהרט גאטט דיס פֿאלק, ער אללײן קיין פֿרעמדער גאטט מיט איהם (שם לב. יב). ערקענענט נון, דאס איך אללײן עס בין, אונד בעבען מיר קיין גאטט (שם שם. לט):

17) איך בין דער עוויגע אונד עס גיבט קיין גאטט אויסער מיר (ישעיה מה. בא): ווער איזט, אויסער דעם העררן, אין גאטט? ווער אהנע אונזערן גאטט איין שעפֿער? (תהלים יח. לב):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

בְּרַעַת וּבְתְבוּנָה נִפְלָאָה 1) כֻּלָּם עֲרוּכִים בְּמִבְחַר סְדָרִים 2) וְכֻלָּם יְכוֹנוּ יַחְדָּו אֶל הַתַּכְלִית אֲשֶׁר תִּכֵּן לָהֶם 3) וְהָעוֹשֶׂה כָּל מַעֲשָׂיו בְּחָכְמָה וְכוֹנֵן לָהֶם תַּכְלִית נָכוֹנָה וְהֻמָּה יְכוֹנוּ אֶל תַּכְלִית חֶפְצוֹ הוּא חָכָם :

מַה יֵּשׁ לָהָבִין בִּירִיעַת אֱלוֹהַּ ?

בּוֹ יֵשׁ לָהָבִין : כִּי אֱלוֹהַּ יוֹדֵעַ כָּל מַעֲשֵׂי עוֹלָם הַכְּלָלִים וְהַפְּרָטִים הַגְּלוּיִם וְהַנֶּעֱלָמִים 4) וְלֹא יִפָּלֵא מִמֶּנּוּ כָּל מְזִמָּה׳ הוּא יָדַע מֵרֹאשׁ כָּל אֲשֶׁר נַעֲשֶׂה טֶרֶם הֵעָשׂוֹתוֹ וְיוֹדֵעַ כָּל אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת 5) :

בַּמֶּה יֵּשׁ לָבָרֵר יְרִיעַת אֱלוֹהַּ ?

זֶה יֵּשׁ לָבָרֵר : א) בַּאֲשֶׁר הוּא בּוֹרֵא כֹּל הַשֶּׁת סִבָּה מִפְעָל וְתַכְלִית לְכָל חֵפֶץ וְהַמַּחֲוֶה כָּל הַמַּעֲשִׂים וּמְבַלְעֲדֵי חֶפְצוֹ לֹא יֵעָשֶׂה מְאוּמָה וְאֵיךְ אֵיפוֹא יִפָּלֵא מִמֶּנּוּ דָּבָר 6) הֲיִפָּלֵא מִן הָאָמָן פָּלְיוֹ וּמַעֲשֵׂהוּ? הֲלֹא ידע

1) מה רבו מעשיך יהוה כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קניניך (שם קד׳ כד): עשה ארץ בכחו מכין תבל בחכמתו ובתבונתו נטה שמים (ירמי׳ נא׳ טו) : יהוה בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה (משלי ג׳ יט):

2) לך שמים אף לך ארץ תבל ומלאה אתה יסדתם (תהלי׳ פט, יב): לך יום אף לך לילה אתה הכינות מאור ושמש: אתה הצבת כל גבלות ארץ קיץ וחרף אתה יצרתם (שם עד׳ יו, יז):

3) הידעת חקות השמים מי שם משטרו בארץ (איוב לח׳ לג):

4) כי אל דעות יהוה ולו נתכנו עלילות (ש״א ב׳ ג):

5) מגיד מראשית אחרית ומקדם אשר לא נעשה אומר עצתי תקום וכל חפצי אעשה (ישעי׳ מו׳ י): מי פעל ועשה קרא הדורות מראש אני יהוה (שם מא׳ ד):

6) אני יהוה אלהי כל בשר הממני יפלא כל דבר (ירמי׳ לב׳ כז):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

ער מיט זאָ פֿילער וויִיהייט איינגעריכטעט 1), אויך דאז פֿאַר־
טרעפֿליכסטע געאָרדנעט 2), אונד מיט זיינעם גראָסטן צוועקקע.
איבעראיינשטימענד גענאכט האט 3); דען דעריענינג, דער אלל
זיינע וועדקע מיט העכסטער וויִיהייט אונד מיט דען בעסטען מיט־
טעלן צו זיינעם ענטצוועקקע אנגעָרדנעט וואוסטע, איזט געווים
העכסט וויִיז.

וואס פֿערשטעהט מאן אונטער דער אללווייסענהייט גאטטעס?

דאדונטער פֿערשטעהט מאן, דאס גאָטט אללע דינגע געניא וויִיס,
אונד צוואר דיא בעזאָנדערען זאָוואָהל אלס דיא אללגעמיינע, דיא
פֿערבאָרגענען וויִא דיא אָפֿפֿענבארען 4), ניכטס ענטגעהט זיינעם
וויסטן, ער האט פֿאָם אנפֿאנגע שאָן אללעס וואס אין דער פֿאָלגע
געשעהען איזט, בעפֿאָר עס געשאה, געוואוסט, אונד ער וויִס
אויך פֿאָן עווינקייט הער, וואס אין צוקונפֿט געשעהען וירד 5).

וואדוים ערווייזעט מאן דיא אללווייסענהייט גאטטעס?

מאן קאן זיא אוים צוויִיא גרינדען: א) דא ער שעפֿער אללער וועזען
איזט, זאָ וויִס ער אויך דיא אורזאכע אונד דען צוועק אייגעס
יעדען זיינער גשעשפֿפֿע; אונד דיא וירקונג אייגעס יעדען געשע־
פֿפֿעס גשעיהט נור דורך איהן, עס קאן אלזאָ אָהנע זיינען ווילען
ניכטס גשעשהען, פֿאָלגליך קאן איהם אויך ניכטס אונבעוואוסט
זיין 6); ווִיא קעננטע אויך דעס מייסטער דאז ווערקציג, דאז ער

זעלבסט

1) ווִיא גראָס, ווִיא פֿיל זינד דיינג ווערקע? הערר! אללע האטט דוא זיא מיט וויִיזהייט אנגעארדנעט, דיא עדדע איזט פֿאלל פֿאן רייכען גיטערן (תהלי' קד. כד): ער האט דיא עדדע דורך זיינע קראפֿט גשאפֿן, דיא בעוואהנטע ועלט דורך זיינע וויִיזהייט בערייטעט, אונד דיא היממל דורך זיינען פֿערשטאנד אויסגעשפאנט (ירמי' נא. טו): מיט וויִיזהייט האט דער עריגע דען עדדבאלל גגרינדעט, דיא היממל אויסגעשפאנט מיט פֿערנונפֿט (משלי ג. יט):

2) דיין איזט דער היממל, דיין דיא עדדע, דוא גרינדעסט דיא וועלט אונד וואס זיא פֿיללעט (תהלי' פט. יב). דיין איזט דער טאג, דיין דיא נאכט, דוא האסט ליכט אונד זאכען עראשפֿפֿען: דוא שטעלטעסט פֿעסט דער עדדען גרענצען, דען זאממער אונד דען ווינטער האסט דוא עראשפֿפֿען? (שם עדי. יו. יז):

3) קענגעסט דוא דיא אדרנונג דעס היממעלס, אונד קאנגסט דוא זייבען אויפֿלוס אויף דיא עדדע אנצייגען? (איוב לח. לג):

4) דער עוויגע איזט איין אללווייסענדער גאטט, אללע בעגעבענהייטען זינד איהם אפֿפֿען (ש"א ב. ג):

5) איך פֿערקינדיגע לאנגע צו פֿאר, וואס זיך ערפֿליך צוטראגען ווירד, אונד פֿאס אנפֿאנגע, וואס נאך ניכט גשעשהען איזט, אונד שפריך: מיין ראטה ווירד בעשטעהען אונד מיין ווילע ערפֿילען ווערדען (ישעי' מו. י): ווער האט דיזעס געווירקט אונד גטטהאן, אונד דיא גשלעכטער פֿאן אנבעגין בערפֿען? איך דער הערר (שם מא. ד):

6) זיהע, איך בין דער עוויגע, דער גאטט אללעס פֿלייזשעס, זאללטע מיר וואהל עטוואס אונבעוואוסט בלייבען? (ירמי' לב. כז):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

יֵדַע מִפְעַל כָּל חֵלֶק מֵחֲלָקָיו וְתַכְלִית כָּל פֶּרֶק מִפְּרָקָיו׃ ב) בַּאֲשֶׁר הוּא הֲוֶה בַּכֹּל, וַהֲוֶה בַּכֹּל יוֹדֵעַ כֹּל׃

בַּמֶּה נֵדַע כִּי אֱלוֹהַּ הֲוֶה בַּכֹּל ?

כִּי אֱלוֹהַּ הֲוֶה בַּכֹּל יָדַעְנוּ׃ א) לַאֲשֶׁר אֵינֶנּוּ גוּף לֹא יְכִילֻהוּ מָקוֹם וּכְבוֹדוֹ מָלֵא כֹּל בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתָּחַת 7) וְאֵין מָקוֹם אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ שָׁם׃ ב) בַּאֲשֶׁר הוּא פּוֹעֵל תָּמִיד בְּכָל הַיְצוּרִים וַאֲשֶׁר הוּא פּוֹעֵל בַּכֹּל הוּא הֲוֶה בַּכֹּל וְצוֹפֶה וְיוֹדֵעַ כֹּל 8)׃

בַּמֶּה נַפְיר יְכוֹלֶת אֱלוֹהַּ ?

הַמַּחֲשָׁבָה הַזֹּאת לְבַדָּהּ׃ אֱלוֹהַּ בּוֹרֵא כֹּל מָצָאָה לָנוּ כֵּן לְדַעַת יְכָלְתּוֹ׃ כִּי מִי אֲשֶׁר בָּרָא כָּל הַיְצוּרִים הָאֵלֶּה מֵאַיִן 9) בְּלִי עָמָל וּבְלִי יְגִיעָה 10) כִּי אִם בְּרוּחַ פִּיו׃ הוּא אָמַר׃ יְהִי, וַיְהִי 11) וּמַעֲמִיד אותם

7) קדוש קדוש יהוה צבאות מלא כל הארץ כבודו (ישעי׳ ו׳ ג׳) : כה אמר יהוה השמים כסאי והארץ הדום רגלי איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום מנוחתי (שם סו׳ א׳) : הלא את השמים ואת הארץ אני מלא (ירמי׳ כג׳ כד׳) :

8) אנה אלך מרוחך ואנה מפניך אברח : אם אסק שמים שם אתה ואציע שאול שם הנך : אשא כנפי שחר אשכנה באחרית ים : גם שם ידך תנחני ותאחזני ימינך (תהלים קלט׳ ז׳ - י׳) :

9) אני ידי יסדה הארץ וימיני טפחה שמים קורא אני אליהם יעמדו יחד (ישעי׳ מח׳ יג׳) :

10) הלא ידעת אם לא שמעת אלהי עולם יהוה בורא קצות ארץ לא ייעף ולא ייגע אין חקר לתבונתו (שם מ׳ כח׳) :

11) בדבר יהוה שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם (תהלים לג׳ ו׳) : כי הוא אמר ויהי הוא צוה ויעמד (שם שם׳ ט׳) :

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

זעלבסט פֿערפֿערטיגט, אונבעוואוסט זיין, דא ער דיא ווירקונג איינעס יעדען טהיילעס דעסזעלבען, אונד איינעס יעדען גלידעס אננעאָרדנעט האט? ב) דא גאָטט אללגעגענווערטיג איזט, זאָ זיהעט אונד וייס ער אויך אללעס.

וואהער ווייססען ווייר, דאס גאטט אללגעגענווערטיג איזט?

ווייר ווייססען עס: א) ווייל ער קיין קערפֿערליכעס ווענזען איזט, זאָ קאן איהן קיין בעשרענקטער רוים אומפֿאססען, ער איזט פֿילמעהר איבעראלל 7), אָבען אין היממעל ווייא אונטען אויף דער עדדע, אונד עס גיבט קיינען אָרט וואָ ער ניכט איזט. ב) ווייל גאָטט אללענטהאלבען ווירקט, אונד ווער איבעראלל ווירקענד איזט, מוס אויך אללגעגענווערטיג זיין 8).

וואַרוים ערקענבען ווייר גאטטעס אללמאכט?

דער גראנקע אללין, גאָטט איזט שעפֿער דער גראָסען אונער-מעסליכען ווועלט, מוס אונס פֿאָן זיינער אללמאכט איבערצייגען, ווער אייגע זאָ אונערמעסליכע ווועלט אוים ניכטס 9) הערפֿאָר-געבראכט אָהנע ארבייט אָהנע מיהע 10), פֿיר דען אין בלאָסעס וואָרט, עס ווערדע"הינרייכענד ווער, אוס דיא ווועלט הערפֿאָר צו ברינגען 11), אונד דער זיא איממערווערהרענד ערהעלט; ווער דיא-

זעס

7) הייליג, הייליג, הייליג, איזט דער הערר! דער גאנצע דער העערשאארען, דיא גאנצע ווועלט איזט פֿאלל פֿאן זיינער הערהליכקייט (ישעי' ו. ג): זא שפריכט דער הערר, דער היממעל איזט מיין טהראן, דיא עדדע מיין פֿוסשעמעל. וואס איזט דען דאס פֿיר אייז הויז, דאס איהר פיר בויען וואללטעט? אונד וואס איזט עס פֿיר אייז ארט, וואס איך רוהען זאללע? (שם קר. א): בין איך עס ניכט, דער היממעל אונד עדדע פֿילל עס? (ירמי' כג. כד):

8) וואס זאלל איך הינגעהען, פֿאר דייגעס גייסטע? וואהין פֿאר דייגעס אנגעזיכטע פֿליהען? שטייג איך דיא היממעל הינויף, זא ביזט דוא דא, שטייג איך דיא העללע הינאב, זא ביזט דוא אויך דא. שווינג איך דער מארגענרעטהע פֿליגעל אם אייסערסטען מעערע צו רוהען, זא ווירד אויך דאסט מיך לייטען דייגע האנד, אויך האלט ערגריף מיך דייגע רעכטע (תהלים קלט. ז-י):

9) מייגע האנד האט דיא עדדע גגרוינדעט, מייגע רעכטע דיא היממעל גמעספֿאנן, איך ריף זיא אונר זיא שטאנדען דא (ישעי' כח. יג):

10) ווייכט דוא עס ניכט, האסט דוא עס ניכט גהערט, דאס דער הערר, דער עוויגע גאטט איזט, דער דיא גרענצען דער ווועלט ערשאפֿען האט, ער ווירד ניכט מאטט נאך מידע ווערדען, זיינע ווייזהייט איזט אונפֿארשליך (ישעי' מ. כח):

11) דיא היממעל ענטשטאנדען דורך דעס עווייגען ווארט, דורך זיינעס מונדעס הויך איהרע העערע אללע (תהלים לג. ו): דען זא ער שפריכט, געשיהטס; געבייט, שטעהטס דא (שם שם. ט):

אוֹתָם לָעַד לְעוֹלָם · וְהַיְכֹל כָּל אֱלֹהַּ הוּא שַׂגִּיא כֹּחַ
לְאֵין חֵקֶר וְלֹא יִבָּצֵר מִמֶּנּוּ מְאוּמָה 12):

בַּמֶּה נַבִּיר טוֹבוֹת אֱלוֹהַּ ?

טוֹבוֹת אֱלוֹהַּ גְּלוּיוֹת בְּכָל הַיְצוּרִים וְיוֹתֵר בְּמִינִים
הַחַיִּים, כִּי בְרָאָם בְּרָצוֹן וּבְתַאֲוֹה לְדַבְּרִים רַבִּים
וְהֵכִין לָהֶם הַדְּבָרִים הָאֱלֹהַּ אֲשֶׁר יִרְצוּ וַאֲשֶׁר יִתְאַוּוּ
לָהֶם וְהָיָה לָהֶם שִׂמְחָה וְעֹנֶג בָּהֶם 13) וְהַבּוֹרֵא כָּל
אֱלֹהַּ לֹא לְמַעֲנֵהוּ כִּי אִם לְמַעֲנֵיהֶם לְהֵיטִיב לָהֶם
וּלְהַשְׂיגָם שִׂמְחָה וְעֹנֶג בְּחַיֵּיהֶם הוּא טוֹב הַטּוֹבִים :

מַה נָּבִין בְּמַאֲמַר : אֱלוֹהַּ צַדִּיק הַצַּדִּיקִים ?

בּוֹ יֵשׁ לְהָבִין : כִּי אֱלוֹהַּ שׁוֹפֵט צַדִּיק וְשׁוֹפֵט כָּל מַעֲשֵׂי
הָאָדָם מִשְׁפַּט צֶדֶק 14) וְגוֹמֵל עֲלֵיהֶם 15):

מַה נָּבִין בִּקְרֻשַּׁת אֱלוֹהַּ ?

בּוֹ נָבִין : כִּי אֱלוֹהַּ הוּא נִשְׂגָּב וּמְרוֹמָם עַל כָּל
יְצוּרָיו הַנִּכְבָּדִים 16) אֲשֶׁר כָּל תָּאֲרֵי הַשְׁלֵמוּת
תָּמִים

---

12) ידעתי כי כל תוכל ולא יבצר ממך מזמה (איוב מב· ב): גדול אתה יהוה וגדול שמך בגבורה (ירמי' י· ו): אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכגבורתיך (דברי' ג· כד):

13) טוב יהוה לכל ורחמיו על כל מעשיו (תהלי' קמה· ט): עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו: פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון (שם שם· טו, טז):

14) והוא ישפט תבל בצדק ידין לאמים במישרים (תהלי' ט· ט): צדיק יהוה בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו (שם קמה· יט):

15) הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא (דברי' לב· ד):

16) לך ה' הגדלה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ לך ה' הממלכה והמתנשא לכל לראש (ד"ה א כט· יא): כי אתה יהוה עליון על כל הארץ מאד נעלית על כל אלהים (תהלי' צז· ט): כי מי בשחק יערך ליהוה ידמה ליהוה בבני אלים: אל נערץ בסוד קדושים רבה ונורא על כל סביביו (שם פט, ז· יח):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

דעם אללעם פֿערמאג, דערמען מאכט איז אונטערלאך, אונד דעם איז אוך ניכטם אונטערלאך 12).

וואורום ערקענען וויר דאם גאנצם אללגיטיג איז?

דא נישט נאָטטעם איז צוואר דורך זיינע מענגע וואָהלשמאקען אין דער נאנצען נאטור זיכטבאר, נאָך מעהר אבער אין דען לעבענדיגען אונד פֿיהלענדען נעשעפֿען, דא ער מיט סמפֿינדונגען, פֿער־לאנגען אונד בעגירדען צו דען אידרער נאטור אונגעמעסענען דינגען פֿערוהלען, אונד איהנען ריוב דינגע, וועלכע וא פֿערלאנגען, דערגעשטאלט בעריטטט האט, אום זיך דאראן צו ערגעטצען אונד דעם לעבענם צו ערפֿרישען 13). וועד אלזאָ אָהנע צוואנג אונד אָהנע אייגענטיך אממערוהערנד וואָהלטהאטען ערצייגט, דער איז נעווים אללגיטיג.

וואדורך איז גאטט העכסט גערעכט?

דורך זיין גערעכטעם גערידט, וואָמיט ער אללע מענשען דער וועלט ריכטעט 14), אונד נאך פֿערדינסט וא בעלאָהנט אָדער בע־שטראפֿט 15).

וואס הייסט: גאטט איז העכסט הייליג?

דאז הייסט: ער איז דאז העכסטע ערהאבענסטע וועזען 16), וויל נור אין איהם אללין אללע פֿאָללקאָממענהייטען זיך פֿערייגט בעפֿינ־

12) איך וויים וואהל דאם דוא אללעבטיג ביזט, אונד קיינעם דיינעם פֿאהאבענם דיר פֿעהל שלאגט (איוב סב, ב): דוא ביזט גראם, אונד דיין גאטט איז גראם אונד מעכטיג (ירמי' י, ז): דען וואם איזט אין גאטט אין הימטעל אדער אויף עדדען, דער זאלבע טהאטען אונד וואונדערדינגע טהאן קענטט וויא דוא (דברי' ג, כד):

13) אללען איזט דער עוויגע וואהלטהעטיג, ערבארמט זיך זיינער ווערקע אללער (תהלים קמה, ט): אללער אויגען שויען נאך דיר הין, תערר! אונד דוא גיבסט איהנען שפייזע אין דער צייט: אללטילדע עפֿענסט דוא דיא האנד, אונד זעטטיגעסט וואס דא לעבט, מיט וואהלמהן (שם שם, טו, טז):

14) ער דיכטעט נאך גערעכטיגקייט דען ערדקרייז, שפריכט זיין גערעדט אהרטחייל איבער נאציאנען (תהלי' ט, ט): אויף אלל זיינען וועגען איזט גאטט גערעכט, אין אלל זיינען טהאטען גיטיג (שם קמה, יז):

15) פֿאללקאממען זינד דיא ווערקע גאטטעס, אונד אללע זייגע וועגע זינד גערעכטע אהרטהיילע, אוין גאטט דער טרייע, אהנע קרימטע, גערעכט אונד רעדליך איזט ער (דברים לב, ד):

16) דיין איזט, א הערר! דיא העררליכקייט, דיא מאכט, דיא עהרע אונד דער זנג, דיר זייא לאב, דען אללעם, וואס אים הימטעל אונד אויף עדדען איזט, דאז איזט דיין; אונד דיין איזט, א הערר! דאז דייך, אונד דוא ביזט איבער אללעם ער־האבען (ר"ה א כט, יא): דען הערר! דוא ביזט אין אללער וועלט דער העכסטע, איבער אללע גטטער האך ערהאבען (תהלי' צז, ט): וועד אין דען הימטעל גלייכט דעם עוויגען, וועד אונטער דען הימליישען מעכטען וויל גאטט גלייך זיין? גאטט איזט האך ערהאבען אים ראטה דער הייליגען, אללען עהרפֿורכטבאר דיא אום איהן זינד (שם פט, ז, ח):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

תַּמִּים בּוֹ וְטָהֹר הוּא וְנָקִי מִכָּל הַחֶסְרוֹנוֹת, וְכָל רַע וְעָוֹל נִפְלוּ מִמֶּנּוּ 17) וְלָכֵן אוֹהֵב הַצֶּדֶק בְּאָדָם וְשׂוֹנֵא הָרֶשַׁע 18):

פרק ב באור מציאות הנבואה

I. איכות הנבואה וחכליתה

מַה יְּסוֹד הַשֵּׁנִי מִיְּסוֹדֵי הָאֱמוּנָה ?

הַיְּסוֹד הַשֵּׁנִי: יֵשׁ נְבוּאַת אֱלוֹהַּ:

מַה נִּכְלַל בְּמַאֲמָר הַהוּא ?

כּוֹ נִכְלַל: כִּי אֱלוֹהַּ נָרָאָה אֶל אֲנָשִׁים צַדִּיקִים וְיִשְׁרִים אֲשֶׁר בָּחַר בָּם וְדִבֵּר אִתָּם וְגָלָה לָהֶם דְּבָרִים אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ אֲנָשִׁים אֲחֵרִים זוּלָתָם; וְהַמַּרְאָה הַהִיא נִקְרָאָה מַרְאַת נְבוּאָה וְהָאִישׁ אֲשֶׁר נִרְאָה לוֹ אֱלוֹהַּ נִקְרָא נָבִיא:

הֲנִרְאֶה אֱלוֹהַּ לָאָדָם וְהוּא אֵינֶנּוּ גוּף ?

אֵין אֱלוֹהַּ נִרְאָה לַנָּבִיא בַּאֲשֶׁר נִרְאֶה אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ בְּגוּף וּבְתְמוּנָה כִּי אִם בְּרוּחַ קָדְשׁוֹ אֲשֶׁר יאצַל עַל הַנָּבִיא בְּהָקִיץ אוֹ בַּחֲלוֹם וּבוֹ יְגַלֶּה לוֹ סוֹדוֹ וְיָשִׂים דְּבָרִים בְּפִיו אֲשֶׁר יְדַבֵּר לָעָם:

מה

17) כי צדיק יהוה צדקות אהב (שם יא, ז): טהור עינים מראות רע והכט אל עמל לא יוכל (חבקוק א, יג):

18) דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם קדשים תהיו כי קדש אני יהוה אלהיכם (ויקרא יט, ב):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

בעפֿינרען, דער אללע גוטען אייגענשאפֿטען אים העכסטען גראדע בעזיצט אונד פֿרייא פֿאן יעדעם מאנגעל איזט 17); אונד פֿער= מעג דיזער אייגענשאפֿט ליבט ער אן דען מענשען דיא טוגענד אונד פֿעראבשייעט דאז לאסטער 18).

צוויי׳טער אבשניטט

פֿאן דער געטטליכען אפֿפֿענבארונג

1. פֿאן אפֿפֿענבארונג איבערהויפֿט.

וואס איזט דער צוויי׳טע הויפֿט גלויבענסארטיקעל?

דער צוויי׳טע הויפֿט גלויבענסארטיקעל איזט: דער גלויבע אן איינע געטטליכע אפֿפֿענבארונג.

וואס איזט אונטער דיזען גלויבענסארטיקעל צו פֿערשטעהען?

דאס גאטט זיך אייניגען פֿראממען פערזאהנען, דאז הייסט: זאלבע, דיא נאך זיינעם ווילליען לעבטען, געאפֿענבארט, מיט איהנען גע= שפֿראכען, אונד איהנען דינגע מיטגעטהיילט האט, דיא זיא אנגענט ניכט ווייסטען קאננטען; איינע זאלבע מיטטהיילונג, נעננט מאנפרא= פֿעצייהונג; אונד דעריניגע, דעם דיזע אפֿפֿענבארונג פֿערליהען וואורדע, הייסט פראפֿהעט.

ווייא ווער עס מעגליך, דאס גאטט דעם מענשען זיך אפֿפֿענבארטע, דא ער דאך קיין קערפֿערליכעם ווערזען איזט?

ווען עס הייסט: גאטט האט זיך אייניגע מענשען געאפֿענבארט, זאָ מוס מאן ניכט דאראונטער פֿערשטעהען, דאס ער זיך איהם אין פֿאָרם אונד געשטאלט געצייגט האבע, ווייא אין מענש דעם אנדערן זיך צייגט, זאָנדערן דאס ער דעם מענשען זיינען חיילינען גייסט, אין ווואכענדען אָדער טרייסענדען צושטאנד מיטגעטהיילט האט, דער דיזעם מענשען דיא גהיימניסס עגטדעקט, אונד ווארטע אין דען מונד געלעגט, דיא ער פֿאָרטראגען זאָלל.

אין

17) גערעכט איזט דער עוויגע, ער ליבט גערעכטיקייט (פֿס יא. 7): דייגע אויגען זיגד היין, דוא קאנגסט דאז בעזע ניכט זעהען, נאך דיא אונגערעכטיקייט אנ= שרירן (חבקוק א. יג):

18) העדע מיט דען קינדערן ישראל אונד זאגע איהנען: איהר זאלט אייך הייליג האלטען, דען אין, דער עוויגע, אייער גאטט, בין זעלבסט הייליג (ויקרא יט. ב):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

מַה חֵפֶץ אֱלוֹהַּ בְּהַגָּלוֹתוֹ לַנָּבִיא?

א) לְהַבִּיעַ הַמַּעֲשִׂים הַטּוֹבִים בְּעֵינָיו לַעֲשׂוֹתָם הָאָדָם׃ ב) לְעוֹרֵר אֶת הַחוֹטְאִים בְּדִבְרֵי תוֹכֵחוֹת לָשׁוּב מִדַּרְכָּם הָרָעָה וְלַנֵּחֵם הָעָם הַנֶּלְחָץ בַּעֲוֹנוֹ וּלְחַזְּקָהוּ בְּעֵת צָרָה בְּהַבְטָחַת טוֹבוֹת עֲתִידוֹת׃

II. מדרגות הנבואה ויתרון משה מכל הנביאים

הֲנִרְאָה אֱלוֹהַּ לְנְבִיאִים רַבִּים פְּעָמִים רַבּוֹת?

אֱלוֹהַּ נִרְאָה לְנְבִיאִים רַבִּים וּפְעָמִים רַבּוֹת כָּל עֵת רָאָתָה חָכְמָתוֹ לְהוֹדִיעַ דְּבָרִים לָעָם הַחֻקִּים לָהֶם נָבִיא אֲשֶׁר יָשִׂים הַדְּבָרִים בְּפִיו וְהוּא יְדַבֵּר לָעָם בְּשִׁמּוֹ׃

הֲשָׁוּוּ הַנְּבִיאִים בְּמַתַּת הַנְּבוּאָה?

לֹא שָׁוּוּ הַנְּבִיאִים בְּמַתַּת נְבוּאָה׃ כִּי הָיָה יִתְרוֹן לַנָּבִיא מִנָּבִיא׃ יֵשׁ נָבִיא אֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלוֹהַּ אִתּוֹ פְּעָמִים רַבּוֹת וְיֵשׁ אֲשֶׁר דִּבֶּר אִתּוֹ רַק פַּעַם אוֹ פַּעֲמַיִם׃ וְיֵשׁ אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים עַל יְדֵי דָּבָר דָּבָר אוֹ לְהַצָּלַת הָעָם׃ וְיֵשׁ אֲשֶׁר לֹא נַעֲשׂוּ אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים עַל יְדֵיהֶם׃

מִי הוּא בְּחִיר כָּל הַנְּבִיאִים?

בְּחִיר כָּל הַנְּבִיאִים הוּא אָדוֹנֵנוּ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים הַנָּבִיא הָרִאשׁוֹן מֵאָז הָיָה יִשְׂרָאֵל לְגוֹי׃ כִּי יִתְרוֹן לוֹ בִּנְבוּאָתוֹ וּבְטוּבוֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה לָעַמּוֹ מִכָּל הַנְּבִיאִים׃

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

אין וועלכער אבזיכט איז דיא געטטליכע אפֿענבארונג געשעהען?

דיזע אָפֿענבארונג האטטע צור אבזיכט: א) דען געטטליכען ווילען, אין בעצוג זאָוואָהל אויף דען גלויבען אלס אויף דיא האנדלונגען דעס מענשען בעקאננט צו מאכען, וועלכע זיא דורך זיך זעלבסט צו ווייסען ניכט אים שטאנדע וואַרען; כ) דאז פֿאָלק, דאז זיך גענגען דען ווילען גאָטטעס פֿערגאנגען, דורך אנדאָהונגען געטטליכער שטראָפֿע, צו וואַרנען, אונד דורך פֿערהייסונגען ווידער צו טרעסטען, וועו עס פֿיר דיא בעגאנגענען זינדען ביסען מוסטע.

II. פֿאן דען פראָפֿעטהען איבערהויפּט, אונד פֿאן משה אלס דעם פֿארצייגליכסטען דערזעלבען.

דאט גאטט זיך מעהרערע מאהל געאָפֿענבארט?

יא, גאָטט האט זיך פֿערשידענען פערזאָנען צו פֿערשידענען צייטען געאָפֿענבארט, אזנד צוואר זאָ אָפֿט עס זיינע העכסטע אינזיכט פֿיר נאָטהווענדיג בעפֿאנד, דעס פֿאָלקע וואס בקאננט צו מאכען.

איזט דיזע ווירדע דער אפֿענבארונג אללען פראָפֿעטהען אויף גלייבע ארט פֿערליהען וואַרדען?

נין, זיא איזט דעס אייגען מעהר אלס דעם אנדערען, אויף אייגע אויסגעצייכנעטע ארט פֿערליהען וואַרדען. עס וואַרען אייניגע פראָפֿעטהען, דענען גאָטט זיך זעהר אָפֿט, אנדערע, דענען ער זיך נור אין. אָדער צוויי מאהל אָפֿענבארטע. זאָ קאננטען אויך מאנכע אין זיינען נאהמען וואונדער פֿערריכטען, אום דורך דיזע זיינע פראָפֿעצייהונג צו בקרעפֿטיגען, אָדער דאז פֿאָלק אויף אייגע אייבער-נאטירליכע ארט צו רעטטען.

וועלכער איזט דער פֿארצייגליכסטע אונטער אללען פראָפֿעטהען?

דער פֿאָרצייגליכסטע אונטער אללען וואר משה דער גטטליכע מאן, אונזער הערר אונד לעהרער, דער זאָוואָהל אין אנזעהונג זיינער פראָפֿעצייהונג אלס דער וואָהלטהאטען, דיא ער דען ישראליטען ערצייגטע, אללען אנדערן פראָפֿעטהען, דיא פֿאָר אונד נאך איהם וואַרען, איבערטראָפֿען האט.

וואס

מַה יִּתְרוֹנוֹ בְּנִבּוּאָה ?

כִּי אֵין נָבִיא מִבַּלְעָדָיו דִּבֵּר אֱלֹהִים אִתּוֹ בְּכָל עֵת [1]) וְלֹא קָם נָבִיא אֲשֶׁר עָשָׂה אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים גְּדוֹלִים וְנוֹרָאִים כַּאֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָל הָעָם [2]):

וּמַה יִּתְרוֹנוֹ בְּטוּבוֹתָיו ?

כִּי הוּא מוֹשִׁיעֵנוּ הוּא מְכוֹנְנֵנוּ וְהוּא מְחוֹקְקֵנוּ׳ הוּא מוֹשִׁיעֵנוּ, כִּי עַל יָדוֹ הוֹצִיא אֱלֹהִים אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים אֲשֶׁר עָבְדוּ שָׁם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה׳ הוּא מְכוֹנְנֵנוּ, כִּי עַל יָדוֹ יִסְּדוּ יִשְׂרָאֵל לָעָם בָּאָרְצוֹת אֶרֶץ וּמֶמְשָׁלָה׳ וְהוּא מְחוֹקְקֵנוּ, אֲשֶׁר עַל יָדוֹ נָתַן לָנוּ אֱלֹהִים אֶת הַתּוֹרָה:

III באור המראה הגדולה בסתן תורה

אֵיזֶה מַרְאָה אֱלֹהִים יָקָרָה וְנִכְבֶּדֶת בְּכָל מַרְאוֹת הַנְּבוּאָה ?

הַמַּרְאָה הַהִיא אֲשֶׁר בָּהּ נָתַן אֱלֹהִים אֶת הַתּוֹרָה וְעַל כֵּן נִקְרְאָה הַמַּרְאָה הַגְּדוֹלָה [1]):

מַה יִּתְרוֹן הַמַּרְאָה הַזֹּאת, וּמַדּוּעַ נִקְרְאָה הַמַּרְאָה הַגְּדוֹלָה ?

כִּי לֹא הָיָה כַּמַּרְאָה הַהִיא לְפָנֶיהָ וְלַאֲחֲרֶיהָ אֲשֶׁר נגלה

---

1) אם יהיה נביאכם יהוה במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו: לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא: פה אל פה אדבר בו במראה ולא בחידות (במדבר יב. ו, ז):

2) ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו יהוה פנים אל פנים: לכל האתות והמופתים אשר שלחו יהוה לעשות בארץ מצרים לפרעה ולכל עבדיו ולכל ארצו: ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל (דברים לד. י - יב):

1) מן השמים השמיעך את קולו ליסרך ועל הארץ הראך את אשר הגדולה ודבריו שמעת מתוך האש (דברים ד. לו):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

וואס וואר זיין פֿארצוג אין אנזעהונג דער פּראפֿעציִיהונג?

עס וואר אויסער איהם קיין פּראָפֿהעט, מיט דעם נאָטט צו יעדער צייט אונד זאָ דייטליך געשפּראָכען העטטע 1): אויך האט קיינער זאָלכע גראָסע וואונדערווערקע אונד אין געגענווארט דער גאנצען נאציאָן פֿערריכטעט, אלס ער 2).

וואַרין בעשטעהען זיינע פֿארציגע אין אנזעהונג דער וואהלטהאטען?

דארין, דאס ער דער רעטטער, שטיפֿטער אונד געזעצגעבער דעס ישראליטישען פֿאָלקס וואר: ער בעפֿרייעטע עס אויס דער עגיפּטישען שקלאווערייא וואָרין דאזועלבע לאנגע יאהרע שמאכטעטע, בילדעטטע עס צוערשט צו אייגער זעלבסטשטענדיגען נאציאָן, גאב איהם אין אייגענטהימליכעם לאנד, אייגע בעזאָנדערע רעגירונג אונד דאז גענטליכע גענעצבוך.

III פֿאן דער גענעצגעבונג

וועלכע גענטליכע אפֿפֿענבארונג וויזד פֿיר דיא וויכטיגסטע אונטער אללען גהאלטען?

דיא דער גענעצגעבונג, דאהער זיא אויך דיא אויסערארדענטליכע ערשיינונג גענאננט וויזד 1).

וואַרין בעשטעהט איהרע וויכטיגקייט אונד דער גרונד דיזער בעבענונג?

דארין, דאס אייגע זאָלכע וועדער פֿאָרהער יע גענשעהען וואר, נאָך נאכהער וויזד ערפֿאָלגט, דען נא גענאָ אויך דאס נאָטט אייגער גאנצען

---

1) אייגעם פּראפֿעטהען אייערס גלייכען גהבט איך, דער עוויגע, מיך אין אייגעם גענזיכטע צו ערקענגען, וועדע מיט איהם אים טרוימט: ניכט אלוא מיין דיחנער משה, ער איזט איין טרייער פֿערוואלטער אין מייגעם גאנצען הויזע: מונדע צו מונדע רעדע איך מיט איהם, מיט פֿעללידער דייטליכקייט, ניכט אין רעטהזעל (במדבר יב. ו, ז):

2) עס שטאנד אבער אין ישראל קיין פּראפֿהעט וויזד, וויא משה וואר, אויך, מיט דעם דער עוויגע פֿאן אנטליץ צו אנטליץ אונטגענאנגען וועדע: אין אנזעהונג דער צייכען אונד וואונדער, דיא איהן דער עוויגע גהאבט, אין דעם לאנדע מצרים אויסצופֿיהרען, געגען פּרעה, זיינע דיהנער, אונד זיין גאנצעס לאנד: אונד אין אללען מעכטיגען אונד פֿירכטערליכען טהאטען, דיא משה געטהאן פֿאר דען אויגען דעס גאנצען ישראלס (דברים לד. י – יב):

1) פֿאן היטמעל העראב האט ער דיך זיינע שטימע הערען לאסמען, דיך צוכט צו לעהרען, אונד אויף דער ערדע האט ער דיר זיין גראסעס פֿייער געצייגט, אונד דוא האסט זיינע רעדע פֿערנאממען מיטטען אוים דעם פֿייער (דברים ד, לו):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

נִגְלָה כְבוֹד אֱלוֹהֵי לְעֵינֵי כָל הָעָם וְכָלָם שָׁמְעוּ אֶת קוֹלוֹ מְדַבֵּר בְּיוֹם תִּתּוֹ אֶת תּוֹרָתוֹ [2]):

מָתַי וְאֵיפֹה נָתַן אֱלוֹהֵי אֶת הַתּוֹרָה?

בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי אַחֲרֵי צֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם *) בָּאוּ אֶל הַר סִינַי אֲשֶׁר בְּמִדְבַּר עֲרָב, שָׁם צִוָּה אֱלוֹהֵי אֶת מֹשֶׁה אֶל הָעָם וְיִתְקַדָּשׁוּ, וְהָיוּ נְכוֹנִים לִשְׁלֹשֶׁת יָמִים וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי נִרְאָה כְבוֹד אֱלוֹהֵי עַל הַר סִינַי וְדִבֵּר אֶל הָעָם:

אֵיךְ הָיָה הַדָּבָר בַּיּוֹם הַהוּא?

בְּהָיוֹת בֹּקֶר הוֹצִיא מֹשֶׁה אֶת כָּל הָעָם אֲשֶׁר בַּמַּחֲנֶה מֵאָהֳלֵיהֶם וַיִּתְיַצְּבוּ בְּתַחְתִּית הָהָר וְהוּא עָלָה רֹאשׁ הָהָר וּמַרְאֵה כְּבוֹד אֱלוֹהֵי כְּאֵשׁ אוֹכֶלֶת יָרַד שָׁם וַיְהִי קוֹלוֹת וּבְרָקִים וְעָנָן כָּבֵד מְאֹד עַל הָהָר וְקוֹל שׁוֹפָר חָזָק וַיִּשְׁמַע כָּל הָעָם קוֹל מְדַבֵּר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ אֶת עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים הַיְרוּעִים לָנוּ:

מַדּוּעַ נִרְאָה אֱלוֹהֵי בַּיּוֹם הַהוּא לְעֵינֵי כָל הָעָם וְדִבֵּר לְאָזְנֵיהֶם?

לְמַעַן יִרְאוּ כָל הָאֲנָשִׁים כִּי אֱלוֹהֵי דִּבֵּר עִם מֹשֶׁה וּמִפִּיו נָתַן אֶת הַתּוֹרָה וַיַּאֲמִינוּ לוֹ לָכֶל אֲשֶׁר יַגִּיד לָהֶם בְּשֵׁמוֹ כַּכָּתוּב לֵאמֹר „בַּעֲבוּר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְּרִי

---

[2]) כי שאל נא לימים ראשונים אשר היו לפניך למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ ולמקצה השמים ועד קצה השמים הנהיה כדבר הגדול הזה או הנשמע כמהו: השמע עם קול אלהים מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה ויחי (דברים ד. לב, לד): פנים בפנים דבר יהוה עמכם בהר מתוך האש (שם ה. ד):

*) נראה מוסכי הדורות העברים היתה תחת הפורים צאצאי הנפטים והרגעים ומהונים שנים לנדיחת הענוגים:

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

גאנצען נאציאָן זיך נעאָפֿגענארט האטטע, אונ אלע איהן רערען הערטען, וויא אם טאגע דער נעזעצגעבונג 2).

וואן אונר וא איזט דיזע אויסראָרדענטליכע מערקווירדיגע האנד־לונג פֿאָרגענגען?

אים דריטטען מאָנאטהע נאך דעם אויסנאנגע דער ישראליטען אויס אעגיפטען *), לאנגטען זיא אם בערגע סיני, אין דער אראבישען ווּיסטע, אן, היר בעפֿאהל איהנען גאָטט דורך משה, זיך דריא טאגע פֿאָרצובערייטען; אם דריטטען טאגע ערשין ריא הערליכ־קייט גאָטטעס אויף דעם בערגע אונד רערטע פֿאָר דעם נעזאמט־טען פֿאָלקע.

וואס האט זיך בייא דיזער פֿייערליכקייט אן דיזעם טאגע צוגעטראגען?

דעם מאָרגענס לים משה דאז פֿאָלק אויס דען נעצעלטען אויסריק־קען, שטעללטע עס אם פֿוסע דעם בערגעס סיני, שטיג זעלבסט הינויף, אונר זאָגלייך לים זיך דיא ערשיינונג דער הערליכקייט גאָטטעס וויא אין ברעננענר פֿייער נידער; עס ענטשטאנד דאָנגער אונד בליטץ פֿערמיטטעלסט איינער זעהר שווערהרען נעוויטטער־וואָלקע, דיא זיך אויף דעם בערגע נידער לים, עס לים זיך אויך איין שטארקער טראָמפֿעטטענשאלל הערען; הירויף פֿערנאם דיא נעזאממטע נאציאָן איינע רעדענדע שטיממע, וועלכע דיא אונס בעקאננטען צעהן נעבאָטע פֿאָרטרוג.

אויס וועלכער אבזיכט האט גאטט דאמאהלס זיך רער גאנצען נאציאן נעאפֿגענארט, אונר מיט משה אין איהרעם בייאזיין נעשפראכען?

דאמיט זיא זיך פֿאָר זיינער זענדונג אבערציגען, אונר איהם אין אללען שטיקקען גלויבען זאָללטען, וואס ער אים נאהמען גאָטטעס פֿערהאָרנען ווירד. זאָ הייסט עס אויך אין דער הייליגען שריפֿט:

„דא

2) ערקנדיגע דיך נור נאך דען אלטען צייטען ריא פֿאר דיר גערעזען זיבר, פֿאן דעם טאגע אן, דא גאטט דען מענשען אויף ערד ערשאפֿען האט, פֿאן אייגעם ענדע דעם היממעלס צום אנדערן ענדע, אב יעמאהלס אייגע זא גרא־סע טהאט גשעהען, אדער דערגלייכען בעהערט וואָרדען: אב יעמאהלס אייגע נאציאן ריא שטיממע אייגער אויס דעם פֿייער רעדענדען גאטטהייט פֿערנאם־מען, רויא דרא פֿערנאממען האסט, אונד רוערע אם לעבען גבליבען (דברי' ר. לב, לד): פֿאן אנגעזיכט צו אנגעזיכט טהאט דער עוויגע אויך דעם בערגע מיט־טען אויס דעם פֿייער מיט אייך גערעדעט (שם ה' ד):

*) אים יאהרע דער וועלט 2448

בְּדַבְּרִי עִמָּךְ וְגַם בְּךָ יַאֲמִינוּ לָעוֹלָם" (שמות יח):

מַה יֵּשׁ לָהָבִין בְּמַאֲמָר: וְגַם בְּךָ יַאֲמִינוּ לָעוֹלָם?

שֶׁלֹּא נָסוּר מִתּוֹרַת משֶׁה אֶל תּוֹרָה אֲחֶרֶת בְּלָתְּי אִם יָקוּם נָבִיא כָּמוֹהוּ אֲשֶׁר יֵרָאֶה אֱלוֹהַּ אֵלָיו לְעֵינֵי כָּל הָעָם וְיִדַּבֵּר עִמּוֹ לְאָזְנֵיהֶם:

IV. אופן נחינת שאר מצות התורה

מָתַי נִתְּנוּ שְׁאָר מִצְוֹת הַתּוֹרָה?

אַחֲרֵי כַּלּוֹת אֱלוֹהַּ לְדַבֵּר אֶת עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים שֶׁבּוּ הָעָם לְאָהֳלֵיהֶם ומשֶׁה לְבַדּוֹ עָמַד בְּהָר אַרְבָּעִים יוֹם יוֹמָם וָלַיְלָה שָׁם הוֹרָהוּ אֱלוֹהַּ אֶת כָּל הַמִּצְוֹת הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים לְלַמֵּד לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׳ וּמִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם יָרַד משֶׁה מִן הָהָר וּבְיָדוֹ שְׁנֵי לֻחוֹת אֲבָנִים וַעֲלֵיהֶם כְּתוּבִים עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים וְאַחַר כָּתַב אוֹתָם משֶׁה בְּסֵפֶר וְאֵת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה וַיִּתֵּן אֶת הַסֵּפֶר הַהוּא לְיִשְׂרָאֵל הוּא סֵפֶר תּוֹרַת משֶׁה אֲשֶׁר בְּיָדֵינוּ עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

V. מתמיכות דת אלוה

מָה הֵמָּה לְמוּדֵי הָאֱמוּנָה אֲשֶׁר בִּיסוֹד: יֵשׁ נְבוּאַת אֱלוֹהַּ?

לְמוּדֵי אֱמוּנָה אֲשֶׁר בִּיסוֹד הַהוּא שְׁלֹשָׁה:

א) אֱלוֹהַּ נָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה עַל יַד נְבִיאוֹ משֶׁה
ב) הַנָּבִיא הַהוּא משֶׁה הוּא בְּחִיר הַנְּבִיאִים
ג) הַתּוֹרָה אֲשֶׁר בְּיָדֵנוּ הִיא הַנְּתוּנָה עַל יָדוֹ

מַה יֵּשׁ לָהָבִין בְּלִמּוּד הָאַחֲרוֹן הַזֶּה?

מֵאָז נִתְּנָה הַתּוֹרָה וְעַד עַתָּה לֹא שָׁנָה בָהּ דָּבָר:

הנוכל

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

„ראמיט דיא נאציאָן עס הערע, וועו איך מיט דיר רערע, זאָ „ווערעו זיא אויך אן דיך איממער גלויבען" (שמות יח. ט).

וואס איזט אין דען וואַרטען בעגרי̈פען: דאס זיא דיר אויך איממער גלויבען מעכטען?

עס איזט דאמיט אננעדייטעט, דאס ווייר פאָן דען מאָנאישן נע- זעצען, ניכט אבווייבען, אונד צו איינער אנדערן איבערטרעטען דירפען, זאָ לאנגע ניכט אין פראָפהעט ווייא דיזער אופטריט, מיט וועלכעם גאָטט אין געגענוואַרט רער גאנצען נאציאָן רערעט.

IV. פאָן דען נעכאטען רעס נעזעצבוכעס.

וואן זיגר דיא איבריגען געבאטע, דיא אין רעם נעזעצבוכע עכט- האלטען זיגר, נעגעבען וואַרדען?

נאכרעם גאָטט דיא צעהן נעבאָטע פאָר רעם נאנצען פאָלקע פערקינדיגעט האטטע, קערהרטע דיא נאנצע נעמיינרע ווירער אין איהרע נעצעלטע צוריק, משה אבער בליב פירציג טאגע אונר נעכטע אויף רעם בערגע סיני. וועהרענד דיזער צייט ערהילט ער דיא איבריגען נעזעצע פאָן גאָטט. נאך פערלויף דיזער צייט קאם ער פאָם בערגע סיני הראב, בראכטע צוויא שטיינערנע טאפלן מיט, וואָרויף דיא צעהן נעבאָטע נידערגעשריבען וואַרען. דיזע שריב ער הערנאך, נעבסט דען אנדערן איהן אויף רעם בערגע פערקינ- דיגטען נעזעצען, אין אין בוך, וועלכעם ער רעם פאָלקע איבער- ליפערטע, אונד וועלכעם ווייר נאָך יעצט אונטער דען נאהמען, נעזעצבוך משהס, בעזיצען.

V. פאָן דען גלויבענסלעהרען דיא אין דיזעם ארטיקעל עכטהאלטען זיגר.

וועלכע גלויבענסלעהרע האט מאן בייא דיזעם ארטיקעל פאָן רער נעטטליכען אפפענבארונג, זיך צו מערקען?

פאָלגענרע דרייא:

א) נאָטט האט אונס דורך זיינען פראָפהעטען משה דאז נעזעצבוך נעגעבען.

ב) דיזער פראָפהעט משה איזט רער פאָרנעהמסטע אונטער אללען פראָפהעטען, דיא פאָר אונר נאך איהם וואַרען.

ג) דאז נעזעצבוך, דאס ווייר יעצט בעפאָלגען, איזט דאז נעהמליכע וועלכעם ווייר דורך משה ערהאלטען האבען.

וואס איזט אונטער רער לעצטען לעהרע צו מערקען?

דאס דאז מאָנאישע נעזעצבוך זעלבסט דורך דיא לענגע רער צייט

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

הֲנוּכַל לְהוֹסִיף דָּבָר עַל תּוֹרַת מֹשֶׁה אוֹ לִגְרֹעַ מִמֶּנָּה?

אֵין אֲנַחְנוּ יְכֹלִים לְהוֹסִיף דָּבָר עַל תּוֹרַת מֹשֶׁה וְלֹא לִגְרֹעַ מִמֶּנָּה [1]:

הֲשׁוֹמְרִים אֲנַחְנוּ גַּם הַיּוֹם כָּל מִצְוֹת הַתּוֹרָה בְּמִסְפָּרָם כְּמִשְׁפָּטָם?

אֵין אֲנַחְנוּ יְכֹלִים לִשְׁמוֹר כָּל מִצְוֹת הַתּוֹרָה בְּמִסְפָּרָם כְּמִשְׁפָּטָם • כִּי שְׁבִיתַת הָאָרֶץ וּמַתְּנוֹתֶיהָ וּמַעֲשֵׂה הַקְּרְבָּנוֹת וּמַתְּנוֹת כְּהֻנָּה לֹא יָכְלוּ לְהִשָּׁמֵר כִּי אִם בְּאֶרֶץ אֲחֻזַּת יִשְׂרָאֵל וְעוֹד יֵשׁ רַבּוֹת כָּאֵלֶּה:

הֵאִין בַּלְתִּי יְכֹלֶת הַזֶּה מַעֲצוֹר לָאָדָם בְּאָשְׁרוֹ?

בַּלְתִּי יְכֹלֶת הַזֶּה לֹא יִגְרַע מֵאֹשֶׁר הָאָדָם דָּבָר • כִּי הַתּוֹרָה לֹא תִּדְרֹשׁ מֵאָדָם מַעֲשִׂים אֲשֶׁר אֵין בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹתָם כִּי אִם לַעֲשׂוֹת בֶּאֱמֶת וּבְתָמִים אֲשֶׁר בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ אִם רַב וְאִם מְעָט וְהוּא אָשְׁרוֹ:

תכן ב מה שיש לאדם ליחל

פרק ג באור נצחיות הנפש

I. באור יסוד השלישי

מַה יְּסוֹד הַשְּׁלִישִׁי מִיְּסוֹדֵי הָאֱמוּנָה?

הַיְּסוֹד הַשְּׁלִישִׁי: נֶפֶשׁ הָאָדָם אַל־מָוֶת:

[1] לֹא תוֹסִיפוּ עַל הַדָּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם וְלֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ (דברים ד, ב):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

קיינע פֿערענדערונג ערליטטען, אונד זיך גאנץ אונפֿערפֿעלשט כיא
אונס ערחאלטען האט.

איזט אונס ערלויבט נאך ווילקיהר עטוואס פֿאן דען גענאטען היני=
וועג צו לאססען אדער הינצו צו זעצען?

נייז! ווייר דירפֿען דורכאוים ניכט נאך ווילקיהר, וועדער עטוואס
הינווענ לאססען, נאך עטוואס הינצו זעצען 1).

זינד ווייר אבער אויך אים שטאנדע, אללע דיא אים מאזאישען גענצ=
בוכע עכטהאלטענען גענאטע, נאך גענענווערטיג אויס צו איבען?

נייז! ווייל אונזערע יעציגען אומשטענדע אונס ניכט פֿערשטאטטען
מעהרערע דערזעלבען בעפֿאלגען צו קעננען, אונד צוואר זאלכע, דיא
נור אויף דאז לאנד; וועלכעס ווייר אייגענטהימליך בעזעסען, זיך בעצי=
הען, וויא צ"ב: דאז ערלאס. בראך. אונד יובעליאהר, דיא אבגאבען
דער ערדפֿריכטע, דיא אפֿפֿער. אונד פריסטערגאבען אונד אנדערע
מעהר.

הינדערט דיזעס אונפֿעהמגען ניכט, אין דער עוויגען גליקזעליגקייט?

נייז! דען דיא זעליגמאכענדע דעליגיאן פֿאדערט פֿאן דען מענשען
בלאס דיא בעאבאכטונג זאלכער נעזעצע, דערען בעפֿאלגונג אין
איהרען קרעפֿטען שטעהט, אונד עדלעסט איהנען דיא זעליגיגען, דע=
רען ערפֿיללונג פֿאן דען אומשטענדען אונד ניכט פֿאן איהרעס וויל=
לען הערריהרט.

צוויייטע אבהאנדלונג

פֿאן דעס וואס דער מענש צו האפֿפֿען האט.

דריטטער אבשניטט

ערקלעהרונג דעס דריטטען גלויבענסארטיקעל

I. פֿאן דער אונשטערבליכקייט דער מענשליכען זעעלע.

ווארין בעשטעהט דער דריטטע הויפט גלויבענסארטיקעל?

דער דריטטע הויפט גלויבענסארטיקעל בעשטעהט דארין, דאס דיא
זעעלע דעס מענשען אונשטערבליך איזט.

1) טהוט צו דעם, דאז איך איין געבוטהע, ניכטס הינצו, אונד נעהמט ניכטס דא=
פֿאן (שם ד. כ):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

אֵיךְ יֵשׁ לָבֵאר הַמַּאֲמָר הַזֶּה?

הַמַּאֲמָר הַזֶּה יֵשׁ לְבָאֵר: הָאָדָם אֲשֶׁר הוּא מְחֻבָּר
כְּגוּף וָנֶפֶשׁ וְיִחְיֶה מְדַת יָמִים וְיָמוֹת. בְּמוֹתוֹ לֹא יָסוּף
זוֹלָתִי גְּוִיָּתוֹ אֲשֶׁר יְסוֹדוֹ בֶּעָפָר בָּלֹה רָקֵב וְנָמֵס.
אָכֵן נִשְׁמָתוֹ אֲשֶׁר דָּבָר אֵין לָהּ עִם גּוּף לֹא תִבָּלֶה
וְלֹא תִרָּקֵב וְלֹא תִּמַּס כִּי אִם תֵּצֵא מְגֻוִּיָּה וְהָיָה לָהּ
שְׁאֵרִית נֵצַח:

מֵאַיִן הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר בָּאָדָם?

הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר בָּאָדָם הִיא נִשְׁמַת רוּחַ אֱלוֹהַּ אֲשֶׁר שָׁם
בּוֹ בָּהּ יִהְיֶה הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַי מְדַבֵּר וּמַשְׂכִּיל וּבָהּ
יַעֲשֶׂה כָּל הַמַּעֲשִׂים:

וְאֵנָה תֵּלֵךְ כַּאֲשֶׁר תֵּצֵא מְגֻוִּיָּה?

כַּאֲשֶׁר תֵּצֵא הַנִּשְׁמָה מִן הַגְּוִיָּה תָּשׁוּב אֶל אֱלוֹהַּ אֶל
מְקוֹרָהּ אֲשֶׁר חָצְבָה מִשָּׁם וְחַיָּה לָעוֹלָם [1]):

מַה יֵּשׁ לָרַמּוֹת מִנֶּפֶשׁ בְּחַיֵּי עוֹלָם?

שָׁם תִּזְכֶּה לָרַעַת אֶת אֱלוֹהַּ וְתוֹאָרָיו יְדִיעָה שְׁלֵמָה
וְכָל אֲשֶׁר נֶעְלַם מִמֶּנָּה בְּעוֹדָהּ עֲטוּיָה בְּחֹמֶר.
וּבִירִיעוֹת הָאֵלֶּה תֶּחֱזֶה בְּנֹעַם אֱלוֹהַּ בְּעֹנֶג נֵצַח [2]):

מה

---

1) וישב העפר על הארץ באשר היה והרוח תשוב אל אלהים אשר נתנה (קהלת יב, ז):

2) אני בצדק אחזה פניך אשבעה בהקיץ תמונתך (תהלים יו, טו):
שבע שמחות את פניך נעימות בימינך נצח (שם טז, יא):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

ווּיא ערקלעהרט מאן דיזעם?

דיזעם לעסט זיך אויף פֿאלגענדע ארט ערקלעהרען: דער מענש בעשטעהט אויס איינעם קערפער אונד אויס איינער איהן בעלעבענדען זעעלע, לעבט איינע צייטלאנג אונד שטירבט. מיט דיזעם שטערבען אבער הערט נור זיין קערפער אויף צו זיין, אונד צוואר וויל ער אלס אין אירדישעם צוזאממענגעזעצטעם וועזען, דער פֿערוועזונג אונד אויפֿלעזונג אונטערווארפֿען איזט; זיינע זעעלע הינגעגען, דיא איין אונקערפֿערליכעם, גייסטיגעם, פֿאלגליך איין אייגפֿאכעם אונפֿערוועזבארעם וועזען איזט, דויערט איממער פֿארט.

וואהער האט דיא מענשליכע זעעלע איהרען אורשפרונג?

זיא איזט אין, פֿאן גאטט אין לעז מענשען געלעגטער גייסט, דורך דען ער לעבט, פֿיהלט, דענקט אונד איבערהויפֿט אללעם דאז פֿערריכטען קאן, וואס ער וירקליך פֿערריכטעט.

אונד וו֗א קאממט זיא הין, וען זיא דען קערפֿער פֿערלעסט?

זיא קעהרט ווידער דאהין צוריק פֿאן וואהער זיא קאם, נעהמליך צו גאטט, אונד איזט עבען זו֗ אונשטערבליך וויא ער 1).

וואס האבען וויר פֿאן דעם צושטאנדע דער זעעלע נאך דעם טאדע צו גלויבען?

דאס זיא אים צוקינפֿטיגען לעבען אינען וויט פֿאללקאממענערען בעגריף פֿאן גאטט אונד זינען אייגענשאפֿטען, יא איבערהויפֿט, פֿאן דינגען, וועלכע וועהרענד איהרעם אויפֿענטהאלטס אין דעם קערפֿער, איהרע פֿאססונגסקראפֿט איבערשטייגען, עראנגען, אונד דיזע עראויטערונג איהרער קענטניססע, איהר אין איממערוועהרענדעם פֿערגינגען גענוועהרען וירד 2).

פֿאן

1) דער שטויב קעמט ווידער צו זיינער ערדע צוריק, דאפֿאן ער וואר, אונד דער גייסט קעהרט צו גאטט צוריק, דער איהן גענעבען (קהלת יב, ז).

2) איך ווערדע מיט נערעבטטיגקייט דיין אנטליץ שויען, ערוואכענד מיך ערגעצען אן דייזער גאטטעם גשטאלט (תהלי' יז, טו). פֿאר דיינעם אנטליץ איזט דער פֿריידען פֿילע, אין דייזער דעבטען זעליגקייט אויף עוויג (שם טז, יא).

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

II. מאמונת גמול ועונש

מַה לְּמוֹר אֱמוּנָה נִכְלָל בְּיִסּוֹד נֶפֶשׁ אָדָם אַל־מָוֶת?

כִּי אֱלוֹהַּ מַשְׁגִּיחַ עַל הָאֲנָשִׁים וְיִשְׁפּוֹט אֶת מַעֲשֵׂיהֶם 1) וְיִגְמֹל עֲלֵיהֶם *):

מָתַי יָדִין אֱלוֹהַּ אֶת הָאָדָם וּמָתַי יִגְמוֹל עָלָיו?

אֶת הַחַיִּים וְאֶת הַמֵּתִים יָדִין אֱלוֹהַּ וְיִגְמֹל אוֹתָם בְּחַיֵּיהֶם וּבְמוֹתָם:

מַה הַגְּמוּל בְּחַיֵּי הַזְּמַן?

הַגְּמוּל בְּחַיֵּי הַזְּמַן: חַיִּים בְּרִיאִים אֲרוּכִים וְנָעִימִים שָׂכָר לְעוֹשֵׂי טוֹב: וְחַיִּים רָעִים מַכְאִיבִים עָנִי וּמַחְסוֹר עֹנֶשׁ לְעוֹשֵׂי רָע:

מַה הַגְּמוּל בְּחַיֵּי עַד?

נֶפֶשׁ הַצַּדִּיק מְאִירָה בְּאוֹר אֱלוֹהַּ בְּנֹעַם מַתְמִיד: וְנֶפֶשׁ הָרְשָׁעִים תִּהְיֶה לְבוּז וּלְדֵרָאוֹן:

III. שאר למודי האמונה הנכללים ביסוד ההוא

מַה יֵּשׁ לָדַעַת בְּלִמּוּד גְּמוּל וְעֹנֶשׁ?

בְּלִמּוּד אֱמוּנַת גְּמוּל וְעֹנֶשׁ יֵשׁ לָדַעַת שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים:

א) אלוה

1) אלהים שופט צדיק ואל זעם בכל יום (תהלי׳ ז׳ יב): כי פעל אדם ישלם לו וכארח איש ימציאנו (איוב לד. יא): גדל העצה ורב העליליה אשר עיניך פקוחות על כל דרכי בני אדם לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו (ירמי׳ לב. יט):

*) זה יש לבדר כי בחין גמול על המעשים לתם לו חק ומנוס ובחין חק ומנוס לתם לו דעת ותבונה, ובחין נפש יודעת ותבונה אין שחרית נלח: ותנחנו נחמר שים לנפש שחרית נלח, ח"כ יש לה דעת ותבונה, ויש לה דעת ותבונה, יש תקום לחק ומנוס, ומסנוס על דבר רחוי שיתתן לו שכר טוב בעבורו מסנוס ועגם בעבדן עליה:

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

II. פֿאַן בעלאהנונגען אונד שטראָפֿען.

וועלכע גלויבענסלעהרע איזט אין דעם הויפט גלויבענסאַרטיקעל, פֿאַן דער אונשטערבליכקייט דער זעעלע ענטהאלטען?

דיא דאַרין ענטהאלטענע גלויבענסלעהרע איזט דיזע: דאַס גאָטט דיא האַנדלונגען דעם מענשען זיהט, ריכטעט, אונד איהן נאַך פֿערדיהנסט בעלאהנעט אונד בעשטראָפֿעט 1).

ווען ריכטעט גאָטט דיא מענשען, אונד ווען פֿערגילט ער איהנען? גאָטט ריכטעט דיא מענשען זאָווּאָהל בייא איהרעם לעבען אלס נאַך איהרעם טאָדע, אונד פֿערגילט איהנען אויך זאָווּאָהל אין דיזעם, אלס אין דעם צוקינפֿטיגען לעבען.

ווארין בעשטעהט דיא פֿערגעלטונג אין דיזעם לעבען?

דיא פֿערגעלטונג אין דיזעם לעבען איזט קערפערליך; דיא בעלאָהנונג געשעהעט אין געזונדהייט, גליק, פֿערגניגען אונד אין אללעם וואס דעם קערפער אנגענעהם—דיא שטראָפֿע הינגעגען, אין קראנקהייט, אונגליק, מיספֿערגניגען אונד אין אללעם וואס איהם אונאנגענעהם איזט.

ויא ווירד דיא פֿערגעלטונג אים צוקינפֿטיגען לעבען פֿארגעשטעללט?

דיא פֿערגעלטונג אים צוקינפֿטיגען לעבען איזט נייסטיג; דיא בעלאָהנונג ווירד אין דער אנשויאונג גאטטעס אונד עוויגער זעליגקייט, דיא שטראָפֿע אבער, אין אייגעם שמאכ, אונד רייהפֿאָללען צוש טאנד דער זעעלע, בעשטעהען.*

III. וועלכע לעהרען נאַך אין דיזעם הויפט גלויבענסאַרטיקעל בעגריפֿען זינד.

וואס זינד דיא גלויבענסלעהרען, וועלכע מיט דער לעהרע פֿאַן פֿערגעלטונג אין פֿערבינדונג שטעהען?

דיא גלויבענסלעהרען, וועלכע מיט דער לעהרע פֿאַן פֿערגעלטונג אין פֿערבינדונג שטעהען, זינד פֿאָלגענדע דרייא:

א) דאס

1) גאטט ריכטעט דען גערעכטען, אונד דען דער טעגליך פֿרעפֿעלט (תהלי' ז, יב): ער פֿערגעלט דעם מענשען נאך זייענר ארבייט, אונד לאהנט יעדעם נאך זייענר אויפֿפֿירונג (איוב לד, יא): דער דוא גראם אין דייגען ראטהשלעגען, אונד אונזערן גראאנקען אונבעגרייפֿליך ביזט. דייגע אויגען שטעהען איבער אללע וועגע דער קינדער אדם פֿאַען, דאמיט דוא אייגעם יעדען נאך זייגען וועגען, אונד נאך דען פֿערדיהנסטען זייגער וועקע פֿערגעלטעסט (ירמי' לב, יט):

*) זיהע בייגטעם גשפרעך.

א) אֱלוֹהַ לָבַהּ שַׁלִּיט בַּתֶּבֶל
ב) אֱלוֹהַ מַשְׂגִּיחַ עַל כָּל אָדָם וְאָדָם כַּד בְּרָר
ג) הָאָדָם יֵשׁ לוֹ בְּחִירָה בְּמַעֲשָׂיו

IV. באור משלת אלוה בתבל

מַה יֵּשׁ לְהָבִין בְּמַאֲמַר: אֱלוֹהַּ לָבַהּ שַׁלִּיט בַּתֵּבֵל?

כּוֹ יֵשׁ לְהָבִין: כִּי מִלְבַד שֶׁאֱלוֹהַּ צוֹפֶה כֹּל וְיוֹדֵעַ כֹּל הוּא לָבַהּ מַשְׂגִּיחַ עַל כֹּל וּמְצַוֶּה הַכֹּל. וּמִבַּלְעֲדֵי חֶפְצוֹ לֹא יֵעָשֶׂה דָּבָר:

אֵיכָה שַׁלִּיט אֱלוֹהַּ בַּתֵּבֵל?

אֱלוֹהַּ שַׁלִּיט בְּתֵבֵל בֶּאֱמֶת גָּדוֹל בְּמַעֲשֵׂהוּ כְּמֶלֶךְ הָעָם בְּעַמּוֹ כְּאָב רַחֲמָן בְּבָנָיו וְכְשׁוֹפֵט צַדִּיק בַּאֲנָשָׁיו:

בַּמֶּה יֵּשׁ לְרַמּוֹת שִׁלְטוֹן אֱלוֹהַּ לֶאֱמֶת?

כִּי כַּאֲשֶׁר כָּל הַיְצוּרִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אֱלוֹהַּ 1) אִם כֵּן הוּא פּוֹעֲלָם. הוּא עָרַךְ מַעֲרָכְתָּם וְיוֹדֵעַ חֵפֶץ כָּל דָּבָר וּמַעֲשֵׂהוּ כַּאֲשֶׁר יֵדַע הָאֱמֶת פְּעֻלַּת כֵּלָיו אֲשֶׁר כּוֹנֵן לוֹ. וּבֶאֱמֶת הוּא אוֹהֵב אֶת מְלַאכְתּוֹ וְחָשׁ שֶׁלֹּא יֹאבַד וְלֹא יְקֻלְקַל דָּבָר מִיְצוּרָיו כִּי כֻּלָּם אֲחוּזִים וּמְשֻׁלָּבִים יַחְדָּו וּבְהַפְסֵד דָּבָר מֵהֶם יִשְׁחֵת הַכֹּל:

1) אנחנו החומר ואתה יוצרנו ומעשה ידך כלנו (ישעי' סד. ז): הלא הוא אביך קנך הוא עשך ויכוננך (דברים לב. ו):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

א) דאס נאָטט זעלבסט דיא וועלט רעגירט.

ב) דאס דיא פֿאָרזעהונג גאָטטעס זיך אויף יעדען איינצעלנען מענ־
שען ערשטרעקט, אונד

ג) דאס דיא מענשען איינען פֿרייען ווילען, פֿאָלגליך פֿרייע ואהל
בייא איהרען האנדלונגען האבען *).

IV. פֿאן דער רעגירונג גאטטעס.

וואס הייסט, גאטט זעלבסט רעגירט דיא וועלט?

דאס הייסט, דאס נאָטט ניכט נור אללעס זיהט אונד ווייס, זאָנ־
דערן, עך בעקימערט זיך אויך אום אללעס, אונד עס געשיהט
ניכטס אָהנע זיינען ווילען אָדער זיינער צולאססונג.

ווייא בעהאנדעלט גאטט אין זיינער רעגירונג דיא וועלט?

ווייא אייך גראָסער מייסטער זיין ווערק, אייך ווייזער קענ־
אייך גוטער פֿאטער זיינע קינדער, אונד אייך גערעכטער ריכטער
דיא רעכטזוכענדען, בעהאנדעלט.

אין וועלכער הינזיכט בעהאנדעלט גאטט דיא וועלט אלס מייסטער?

דא דיא וועלט זיינע שעפֿונג איזט 1), זאָ לייטעט עך אלס מיי־
סטער דערזעלבען אללע איהרע ווען, קעננעט דיא פֿערריכטונג
אונד בעשטיממונג אללער איהרער טהיילע גענוא, אָרדנעט דיא־
זעלבע, אונד זאָרגט אויך דאפֿיר, דאס קיין גליד דעס גראָסען
וועלטגעביידעס פֿערניכטעט ווירד, נאָך זיינע טירקונגסקראפֿט פֿער־
ליהרט; דען דיא טהיילע דער שעפֿונג זינד זאָ אין אייננאנדער גע־
קעטטעט, דאס, ווען נור אייענס דערזעלבען פֿעהלטע, דאז גאנצע
געביירע צואממענשטירצען מיסטע.

אין

1) ווער זיכד דער לייטען, דוא אונזער בילדנער, ווער אללע זיכד ווערקע דייגער העכדע (ישעי' סה. ז): אייט עך ניכט דיין פֿאטער, דער דיך ערוואהרבען, דער דיך געמאכט, דער דיך בעריישט האט (דברי' לב. ו):

*) דאס דייע דרייא לעהרען מיט דער לעהרע פֿאן פֿערגעלטרונג אין פֿערבינדרונג שטע־
הען מיסטען, אייזט לייכט צו ערקלעהרען; דען ווען איך אנגעהמען ווילל, דאס
איין רעדליכער הערר זייגע דיהנער יעדען אינסבעזאנדערע בעהאנדעלט, דאז
הייכט, דיא גוטען בעלאהנעט אונד דיא בעזען בעשטראפֿעט, זא מוס איך
באטהרעגדיג פֿאראוים זעצען, דאס עך זיך דען דיהנסט זייגער דיהנער אנגעלעגען
זיין לעסט, אונד זיך נאך דער אויפֿהרונג אייגעס יעדען אינס בעזאנדערע
ערקונדיגעט, אונד יעדע האנדלונג, וואריבער דער דיהנער פֿאן זייגעס הערן
בעלאהנעט אדער בעשטראפֿעט ווירד, מוס איהם פֿרייא בעשטעללט גערוזען זיין
עס צו טהון אדער צו אונטערלאססען.

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

בַּמֶּה יֵשׁ לְרַמּוֹת שִׁלְטוֹן אֱלוֹהַּ לְמֶלֶךְ?

כִּי הוּא כְּמֶלֶךְ הַמַּנְהִיג אֶת עַמּוֹ עַל פִּי חֻקִּים טוֹבִים 2) אֲשֶׁר בָּהֶם יִפָּרַח אִשָּׁר לְאֻמִּים גּוֹי וְאָדָם יָחַד · אֲשֶׁר לוֹ הַכֹּחַ וְהַמֶּמְשָׁלָה לְפָקֹד וּלְצַוּוֹת הַכֹּל וּכְפִקֻּדָיו וּכְמִצְוֹתָיו כֵּן יֵעָשֶׂה 3) וַאֲשֶׁר לוֹ הַכָּבוֹד וְהַגְּדֻלָּה וְכֻלָּם כְּרָעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים לְפָנָיו 4) מְהַלְלִים וּמוֹדִים לְשֵׁם תִּפְאַרְתּוֹ 5) :

בַּמֶּה יֵשׁ לְרַמּוֹת שִׁלְטוֹן אֱלוֹהַּ לְאָב רַחֲמָן?

כִּי אֱלוֹהַּ אוֹהֵב אֶת הָאֲנָשִׁים כְּאָב רַחֲמָן אוֹהֵב אֶת בָּנָיו 6) וּמְכַלְכֵּל אוֹתָם וְנוֹתֵן לָמוֹ כָּל מַחְסוֹרָם וְחוֹמֵל וּמְרַחֵם עֲלֵיהֶם 7) וְסוֹלֵחַ לַעֲוֹנָם · וְכֵן הוּא חָפֵץ שֶׁנֶּאֱהַב יַחְדָּו בְּאַהֲבַת אַחִים בְּנֵי אָב אֶחָד 8) :

במה

2) מלכותך מלכות כל עולמים וממשלתך בכל דור ודור (תהלים קמה · יג) : כי יהוה עליון נורא מלך גדול על כל הארץ (שם מז · ג) :

3) יהוה בשמים הכין כסאו ומלכותו בכל משלה (שם קג · יט) :

4) כבוד מלכותך יאמרו וגבורתך ידברו (שם קמה · יא) :

5) ברכו יהוה מלאכיו גבורי כח עשי דברו לשמע בקול דברו : ברכו יהוה כל צבאיו משרתיו עשי רצונו : ברכו יהוה כל מעשיו בכל מקומות ממשלתו (שם קג · יט—כב) :
השמים מספרים כבוד אל ומעשה ידיו מגיד הרקיע : יום ליום יביע אמר ולילה ללילה יחוה דעת : אין אומר ואין דברים בלי נשמע קולם : בכל הארץ יצא קום ובקצה תבל מליהם לשמש שם אהל בהם (שם יט · ב—ה) .

6) בנים אתם ליהוה אלהיכם (דברי' יד · א) :

7) כרחם אב על בנים רחם יהוה על יראיו (תהלי' קג · יג) :

8) הלא אב אחד לכלנו הלא אל אחד בראנו מדוע נבגד איש באחיו לחלל ברית אבתינו (מלאכי ב · י) :

אין וועלכער היגוכט רעגירט גאטט אלס קעניג?

גאָטט רעגירט דיא וועלט וויא איין קעניג, דער דורך וויזע געזעצע זיין לאנד רעגירט 2), וואדורך דאז וואהל דעם גאנצען אלס ישׂראל איינצעלנען בעפֿעדערט ווירד, דער דיא העכסטע געוואלט איבער דיא גאנצע שעפֿונג אין הענדען האט, דעם אללעם אונבעדינגט געהאָרכט וואס ער בעפֿיהלט 3), דעם דיא העכסטע עהרערביטהונג געביהרט 4), אונד דעססען עהראבנען נאהמען אללעם לאָבט אונד פרייזעט 5).

וויא רעגירט גאטט אלס פֿאטער?

גאָטט איזט דער אללגעמיינע פֿאטער דער מענשען, דער זיא וויא זיינע קינדער ליבעט 6), פֿיר זיא זאָרגט, זיא נעהרט, איהנען אללע בעדירפֿנישסע פֿערשאפֿט, שטעטס מיט ליבע זיך איהרער אנניממט 7), אונד מיט איהרען פֿעהלערן נאכזיכט האט; ער פֿער־לאנגט אבער אויך, דאס זיך דיא מענשען אונטער אייגאנדער וויא ברידער ליבען זאללען 8).

אין

---

2) דיין רייך איזט אללער עווינגקייטען רייך, דייגע הערשאפֿט וועהרט פֿיר אונד פֿיר (תהלי' קמה. יג): דען גאטט איזט דער העכסטע עהרפֿורכטט וויירדיגסטע אונד דער גרעסטע קעניג אויף דעם גאנצען עררייך (שם מז. ג).

3) גאטט האט זיינען טהראן אין היממעל פֿעסט געשטעללט, אונד זיינע הערשאפֿט וואלטעט איבער אללעם (שם קג. יט):

4) זיא (דיא געשעפֿע אללע) בעזיכנען דייגעס רייכס מאיעסטעט, אונטערהאלטען זיך פֿאן דייגער אללמאכט (שם קמה. יא):

5) בעגעדייעט דעם העררן איהר זייגע ענגעל, העלדענקראפֿט דיא איהר איהם גע־האַרכט, פֿאללשטרעקט וואס זיין וואָרט געביטהט: בעגעדייעט דעם העררן איהר זייגע העערע, זייגע דיענער דיא איהר זייגען וויללען טהוט: בעגעדייעט דעם העררן זייגע וווערקע אללע אן אללען אָרטען זייגער הערשאפֿט (שם קג. יט – כב): דיא היממעל ערצעהלען דיא עהרע גאטטעס, זייגער הענדע וווערק פֿערקינדעט דיא פֿעסטע: איין טאג שטרעהמט עס דעם אנדרן צו, אונד נאכט גיבט דיזען אונטער־ריכט דער נאכט: קייגע לעהרען, קייגע וואָרטע דערען שטיממע מאן ניכט הערע: אויבער דען גאנצען עררקרייז טענט איהרע זאיטע, איהר פֿארטראג דרינגט זו וויית אלס דיא בעווואהנטע וועלט (שם יט. ב—ה):

6) איהר זיים קינדער דעס עווינגען אייגעס גאטטעס (דברי' יד. א):

7) וויא פֿעטער איהרער קינדער זיך ערבארמען, ערבארמט דער עווינע זיך זיינער פֿער־עהרער (תהלי' קג. יג):

8) האבען ווייר דען ניכט אללע אייגען פֿאטער? האט אונס ניכט איין גאטט ערשאפֿ־פֿען? ווארום פֿעראכטעט דען איין יעדער אויס אונס זייגען ברודער, אינד ענט־הייליגעט דען בונד דער מיט אונזערן פֿעטערן געמאכט ווארדען? (מלאכי ב. י):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

בַּמֶּה יֵשׁ לָרַמּוֹת שִׁלְטוֹן אֱלוֹהַּ לְשׁוֹפֵט צַדִּיק?

כִּי אֱלוֹהַּ שׁוֹפֵט צַדִּיק וְעוֹשֶׂה מִשְׁפָּט לְכָל אָדָם 9)
וּמַצְדִּיק אֶת הַצַּדִּיק וּמַרְשִׁיעַ אֶת הָרָשָׁע וּמַשְׁבִּית
רִיב מָדוֹן עֹשֶׁק וְחָמָס. הַמַּצִּיל גָּוֹל מִיַּד גּוֹזְלוֹ וְעָשׁוּק
מִיַּד עוֹשְׁקוֹ לָשִׂים שָׁלוֹם בָּקֶרֶב הָאָרֶץ:

מַה בֵּין מִשְׁפַּט אֱלוֹהַּ וּבֵין מִשְׁפַּט אָדָם?

מִשְׁפַּט אֱלוֹהַּ רַב צֶדֶק וֶאֱמֶת מִמִּשְׁפַּט אָדָם. כִּי
בְּשׁוֹפֵט אָדָם יֵשׁ לָגוּר פֶּן יַבִּיר פָּנִים בְּמִשְׁפָּט
וֵאלוֹהַּ שׁוֹפֵט צֶדֶק אֲשֶׁר לֹא יִשָּׂא פָּנִים וְלֹא יַטֶּה
מִשְׁפָּט 10) הָאָדָם אַף אָמְנָם מְאֹד יַצְדִּיק וְגַם כִּי
יַרְבֶּה לִדְרֹשׁ וְלַחְקֹר הֲלֹא לְמַרְאֵה עֵינָיו יִשְׁפֹּט
וּלְמִשְׁמַע אָזְנָיו יוֹכִיחַ וְאֵינֶנּוּ יוֹדֵעַ מַחְשְׁבוֹת אָחֵר
וּמַצָּפוּנֵי לִבּוֹ וְהוּא נִחְעָה לַעֲוֹת מִשְׁפָּט עַל פִּי עֵד
שֶׁקֶר. אֱלוֹהַּ יוֹדֵעַ מַחְשָׁבוֹת 11) וְתַעֲלוּמוֹת לֵבָב וְכָל
אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אִישׁ בְּמִסְתָּרִים 12) עַל כֵּן מִשְׁפָּטוֹ
משפט

9) מלפניך משפטינו יצא עיניך תחזינה מישרים (תהלי׳ יז. ב) כי יהוה שפטנו יהוה מחוקקנו יהוה מלכנו הוא יושיענו (ישעי׳ לג. כב): יהוה ידין אפסי ארץ (ש״א ב. י): והוא ישפט תבל בצדק ידין לאמים במשרים (תהלי׳ ט. ט):

10) כי יהוה אלהיכם הוא אלהי אלהים ואדני האדנים האל הגדול הגבור והנורא אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד (דברי׳ י. יז): אשר לא נשא פני שרים ולא נכר שוע לפני דל כי מעשה ידיו כלם (איוב לד. יט):

11) כי לא אשר יראה האדם כי האדם יראה לעינים ויהוה יראה ללבב (ש״א טו. ז):

12) האלהי מקרב אני ולא אלהי מרחק: אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם יהוה (ירמי׳ כג. כג. כד):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

אין וועלכער הינזיכט איז גאָטט אלס ריכטער אנצוזעהען?

גאָטט לעסט אלס דער אונפארטייאישסטע ריכטער דער וועלט אללען מענשען, אים שטרענגסטען זינגע, רעכט אונד גערעכטיגקייט ווידערפאהרען 9). בעשטראפט דען שולדיגען, שטעהט דעם אונ־ שולדיגען בייא, בעפרייעט דען אונטערדריקטען פאָן זיינעם בערדיקקער אונד דען גערוכטען פאָן זיינעם רייבער.

וואַרין איזט דאז געטטליכע גערעכט פאָן דען מענשליכען אונטער, שידען?

דאז געטטליכע גערעכט איזט וויט גערעכטער אונד מאהרהאפ־ טער אלס דאז דער מענשען. גערעכטער איזט עס, וויל בייא גאָטט וועדער פארטיליכקיט נאך אנזעהען דער פערזאָן שטאטט פינדעט 10); וואהרהאפטער איזט עס, דען דער מענשליכע ריכ־ טער, וען ער אויך נאָך זאָ גערעכט זיין וואַללטע, קאן נוד נאך דעם דיא זאכע בעאורטהיילען, וואס ער עגטוועדער פאָן אנדערן פערנאָממען האט, אָדער זעלבסט זיהעט; ער קאן דאהער אונגעאכ־ טעט אללער אנגעווענדעטען פאָרזיכט, פאלש בעריכטעט אָדער גע־ טעטיישט וועדרען; גאָטט אבער, דער אללעם וויס, דעם דיא גע־ היימסטען גדאנקען דער מענשען 11), אונד דיא פערבאָרגע־ סטען אבזיכטען איהרער האנדלונגען בעקאננט זינר 12), קאן עבען דעס.

9) דוא שפריכסט מיין אורטהייל אויס, אונטריגליך שויען דייגע אויגען (תהלי' יז. ב): דער הערר איזט אונזער ריכטער, אוכער געזעצגעבער אונד אונזער קעניג, דער אונס העלפען ווירד (ישע' לג. כב). דער עוויגע איזשס, דער דיא ערדען ענדע ריכטעט (ש"א ב. י): ער ריכטעט נאך גערעכטיגקייט דען ערדענקרייז, שפריכט זיין גראדעס אורטהייל איבער נאציאנען (תהלי' ט. ט):

10) דען דער עוויגע אייער גאָטט, איזט דער גאָטט אללער געטטער אונד הערר אללער הערדען, דער גראסע, מעכטיגע אונד פורכטבארע גאָטט, דער ניכט נאך אנזעהען דער פערזאָן ריכטעט, אונד קיין בעשטעכונג אננימט (דברי' י. יז): גאָטט אכטעט פארשטליכען אנזעהענס ניכט, ציהט רייכע, אדמען ניכט פאר, זיא זיגד אללע זייגער הענדע ווערק (איוב לד. יט):

11) דען גאָטט אורטהיילט ניכט נאך דעם אנזעהען דעס מענשען דען דער מענש זיהט נור וואס אייסערליך איזט, גאָטט אבער קענגעט דאז הערץ (ש"א יו. ז):

12) מיינסט דוא דען, שפריכט דער הערר, דאס איך איין גאָטט אין דער נעהע, אונד ניכט איין גאָטט אין דער פערנע זיא? ווירד זיך וואהל איין מאן אין איינע פעהיימען ארט פערבארגען קענגען, דאס איך איהן ניכט זעהען ווירדע, שפריכט דער הערר (ירמי' כג. כג. כד):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

מִשְׁפַּט אֱמֶת כִּי הוּא יוֹדֵעַ אֶל נָכוֹן אֶת מִי לְהַצְדִּיק וּמִי לְהַרְשִׁיעַ 13):

בַּמֶּה יֵשׁ לְהוֹכִיחַ כִּי אֱלוֹהַּ יוֹדֵעַ תַּעֲלוּמוֹת לֵב?

אֱלוֹהַּ אֲשֶׁר יָצַר אֶת הָאָדָם וְנָתַן לוֹ עַיִן לִרְאוֹת וְאֹזֶן לִשְׁמוֹעַ וּפֶה לְדַבֵּר וְלֵב לַחְשׁוֹב הֲלֹא יֵדַע אֲשֶׁר יִרְאֶה וַאֲשֶׁר יִשְׁמַע וַאֲשֶׁר יְדַבֵּר וְאֶת אֲשֶׁר יַחְשׁוֹב 14) הֲלֹא הוּא בְּצַפְּיָה אַחַת צוֹפֶה הַכֹּל 16) וְכָל רָזֵי עוֹלָם נִגְלוּ לְפָנָיו כַּשֶּׁמֶשׁ אַף כִּי מַחְשְׁבוֹת אֱנוֹשׁ וְעֲשִׂיָּתָנוֹתָיו ׳ גַּם כָּל מְזִמּוֹתָיו יָדַע טֶרֶם יַעֲלוּ עַל רוּחוֹ 16):

V. באור השגחה פרטית

מַה יֵּשׁ לְהָבִין בְּלִמּוּד: אֱלוֹהַּ מַשְׁגִּיחַ עַל כָּל אָדָם בַּר בְּבַד?

בּוֹ יֵשׁ לְהָבִין: א) כִּי עֵינָיו פְּקוּחוֹת עַל דַּרְכֵי כָּל אִישׁ

---

13) אני חוקר לב בוחן כליות להת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו (שם יז. ג):

14) הנטע אזן הלא ישמע אם יצר עין הלא יביט: יהוה ידע מחשבות אדם כי המה הבל (תהלי׳ צד. ט—א): היוצר יחד לבם ומבין אל כל מעשיהם (שם לג. טו):

15) כי רם יהוה ושפל יראה וגבוה ממרחק יידע (שם קלח. ט): כי הוא לקצות ארץ יביט תחת כל השמים יראה (איוב כח. כד): בכל מקום עיני יהוה צופות רעים וטובים (משלי טו. ג):

16) יהוה חקרתני ותדע: אתה ידעת שבתי וקומי בנתה לרעי מרחוק: ארחי ורבעי זרית וכל דרכי הסכנת: כי אין מלה בלשוני הן יהוה ידעת כלה: כי אתה קנית כליותי תסכני בבטן אמי (תהלי׳ קלט. א—ח, יג): ידיך עצבוני ויעשוני. כחמר עשיתני וכגבינה תקפיאני: עור ובשר תלבישני ובעצמות וגידים תשככני: חיים וחסד עשית עמדי ופקדתך שמרה רוחי (איוב י. ח—יג):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

דעסווענען אללייז וואהרהאפֿט ריכטען 13).

● וואהרוים לעסט עס זיך שליסען, דאס גאטט דיא געראנקען דעס מענ־
שען קענטט?

דא גאָטט דיא מענשען ערשאפֿען, איהנען אויגען צום זעהען, אָהרען צום הערען, איינען מונד צום רעדען, איין הערץ צום פֿיהלען, אונד דען פֿערשטאנד צום דענקען גענעבען האט, זא וויים ער אויך גענוא, וואס זיא זעהען, הערען, רעדען, פֿיה־
לען אונד דענקען 14). ער, דער דיא גאנצע וועלט זאמטט אללען איהרען בענעבענהייטען מיט אייניעם בליקקע אומפֿאסט 15), ער, פֿאָר דעסטען אוג זעלבסט דיא פֿערבאָרגענסטען רינגע גאנץ ענט־
הילט ליגען, זאָללטע דער ניכט אויך דיא מענשליכען גערענקען וויססען 16)?

V. פֿאן דער פֿארזעהרונג גאטטעס.

● וואס איזט אוטטער דער לעררע בעגריפֿפֿען, דאס גאטטעס פֿארזע־
הונג אויף יערען איבצעלנען מענשען זיך ערשטרעקט?

דאראוטטער איזט בעגריפֿפֿען: א) דאס גאָטט אויף דיא אויפֿפֿיהרונג אייניעס יעדען מענשען אינסבעזאָנדערע אויפֿמערקזאם איזט, אונד

ב) דאס

---

13) איך בין דער הערר, דער איך דאז הערץ דורכפֿארשע, אונד דיא גירען פרייפֿ; דער אייניעס יעדען נאך זייניעם וואנדרעל, אונד נאך דער פֿרוכט זייניער האנד־
לונגען פֿערגעלטע (שם יז, ז):

14) זאלל דער ניכט הערען, דער דאז אהר אייניגעזעצט? ניכט זעהען דער דאז אויגע בילדעטע? דער עוויגע וויים דער מענשען טיכטעז, וויא וואהל עס אייטעל איזט (תהלי' צר. ט—יא): ער דער איהרע הערצען זאמטט גענוא דעט, בעמערקט אויך איהר טהון (שם לג. טו):

15) דען עראבבען איזט דער עוויגע, אונד שויעט דאז ניררייג פֿאן פֿערנע הער זא וויא דאז האהע (שם קלח. ט): ער איבערזיהעט דער ערדען עגדע, שויעט אנגטער אללע היממעל הין (איוב כח. כד): אללגענענוערשיג איזט גאטטעס בליק, שויעט דיא בעזען אונד דיא גוטען (משלי טו. ג):

16) הערר דוא ערפֿארשעסט מיך אונר וויייסט: איך זיץ, איך שטעהע אויף, דיר איזט בעקאננט; דוא פריפֿסט פֿאן פֿערנע וואס איך דענקע: דוא האסט מיר גאנג אונד לאגער פֿארגעמעסטען, אונד מיינע וועגע אללע בעשטימטט; בעפֿאר אייז ווארט אויף מיינער צונגע שרויעבט, האסט דוא עס הערר! שאן גאנץ גע־
וואכט: דען דוא האסט מיינע נירען אינגעריך געבוויסט, האסט מיך בעדעקט אין מיינער מוטטער שאאס (שם קלט. א—ה, יג): דיינע העגדע האבען מיך געמאכט אונד אללע טהיילע מיינעס לייבעס געבילדעט. וויא טהאן האסט מיך געמאכט. וויא מילך מיך פֿליסען לאססען, אונד וויא קעזע צוזאמטען רינגען: היללטשעט מיך אין הויט אונד פֿלייש, דעקטעסט מיך מיט קנאכען אונד נערפֿען: שענקטעסט מיך לעבען אונד גנאדע, אונד בעוואהרסט זארגפֿעלטיג מיינען גייסט (איוב י. ח—יג):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

אִישׁ וְאִישׁ וּמַעֲלָלָיו. ב) וּפְקֻדַּת כָּל אָדָם בְּיָדוֹ 1) וְכָל אֲשֶׁר יֵאָנֵחַ לֶאֱנוֹשׁ מִטּוֹב וְעַד רָע מֵהַצָּלָחָה וְעַד אָסוֹן לֹא בְמִקְרֶה הוּא לוֹ כִּי אִם בְּהַשְׁקָפַת אֱלוֹהַּ עָלָיו 2) וְהוּא בְחָכְמָתוֹ הַנִּשְׂגָּבָה יְקַצֵּב הַיְצָלַח בְּדָרָכָיו וְאִם אַיִן הֲלָתֵת לוֹ מִשְׁאֲלוֹתָיו וְאִם לַחֲשׁךְ מִמֶּנּוּ 3) וְכָל מַחְשָׁבוֹת אֱנוֹשׁ וְתַחְבּוּלוֹתָיו לֹא יְשַׁנּוּ דָּבָר מֵאֲשֶׁר פָּקַד עָלָיו 4):

מַה פְּרִי לְמוֹד הָאֱמוּנָה בְּהַשְׁגָּחַת אֱלוֹהַּ?

בֶּאֱמוּנָה כִּי אֱלוֹהַּ צוֹפֶה עַל דַּרְכֵי כָּל אִישׁ וְאִישׁ שָׂמִים אָנַחְנוּ לִבֵּנוּ וְנִתְאַמֵּץ לְהַיְשִׁיר מַעֲשֵׂינוּ. וּבֶאֱמוּנָה כִּי פְקֻדַּת כָּל אָדָם בְּיָדוֹ יִהְיֶה לָנוּ בְּטָחוֹן בֵּאלוֹהַּ 5):

מַה נִּכְלַל בְּבִטָּחוֹן?

בְּבִטָּחוֹן נִכְלְלוּ שְׁלֹשָׁה דְבָרִים אֱמוּנָה תִּקְוָה וְנֶחָמָה:

מזה

1) בידך עתותי (תהלי' לא. טז). כי עיניו על דרכי איש וכל צעדיו יראה (איוב לד. כא). מיהוה מצעדי גבר ואדם מה יבין דרכו (משלי כ. כד).

2) יהוה ממית ומחיה מוריד שאול ויעל. יהוה מוריש ומעשיר משפיל אף מרומם (שמואל א' ב. ו, ז).

3) לב אדם יחשב דרכו ויהוה יכין צעדו (משלי טז. ט). ידעתי יהוה כי לא לאדם דרכו לא לאיש הלך והכין את צעדו (ירמי' י. כג).

4) רבות מחשבות בלב איש ועצת יהוה היא תקום (משלי יט. כא). אם יהוה לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו אם יהוה לא ישמר עיר שוא שקד שומר. שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת אכלי לחם העצבים כן יתן לידידו שנא (תהלים קכז. א, ב).

5) ברוך הגבר אשר יבטח ביהוה והיה יהוה מבטחו (ירמי' יז. ז). השלך על יהוה יהבך והוא יכלכלך (תהלי' נה. כג). יהוה רעי לא אחסר (שם כג. א). כפירים רשו ורעבו ודרשי יהוה לא יחסרו כל טוב (שם לד. יא).

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

ב) דאס ער דאז שיקואל איינעם יערען דערזעלבען, נאך זיינער וויזען אונד גערעכטען איינזיכט לייטשט 1), פֿאלגליך ניכטס וואס דעם מענשען וויידערפֿערט פֿאס צופֿאללע אבהענגט זאָנדערן אל־לעם אין דעם ווילען גאָטטעס זיינען גרונד האט 2), אונד דער מענש מיט זיינעם שטרעבען פֿיהרט נור דען ראטהשלוס גאָטטעס אויס, וועלכער איבער איהן בעשלאָססען ווירד 3), איזט אבער ניכט פֿערמעגענד וואס הינצו צו טוהן אָדער דאָפֿאָן אבצוגעה־מען 4).

וועלכען פֿרוכטבארען נוצען ציהען וויר אויז דיזער גלויבענס־לעהרע?

דורך דען גלויבען, דאס גאָטט אויך דיא אויפֿפֿיהרונג אייניעם יע־דען מענשען אינסבעזאָנדרע אויפֿמערקזאם איזט, בעשטרעבען וויר אונס, דעכטשאפֿפֿען אונר טויענדהאפֿט צו זיין, אונד דורך דען גלויבען, דאס ער זעלבסט דאז שיקואל אייניעם יעדען מענשען לענקט, זעצען וויר אונזער פֿערטרויען אויף איהם 5).

וואס איזט אונטער דעם פֿערטרויען אויף גאָטט בעגריפֿפֿען?

דארונטער איזט בעגריפֿפֿען, צוטרויען, היאָפֿפֿנונג, אונד טראָסט וואָרין

1) הערר אין דיינער האנד איזט מיין שיקואל (תהלים לא. טו): ער העפֿטעט זייניע אויגען אויף דעם מענשען האָאנדעל, צעהלט זיינע שריטטע אללע (איוב לד. כא): יעדען שריטט דעם מענשען בעשטיממט גאָטט, וואס וויירט דער ער־דענואהן וואהרין דאז געשיק איהן פֿיהרט (משלי ב. כד):

2) דער עוויגע איזטס, דער טערטעט אונד בעלעבט, ער פֿיהרט אין דאז גראב, אונד בריינגט ווידער הערויף (ש"א ב. ו. ז):

3) דער מענש עכטווירפֿט דען ווענ, גאָטט בעשטימטעט דען שריטט (משלי טו. ט): איך ווייס, א הערר! דאס דער מענשענוועג ניכט פֿאָן איהם אבהענגט, אונר ניכט אין דעם מאנעס גענואלט איזט עס זיינען וואנדעל אונד זייניע שריטטע צו לייטען (ירמי' י. כג):

4) אין דעם מענשען הערצען עכטשטעהען פֿילפֿעלטיגע אנשלעגע, דעם עוויגען ראטה־שלוס אללייו האט בעשטאנד (משלי יט. כא): ווען דער הערר דאז הויז ניכט בויעט, זא ארבייטען דיא בויאלייטע פֿערגעבענס, ווען דער הערר דיא שטאדט ניכט בעשיצט, זא וואכט דער וועכטער פֿערגעבליך: פֿערגעבליך וואכט איהר פֿריה, אונר זיצעט שפֿעט, אונר עסספֿט בראד מיט זארגען, זיינען פֿרייגדען גיבט ער עס אים שלאף (תהלים קכו. א, ב);

5) גענענטט איזט דער מאן, דער אויף גאָטט זיין פֿערטרויען זעצט, אונר דעספֿען צופֿערזיכט דער הערר איזט (ירמי' יז. ז): דעם עוויגען בעפֿיעל נור דיין גע־שיק, ער ווירד דיך שאן פֿערזאָרגען (תהלים נה. כג): גאָטט איזט מיין היירט, מיר ווירד ניכטס מאנגעלן (שם כג. א): יונגע לעווען דארבען אונר הונגערן, דאס גאָטטעס עהרער פֿעהלט קיין גוטס (שם לד. יא):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

מַה נִּבְלַל בֶּאֱמוּנָה?

בֶּאֱמוּנָה נִכְלְלוּ סְמִיכוּת הַלֵּב וּמְנוּחַת הַנֶּפֶשׁ וַעֲזִיבַת הַדְּאָגָה וְהָעֵצֶב וְדִי הַשִּׂפּוּק כִּי סָמוּךְ לִבּוֹ בֵּאלוֹהַּ מַאֲמִין כִּי הוּא הַצּוֹפֶה וּמַשְׁקִיף עָלָיו וְהַיּוֹדֵעַ צָרְכָיו וּמַרְחִסוֹרָיו הוּא יָכִין לוֹ כָּל יְהָבוֹ וְלֹא יֶחְסָר 6) וּמְנוּחַת הַנֶּפֶשׁ וְדִי הַשִּׂפּוּק הוּא הַשְׁמָחַ בְּמָנַת חֶלְקוֹ אֲשֶׁר נָתַן לוֹ וַיַּרְגִּיעַ 7) וְלֹא נִבְהָל לְהוֹן רָב וְרִכּוּת הַעֲנוּג הַמְסֻבִּים דְּאָגָה וְעֵצֶב וְנִשְׁעָן בֵּאלוֹהַּ כִּי הוּא לְבַדּוֹ יוֹדֵעַ מַה טּוֹב וּמוֹעִיל לָנוּ וּמָה רָע וּמַזִּיק לָנוּ:

מַה נִּבְלַל בִּתִּקְוָה?

הַתִּקְוָה הִיא שֶׁהַבּוֹטֵחַ יָשִׂים כָּל תּוֹחַלְתּוֹ בֵּאלוֹהַּ 8) כָּל טוֹב לֹא יְבַקֵּשׁ כִּי אִם מֵאִתּוֹ וּבְכָל רָעָה לֹא יִדְרוֹשׁ כִּי אִם תְּשׁוּעָתוֹ וְסָמוּךְ לִבּוֹ כּוֹ כִּי הַטּוֹב יִתֵּן לוֹ וְהָרַע יָסִיר מִמֶּנּוּ 9):

6) יהוה מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי (שם טז, ה):
7) ראש ועשר אל תתן לי הטריפני לחם חקי (משלי ל, ח):
8) בך יהוה חסיתי אל אבושה לעולם (תהלים עא, א): יהוה עזי ומגני בו בטח לבי ונעזרתי (שם כח, ז):
9) יהוה אורי וישעי ממי אירא יהוה מעוז חיי ממי אפחד (שם כז, א): אשא עיני אל ההרים מאין יבוא עזרי: עזרי מעם יהוה עשה שמים וארץ: אל יתן למוט רגלך אל ינום שמרך: יהוה שמרך יהוה צלך על יד ימינך (שם קכא, א—ה): אל יהוה בצרתי לי קראתי ויענני (שם קכ, א): בצר לי אקרא יהוה ואל אלהי אשוע ישמע מהיכלו קולי ושועתי לפניו תבוא באזניו (שם יח, ז): יהוה לי לא אירא מה יעשה לי אדם: יהוה לי בעזרי ואני אראה בשנאי: טוב לחסות ביהוה מבטח באדם: טוב לחסות ביהוה מבטח בנדיבים (שם קיח, ו, ט):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

וואריין בעשטעהט דאז צוטרויען?

דאז צוטרויען בעשטעהט אים פּעסטען גלויבען, אונד אין דער זיך דאריף גרינדענדען זעלבענרוהע. דער פּעסטע גלויבע איזט, דאס גאָטט אויף אונז זיהעט, אונזרע בעדירפּניססע קענענט, זיא אונז פּערשאפּט, אונד אונז קיינען מאנגעל ליידען לעסט 6). דיא זעל-לענרוהע בעשטענהט אין גענוגזאמקייט, מיט דעם וואס גאָטט אונז בעשיהרט 7) אונד ניכט נאך איבערפּלום שטרעבען; וועלכעס נור קוממער אונד זאָרגען מאכעט; זאָנדערן עס גאָטט איבערלאססען, דער אללין וויס וואז אונז גוט אונד ניצליך, אונד וואז אונז שלעכט אונד שעדליך איזט.

וואריין בעשטעהט דיא האפּנונג?

דיא האָפּנונג בעשטעהט אין דער צופּערזיכט דיא וויר אין גאָטט אללין זעצען 8), זיא אפּט ווירד וואז גוטעס ווינשען, ריכטען ווירד אונזרע ביטטע נור צו איהם; ווידערפּעהרט אונז איין איבעל, איזט נור עד אונזרע צופּלוכט, דען ווירד אוס הילפּע אנרופּען, אונד זינד פּערזיכערט, דאס עד אונזרע ביטטע, ווען עד זיא פּיר אונז טויליך בעפּינדעט, געווהרען ווירד. זאָווהל דאז געווינשטע געבען, אלז דאז איבעל אבווענדען 9).

וואריין

6) דער הערר איזט דאז אנטהייל מייגען ערבגוטס אונד מיינעס קעלבס, דיא האסט פּיר מיך דאז לאאז געווהלט (שם טז. ה):

7) וועדער ארמוטה נאך רייכטוהם לאס מיין יאאז זיין, בעשיידע מיר נור מיין מעש סיגעס אויסקאמטען (משלי ל. ח):

8) הערר! איך טרויא אויף דיך, לאס מיך ניא צו שאנדען ווערדען (תהלים א. א): דער הערר איזט מיינע קראפּט מיין שילד, איהם פּערטרויעטע איך אונד ער האט מיר געהאלפּען (שם כח. ז):

9) דער הערר איזט מיין ליכט מיין הייל, וועס זאלל איך פּירכטען? דער הערר שיצט מיין לעבען, פּאר וועס זאלל איך ציטטערן? (שם כז. א): איך שרייע עמפּאר נאך יעגען בערגען, ווא קאמטט מיר הילפּע הער? פּאס עזויגען קאמטט מיינע הילפּע, דער הימעל אונד ערדע שוף: ער לעפּט ניכט גלייכטען דיינען פּוס, דיין היטער שלומערט ניכט: ער זייא דיין היטער, ער בעשאטטע דיך צו דיינער רעכטען האנד (שם קכא. א—ד, ה): צום העדרן דיך איך אין מיינער נאטה, אונד ער ערהערטע מיך (שם קכ. א): אין דער אנגסט רופ איך צום העררן, שרייא היכוריף צו מיינעם גאטטע, ער הערט מיין פּלעהען אויס זיינעם טעמפּעל, מיין געבעטה דרינגט איהם צו אהרען (שם יח. ו): דער הערד איזט מיין, איך פּירכטע ניכטס, וואס קאן דער מענש מיר טוהן: דער הערר איזט מיין, שטעהט מיר בייא, איך ווערדע לוסט אן מיינען פּייגדען שרייען: בעססער איזט דעס עזויגען פּערטרויען, אלז אויף מענשען זיך פּערלאססען: בעססער איזט דעס עזויגען פּערטרויען, אלז אויף פּירשטען זיך פּערלאססען (תהלים קיח. ו—ט):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

מַה נִּבְהַל בְּנֶחָמָה ז

בְּנֶחָמָה יֵשׁ לְהָבִין גַּם אִם יַעֲמוֹד אִישׁ בְּקֶרֶב צָרָה יָמִים רַבִּים בְּרוֹב יְגוֹנוֹ לֹא יִצֶּף רוּחוֹ וְלֹא יָפוּג לִבּוֹ בְּבִטְחוֹנוֹ בֵּאלוֹהַּ 10) אַךְ יִמְסֹר אֶל רְצוֹן אֱלוֹהַּ וְיִשָּׂא וְיִסְבֹּל בְּטוֹב לֵבָב 11) וְיָנֻחַם בְּרַעְתּוֹ כִּי רְצוֹנוֹ רַק טוֹב וְגַם בְּיַסְּרוֹ אִישׁ הוּא לְמַעַן הֵיטִיבוֹ בְּאַחֲרִיתוֹ 12):

VI. הבוטח צריך לעבוד ולחרוץ

הֲיָכֹל הַבּוֹטֵחַ בֵּאלוֹהַּ לְרַפּוֹת יָדָיו מִמְּלָאכָה בְּהַשָּׁעֲנוֹ בֵּאלָהָיו כִּי הוּא יָבִין לוֹ כָּל צָרְכָיו?

בְּבִטָּחוֹן לֹא יִפְטֹר הָאָדָם מֵעֲבוֹדָה רַק הָעוֹבֵד וְהַיָּגֵעַ לָהָבִין מַרְפּוֹ 1) הוּא יִבְטַח בֵּאלוֹהַּ 2) כִּי יָבָרֵךְ אֶת מַעֲשֵׂי יָדָיו וַיַּצְלִיחַ כָּל מְלַאכְתּוֹ וְהַנְּרָפָה אֵין לוֹ לָקוּת מֵאֱלוֹהַּ כָּל מָאוֹמָה:

הֶחָפֵץ אֱלוֹהַּ שֶׁיַּעֲבֹד הָאָדָם ז

כֵּן ! כִּי עַל כֵּן נִתַּן לוֹ כִּשָּׁרוֹן לְכָל מְלָאכָה: גַּם כֹּל

10) הן יקטלני לו איחל (איוב יג. טו):
11) זעף יהוה אשא כי חטאתי לו (מיכה ז. ט): טוב ויחיל ודומם לתשועת יהוה: ישב בדד וידום כי נטל עליו (איכה ג. כו-כח):
12) מוסר יהוה בני אל תמאס ואל תקוץ בתוכחתו: כי את אשר יאהב יהוה יוכיח וכאב את בן ירצה (משלי ג. יא, יב): בני בנשתך לעבודת יי הכון נפשך למסות: כל אשר יעבור עליך תשא וכלכל רוחך בצרה: כי זהב באש יבחן ובן אדם בכור עני (ב"ס ב. א-ד): כי כאשר ייסר איש את בנו יהוה אלהיך מיסרך (דברי' ח. ה): למען ענתך ולמען נסותך להיטיבך באחריתך (שם שם. טז):
1) בני אם לא תרוץ לא תשיג ואם לא תבקש לא תמצא (ב"ס יא. יג):
2) למען יברכך יהוה אלהיך בכל מעשה ידיך אשר תעשה (דברים יד. כט):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

וואריין בעשטעהט דער טראסט ?

דער טראָסט בעשטעהט דאריין, דאס ווער בייא אנהאלטענדען ליי־
דען ניכט פֿערצאגען, אונזער פֿערטרויען אויף גאָטט ניכט וואנ־
קענד וועדדען לאסטען 10), נאָך איבער זייגע פֿערפֿיגונג מור־
דען, זאָנדערן ווער ערגעבען אונז פֿילמעהר אין זייגען גערעכטען
ווילען, ערטראגען אללעם ליידען געדולדיג 11), אונד בעדוהיגען
אונס מיט דעם געראנקען: גאָטטעס ווילע זייא אללין גוט, אונד
זעלבסט זייגע ציכטיגונג צו אונזרעם בעסטען דיהנע 12).

VI. ראז פֿערטרויען אויף גאטט שליסט דיא טהעטיגקייט דעס מענשען ניכט אויס.

דאדף וואהל דער אויף גאטט פֿערטרויעט, אין דער צופֿרידיכט דאס
גאטט איהם אללע בעדירפֿנישסע פֿערשאפֿפֿען ווירד, גאנץ אונטהע־
טיג זיין ?

ניין, דאז פֿערטרויען אויף גאָטט שליסט קיינעס ווענעס ריא
טהעטיגקייט דעס מענשען אויז, דען נור דעריניגע, ווע־
כער דורך פֿליים אונד ארבייט זייגע נאהרונג זוכט 1) קאן אימ־
מער פֿערטרויען אויף גאָטט האבען 2), דאס ער איהם גליק צו זיי־
גען אונטערנעהמען געבען, אונד זיגען פֿליים געדייהען לאסטען
ווירד; דער אונטהעטיגע מענש הינגעגען, האט פֿאָן גאָטט ניכטס
צו ערווארטען.

איזט עס דער ווילע גאטטעס, דאס דער מענש טהעטיג זיין זאלל ?

יא, עס איזט דער ווילע גאָטטעס, דאס דער מענש דורך ארבייט
אונד פֿליים זיגען בעדירפֿנישסע זיך פֿערשאפֿפֿען זאלל, אונד עבען
דא־

10) ורען ער מיך טערטעט ווירלל איך דאך אויף איהן האפֿפֿען (איוב יג. טו):
11) איך ווילל דען צארן דעס העררן טראגען, ווייל איך איהם געזונדיגעט האבע
(מיכה ז. ט): וואהל פֿראטטט עס מיט ערגעבענהייט דער גטטליכען הילפֿע צו
האררען, דאז איהם צוגעווארפֿענע לאאו אין שטילללער אייגנאטקייט גלאסטען
דולדען (איכה ג. בר — כח):
12) מיין זאהן שעצע דיא ציכטיגונג גאטטעס ניכט גרינגע, מורדע אויך ניכט
ורען ער דיך שטראפֿעט: דער עוויגע ציכטיגעט נור אויז ליבע, ווילא איין יא־
טער זיינען זאהן בעסטערן ווירלל (משלי ג. יא, יב): מיין זאהן ווילללסט דוא
גאטטעס דיהנער זיין, זא בערייטע דיך צום ליידען פֿאר: אללעס וואס דיר
ווידערפֿארהרט דאז דולדע, אונד בייא דען ערנייערונגען דיינעס אונגלויבס זייא
שטאנדהאפֿטי; דען וויא גאלד דורכס פֿייער, זא ווערדען מענשען דורך ליידען בע־
וועהרט (בן סירא ב. א — ו); וויא אין פֿאטער זיין קינד ציכטיגעט, זא ציכ־
טיגעט דיך דער עוויגע דיין גאטט (דברים ח. ה); אוס דיך דורך ווידערוואר־
טיגקייט צו פֿערזוכען, אוס דיר אס ענדע וואהל צו טההן (שם שם. טז):
1) מיין זאהן ורען דוא ניכט לויפֿסט ערלייכטט דוא ניכטס, אונד ורען דוא ניכט
זוכעכט זא פֿינדעסט דוא ניכטס (בן סירא יא. יג):
2) דאטיט דער עוויגע דיין גאטט, דיך בייא אללער ארבייט דיא דוא פֿאר האסט
זעגנען מעגע (דברי' יד. כט):

כָּל חַי יְבַקֵּשׁ טַרְפּוֹ אַךְ הָבֵן וְתִקּוֹן לֹא יָדְעוּ, כִּי אִם הָאָדָם לְבַדּוֹ לֹא יִסְכֹּן מִכָּל יְבוּל הָאֲדָמָה עַד יָבִין וְיִתְקֹן אוֹתוֹ בְּפַעַל יָדָיו 3) לֶחֶם לֶאֱכוֹל כִּי יְבַקֵּשׁ הֵלֹא יְפַתַּח וִישַׁדֵּד אוֹתָהּ תְּחִלָּה וְיִזְרַע שָׂדֵהוּ הָאָרֶץ תּוֹצִיא צֶמְחָהּ הַגֶּשֶׁם יְגַדֵּל אוֹתָהּ וְהַשֶּׁמֶשׁ בְּחוֹמוֹ כְּבַשֶּׁל הַפֶּרִי וּבְכִפּוּר תַּקָּמָה יַגַּשׁ הָאָדָם לְקָצוֹר תְּבוּאָתָהּ וְהַקָּצִיר יֶאֱסֹף הַגֹּרֶן יָדוֹשׁ אוֹתָהּ לָבָר הַבָּר יִטְחַן לַקֶּמַח וְהַקֶּמַח יָלוּשׁ לְבָצֵק וְהַבָּצֵק יֹאפֶה וְהָיָה לוֹ לֶחֶם לֶאֱכֹל 4) וְכֵן לֹא יַשִּׂיג שְׂאֵר צַרְכֵּיוֹ בְּלֹתִי אִם בַּעֲבוֹדָה וְיגִיעָה:

לָמָּה שָׂם אֱלוֹהַּ אֶת הָאָדָם לַעֲבוֹד וְלִיגָע?

הָעֲבוֹדָה וְהַיְגִיעָה טוֹבוֹת לָאָדָם מְאֹד מְאֹד 5) כִּי בְּאֵין מְלָאכָה וּמַעֲשֶׂה כָּל כֹּחוֹ וְכָל כִּשְׁרוֹן יָדָיו לֹא יוֹעִיל, וְהָעַצְלוּת וְהַבַּטָּלָה חֲלִי רָע לָאָדָם כִּי בָּהֶן גָּוְעוּ וְנִשְׁמְתוֹ תּוֹהִים וְשׁוֹמֵמִים וְזֵעָה וְעֶצֶב מָנָתָם רַק בַּעֲבוֹדָה וּבִיגִיעָה יֶחֱזַק הָאָדָם וְלִבּוֹ שָׂמֵחַ, וּבַעֲבוֹדָה אִישׁ עֵזֶר כְּנֶגֶד רֵעֵהוּ, כִּי יִתְּמְכוּ זֶה אֶת זֶה בְּמֶלֶאכֶת יְדֵיהֶם וְיִמָּלְאוּ מַחְסוֹרֵם יַחְדָּו וְגַם יֶחֱזַק קֶשֶׁר חֶבְרָתָם בָּאַהֲבָה:

3) בזעת אפך תאכל לחם (בר׳ ג, יט):
4) עובד אדמתו ישבע לחם ומרדף רקים ישבע ריש (משלי כח, יט):
5) יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך (תהלים קכח, א):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

דארום בעשענקטע ער איהן מיט זאָ פֿילען פֿאהיגקייטען אונד אנ־
לאגען צו אללערלייא קונסטאַרבייטען, אום דיאזעלבע צו עדלייכ־
טערן. טהירע מיססען צוואר אויך איהרע נאהרונג זעלבסט זוכען,
נור האבען זיא ניכט נעטהיג זעלבע ערשט דורך צוברייטונג גענים־
באר צו מאכען, - דער מענש הינגעגען קאן דיא ערציינניססע דער
נאטור, דיא צו זיינער נאהרונג אונד דען איבריגען בעדירפֿניססען
דיהנען, ניכט עהער גענוגיכען, אלז ביז ער זעלבע צו זיינעם גע־
בריוך בעארבייטעט, אָדער בעארבייטען לעסט 3); זאָ מיססען וויר
צום בייאשפיל אום בראָד צו עראהאלטען, זאָלכעם ערשט אויז גע־
טרייד בעריישען, אינדעם וויר עס מאהלען, קנעטען, אונד באקקען
מיססען 4); אונד אום זעלבסט דאז גענטרייד צו עראהאלטען, מיס־
סען וויר ערשט דאז פֿעלד פֿלעגען, בעאקקערן, אונד זעען, אונד
דאן לעסט גאָטט דיא זאטען אויפֿקיימען, גיבט איהם דורך רעגען
דען גאהעריגען וואכסטוהם, אונד לעסט עס דורך דיא זאָננע צור רייפֿע
גערייהען, הערנאך מיססען וויר עס שניידען אונד דרעשען, דאן
בעקאָממען וויר גענטרייד: אונד זאָ איזט עס אויך אין הינזיכט
אונזרער איבריגען בעדירפֿניססען.

ווארום האט גאטט דיזע אייבריכטונג גענראפֿען, דאס דער מענש
זיינע בעדירפֿניססע דורך ארבייטען עראלאנגען מום?
ער טהאט עס אויז ליבע צו דעם מענשען, ווייל דיא טהעטיגקייט
פֿיר איהן נאָטהווענדיג אונד גוט איזט 5), זאָנסט ווערען זיינע
קרעפֿטע אונד גאבען אננוץ. טרעגהייט איזט דיא שעדליכסטע
קראנקהייט דעם מענשענגעשלעכטס, ווייל זיא זעעלע אונד קערפֿער
אוננוץ אנד אונגעשיקט מאכט, אויך מאכט זיא פֿערדראָססען,
מירריש אונד טרוריג; דורך ארבייט אונד פֿלייס הינגעגען, ווירד
דער לייב געזונד אונד מונטער ערהאלטען. ענדליך מאכט ער גע־
בריך דער טהעטיגקייט, דאס דיא מענשען אייגאנדער בריכען אונד
אייגער פֿיר דען אנדערן זאָרגט, אונד דורך דיא ווערכעלזייטיגע
דיהנסטלייסטונג, ווערדען זיא מיט ליבע אונטער אייגאנדער פֿערבונדען.

פֿאן VII.

---

3) אים שווייסע דיינעם אנגעזיכטס זאללסט דוא בראד עסכען (בראי ג. יט):
4) ווער זיין פֿעלד בויעט בעניסט דעם בראדעם זאטט; ווער אבער דעם מיסיג־
גאנג ערגעבען איזט, דער ווירד זעהר ארם ווערדען (משלי כח. יט):
5) נעהרט דיך פֿאז דייבער העבדע ארבייט, דואהל דיר דוא האסט עס גוט (תהלים
קכח, א):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

VII. טבחירת האדם

אֵיךְ יֵשׁ לְבָאֵר מַאֲמָר: הָאָדָם יֵשׁ לוֹ בְּחִירָה בְּמַעֲשָׂיו?

זֹאת יֵשׁ לְבָאֵר כִּי אֱלוֹהַּ שָׂת הַבְּחִירָה בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם לִבְחֹר טוֹב אוֹ רָע בְּאַוַּת נַפְשׁוֹ וְהַיְכֹלֶת לַעֲשׂוֹת אֶת אֲשֶׁר בָּחַר 1) כִּי רַק הַמַּעֲשִׂים לְהַצְלָחָה אוֹ לְאָסוֹן לְחַיִּים אוֹ לַמָּוֶת נְקוּבָה עַל פִּי גְּזֵרַת אֱלוֹהַּ 2) אַךְ הַמַּעֲשִׂים נְתוּנִים בְּיַד אָדָם אֵין אוֹכֵחַ עָלָיו וְאֵין מֵנִיא אוֹתוֹ 3):

לָמָּה שָׂת אֱלוֹהַּ הַבְּחִירָה בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם וְיָכֹל לַהֲרְשִׁיעַ?

הַבְּחִירָה לְאָדָם חֵפֶץ יָקָר, כִּי לוּלֵא הָיָה בּוֹחֵר בְּמַעֲשָׂיו לֹא הָיָה שָׂכָר לְפָעֳלָתוֹ, כִּי אֵין מַעֲשֵׂה נֶחְשָׁב לְצֶדֶק אוֹ לְרֶשַׁע אֲשֶׁר אָנוֹס הָאָדָם לַעֲשׂוֹתוֹ כִּי אִם אֲשֶׁר יָכֹל לַעֲשׂוֹת בְּרָצוֹן וּבְאַוַּת נַפְשׁוֹ כְּמַעֲשֵׂה הַדְּוֹא יְשֻׁתַּכַּר תַּגְמוּלוֹ בְּמִשְׁפָּט:

מַה מֵּעִיר שָׂם אֱלוֹהַּ בָּאָדָם לְהוֹרוֹתוֹ אֶת הַטּוֹב?

הַשֵּׂכֶל וְהַתּוֹרָה: בַּשֵּׂכֶל יֵדַע לְהָבִין בֵּין טוֹב וּבֵין רַע

---

1) החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים (דברים ל. יט): אלהים ברא את האדם מראש ועזבו ביד יצרו: אם תאבה תנצר פקודיו ואם תבטח בו תמצא חסן: אש ומים הצג לפניך שלח ידך באשר תרצה: חיים ומות נתן לבני אדם לבחר בחיים ולסור מזמות (בן סירא טו. יד — יז):

2) הצלחה ואסון חיים ומות עשר ועני מיד יהוה: חכמה ומדע ודעת תורה מתת אלהים רשע וארחות ישר מארם יהיו (שם יא. יז, יח):

3) אל תאמר מאת יהוה חטא ועון כי אשר שנא לא עשה: אל תאמר הוא הכשילני כי אין לו חפץ בכן עולה (שם טו. יא, יב):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

VII פֿאן דער פֿרייען וואהל דעס מענשען.

וואז איזט אונטער דער לעהרע פֿאן דער פֿרייען וואהל דעס מענשען צו פֿערשטעהען?

דאס גאנצע דעס מענשען פֿרייען ווילען, גוטעס אדער בעזעס צו וועהלען, אונד מאכט, דאז גע- וועהלטע אויז צו איבען, געגעבען האט 1). נור דאז רעזולטאט דער האנדלונגען, אין בעצוג אויף לעבען אונד טאד, גליק אונד אונגליק, העננט פֿאן דעם וועלען גאנצען אב 2); אללע האנד- לונגען דעס מענשען אבער, כלייבען זיינער וועלקיהר איבערלאס- סען, אהנע צו דיזעם גענצוואונגען אדער פֿאן יענעם אבגעהאלטען צו וועדדען 3).

וואס האט גאנצ צור אבזיבט געהאבט, דאס ער דען מענשען דיא פֿרייע וואהל ליס, וואדורך איהם דיא מאכט גאלאססען וויד, אויך בעזעס צו טהון?

דיא אבזיכט גאנצעס וואר דאבייא, איהן מיט דעכט אויף זיינען גוטען טהאטען בעלאהנען צו קעננען, וואדורך ער צו דעס האהען צוונק זיינער בעשטיממונג, נעהמליך צור עוויגען גליקזעליגקייט, גאלאנגען זאלל. דען אין ענטגעגענגעזעצטעם פֿאללע, העטטע דער מענש קיינע זיינער גוטען האנדלונגען זיך אלס פֿערדיענסט צו אייג- נען, פֿאלגליך עבען זא וועניג אנשפרוך אויף בעלאהנונג מאכען קעננען.

וואדורך וויד דער מענש צור וואהל דעס גוטען גענייגט?

דורך דען גענוס זיינער פֿערנונפֿט אונד דורך דאז נעזעץ. דיא פֿער-

---

1) טאד אונד לעבען האבע- איך דיר פֿארגעלעגט, זעגען אונד פֿלוך, וועהלע דאז לעבען (דבר' ל. יט): נאטט האט דען מענשען פֿאן אנפֿאנג גענאנט פֿעגען, אונד איהם זיינען פֿערשטאנד איבערלאססען: וויללכט דוא נור, זא קאנסט דוא זיינע גענאטע האלטען, פֿערטרויעכט דוא איהם, זא פֿיבדעסט דוא שוץ: וואססער אונד פֿייער האט ער דיר פֿארגעשטעללט, גרייפֿ נאך וועלכעם דוא וויללכט: פֿאר דעם מענשען איזט לעבען אונד טאד; דאז גוטע אונד בעזע, וואס ער וועהלט, דאז וויידד מאן איהם גענען (בן סירא טו, יד — יז):

2) גליק אונד אונגליק, לעבן אונד טאד, ארמוטה אונד רייכטהום, קאטמט פֿאן גאטט: וווייזהייט, פֿערשטאנד אונד קעננטניס אים געזעצע, זיבר גענטליכע גאבען: פֿרעפֿעל אונד רעכטשאפֿענהייט אבער שטעהען דעס מענשען אנהיוש (שם יא, יז, יח):

3) זאנע ניכט: פֿאן גאטט קעמט זיבדע אונד אבפֿאלל, דען ער מאכט ניכט וואי האספעכזוועדטה איזט: דוא דירפֿסט אויך ניכט זאגען: ער ליס פֿיך אין אירדטהום גראטהען, דען ער האט קיין גפֿאללען אן זיבדען (שם טוי יא, יב).

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

רָע וּבַתּוֹרָה יִלְמַד רָצוֹן אֱלוֹהַּ וְהַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר צִוָּה
לוֹ לַעֲשׂוֹתָם לְטוֹב לוֹ:

מַה מֵּעִיר שָׁם אֱלוֹהַּ בָּאָדָם לַהֲנִיאוֹ מֵרָע?

נַפְשׁוֹ וְעָנֶשׁ הַתּוֹרָה: כִּי מַעֲשֵׂה רֶשַׁע מְיַסֵּר עוֹשֵׂהוּ
וַחֲטָאתוֹ תְּרַדֵּף אוֹתוֹ 4) וְנַפְשׁוֹ לֹא יָשְׂרָה בּוֹ 5) כִּי
לְפָנֵי עֲשׂוֹתוֹ הָרַע תָּשִׂים נַפְשׁוֹ הָרֶשַׁע נִכַּח עֵינָיו
בְּמַרְאֵה מִרְאָה וְנִגְאָלָה וְאַחֲרֵי עֲשׂוֹתוֹ רָע תְּמַלֵּא לִבּוֹ
יָגוֹן וְחֶמָה 6) וַאֲשֶׁר אָטַם לִבּוֹ וְעָרְלָה אָזְנוֹ לְבַלְתִּי
הַקְשִׁיב עוֹד לְקוֹל עֲנוֹת רוּחוֹ הָלֹא יָגוֹר מִפְּנֵי אַף
הַמִּשְׁפָּט וַחֲמַת הָעֹנֶשׁ אֲשֶׁר נָקֹב בַּתּוֹרָה עַל חֶטְאוֹ:

VIII. מפרר גמול ועונש זמני

הֶקְרוֹב לָבוֹא הַגְּמוּל תָּמִיד עַל כָּל מַעֲשֶׂה אִם טוֹב וְאִם רָע?

אֵין גְּמוּל מַעֲשֶׂה הַטּוֹב וְלֹא פִּתְגָּם מַעֲשֵׂה הָרָע נַעֲשֶׂה
מְהֵרָה:

מַדּוּעַ לֹא קָרוֹב לָבוֹא גְּמוּל הַטּוֹב עַל מַעֲשֵׂה הַטּוֹב?

גְּמוּל טוֹב עַל מַעֲשֵׂה טוֹב לֹא נַעֲשֶׂה מְהֵרָה שֶׁלֹּא
יֵרָאֶה כִּי הָאָדָם הוּא שָׂכִיר אֱלוֹהַּ וְחֵלֶף שָׂכָר יַעֲבוֹד
אוֹתוֹ 1) וְאֱלוֹהַּ אֵינֶנּוּ שׁוֹכֵר אֶת הָאֲנָשִׁים 2) וְלֹא לוֹ
יִסְכֹּן

4) חטאים תרדף רעה ואת צדיקים ישלם טוב (משלי יג. כא):
5) הנה עפלה לא ישרה נפשו בו וצדיק באמונתו יחיה (חבקוק ב. ד):
6) תיסרך רעתך ומשובתך תוכיחך (ירמי ב. יט):
1) אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס אלא הוו כעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס ויהי מורא שמים עליכם (אבות פרק א):
2) מי הקדימני ואשלם לו תחת כל השמים לי הוא (איוב מא. ב):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

פֿערנונפֿט בעשטיממט וואז גוט אָדער בעזע זייא, אונד ראטהעט
איהם יענעם דיזעם פֿאָרצוציהען. דאז געזעץ לעהרט איהן דען וויל-
לען גאָטטעס קעננען, אונד דיא ראמיט פֿערבונדענען האנדלונגען
אויסאיבען.

וואדורך וויזרד דער מענש, דאז בעזע צו אונטערלאססען בעשטיממט? דורך דאז געווישסען אונד דורך דיא מיט דער בעזען טהאט פֿער-
בונדענען שטראפֿע. דאז געווישסען איזט דאז ערשטע, וועלכעם דען
מענשען בייא אייגער בעזען טהאט בעאונרוהיגעט 4), דא עס איהם
דיא העסליכקייט דעס לאסטערס פֿאָר דער טהאט פֿאָרשטעללט
5), אונד נאכהער מיט אונרוהע אונד דייע עפֿילללעט 6); פֿיר
דענינענגען אבער, דער זאָ פֿערדאָרבען איזט, דאס ער דיא שטימ-
מע דעס געווישסענס ניכט מעהר וואהרניממט, זונד דיא שטראפֿען
דורך דאז געזעץ בעקאננט גענאכט, אום איהם דורך פֿורכט
פֿאָן בעזען אבצושרעקקען:

VIII. פֿאן דער בעלאהנונג אונד בעשטראפֿונג אין געגענווערטיגעם לעבען.

פֿאלגט דיא פֿערגעלטונג איממער אונמיטטעלבאר אויף דיא טהאט? נייין, וועדער דיא בעלאָהנונג דעס גוטעז נאָך דיא בעשטראפֿונג
דעס בעזען, פֿאָלגעט איממער אונמיטטעלבאר אויף דיא טהאט.
וואורום פֿאלגט דיא בעלאהנונג ניכט איממער דער גוטעז טהאט אונ-
מיטטעלבאר נאך?

אום אללען אנשיין צו פֿערמיידען, דאס דער מענש ניכט אויז רייי-
נער אבזיכט, זאָנדערן פֿיר דען לאָהן גאָטט דיהנע 1); דען גאָטט
מיטהעט דיא מענשען ניכט 2), האט זעלבסט איהרען דיהנסט ניכט
געטהאן

4) דאז לאסטער זעלבסט פֿערפֿאלגט דען זינדער, דיא פֿראממען בעלאהנט איהרע טוגענד (משלי יג. כא):

5) זיהע, דער אונגלייביגע האט קיין רוהיגעס געווישסען, דער גערעכטע אבער ווירד דורך זייענען גלויבען רוהיג לעבען (חבקוק ב. ד):

6) דייבע באזוהייט ווירד דיך בעשטראפֿען, אונד דייבע אויזגעלאססענהייט דיך צוכטיגען (ירמי' ב. יט):

1) גלייכט ניכט יענען קנעכטען, דיא איהרען העררן בור אום לאהן דיהנען, זאנ-
דערן גלייכט דען דיהנערן, דיא איהרען העררן טרייא דיהנען, אהנע אבזיכט
לאהן צו עמפֿאנגען, דאז נעזערעט איהר וואהרע פֿרעממיגקייט בעוויזען (פרקי
אבות פ"א):

2) ווער איזט מיר (מיט וואהלטהאטען) צו פֿארגעקאממען, דאס איך איהם פֿערגעל-
טע? מיין איזט אללעס אונטערם היממעל (איוב מא. ב):

יִסְכֹּן עֲבוֹדָתָם 3) וְהָאָדָם חָכ לַעֲבוֹד אֶת אֱלוֹהַּ
בֶּאֱמֶת וּבְתָמִים מֵאַהֲבָתוֹ אֵלָיו וְלַעֲשׂוֹת הַטּוֹב
לָטוֹב לוֹ 4) וְהַשָּׂכָר אֲשֶׁר יִגְמוֹל אֱלוֹהַּ עַל הָאָדָם
הוּא חֶסֶד חִנָּם 5):

מַדּוּעַ אֵין פִּתְגָּם מֵעֲשֶׂה הָרָע נַעֲשֶׂה מֻהֱרָה?

פִּתְגָּם מַעֲשֶׂה הָרָע לֹא נַעֲשֶׂה מֻהֱרָה: כִּי יָדַע אֱלוֹהַּ
יֵצֶר לַבַּב אֱנוֹשׁ, כִּי בָשָׂר הוּא וּבְחָפְזוֹן רוּחוֹ נוֹטֶה
אֶל הַתַּאֲוָה חוֹטֵא מַהֵר וְאַחַר יִנָּחֵם 6) עַל כֵּן
מַאֲרִיךְ אֱלוֹהַּ לוֹ לָשִׂים לוֹ זְמָן לְהִנָּחֵם מֵרָעָתוֹ
וּלְהֵיטִיב דַּרְכּוֹ לְהַנָּקֵה מֵעוֹנֶשׁ 7):

הלא

---

3) הלאל יסכן גבר כי יסכן עליו משכיל (שם כב, ב): החפץ לשרי כי תצדק ואם בצע כי תתם דרכיך (שם שם, ג): אם חטאת מה תפעל בו ורבו פשעיך מה תעשה לו: אם צדקת מה תתן לו או מה מידך יקח: לאיש כמוך רשעך ולבן אדם צדקתך (שם לה, ו–ט):

4) ועתה ישראל מה יהוה אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את יהוה אלהיך וללכת בדרכיו ולאהבה אותו ולעבוד את יהוה אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך: לשמר את מצות יהוה ואת חקתיו אשר אנכי מצוך היום לטוב לך: הן ליהוה אלהיך השמים ושמי השמים הארץ וכל אשר בה: רק באבותיך חשק יהוה לאהבה (דברי' י, יב–טז):

5) ולך יהוה חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו (תהלי' סב, יג):

6) כי יצר לב האדם רע מנעוריו (בראשי' ח, כא): כי הוא ידע יצרנו זכור כי עפר אנחנו (תהלי' קג, יד): מה אנוש כי יזכה וכי יצדק ילוד אשה: הן בקדושיו לא יאמין ושמים לא זכו בעיניו: אף כי נתעב ונאלח איש שותה כמים עולה (איוב טו, יד–יז): איך יזכה אנוש בן תמותה: מה בהיר משמש וחשך ישופנו אף כי יצר לב אדם בשר ודם (בן סירא יז, כה, כו):

7) והוא רחום יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו: ויזכר כי בשר המה (תהלי' עח, לח, לט): הן כל אלה

יפעל

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

נעטהיג 3), זאָנדערן דער מענש איז שולדיג גאָטט צו דיהנען אויז ליבע צו איהם, דאז גוטע אום זיינען אייגענען בעסטען ווילען צו טוהן 4); דער לאָהן הינגעגען, דען גאָטט דעם מענשען ערטהיילט, איז אלז איין כלאָסעם געשענק אנצוועהען 5).

וואָרום פֿאלגט דיא שטראָפֿע ניכט איממער גלייך אויף דיא בעזע טהאט?

דאָרום, ווייל גאָטט, דער דיא שוועכע דעס זינגליכען מענשען קעננט, ווייא לייכט עד, פֿאָן ליידענשאפֿטען הינגעריסטען, זינדיגעט, גלייך דאָרויף דיא זינדע בעריימט 6), מיט דער ציכטיגונג צוריק העלט, דאמיט דיזער צייט געווינגע, זיינען לעבענסווואנדעל צו בעסערן, וואָדורך עד דער שטראָפֿע גאנץ ענטגעהען קאן 7).

ניבט

---

3) קאן דען דער מענש גאטט וואו נוצען? זיך זעלבסט נור קאן דער פֿערניכפֿטיגע ניצליך זיין (שם כב. ב): פֿאראטמט דעם אללמעכטיגען וועז דוא נערעכט ביזט? פֿארטהיילט עם איהם וועז דוא דעדליך וואנדעלסט (שם שם. ב): זינדיגעסט דוא, ווירקט עם אריך גאטט? זינד דייגע מיסטעטהאטען נאך וא פֿיל, שאדעסט דוא איהם דאטיס? ביזט דוא נערעכט, וואס גיבסט דוא איהם? אדער וואו ווירד עד אויז דייגער האנד נעהמען? דייגע גאטטלאויגקייט מאג וואהל אייגעם מענשען דייגעם גלייכען שאדען, אונד דייגע נערעכטיגקייט אייגען שטערבליכען ניצען? (שם לה. ו—ט):

4) נון ישראל! וואו פֿארדערט גאטט פֿאן דיר, אלז דאס דוא פֿאן גאנצעם הערצען אונד גאנצער זעעלע, פֿיר דען עוויגען דייגען גאטט עהרפֿורכט האבען, אין אללען זייגען וועגען וואנדעלן, איהן ליבען אונד איהם דיהנען: דאז הייסט, דיא גע, באטע דעס עוויגען דייגעם גאטטעס אונד זייגע געזעצע דיא איך דיר יעצט גענע, האלטען זאללסט, אונד דיזעס צו דייגעם אייגענען בעסטען: זיהע, דער הימטעל אונד אללער הימטעל הימטעל, דיא ערדע אונד אללעס וואו דאדריך איזט געהאבט (דברים י. יב—טו):

5) דוא א הערר! ביזט גנעדיג, אונד פֿערגעלטעסט אייגעס יעדען נאך זייגעס ווערקע (תהלים סב. יג):

6) דאז טיכטען דעס מענשליכען הערצעכס איזט בעזע פֿאן יוגענד אויף (בראשית ח. בא): ער קענכט אוכזערע בילדונג, דענקט וואהל דאז וויר נור שטויב זינד (תהלים קג. יד): וואז איזט דער מענש, דאס ער ריין זיין וואללע? דער פֿאס ווייבע גענאכט, דאס ער גערעכט זיין זאללטע? אויך אונטער זייגען הייליגע איזט קייגער אוכפֿערנערליך, אונד דיא הימטעל זינד פֿאר זייגען אוגען ניבט ריין; וואז ערשט שוייכליכע אוכפֿלעטיגע מענשען, דיא מיסטעטהאטען וויא וואס מער שלירפֿען (איוב טו. יה—יז): וויא קאן איין מענש, דער איין שטערבליכעס ווועזען איזט, ריין זיין: וואז איזט העללער אלז דיא זאכנע, אונד דאך אומגיבט זיא פֿינסטערניס, פֿילמעהר דער שוואכע מענש דער בלוט אונד פֿלייש איזט, וויא ווייל דער פֿעהלר פֿרייא זיין (בן סירא יז. כה, כו):

7) דער אללבארמהערציגע פֿערגאב דיא מיסטעטהאט, פֿערטילגט ניכט, נאס אפֿט דע צארן צוריק, לים זייגען גרים ניכט גאנץ ערוואבען, בעדאכטע, דאס זיא פֿלייש נור זינד (תהלים עח. לח, לט): זא פֿערפֿעהרט גאטט עפֿטערס מיט דען מענשען.

קיני

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

הֲלֹא יֵשׁ אָנָשִׁים טוֹבִים וְיִשָּׁרִים וְכָל יְמֵי חַיֵּיהֶם רָעִים וְרִשָּׁעִים יְבַלּוּ בְּטוֹב יְמֵיהֶם וּשְׁנֵיהֶם בַּנְּעִימִים וְאֵיךְ יִכּוֹן זֶה בַּמִּשְׁפַּט צֶדֶק אֱלוֹהַּ?

כֵּן הוּא: יֵשׁ צַדִּיקִים וְרַע לָהֶם וְרִשָּׁעִים וְטוֹב לָהֶם בְּחַיֵּי הַהֶבֶל 8) כִּי עַל כֵּן רַבִּים מֵאַנְשֵׁי הַשֵּׁם אֲשֶׁר מֵעוֹלָם וְגַם הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר רָאוּ כֵּן תָּמְהוּ וְגַם חָקְרוּ 9) וְכֻלָּם יַעֲנוּ פֶּה אֶחָד, כִּי אַךְ טוֹב אֱלוֹהַּ וכל

יפעל אל פעמים ושלש עם גבר: להשיב נפשו מני שחת לאור באור החיים (איוב לג. כט, ל):

8) את הכל ראיתי בימי הבלי יש צדיק אובד בצדקו ויש רשע מאריך ברעתו (קהלת ז. טו): יש הבל אשר נעשה על הארץ אשר יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים ויש רשעים שמגיע אליהם כמעשה דצדיקים (שם ח. יד):

9) הודיעני נא את דרכיך ואדעך (שמות לג. יג): צדיק אתה יהוה כי אריב אליך אך משפטים אדבר אותך מדוע דרך רשעים צלחה שלו כל בוגדי בגד (ירמי יב. א, ב): למה תביט בוגדים תחריש כבלע רשע צדיק ממנו (חבקוק א. יג): ועתה אנחנו מאשרים זדים גם נבנו עשי רשעה וגם בחנו אלהים וימלטו (מלאכי ג. טו): ואני כמעט נטוי רגלי כאין שפכה אשרי: כי קנאתי בהוללים שלום רשעים אראה: כי אין חרצבות למותם ובריא אולם: בעמל אנוש אינימו ועם אדם-לא ינגעו: לכן ענקתמו גאוה יעטף שית חמס למו: ימיקו וידברו ברע עשק ממרום ידברו: שתו בשמים פיהם ולשונם תהלך בארץ: ואמרו איכה ידע אל ויש דעה בעליון: הנה אלה רשעים ושלוי עולם השגו חיל: אך ריק זכיתי לבבי וארחץ בנקיון כפי: ואחשבה לדעת זאת עמל היא בעיני: עד אבוא אל מקדשי אל אבינה לאחריתם (תהלים עג. ב-יז): כי לא מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי: כי גבהו שמים מארץ כן גבהו דרכי מדרכיכם ומחשבותי ממחשבותיכם (ישעי' נה. ח, ט):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

גיבט עס אבער ניבט אויך פֿראמטע, רעננען עס לעבענסלענגליך אונגליקליך, אונד ווידער לאסטערהאפֿטע, רעננען עס ביז אם עגרע איהרעם לעבענס וואהל ערגעהט? אונד וויא לעסט זיך דיזעס מיט דער גערעכטיגקייט גאטטעס פֿראיינבארען?

אללערדינגס גיבט עס דער איינען אונד דער אנדערן ניכט וועניג אין דיזער וועלט 8). וואריבער דען אויך וויזיג מענגער, יא זאָ גאר פֿרעפֿעטהען, שאָן אין דען עלטעסטען ציטטען, איהרע פֿערוואנדטען דערונג גאייסערט אונד דאריבער רייפֿליך נאכגעדאכט האבען 9); דאס איבעראינשטיממענדע רעזולטאט איהרעס נאכדענקענס אבער ווער: דא דעסטען אונגעאכטעט גאטטעס פֿערפֿאהרען העכסט גערעכט אונד אהנע טאדעל איזט, פֿאלגליך קאן עס ניכט אהנע

קינדערן, (דורך ליידען זיא צור בעסטערונג צו ערמאהנען), דאמיט ער איהרע זעעלע פֿאם פֿערדערבען צוריק רופֿע, אונד זיא מיט דעם ליבטע דער לעבענדיגען ערלייכטעטע (אויב לג. כט, ל):

8) איך האבע מאכערלייא ערלעבט, אין דען טאגען מיינעס אייטעלן דאזייגס: גע׳ דעכטע גינגען אונטער בייא איהרער גערעכטיגקייט, גאטטלאזע דויערטען פֿארט אין איהרער באזהייט (קהלת ז, טו): פֿרוילין געשיהט דיס אייטעל אויף ערדען, דאז עס גערעכטע גיבט דענען וויידערפֿאהרט וואז רובלאזען, אונד הינ׳ וויידערום בעזע דענען גשעיהט וואם גערעכטען וויידערפֿאהרען זאללטע (שם ח. יד):

9) מאכע מיר דייגע וועגע בעקאנגט, דאמיט איך דיך ערקענגע (שמות לג. יג): איך וויים א הערר, פֿאס דיא גערעכט ביזט, אב איך שאן מיט דיר רעכטע, גלייכוואהל איך מיט דיר רעדע וואס מיך בילליגט דינקעט: וואהרום זינד דיא גאטטלאזע אין איהרעם טהון אונד לאסטען זא גליקליך? עס נעהט אללען וואהל, דיא וינדיגען אונד בעזעס טוהן (ירמי׳ יב. א): וואהרום זיהעסט דוא דען דען איבעלטהעטערן צו, אונד שווייגעסט, ווען דער גאטטלאזע דעניניגען פֿער׳ שלינגעט דער גערעכטער איזט אלז ער? (חבקוק א. יג): דאהרום שעצען וויר דיא שטאלצען גליקזעליג, דיא לאסטערהאפֿטען זינד עהאבען וואהרזען, זיא פֿער׳ זוכטען גאטט עבענפֿאללס אונד קאסטען גוט דאפֿאן (מלאכי ג. טו): צוואר וועהרען מיינע פֿיסע פֿאסט געזונקען, אין ניכטס, זא בעליטטען מיינע שריטטע הין: שאן פֿינ׳ איך אן פֿערוכטע צו ענייד׳ען, וועז איך בעגליקטע פֿרעפֿלער זאה; קיין קאפֿ׳ טען העסט איהרער טאגעלויף, איהרע קדעפֿטע בלייבען אונגעשרוכט: דאהרום שטאלצירט דער טראץ אין איהרעם נאקקען, אונד פֿרעפֿעל איזט איהר ליבליגנס שמוק: — זיא העהנען, לעסטערן, הערען בובענשטיקקע פֿאן איהרער שטאלצען העהע הערא; גיביטען האך וויא וועג׳ס פֿאן היסטעל קעטע, אונד אויף דער ערדע גילט איהר ווארט: זיא וועהנען, קאן גאטט וויסטען וואס גשעיהט? וויא קאן דער העכסטע הירויף מערקען? זעהעט דיזע פֿרעפֿלער היר! זיא בליהען אין שטעטעס גליק אונד איבערפֿלוס: זאלל איך אומזאנסט מיין הערץ דעס גוטען וויייהען, אונד מיינע הענדע אין אונשולד וואשען? איך האבטע אייהם נאך, אונד זובטע וואהרהייט, דאך אללעס פֿארשען וואר נור קוואל, ביז איך אין דאז הויליגטוהם דעס הערען גענאמטען, איהר ענדע אבצוזעהען געלערנט (תהלים עג. ב—יז): מיינע גדאנקען זינד וויא אייערן ניכט, אונד איירע וועגע ניכט דיא מיניגען: זא האך ערהעהט איבער דיא ערדע מיינע הימעל זינד, עבען זא האך ערהאבען איזט אויך מיין וועג איבער אייערן וועג, אונד מיין גדאנקע איבער גדאנקען וועלכע איהר דורכדענקט (ישעי׳ נה. ח, ט):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

וְכָל דַּרְכָּיו מִשְׁפָּט אֵין עָוֶל, וְאֵין בְּמִקְרֶה זֶה כְּמִקְרֶה זֶה בְּלֹא מִשְׁפָּט 10):

מָה אֵיפֹה הַדָּבָר כִּי סֵרַר מִשְׁפַּט הַנָּהָגַת הַתֵּבֵל נִפְלָאת בְּעֵינֵינוּ?

קְצַר בִּינָתֵנוּ הוּא זֶה כִּי שָׁגְבָה מִמֶּנּוּ מַחְשֶׁבֶת אֱלוֹהַּ 11) וְצַר מֵהָכִיל לִבֵּנוּ אֵיךְ יְנַהֵג אֶת הַיְקוּם בְּחָכְמָתוֹ לְאֵין חֵקֶר וּבְצִדְקָתוֹ לְאֵין עֵרֶךְ, עַל כֵּן נֶעֱלְמוּ מֵאִתָּנוּ דַּרְכֵי מִשְׁפָּטָיו אֵיךְ יִגְמֹל לָאִישׁ וְאִישׁ כְּפִי מַעֲלָלָיו שָׂכָר אוֹ עֹנֶשׁ, וּכְמוֹ כֵּן קְצָרָה דַּעְתֵּנוּ מֵהַחְלִיט הֲצַדִּיק הוּא אֲשֶׁר צַדִּיק בְּעֵינֵינוּ וְאִם רָשָׁע הוּא אֲשֶׁר רָשָׁע בְּעֵינֵינוּ 12) אַף כִּי אֵין לָאֵל יָדֵנוּ לְצָפוֹת מִלְּפָנִים תַּכְלִית הַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר תַּגִּיעַ מהם

---

10) האל יעות משפט ואם שדי יעות צדק (איוב ח. ג): חלילה לאל מרשע ושדי מעול: כי פעל אדם ישלם לו וכארח איש ימציאנו: אף אמנם אל לא ירשיע ושדי לא יעות משפט (שם לד. י–יג): הן אל לא ימאס תם ולא יחזיק ביד מרעים (שם ח. כ): אשר חוטא עושה רע מאת ומאריך לו כי גם יודע אני אשר יהיה טוב ליראי האלהים אשר יראו מלפניו: וטוב לא יהיה לרשע אשר איננו ירא מלפני אלהים (קהלת ח. יב, יג):

11) מי תכן את רוח יהוה ואיש עצתו יודיענו: את מי נועץ ויבינהו וילמדהו בארח משפט וילמדהו דעת ודרך תבונות יודיענו (ישעי' מ. יג, יד): החקר אלוה תמצא ואם עד תכלית שדי תמצא: גבהי שמים מה תפעל עמוקה משאל מה תדע: ארכה מארץ מדה ורחבה מני ים: אם יחליף ויסגיר ויקהיל מי ישיבנו כי הוא ידע מתי שוא וירא און ולא יתבונן (איוב יא. ז–יב): הלא כסופה אשר לא שזפתו עין כן דרכי אלוה ממעל: מי מבשר משפטו מלפנים ומי יחיל יום באו: קצר לב אנוש מהבין ומשטר ממשלתו מי יכיל (בן סירא טו. כו–כט):

12) כי לא אשר יראה האדם כי האדם יראה לעינים ויהוה יראה ללבב (ש"א טז. ז):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

אָהנע צורייכענדעם גרונדע זיין, וועז דער איינע לעבענסלענגליך
אונגליקליך, אונד דער אנדערע הינענגען גליקליך איזט 10)•
וואהער ריהרט דען דיזער אונס צווויידער שיינבערג לויף?
דיזער ריהרט בלאָס פֿאָן דער קורצזיכטינקייט אונזערם פֿערשטאנ•
דעס, הער, דער צו בעשרענקט איזט דיא רעגירונג גאָטטעס, וויא ער
נאך זיינער אונענדליכען וויזהייט, גערעכטיגקייט, אונד מיט זיינען
צוועקקען איבער־איינשטימענד, דיא וועלט רעגירט, איינזעהען צו
קענגען 11), דאהער קענגען ווער אויך ניכט זיינע ארט צו בעלאָה•
נען אונד צו בעשטראפֿען אונס פֿאָרשטעללען; אונד עבען אוים די•
זער בעשרענקטהייט אונזערם פֿערשטאנדעס קענגען ווער וועדער מיט
געווייסהייט בעהויפֿטען וועד וואהרהאפֿט פֿרוֹם אדער לאסטער•
האפֿט איזט 12), נאך דיא עראיגניסס אים פֿאָראוים בעשטימ•
מען

10) זאללט גאטט אונרעכט ריכטען, אדער דער אלשטעמיגע דיא גערעכטיגקייט פֿערלעצען? (איוב ח• ג): פֿערן איזט באזהייט פֿאן גאטט, אונרעכט פֿאן דעם אללמעכטיגען: וואהרליך! גאטט איבט קיינע געוואלט אוים, דער אללמעכ• טיגע פֿערלעצט דאז רעכט ניכט, זאכדערן ער פֿערגיבט דעם מענשען נאך זיינען פֿערדיהנסטען, אונד פֿערפֿאהרט מיט איהם נאך זייענר אויפֿפֿאהרונג (איוב לד• י—יב): ער וויזדר דען רעדליכען ניכט פֿראבטען, נאך דען באזהאפֿטען אונ• טערשטיצען (שם ח• כ): לאס אימסערהין דען זינדער הינדערטמאהל בעזוש פֿראבען אונד נאכזייכט ערפֿאהרען, — איך בין פֿעסט איבערצייגט, זעליג• קייט איזט דעם גאטטעספֿירכטיגען לאזאז געוויס, וויזל ער גאטט פֿירכטעט; דער זינדער אבער וויזדר אן דיזער זעליגקייט קיינען שהיזל האבען, וויזל ער גאטט ניכט אכטעט (קהלת ח• יב, יג):

11) דען מיינע געדאנקען זינד ניכט וויא אייערע געדאנקען, אונד אייערע וועגע זינד ניכט וויא מיינע וועגע: גלייך וויא דיא הימעל איבער דיא ערדע עד• הערהט זינד, זא זינד מיינע וועגע איבער אייערע וועגע, אונד מיינע געדאג• קען איבער אייערע געדאנקען עראהבען (ישעי' נה• ח, ט): וועד האט דען גייסט דעס הערען בעשטיממט? וועד וואר זיין ראטהגעבער? מיט וועם איזט ער צו ראטה גענגעבען, וועד האט איהן אונטערריכטעט, אונד דען וועג דער בערעב• טיגקייט געלעהרט? וועד האט איהן אין דער וויסענשאפֿט אונטערוויזען, אונד איהם דען וועג דער קלוגהייט בעצייגעט? (ישעי' מ• יג—טו): וויללסט דוא דער גאטטהייט פֿעדבארגענטעס אויפֿפֿינדען? ערפֿילען דער אללמאכט בע• שטימונג? זיא איזט העהער אלס דיא הימעל, וויא וויללסט דוא זיא ערפֿ• לאנגען? טיפֿער אלס דיא אונטערוועלט, וויא קאננסט דוא זיא ערגרינדען? אויהר מאאס איזט לענגער אלס דיא ערדע, אונד בריייטער אלס ראז מעער? וועז ער אללעס אומקעהרען, אדער אויך אייגען הויפֿען צוזאממען וועדפֿען וויזדע, וועד וואללטע איהם וויזדערשפֿרעכען? ער קענגט דיא ניכטיגקייט דער מענשען, זיהעט איהר אונרעכט איין, וואללטע ער עס ניכט אכטען? (איוב יא• ז—יב): וויא שטורמווינדע דיא נור בעמעדקט אבער ניכט בעזעהען וועדרען, זינד גאטטעס וועג: וועד וויל זייענ שטראפֿבערייכטע פֿאהרער פֿערקירצען, וואמיט ער שטראפֿערייכט אבט? וועד וויל זיא אבווארטען? דען ער איזט געשווינד אים דראהען, אבער צעגערבד אים אויסאיבען, דאז מענשליכע הערץ קאן דייזם ניכט דורכדענקען: וועד קאן דיא בעטטליכע רעגירונגארט פֿאכטען? (כן סירא טו• פו—כח):

12) ניכט זא וויא דער מענש זיהעט (זעהט, גאטט); דער מענש זיהעט בלאס אויף דען שיין, גאטט אבער שויעט אויף דאז אינגערע (ש"א טז• ז):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

מֵהֶם הָטוֹבָה הִיא וְאִם רָעָה, כִּי הֵמָּה תַּחַת מַסְבּוֹת מִתְהַפְּכוֹת מִטּוֹב לָרָע וּמֵרַע לַטּוֹב וְגַמָּה מַעֲשִׂים חִשַּׁבְנוּם אֲנַחְנוּ רָעוֹת וַאֲחֵרִיתָם טוֹבוֹת גְּדוֹלוֹת מְאֹד 13):

מַה תִּקְוַת הַצַּדִּיק אֲשֶׁר יֵרַע לוֹ כָּל יְמֵי חַיָּיו וּבַמֶּה יָנֻחֵם?

תִּקְוַת הַצַּדִּיק אֲשֶׁר יֵרַע לוֹ כָּל יְמֵי חַיָּיו אֶל רַב טוּב הַצָּפוּן לוֹ בֶּעָתִיד בְּחַיֵּי הָעוֹלָם 14):

וּמַה מָּגוֹר הָרָשָׁע הַמַּצְלִיחַ כָּל יְמֵי חַיָּיו?

מָגוֹר הָרָשָׁע אֶל יוֹם מִשְׁפַּט הַנְּפָשׁוֹת אֲשֶׁר עָתִיד לָחֵת דִּין וְחֶשְׁבּוֹן עַל כָּל דְּרָכָיו וַעֲוֹנוֹ יִשָּׂא:

IX. מנמול ועגש נצחיי

מַה יֵּשׁ לְהָבִין בְּמִשְׁפַּט הַנְּפָשׁוֹת אַחֲרֵי מוֹת הָאָדָם?

בְּמִשְׁפַּט הַנְּפָשׁוֹת יֵשׁ לְהָבִין, כִּי הַנֶּפֶשׁ בְּצֵאתָהּ מִגְוִיָּתָהּ תַּעֲמוֹד לְמִשְׁפַּט אֱלוֹהַּ וְיִבָּקְרוּ כָּל מַעֲשֶׂיהָ בֵּין טוֹב וּבֵין רָע 1), וּגְמוּלָהּ עַל פִּי פְּעֻלָּהּ תִּשָּׂא שָׁם 2):

הֲנוּבַל לְדַמּוֹת שָׂכָר הַנֶּפֶשׁ וַעֲנָשָׁהּ בְּחַיֵּי הָעוֹלָם?

לֹא! כִּי כַּאֲשֶׁר לֹא נוּכַל לְדַמּוֹת הַנֶּפֶשׁ בְּתֹאַר וּבְתְמוּנָה כִּי אֵינֶנָּה גוּף *) כֵּן לֹא נוּכַל לְדַמּוֹת מַה שכרה

13) ואתם חשבתם עלי רעה אלהים חשבה לטובה למען עשה כיום הזה להחיות עם רב (בראשי' נ' כ):

14) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת להוסים בך נגד בני אדם (תהלי' לא, כ):

1) כי את כל מעשה האלהים יביא במשפט על כל נעלם אם טוב ואם רע (קהלת יב, יד):

2) את הצדיק ואת הרשע ישפט האלהים כי עת לכל חפץ ועל כל המעשה שם (שם ג, יז):

(* עיין לעיל פ"ג דגוף יח.

מען, אָב זיא איין וואוּרעם גליק, אָדער איין ווירקליכעם אונגליק צו פֿאַלגע האבען וועדען; דען וויא אָפֿט איזט אויס דעם, וואס אונס איין איבעל שין, איין בראָסעם גליק ערפֿאָלגעט, אונד אויך אומגעקעהרט 13).

וועלכער טראָסט בלייבט דעם טוגענדהאפֿטען איבריג, דעם עס לע־ בענסלענגליך אונגליקליך גיהט?

דער מראָסט איינער עווידען גליקזעליגקייט, דיא איהם אין איינעם צוקינפֿטיגען בעסערעם לעבען אויפֿבעוואהרט איזט 14).

וואס שטעהט דעם בעזען, דער הין אונגעשטראָפֿט איין לאסטער, האפֿטעס לעבען פֿיהרט, בעפֿאר?

דיא געביהרענדע שטראָפֿע אין איינעם צוקינפֿטיגען לעבען, וואָ גאָטט אלס אונפֿארטייאישער ריכטער דיא זעעלען ריכטעט.

IX. פֿאן דער בעלאהנונג אונד בעשטראָפֿונג איז צוקינפֿטיגען לעבען.

וואס איזט אונטער דעם זעעלענגעריכטע צו פֿערשטעהען?

דאדונטער איזט צו פֿערשטעהען, דאס דיא זעעלע נאך איהרעם שיידען פֿאָן קערפער, פֿאָר דאז גענטליכע גריכט געצאָגען ווירד, וואָ זיא איבער איהרע אויפֿפֿיהרונג אין דיזעם לעבען רעכענשאפֿט געבען מום 1), אונד נאך פֿערדיהנסטען בעלאָהנעט אָדער בע־ שטראָפֿעט ווירד 2).

קענען וויר אונס דיא בעלאהנונג אונד שטראָפֿע דער זעעלע עבען זא דייטליך אלס דיא דעם קערפערם פֿארשטעללען?

ניין, זאָ וועניג וויר איהר וועזען בעגרייפֿען קעננען, ווייל זיא ניכט קערפערליך איזט *), עבען זאָ וועניג קעננען וויר אונס, זאָ לאנגע זיא נאך מיט אייניגער קערפערליכען הילללע אומגעבען איזט, אייניגן דייט.

---

13) האבט איהר גלייך דיא אבויבט געהאבט מיר בעזעם צו טהון, זא האט גאטט דאך צור אבזויבט געהאבט עם צדם גוטען צו לענקען (בראי ג. כ):

14) וויא גראס איזט יענע זעליגקייט, דיא דיא פֿערוואהרטם פֿיר דויבע פֿערעהרער, דיא דוא ערצייגעסט פֿאר אללען מענשען דיא אויף דיך פֿערטרויען (תהלים לא. כ):

1) דען אללע האנדלונגען (דעם מענשען) ווירד גאטט נאך דען פֿערבארגענען אבע־ ויכטען ריכטען, אב דיזע גוט אדער בעזע וואהרען (קהלת יב. יד):

2) דען גערעכטען אונד דען רוכלאזען ווירד גאטט ריכטען, דען יעדעס וועזען האט ויינ, בעשטימטונג, אונד יעדע האנדלונג איהרען לאהן — דאהט (שם ג. יז):

*) זיהע דויטשען אבשניט XI. געשפרעך.

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

שֶׁבָּרָה וּמָה עָנְשָׁהּ • רַב לָנוּ לָדַעַת, כִּי נֶפֶשׁ צַדִּיק תְּוַכֶּה לְנֹעַם מַחְמִיד 3) וְנֶפֶשׁ רָשָׁע תִּהְיֶה לָחֳרָפָה וּלְדֵרָאוֹן, וְיוֹתֵר אֵין כְּיכָלְתֵּנוּ לָדַעַת מִנַּפְשֵׁנוּ בְּעוֹד מַעֲבֵי עֲנָנֵי הַחֹמֶר סוֹכְכִים בַּעֲדָהּ:

X. מִגְדַּר הַתְּשׁוּבָה וְתַנְאֶיהָ

הֲאֵין תְּרוּפָה לַחוֹטֵא לְהַבְּקָה מֵחֶטְאָיו וּלְהִתָּצֵל מֵעֹנֶשׁ?

גַּם לַחוֹטֵא יֵשׁ תְּרוּפָה לְהִנָּקֶה מֵעָוֹן וּלְהִנָּצֵל מֵעֹנֶשׁ בְּהֵיטִיבוֹ דְּרָכָיו וּמַעֲלָלָיו 1):

בַּמֶּה יֵיטִיב הַחוֹטֵא דְּרָכָיו וּמַעֲלָלָיו?

בִּתְשׁוּבָה:

בַּמֶּה תִּהְיֶה הַתְּשׁוּבָה?

הַתְּשׁוּבָה הִיא בְּמַחֲשָׁבָה וּבְמַעֲשֶׂה:

מָה הִיא הַתְּשׁוּבָה בְּמַחֲשָׁבָה?

הַתְּשׁוּבָה בְּמַחֲשָׁבָה הִיא נֶחָמָה עַל מַעֲשָׂיו שֶׁעָשָׂה וְשִׂימַת הַלֵּב לֶאֱהַב הַמַּעֲשִׂים הַטּוֹבִים, וּשְׁנֵיהֶם יָבוֹאוּ לוֹ בַּהֶשִׁיבוֹ אֶל לִבּוֹ רוֹמְמוֹת אֱלוֹהַּ אֲשֶׁר חָטָא לוֹ וּקְדֻשָּׁתוֹ וְיִכָּלְתּוֹ וְטוּבוֹתָיו אָז יִכָּנַע לֵבָבוֹ וְיִתְעֵב אֶת חֶטְאָיו בְּכָל לִבּוֹ וְיֶאֱהַב אֶת הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר:

מָה הִיא הַתְּשׁוּבָה בְּמַעֲשֶׂה?

הַתְּשׁוּבָה בְּמַעֲשֶׂה: א) הַשָּׁב יְתַקֵּן כָּל מְעָוֹת אֲשֶׁר יָכֹל לְתַקֵּן בְּאָשָׁם אֲשֶׁר אָשַׁם לֵאלוֹהַּ וּבְאָשָׁם אֲשֶׁר אשם

3) לולא האמנתי לראות בטוב יהוה בארץ החיים (תהלי' כז, יג):
1) יעזב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו וישוב אל יהוה וירחמהו ואל אלהינו כי ירבה לסלח (ישעי' נה, ז): אפס לשבים יתן יד ומחזיקים ברעתם יאבדו (בן סירא טו, יט):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

דייטליכען בענריף פֿאָן איהרער בעלאהנונג אונד בעשטראפֿונג מאכען. עס מוס אונס הינלענגליך זיין צו וויסען, דאס בעלאָהנונג אין איינער אונאונטערברעכענען גליקזעליגקייט 3), אונד שטראפֿע אין איינען פייגליכען צושטאנד דער זעעלע בעשטעהט.

X. פֿאן דער בוסע.

איזט פֿיר דען זינדער קיין מיטטעל פֿארהאנדען, וואדורך ער דער שטראפֿע ענטגעהען קאן?

אויך פֿיר דען זינדער גיבט עס אייך מיטטעל דער שטראפֿע צו ענטגעהען, וועך ער זיינע זינדען פֿערלעסט אונד זיך בעסערט 1).

וויא בענאנט מאן דיזע בעסערונג?

בוסע.

וויא טהוט מאן בוסע?

בוסע מוס מאן טהון מיט דען גערֿאנקען, אונד מיט טהאטען.

וויא טהוט מאן בוסע מיט דען גערֿאנקען?

וועך מאן דיא בענאנגענע זינדע ערנסטליך בעריישט, אונד דען פֿעסטען פֿאָרזאץ פֿאססט זיך צו בעסערן; ביידע ערפֿאָלגען, זאָבאלד דער זינדער אין זיך גשהט, אונד דיא ערהאבענהייט גאָטטעס, זיינע היילזגקייט, גיטע אונד אללמאכט זיך פֿארשטעללט, דען דורך דיזע פֿאָרשטעללונג ווירד ער בעוואָגען זיינע זינדע, וואדורך ער דיא גאָטטהייט בעליידיגט האט, צו פֿערבשיען אונד דען גוטען פֿאָרזאץ צור בעסערונג צו פֿאססען.

וואריך בעשטעהט דיא בוסע אים האנדעלן?

דיא בוסע אים האנדעלן בעשטעהט דאריך: דער ביסענדע מוס א) אללע בענאנגענע פֿעהלער אונד פֿערגעהונגען גענען גאָטט אונד דיא מענ-

---

3) גלויבטע איך ניכט אים לאנדע דעס לעבענס, דיא זעליגקייט פֿאס העררן צו שויען (תהלים כז, יג):

1) דער גאטטלאוע פֿערלאססע נור זיינען וועג, אובר דער אונגערעכטע זיינע איבלען גזוינבוכגען, פֿר בעקעהרע זיך צו גאטט, אונד צו אונזערם העררן, וא ווירד פֿר זיך זיינער ערבארמען, ווייל פֿר גענייגט איזט צו פֿערגעבען (ישעי' נה, ז):
יעדאך דענען דיא זיך בעקעהרען רייכט פֿר דיא האנד, דיא אבער אין איהרער באזהייט אונבוזאנגען פֿארט וואנדעלן געהען צו גרונדע (בן סירא טו, יט):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

אָשַׁם לַעֲמִיתוֹ 2) ב) יָשִׁים עֵינָיו וְלִבּוֹ מְאֹד עַל דְּרָכָיו וְעַל מַעֲשָׂיו לְהֵיטִיב אוֹתָם תָּמִיד וְלֹא יָשׁוּב עוֹד לְכִסְלָה 3) ג) יִשְׁעֶה אֶל אֱלוֹהַּ וְיִתְוַדֶּה בְּפֶה אֶת כָּל חַטָּאָיו וְיַבַּקֵּשׁ מִלְּפָנָיו לְסִלּוֹחַ לוֹ 4):

הֲהִבָּטִיחַ אֱלוֹהַּ סְלִיחָה לַחַטָּאִים בְּשׁוּבָם מִדַּרְכָּם הָרָעָה?

כֵּן הִבְטִיחַ אֱלוֹהַּ סְלִיחָה לְחַטָּא בְּשׁוּבוֹ אֵלָיו 5), כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד וֶאֱמֶת נוֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה (שמות לד):

מָה הַמִּדּוֹת אֲשֶׁר נִכְלְלוּ בְּשֵׁמוֹת הָאֵלֶּה?

שְׁתַּיִם מִדּוֹת נִכְלְלוּ בְּשֵׁמוֹת הָאֵלֶּה: א) אֱלוֹהַּ רַחוּם וחנון

2) רחצו הזכו הסירו רוע מעלליכם מנגד עיני חדלו הרע: למדו היטב דרשו משפט אשרו חמוץ שפטו יתום ריבו אלמנה: לכו נא ונוכחה יאמר יהוה אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו אם יאדימו כתולע כצמר יהיו (ישעי' א. טז—יט):

3) בני חטאת חדל בקש על העוברות ויכפרו לך (בן סירא כא. יא): רוחץ ממת ונוגע בו איך יטהר צם על חטאיו ושב אליהם שועו מי ישמע צומו מה יועיל (שם לד. כו, כז):

4) מכסה פשעיו לא יצליח ומודה ועוזב ירוחם (משלי כח. יג): חטאתי אודיעך ועוני לא כסיתי אמרתי אודה עלי פשעי ליהוה ואתה נשאת עון חטאתי סלה (תהלי' לב. ה):

5) שובו אל יהוה אלהיכם כי חנון ורחום הוא ארך אפים ורב חסד ונחם על הרעה (יואל ב. יג): מה שניאים רחמי אל נושא עון שבים כי לא כבן אדם אל ולא כעצת בני בשר עצתו מה אנוש מה חסרונו ומה יתרונו מה אשרו ומה אסונו ואם רבו ימיו מאה שנה כטפה מן הים וכגרגיר חל גם אלף שנים כאין המה כיום אחר מול הנצח על כן ארך אלוה רוחו לבני אדם ושפך רחמיו עליהם הוא ידע מה אחריתם על כן הוא מרבה לסלח (בן סירא יז. כד, כה — לח):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

מענשען ווידער גוט מאכען 2), ער מוס ב) זיינען וואנדעל טעגליך בעסערען, זיך בעשטענדיג אין טוגענדען איבען, אונד געניא אויך זיך זעהען, דאס ער ניכט אין דיא אבגעלעגטען לאסטער צוריק פֿעללט. 3) דאן ג) זיך צו גאָטט זיינעם שעפֿער וועגדען, איהם זיינע זינדען בעקענגען, אונד איהן אום פֿערגעבונג אונד גנאדע ביטטען 4). האט גאטט וואהל דעם בוספֿערטיגען פֿערצויהונג צוגעזיכערט? יא, גאָטט האט דעם בוספֿערטיגען, דער זיינע זינדען אויפֿריכטיג בעריעט, פֿערגעבונג אנגעדיהען צו לאסטען פֿערשפראכען 5), זאָ וויא עס געשריבען שטעהט: דער עוויגע איזט אין אללמעכטיגער גאטט, אללבארמהערציג אונד אללגנעדיג, לאנגמיטהיג, פֿאן אונענדליכער הולד אונד טרייע, דער מיססעטהאט, אבפֿאלל אונד זינדע פֿערגיבט.

וואס איזט אונטער דיזען אייגענשאפֿטען גאטטעם בעגריפֿען? דארונטער איזט בעגריפֿען: א) גאָטט איזט בארמהערציג אונד גנעדיג, רייניגט אייך, ענטפֿערנט אייערע בעזע האנדלונגען פֿאן מיינען אויגען, לאסט באוהייט פֿאהרען, לערנט גוטעם טהון, שראפֿעט דיא בעזען, שטעהט דען אונטערדריקטען בייא, שאפֿט רעכט, וויא דער פֿראמע רעכטער ווירטוען קלאגט אן: וואהלאן! לאסט אונס רעכטען! שפריכט דער עוויגע, אללען אייערע זינדען וויא שארלאך ראטה, וויים וויא שנעע ווערדען, אלס לען זיא ראטה וויא קרמיזי וואורמבלוט, וויא וויים וואללע גלעצעען (ישעי' א. טז — יח):

מיין זאהן, האסט דוא געוויסריגט, זא פֿאהרע ניכט פֿארט, ביטטע גאטט פֿיר דאו פֿערגאנגענע. זא ווירד ער דיר פֿערגעבען (בן סירא כא. א). ווער זיך פֿאן אייגנער טאטטען, בעריהרונג רייניגען אונד אהען וויידער בעריהרט, וואס ניצט דען וואשען? זא דער, זייגער זינדען וועגען פֿאסטעט, אונד זיא ווידער בעגעהט, ווער ווירד זיין געבעטה ערהעהרען? אונד וואס הילפֿט זיין פֿאסטען? (שם לד. כו, כז):

ווער זיינע לאסטער פֿערבארגט, דער ווירד ניכט גליקליך זיין, ווער זיא אבער בעקענעט, אונד דאפֿאן אבשטעהט, ווירד אין גנאדען אויפֿגענאממען (משלי כח. יג): איך בעקענע מיינע זינדע דיר, ווייל מיין פֿערגעהען ניא פֿערבארגען. איך שפראך: מיינע מיססעטהאט בעשטעהע איך דעם הערן, אונד דוא פֿערגאבסט מיר מיינער זינדעשולד (תהלים לב. ה):

בעקעהרט אייך צו דעם הערן אייערעם גאטטע, דען ער איזט גיטיג אונד בארמהערציג, לאנגמיטהיג אונד פֿאן אונענדליכער הולד, אונד עגדערעו אפֿט דען ראטשלוס ווענדען דעם בעזען וואסיט ער בעדראהטע (יואל ב. יג): וויא גראס איזט דיא בארמהערציגקייט גאטטעם אונד זייגע פֿערזעהנליכקייט בעגען דיא צוריקקעהרענדע; דען גאטט איזט ניכט וויא אין מענש, אונד זיין ראטשלוס גליכט ניכט דעם ראטה אייגעם פֿליישליכען וועזענס (בן סירא יז. כד, כה), וואס איזט דער מענש? וואס זייגע פֿעהלער? וואס זייגע פֿארציגע? וואס זיין גליק? וואס זיין אונגליק? זיין לעבענסציעל וועו עס לאנגע דויערט, איזט הינדערט יאהרע, וויא אין וואספֿערשאפֿען אויס רעם אזעמ, וויא אין זאנדקערנבען אויס דען זאנדבענען. אויך טויזענד יאהרע זיגר אין ניכטס, וויא אין טאג פֿאן דער עוויגקייט. דארום איזט גאטט לאנגמיטהיג געגען דיא מענשען, אונד גאס זייגע בארמהערציגקייט איבער זיא אויס. ער וויים גאר וואהל וויא ניכטיג איהר עגדע איזט, דארום שרעקייהט ער איהנען (שם שם לד. לח):

2) וואשט אייך, רייניגט אייך, ענטפֿערנט אייערע בעזע האנדלונגען פֿאר מיינען אויגען, לאסט באוהייט פֿאהרען, לערנט גוטעם טהון, שראפֿעט דיא בעזע, שטעהט דען אונטערדריקטען בייא, שאפֿט רעכט, וויא דער פֿראמע רעכטער ווירטוען קלאגט אן: וואהלאן! לאסט אונס רעכטען! שפריכט דער עוויגע, אללען אייערע זינדען וויא שארלאך ראטה, וויים וויא שנעע ווערדען, אלס לען זיא ראטה וויא קרמיזי וואורמבלוט, וויא וויים וואללע גלעצעען (ישעי' א. טז — יח):

3) מיין זאהן, האסט דוא געוויסריגט, זא פֿאהרע ניכט פֿארט, ביטטע גאטט פֿיר דאו פֿערגאנגענע. זא ווירד ער דיר פֿערגעבען (בן סירא כא. א). ווער זיך פֿאן אייגנער טאטטען, בעריהרונג רייניגען אונד אהען וויידער בעריהרט, וואס ניצט דען וואשען? זא דער, זייגער זינדען וועגען פֿאסטעט, אונד זיא ווידער בעגעהט, ווער ווירד זיין געבעטה ערהעהרען? אונד וואס הילפֿט זיין פֿאסטען? (שם לד. כו, כז):

4) ווער זיינע לאסטער פֿערבארגט, דער ווירד ניכט גליקליך זיין, ווער זיא אבער בעקענעט, אונד דאפֿאן אבשטעהט, ווירד אין גנאדען אויפֿגענאממען (משלי כח. יג): איך בעקענע מיינע זינדע דיר, ווייל מיין פֿערגעהען ניא פֿערבארגען. איך שפראך: מיינע מיססעטהאט בעשטעהע איך דעם הערן, אונד דוא פֿערגאבסט מיר מיינער זינדעשולד (תהלים לב. ה):

5) בעקעהרט אייך צו דעם הערן אייערעם גאטטע, דען ער איזט גיטיג אונד בארמהערציג, לאנגמיטהיג אונד פֿאן אונענדליכער הולד, אונד עגדערעו אפֿט דען ראטשלוס ווענדען דעם בעזען וואסיט ער בעדראהטע (יואל ב. יג): וויא גראס איזט דיא בארמהערציגקייט גאטטעם אונד זייגע פֿערזעהנליכקייט בעגען דיא צוריקקעהרענדע; דען גאטט איזט ניכט וויא אין מענש, אונד זיין ראטשלוס גליכט ניכט דעם ראטה אייגעם פֿליישליכען וועזענס (בן סירא יז. כד, כה), וואס איזט דער מענש? וואס זייגע פֿעהלער? וואס זייגע פֿארציגע? וואס זיין גליק? וואס זיין אונגליק? זיין לעבענסציעל וועו עס לאנגע דויערט, איזט הינדערט יאהרע, וויא אין וואספֿערשאפֿען אויס רעם אזעמ, וויא אין זאנדקערנבען אויס דען זאנדבענען. אויך טויזענד יאהרע זיגר אין ניכטס, וויא אין טאג פֿאן דער עוויגקייט. דארום איזט גאטט לאנגמיטהיג געגען דיא מענשען, אונד גאס זייגע בארמהערציגקייט איבער זיא אויס. ער וויים גאר וואהל וויא ניכטיג איהר עגדע איזט, דארום שרעקייהט ער איהנען (שם שם לד. לח):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

וְחַנּוּן לַחַטָּאִים לְבִלְתִּי יַסֵּר אוֹתָם מַהֵר עַל עֲוֹנָם כִּי אִם מַאֲרִיךְ אַפּוֹ לָהֶם לָתֵת לָהֶם זְמַן לְהָנָּחֵם מְדַרְכָּם הָרָעָה וְלָשׁוּב אֵלָיו ב) אֱלוֹהַּ רַב חֶסֶד לְסָלֹחַ לַעֲוֹן הַשָּׁבִים אֵלָיו בֶּאֱמֶת לְבִלְתִּי פְּקוֹד עֲלֵיהֶם עוֹד חַטֹּאתָם:

מָתַי מוֹעֵד לַחוֹטֵא לָשׁוּב?

אֵין מוֹעֵד לַחוֹטֵא לָשׁוּב וְלֹא יָכוֹל הַחוֹטֵא דֵּי הַקְדִּים בְּתְשׁוּבָתוֹ כִּי רַב מַעֲשֵׂהוּ עֲדֵי יִתְקַן כָּל אֲשֶׁר עִוֵּת וַעֲדֵי יִסְכֹּן לָלֶכֶת הַדֶּרֶךְ הַטּוֹב וְהוּא אֵינֶנּוּ יוֹדֵעַ בַּמֶּה יְמֵי חַיָּיו וּמָתַי יָמוּת וְהָיָה הוּא מִתְמַהְמֵהַּ וְהַמָּוֶת בְּפֶתַע פִּתְאֹם יַחֲתוֹף אוֹתוֹ וּמֵת וַעֲוֹנוֹתָיו עָלָיו עַל כֵּן יְמַהֵר וְלֹא יְאַחֵר בִּתְשׁוּבָתוֹ 6):

מַה מִּבַּת נֶפֶשׁ חוֹטֵא אֲשֶׁר מֵת וְלֹא זָכָה לָשׁוּב מֵחֶטְאָיו?

חֶטְאָה תְּשָׁא עַל פִּי מִדַּת מִשְׁפַּט אֱלוֹהַּ עַד אֲשֶׁר תִּצָּרֵף וְתִטָּהֵר מֵעֲוֹנָהּ וְאַחַר תֵּאָסֵף בְּחֶסֶד אֱלוֹהַּ בֵּין נִשְׁמוֹת הַקְּדוֹשִׁים:

XI. פּבּיאת המשיח ותחית המתים

מַה לְמוֹדֵי אֱמוּנָה עוֹד בְּתוֹחֶלֶת אֲשֶׁר לָנוּ לְיַחֵל?

עוֹד שְׁנַיִם לְמוֹדֵי אֱמוּנָה יֶשְׁנָם בְּתוֹחֶלֶת אֲשֶׁר אָנוּ מְיַחֲלִים: א) הִנֵּה יָמִים בָּאִים וְיִשְׁלַח אֱלוֹהַּ לָנוּ אֶת מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד לִפְדּוֹת הַגּוֹלִים וְלַהֲשִׁיבָם אֶל אֶרֶץ אֲחֻזָּתָם ב) וּבְאַחֲרִית הַיָּמִים יְחַיֶּה אֱלוֹהַּ אֶת הַמֵּתִים מִקִּבְרֵיהֶם וְיָקוּמוּ לְמִשְׁפַּט בְּיוֹם הַדִּין הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא:

מאמר

6) ולא ישא אלהים נפש וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח (ש"ב יד, יד): שוב יום אחד לפני מותך (פרקי אבות): לא תתמה מה לעשות חובך ולא תאחר לשוב עד שכבך על ערש דוי בעוד חילך להמא היטיב דרכך: אל תשים מועד לשוב זכור כי המות לא יאחר (בן סירא יח, יג, יד):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

גנעדיג געגען דיא זינדער, כשטראפט איהרע פערגעהונגען ניכט
אויף דער שטעללע, זאנדערן ער איזט לאנגמיטהיג, לעסט איה-
נען צייט, איהרע זינדען צו בעריינען אונד זיך צו בעקעהרען.
ב) ש"י איזט אבער אויך הולדרייך געגען דיא בוספערטיגען, אינדעם ער
איהנען איהרע זינדען פערצייהעט, אונר דאז פערגאנגענע ניכט
מעהר אהנדעט.

לעסט זיך איינע צייט צור בוסע בעשטיממען?
ניין, דען דער מענש קאן ניכט פרוה גענוג בוסע טהון, ווייל פיל
דאצו ערפארדערט ווירד דאז פערגאנגענע ווידער גוט צו מאכען,
אונר ער דאז ציעל זיינעס לעבענס ניכט בעשטיממען קאן, עס
קאננטע איהן דער טאד איבעראששען אונד ער פאלגליך אהנע בו-
סע שטערבען; עס איזט דעמנאך ראטהזאם צייטליך זיך דאצו אנ-
צושיקקען 6).

וויא ווירד עס דער זעעלע אייגעס זינדערס, דער אהנע בוסע געשטאר-
בען איזט, ערגעהען?
דיזע מוס אייגע צייטלאנג דורך דיא פיר איהרע פעסטגעזעצטע
שטראפע, נאך דער אינזיכט דעס גערעכטפעסטען ריכטערס, פיר
איהרע זינדען ביסען, ביז זיא דורך דיא גנארע נאטטעס אונטער
דיא הייליגען אויפגענאממען ווירד.

XI. פאן דער אנקונפט אייגעס משיח, אונר דער אויפערשטעהונג דער טאדטען.

וועלכע זיבר דיא גלויבענסלעהרען, אויסער דענען דיא אין רעם
דרייא הויפט גלויבענסארטיקעל עגטהאלטען זיבר?
עס גיבט נאך צוויא בעזאנדערע גלויבענסארטיקעל, אין אנזעהונג
דער האפפנונג:
א) אין אייגער גאויססען צייט, דיא גאטט אללין בעקאננט איזט,
ווירד ער דען אונס פערשפראכענען משיח שיקקען, דער אונס אין אונ-
זער פאטערלאנד ווידער צוריק פיהרען זאלל, אונר עגדליך נאר
ב) אין דען שפעטעסטען צייטען, ווירד גאטט אללע טאדטען אויס
איהרען גרעבערן אויפערשטעהען לאססען אונר זיא פאר דאז
געריכט שטעללען. צווייי.

6) גאטט פערראטטט קיינע זעעלע, ער איזט פילטעהר דראויף בעראכט דאס דער
איררעגלויבטעס ניכט גאנץ פערשטאסטען ווערדע (ש"ב יד, יד): בעקעהרע
דיך אייגען טאג פאר דייגעס טאדע (פרקי אכות): פערזוימע ניכט דייגע
פפליכט צו ערפילען; פערצעגערע דייגע רייע ניכט, ביז דוא אויף דעס קראנ-
קענבעט ליגפט; צייגע, נוען דוא נאך זיכדיגען קאננטט דייגע בעספערונג; זעצע
קיינע בעשטימטטע צייט פעסט ונד דוא דיך בעקעהרען ווילליגט, בעדענקע דאס דער
טאד ניכט צעגערט (בן סירא יח, יג, יד):

מ א מ ר ב

ממין למודי המעשה

פ ת י ח ה

I. תכן ענין מצות המעשה

מַה יֵּשׁ לִלְמוֹד אַחֲרֵי יְדִיעַת לִמּוּדֵי הָאֱמוּנָה?

אַחֲרֵי יְדִיעַת לִמּוּדֵי הָאֱמוּנָה יֵשׁ לִלְמַד מִין לִמּוּדֵי הַמַּעֲשֶׂה:

מַה נִּכְלָל בְּלִמּוּדֵי הַמַּעֲשֶׂה?

בְּלִמּוּדֵי הַמַּעֲשֶׂה נִכְלָל הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר תְּצַוֶּה הַדַּת לַעֲשׂוֹת וְלַחֲרֹל:

אֵיכָה יֵשׁ לְחַלֵּק מִצְוֹת הַמַּעֲשֶׂה בַּדָּת?

מִצְוֹת הַמַּעֲשֶׂה בַּדָּת יֵשׁ לְחַלֵּק בִּשְׁנֵי מִינֵי מִצְוֹת:

א) מִצְוֹת בֵּין אָדָם וּבֵין אֱלוֹהַּ

ב) מִצְוֹת בֵּין אָדָם וּבֵין חֲבֵרוֹ

מַה יֵּשׁ לְהָבִין בְּמִצְוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לֵאלוֹהַּ?

בְּמִצְוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לֵאלוֹהַּ יֵשׁ לְהָבִין הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר תְּצַוֶּה הַדַּת לַעֲשׂוֹת לִכְבוֹד אֱלוֹהַּ לַעֲבֹדוֹ בָּהֶם כַּאֲשֶׁר הוּא אֱלֹהֵינוּ מְחוֹלְלֵנוּ הַשָּׂם נַפְשֵׁנוּ בְּחַיִּים וְהַמֵּיטִיב לָנוּ וַאֲשֶׁר נַקְוֶה מִמֶּנּוּ אֹשֶׁר עִתִּי וְנִצְחִי:

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

צווייטער טהייל

ענטהעלט ריא לעהרען פֿאם האנדעלן.

איינלייטונג

I. אינהאלט דער געוענצע אונד איהרער אייגענטהיילונג.

וואם פֿאלגט נאך דער לעהרע פֿאם גלויבען?

נאך דער לעהרע פֿאם גלויבען, פֿאלגט ריא לעהרע פֿאם האנדעלן.

וואם פֿערשטעהט מאן אונטער דעם וואָרטע האנדעלן?

האנדעלן הייסט היר ריא געבאָטע, ריא אונם דאז געזעץ פֿאָר-שרייבט, גענוֹיא אויסאיבען, וויא אויך ריא פֿערבאָטע שטאנד-האפֿט פֿערמיידען.

וואַרין בעשטעהען דיזע געבאטע?

זיא בעשטעהען: א) אין דעם וואם דער מענש געגען גאָטט, אונד ב) וואם ער גענען זיך אונד זיינען נעבענמענשען צו בעאָבאכטען האט.

וואם האט דער מענש געגען גאטט צו בעאבאכטען?

ער מוס איהם, זיינעם שעפֿער, ערהאלטער אונד וואָהלטהעטער, זיינע ליבע, עהרפֿורכט אונד דאנקבארקייט בעזיינגען, אונד דורך האנדלונגען זיא פֿייערליך אן דען טאג לעגען.

וואם

מַה יֵּשׁ לָהָבִין בְּמִצְוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ ?

בְּמִצְוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ יֵשׁ לָהָבִין הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר תְּצַוֶּה הַדָּת לְאָדָם לַעֲשׂוֹת לְטוֹב לוֹ וְלַעֲמִיתוֹ וְאֶת אֲשֶׁר יְזַהֵר מֵעֲשׂוֹת רָעַ לוֹ וְלַעֲמִיתוֹ וְהַחוֹבוֹת אֲשֶׁר לְגֶבֶר עַל רֵעֵהוּ בְּשִׁבְתָּם יַחְדָּו מוֹשַׁב בְּרִית חֶבְרָה :

תכן א ממצות שבין ארם לאלוה

פרק א באור ראשי מצות האדם לאלוה

I. באור ג׳ ראשי מצות התורה בכלל

מָה הֵמָּה רָאשֵׁי מִצְוֹת הַתּוֹרָה שֶׁבֵּין אָדָם לֵאלוֹהַּ ?

רָאשֵׁי מִצְוֹת הַתּוֹרָה שֶׁבֵּין אָדָם לֵאלוֹהַּ שְׁלֹשָׁה :

א) לָדַעַת אֶת אֱלוֹהַּ

ב) לַעֲבוֹד אוֹתוֹ בְּכָל לֵבָב

ג) לַעֲשׂוֹת הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר הֵם אוֹת וְזִכָּרוֹן עַל הַטּוֹבוֹת אֲשֶׁר הוֹתִיר לָנוּ אֱלוֹהַּ בָּהֶם :

II. באור מצות ידיעת אלוה

מַה יֵּשׁ לָהָבִין בְּמִצְוַת לָדַעַת אֱלוֹהַּ?

בְּמִצְוַת לָדַעַת אֶת אֱלוֹהַּ יֵשׁ לָהָבִין לָשִׂים גְּדֻלַּת אֱלוֹהַּ רוֹמְמוּתוֹ גְּבוּרָתוֹ וְיִכְלָתוֹ אֶל לִבֵּנוּ וְנַכְבֵּד אֶת

שְׁמוֹ

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

וואס האט דער מענש געגען זיך אונד זייבען בעבענמענשען צו בע־
אבאכטען?

ער מוס אללעס וואס זיין אייגענעס וואהל אונד דאז וואהל זיינער
מיטמענשען פעפערדערט, טהון, אונד אללעס וואס איהם אונד זיי־
נעם נעבענמענשען צום נאכטהייל גערייכען קענגטע, אונטערלאס־
סען; אויך דיאיניגען פפליכטען דיא דאז וואהל דער מענשליכען
גזעזעלל שאפט בעצוועקקען, וואפאן אויך דיא אללגעמיינע זיכערהייט
אבהענגט, דארף ער ניכט פערנאכלעסיגען.

ערשטע אבהאנדלונג

פאן דען גענאטען דיא דער מענש געגען גאטט צו בעאבאכטען
שולדיג איזט.

ערשטער אבשניטט

I. פאן דען דרייא הויפט גענאטען.

וויא פיל זינד הויפטגענאטע דיא דער מענש געגען גאטט צו בע־
אבאכטען האט?

הויפטגענאטע זינד דרייא:
א) גאטט ערקענגען,
ב) איהן פאן גאנצעם הערצען דיהנען, אונד
ג) גענוססס צערעמאניעלגעזעצע אויסאיבען, אלס אין צייכען אונד
אנדענקען פיר דיא וואהלטהאטען, דיא גאטט אונס פארצוגס־
וויזע ערוויזען האט.

II. ערקלערונג דעס ערשטען הויפטגענאטעס.

וואס פערשטעהט מאן אונטער דען ערשטען הויפטגענאט דער ער־
קענטנים גאטטעס?

גאטט ערקענגען הייסט; זיינע אללמאכט, ערהאבענהייט אונד גרע־

סע

שְׁמוֹ וְנִירָא מִפָּנָיו תָּמִיד לְבִלְתִּי עֲבוֹר עַל מִצְוֹתָיו 1):

בַּמֶּה נוֹכַל לְהַכִּיר כָּל אֱלֹה?

כָּל אֱלֹה נוֹכַל לְהַכִּיר בְּהִתְבּוֹנֵן מַעֲשֵׂי אֱלוֹהַּ בִּיצוּרָיו
בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וּבָאָרֶץ מִתָּחַת וּבְכֹל אֲשֶׁר לְהַבִּיט
עֵין אָדָם פּוֹנֶה כִּי בְּכֹל נִגְלֶה רוֹמְמוּת אֱלוֹהַּ חָכְמָתוֹ
יְכָלְתּוֹ וְטוּבוֹ:

III. באור מצות לעבוד את אלוה וקבלת עול מלכות

מַה נִּכְלַל בְּמִצְוַת לַעֲבוֹד אוֹתוֹ בְּכָל לֵבָב?

בְּמִצְוַת לַעֲבוֹד אוֹתוֹ בְּכָל לֵבָב נִכְלָל:
א) לָשׂוּם עָלֵינוּ מַלְכוּת אֱלוֹהַּ וּמִצְוֹתָיו בַּעֲמַיִם בַּיּוֹם
ב) לְהִתְפַּלֵּל אֶל אֱלוֹהַּ

בַּמֶּה נָשִׂים עָלֵינוּ מַלְכוּת אֱלוֹהַּ וּמִצְוֹתָיו?

מַלְכוּת אֱלוֹהַּ וּמִצְוֹתָיו נָשִׂים עָלֵינוּ בִּקְרֹא פַּעֲמַיִם
בַּיּוֹם בְּקֹר וָעֶרֶב קְרִיאָה הַכְּתוּבָה בַּתּוֹרָה לֵאמֹר:

„שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה
„אֶחָד׃ וְאָהַבְתָּ אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
„בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל
„מְאֹדֶךָ׃ וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר
„אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל לְבָבֶךָ׃ וְשִׁנַּנְתָּם
לבניך

1) דע את אלהי אביך ועבדהו בלב שלם ובנפש חפצה כי כל לבבות דורש יהוה וכל יצר מחשבות מבין (ד"ה. א כח. ט): כה אמר יהוה אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו אל יתהלל עשיר בעשרו: כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אתי כי אני יהוה עשה חסד ומשפט וצדקה בארץ כי באלה חפצתי נאם יהיה (ירמיה ט. כב, כג):

סע קענען לערנען, איהן פֿירכטען אונד זיינען געבאָטען ניבט צו• ווידער האנדעלן 1)•

וואדורך ערקענבען וויר דיזעס אללעס?

דורך בעטראכטונג זיינער וועזען אים היממעל אונד אויף דער עדדע, דען דיזע לעהרען אונס דיא וויזהייט, אללמאכט אונד גיטע גאָטטעס קענען•

III. ערקלעהרונג דעס צוויייבען הויפּטגעבאָטעס•

וואס ענטהאלטעט דאז געבאט, גאטט פֿאן גאנצעם הערצען צו דיהנען?

עס ענטהאלטעט:

א) דאס וויר טעגליך צוויייאמאהל דאז רייך גאָטטעס אנערקענעען, אונד אונס זיינער געבאָטע אונטערציהען, אונד

ב) דאס וויר איהן אנבעטהען זאָללען:

אויף וועלבע ארט זאללען וויר דאז רייך גאטטעס אונד זיינע געבא• טע אנערקענעען?

אינדעם וויר טעגליך צוויייאמאהל, מאָרגענס אונד אבענדס, פֿאָלגען• דעס קאפיטעל אוים דער הייליגען שריפֿט לעזען:

„הערע אָ ישראל! דער עוויגע אונזער גאָטטע איזט איין איינ• „ציגעס עוויגעס ווע•ען: דוא זאָללסט דען עוויגען דיינען גאָטטע „ליבען פֿאָן גאנצעם הערצען, פֿאָן גאנצער זעעלע, אונד „גאנצעם פֿערמעגען: דיא ווארטע דיא איך דיר יעצט בע• „פֿעהלע, זאָללען דיר שטעטס אים הערצען בלייבען, דוא „זאָללסט זיא דיינען קינדערן איינשערפֿען אונד איממער רא• „פֿאָן רעדעז, ווען דוא צו הויזע זיצעסט אדער ווען דוא אויף „רייזען ביזט, ווען דוא דיך נידער לעגסט אונד ווען דוא „אויפֿשטעהסט: בינדע זיא צום צייכען אן דיינע האנד אונד טרא•

1) ערקענבע דען גאטט דיינעס פֿאטערס, אונד דיהנע איהם פֿאן גאנצעם הערצען אונד מיט פֿרייווילליגעם געמיטהע; דען דער הערר דורכפֿארשט אללע הערצען, אונד פֿערשטעהט אללע גראנקען דער געמיטהער (ך"ה א כח• ט): זא שפריבט דער עוויגע: הער וויזע ריהמע זיך זייבער וויזהייט ניבט, דער שטארקע ריהמע זיך זיינער שטערקע ניבט, אונד דער רייבע ריהמע זיך זיינער רייבטהיטער ניבט; זאבדעדן ווער זיך ריהמעט, דער ריהמע זיך, מיך צו ווייסען אונד צו ערקענען, האס איך דער הערר בין, דער איך בארמהערציגקייט, רעבט אונד גערעבטיגקייט אויף ערדען טהוע, דען אן דיזעם האבע איך אינן וואהלגעפֿאללען, שפריבט דער הערר (ירמי' ט. כב, כג):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

„לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ
„וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ׃
„וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ וְהָיוּ
„לְטֹטָפוֹת בֵּין עֵינֶיךָ׃ וּכְתַבְתָּם עַל
„מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ׃"

מַה הַמַּאֲמָר בּוֹ נָשִׂים עָלֵינוּ מַלְכוּת אֱלוֹהַּ ?

הַמַּאֲמָר אֲשֶׁר בּוֹ נָשִׂים עָלֵינוּ מַלְכוּת אֱלוֹהַּ הוּא מַאֲמָר הָרִאשׁוֹן׃ שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד׃

מַה יֵּשׁ לַחֲשׁוֹב בִּקְרִיאַת הַמַּאֲמָר הַזֶּה?

בִּקְרִיאַת הַמַּאֲמָר הַזֶּה יַחְשׁוֹב הַקּוֹרֵא כִּי אֱלוֹהַּ אֵל שַׁדַּי אֶחָד יָחִיד מֶלֶךְ עֶלְיוֹן בּוֹרֵא כֹּל וְשַׁלִּיט בָּעֶלְיוֹנִים וּבַתַּחְתּוֹנִים וּבְאַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם׃

מָה הַמַּאֲמָר בּוֹ נָשִׂים עָלֵינוּ שְׁמִירַת מִצְוֹתָיו?

הַמַּאֲמָר אֲשֶׁר בּוֹ נָשִׂים עָלֵינוּ שְׁמִירַת מִצְוֹתָיו הוּא הַמַּאֲמָר וְאָהַבְתָּ אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָלְאָה׃

מַה יֵּשׁ לַחֲשׁוֹב בִּקְרִיאַת הַמַּאֲמָר הַזֶּה?

בִּקְרִיאַת הַמַּאֲמָר הַזֶּה יַחְשׁוֹב הַקּוֹרֵא כִּי אֱלוֹהַּ בָּחַר בָּנוּ וַיַּפְקֵד עָלֵינוּ מִצְוֹתָיו וְחָפֵץ בִּשְׁמִירָתֵנוּ אוֹתָם וְנַחַת נִיחוֹחַ לוֹ בַּעֲבוֹדָתֵנוּ אַף כִּי הוּא דַי לוֹ בְּנַפְשׁוֹ וְאֵינוֹ צָרִיךְ לַעֲבוֹדָתֵנוּ וְלֹא לְתוֹרָתֵנוּ וְלֹא לְתַהִלָּתֵנוּ׃ עַל כֵּן נִתְאַמֵּץ לֶאֱהַב אוֹתוֹ וּלְהָפִיק רְצוֹנוֹ וְלְהִשָּׁמֵר מֵהַמֵּרוֹת אֶת פִּיו כָּל מְאוּמָה׃

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

„טראגע זיא אלס פּאַרדערהויפט בינדע צווישען דיינען אויגען:
„אונד שרייבע זיא אן דיא פּפאַסטען דיינעס הויזעס אונד
„דיינער טהאָרע:"

וועלכע שטעללע ענטהאלטעט דיא אנערקענונג דעס רייבעס גאטטעס?

דער ערשטע פּערז: הערע אָ ישראל! דער עוויגע אונזער גאָטט, איזט איין אייניציגעס וועזען.

וואס האט דער לעזער בייא דיזעם פּערזע צו דענקען?

דאס גאָטט איין אללמעכטיגעס אייניציגעס אונד העכסטעס וועזען איזט, דער אללעס ערשאפּפען, איבער אללעס רעגירט, איבער אללע אירדישע זאָ וויא העהערע וועזען אונד איבער דאז גאנצע וועלטאלל הערשט.

וועלכע שטעללע ענטהאלטעט דיא אננאהמע דער געטטליכען גע-באטע?

דיא שטעללע: דוא זאָלסט דען עוויגען דיינען גאָטט ליבען אונד ז. וו.

וואס האט מאן זיך דאבייא צו מערקען?

דאס גאָטט דער פּיר זיך זעלבסט אין העכסט פּאָללקאממענעס וועזען, זיך זעלבסט הינלענגליך איזט, וועלער אונזערן דיהנסט נאָך אונזער לאָב אונד דאנק בדויכט, דאָך האט ער אונס איהן צו דיהנען בעפּאָהלען, אונס געבאָטע גענעבען, אן דערען בעאָבאכ-טונג ער גענפּאללען פּינדעט. דורך דיזע בעטראכטונג וועדדען וויר אנגעאיפּערט, דאס וויר דען ווילליגן גאטטעט אויף דאז פּאָלל-קאָממענסטע ערפּילליגן, אונד איהם אים מינדעסטענס ניכט צווידער האנדעלן.

וואס איזט דאמיט גענוינט: גאטט פּאן גאנצען הערצען ליבען?

דאמיט איזט גענוינט, דאס מאן גאָטט ניכט בלאָס צום אייסערן שיין דיהנע, דאז גוטע ניכט בלאָס אין דער אבזיכט אייגען לאָהן

אֵיךְ יֵשׁ לְבָאֵר אַהֲבַת אֱלוֹהַּ בְּכָל לֵבָב?

אַהֲבַת אֱלוֹהַּ בְּכָל לֵבָב הִיא שֶׁיִּהְיֶה הַלֵּב תָּמִים בְּאַהֲבַת אֱלוֹהַּ! וַעֲבוֹדָתוֹ לֹא לְמַרְאֵה עֵינֵי הָאָדָם וְלֹא מֵאַהֲבַת הַשָּׂכָר וְלֹא מִירְאַת הָעֹנֶשׁ, כִּי אִם בַּעֲבוּר שֶׁלְּמוּתוֹ נָגְדְּלוֹ וְטוּבוֹ וּבְאַהֲבָה הַזֹּאת יְבַקֵּשׁ הָאוֹהֵב קִרְבַת הַנֶּאֱהָב וְהָדְבֵק בּוֹ וְהַדְּמוֹת לְמַעֲשָׂיו וְהָפֵיק רְצוֹנוֹ עַל בְּלִי תְּקוּנָה כָּל בָּצַע:

אֵיךְ יֵשׁ לְבָאֵר אַהֲבַת אֱלוֹהַּ בְּכָל נֶפֶשׁ?

אַהֲבַת אֱלוֹהַּ בְּכָל נֶפֶשׁ הִיא לֶאֱהֹב אוֹתוֹ מִכָּל אֶשֶׁר אָהוּב לָנוּ, וְאִם בְּנַפְשֵׁנוּ הוּא נִמְסָר חַיֵּינוּ לָמוּת עַל קִדְּשַׁת שְׁמוֹ לְבִלְתִּי חַלֵּל אוֹתוֹ לְכַחֵשׁ בּוֹ:

אֵיךְ יֵשׁ לְבָאֵר אַהֲבַת אֱלוֹהַּ בְּכָל מְאֹד?

אַהֲבַת אֱלוֹהַּ בְּכָל מְאֹד הִיא שֶׁיִּהְיוּ קִנְיָנֵינוּ וְכָל רְכוּשֵׁינוּ נְכוֹנִים תָּמִיד לְכָל אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה בָּהֶם לִשְׁמִירַת מִצְוֹתָיו:

IV. באור שאר ענינים הנכללים בפרשת שמע

מָה הֵמָּה שְׁאָר עִנְיָנִים הַנִּכְלָלִים בְּמַאֲמַר שְׁמַע?

שְׁאָר עִנְיָנִים הַנִּכְלָלִים בְּמַאֲמַר שְׁמַע: א) לִלְמוֹד וְלַהֲגוֹת בַּתּוֹרָה לָרַעַת מִצְוֹתֶיהָ הַכְּתוּבוֹת בָּהּ וְלַעֲשׂוֹתָם וְלִזְכֹּר אוֹתָם עַל פֶּה וּלְלַמֵּד אוֹתָהּ לַבָּנִים• ב) לְכָתוֹב מַעֲשֶׂה יְצִיאַת מִצְרַיִם עַל מְגִלָּה לָשׂוּם אוֹתָהּ בְּבַיִת וְלִקְשׁוֹר אוֹתָם לְאוֹת עַל יָד וּלְטָטָפוֹת בֵּין הָעֵינַיִם• ג) לְכָתוֹב מַאֲמַר שְׁמַע עַל גְּלִיוֹן וְלָשִׂים אוֹתוֹ עַל מְזוּזוֹת פְּתָחִים וּשְׁעָרִים לְזִכָּר בּוֹ בְּצֵאת וּבְבוֹא:

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

צו ערהאלטען אויסאיבע, אונד דאז בעזע ניכט בלאָס אללייז אויס
פֿורכט פֿאָר דער שטראָפֿע פֿערמיידע, זאָנדערן מאן טהוע יענעס
אונד אונטערלאססע דיזעס בלאָס, וויל עס דער ווילע אייגעס
העכסטפֿאָללקאָממענען וועזענס איזט, דעס מאן אויס ליבע אונד
דאנקבארקייט אללעס צו טהון שולדיג איזט; בייא אייגער זאָלבען
ליבע זוכט מאן דעס צו גפֿאללען דען מאן ליבעט. מאן שטרעבט
נאך זייגען אומגאנג, זייגען האנדלונגען נאכצואהמען, אונד איהם
אָהנע דען גערינגסטען אייגענוטץ אויך יעדע ארט צו גפֿאללען
צו לעבען.

וואס איזט דער זין פֿאן דען וואָרטען: גאטט פֿאן גאנצער זעעלע צו
ליבען?

דאס וויר גאָטט איבער אללעס וואס אונס טהייער איזט, ליבען,
זעלבסט דאז לעבען, וועלכעס אונס אס טהייערסטען איזט, זינד
וויר שולדיג פֿיר גאָטט אויפֿצוָפֿערן, וועז מאן אונס צווינגען
וואָללטע זייגען נאהמען אבצולייגגען אָדער צו ענטהיליגען.

וואס פֿערשטעהט מאן עגרליך אונטער דען וואָרטען: „אונר פֿאן
גאנצעם פֿערמעגען?"

דאס וויר אלל אונזערע קרעפֿטע אונד אונזער גאנצעס פֿערמעגען
צור פֿאָללציהונג דער גטטליכען גבאָטע אנווענדען זאָללען.

IV. פֿאן דען גבאטען דיא אין דיזעם קאפיטעל ענטהאלטען זינד.

וואס פֿיר גבאטע זינד אין דיזעם קאפיטעל שמע ענטהאלטען?

אין דיזעם קאפיטעל זינד פֿאָלגענדע דרייא גבאטע ענטהאלטען:
א) וויר זאָללען דיא תורה אָדער דאז גזעצבוך בעשטענדיג
זעלבסט שטודירען, אונד עס אויך אונזערן קינדערן אייגשערפֿען,
דאמיט דיא לעהרען אונד גבאָטען דיא דארין ענטהאלטען זינד,
זיך אונזערם גערעכטניססס אייגפֿרעגען. ב) וויר זאָללען דיא גע-
שיכטע דעס אויפֿצוגעס אוים עגיפֿטען אויך אייגער רָאללע געשרי-
בען אין אייגעס פֿוטערָאל ליגענד אלס אין צייבען אן דער האנד
אונד אלס אין דענקצעטטעל צווישען דען אויגען טראגען. ג) זאָלל
מאן דאז קאפיטעל שמע אויך אייגער רָאללע גשריבען אן דיא
פֿאסטען דער טהירע אונד טהָרע אנהעפֿטען, דאמיט מאן זיך
שטעטס בייס אין אונד אויסגעהען אן דעסטען אינהאלט עראיגגערע.

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

מַה יִּתְרוֹן מַעֲשֵׂה יְצִיאַת מִצְרַיִם מִשְּׁאָר הַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר עָשָׂה לָנוּ אֱלוֹהֵנוּ כִּי צִוָּה לָקְשְׁרוֹ לְאוֹת תָּמִיד עַל הַיָּד וּבֵין הָעֵינַיִם ?

יִתְרוֹן מַעֲשֵׂה יְצִיאַת מִצְרַיִם, כִּי הִיא הַסִּבָּה הָרִאשׁוֹנָה הָרַבָּה וְהַמִּתְנוֹסֶסֶת מִכֹּל · כִּי בָּהּ הִבְדִּיל אֱלוֹהֵנוּ אֶת יִשְׂרָאֵל מִקֶּרֶב הָעָם אֲשֶׁר הָיוּ שָׁם עֲבָדִים 1) וְעָשָׂה אוֹתָם לְאַם לְבָדוֹ · בָּהּ הֵחֵלּוּ לִקָּרֵא שֵׁם בָּאָרֶץ 2) בָּהּ הוֹדִיעַ לָהֶם אֶת גְּדֻלּוֹ וְאֶת יָדוֹ הַחֲזָקָה בְּאוֹתוֹת וּבְמוֹפְתִים אֲשֶׁר עָשָׂה בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיהֶם וּמִתּוֹךְ הוֹצִיאוֹ אוֹתָם מִמִּצְרַיִם נִגְלָה אֲלֵיהֶם בְּמַרְאֵה הַגְּדוֹלָה וְנָתַן לָהֶם הַתּוֹרָה וְכָלְכָּלָם בְּמָן אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּמִדְבָּר וְנָחָם בְּעַמּוּד עָנָן יוֹמָם וּבְעַמּוּד אֵשׁ לַיְלָה עַד הֲבִיאָם אֶל אֶרֶץ אֲחֻזָּה לְנַחֲלָה וְלִמְנוּחָה · עַל כֵּן צִוָּה אֱלוֹהֵנוּ לִכְתּוֹב הַמַּעֲשֶׂה הַהוּא וְלִקְשׁוֹר אוֹתוֹ לְאוֹת עַל יָד וּלְטָטָפוֹת בֵּין הָעֵינַיִם לְזֵכֶר בְּמַעֲשֶׂה הַגְּדוֹל הַהוּא אֲשֶׁר בּוֹ הֵחֵלּוּ לִהְיוֹת לְעָם :

מָתַי קוֹשְׁרִים הָאוֹת הַהוּא עַל הַיָּד וּבֵין הָעֵינַיִם ?

בְּעֵת הַתְּפִלָּה, כִּי הוּא הַמּוֹעֵד הַנָּכוֹן בּוֹ יִשְׁעֶה הָאָדָם אֶל אֱלוֹהֵנוּ בְּכָל לִבּוֹ :

פרק

1) או הנסה אלהים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי במסת באתת ובמפתים ובמלחמה וביד חזקה ובזרע נטויה ובמוראים גדלים ככל אשר עשה לכם יהוה אלהיכם במצרים לעיניך : אתה הראית לדעת כי יהוה הוא האלהים אין עוד מלבדו (דברים ד׳ לד׳ לה) :

2) וראו כל עמי הארץ כי שם יהוה נקרא עליך ויראו ממך (שם כח י׳):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

וואָרום האָט גאָטט אונס אויפֿגעטראָגען דיא געשיכטע דעס אויס־
צוגס אויס עגיפּטען אלס איין בעשטענדיגעס דענקצייכען, אן דער
האנד אונד צוויישען דען אויגען צו טראָגען?

וויל זיא דיא ערשטע אונד וויכטיגסטע וואָהלטהאט וואר, דיא גאָטט
דער נאציאָן ערווייזען, דא ער זיא פֿאָן איינער פֿירהונדערטיהריגען
שקלאווערייא בעפֿרייעטע, אונד צוואר דורך אויסערָארדענטליכע
טהאטען אונד וואונדערדינגע, וואדורך ער זיינע גרעסטע אונד אלל־
מאכט פֿאָר דער גאנצען וועלט געצייגט 1). גלייך נאך דעם אוסצוגע
אויס עגיפּטען, ערשיען עָר דער נאציאָן אין איינער אויסערָ־
דענטליכען אָפֿפֿענבארונג 2) אום איהר איינע זעליגמאכענדע רע־
ליגיאָן צו גיבען, פֿיהרטע זיא פֿירציג יאהרע לאנג אין איינער וויי־
סטע הערום וואָ וועדער וועג נאך שפייזע נאָך טראנק וואר, לייטע־
טע זיא בייא טאג דורך איינע וואָלקענזייל, נאכטס אבער דורך
איינע פֿייערזייל; שפייזטע זיא מיט איינער שפייזע דיא ער פֿאָם
היממעל רעגנען לים, אונד טרענקטע זיא מיט וואספער, דאז אויס
דען פֿעלזען פֿלאָם, ביז ער זיא ענדליך אין איין לאנד, דאז ער איהר
צום אייגענטהומע גאב, בראכטע; צום אנדענקען דיזער געשיכטע,
בעפֿאהל אליהָ גאָטט דאז טראגען דערזעלבען אן דער האנד אונד
אויף דען הויפּט, דאמיט ויר אונס שטעטס אייניר זאָ גלאָרייכען
וואָהלטהאט עראיננערן זאָללען.

וואן ווירד דאז צייכען אן דער האנד אונד דער דענקצעטטעל גע־
טראָגען?

יעדעס מאהל בייס געבעטה, וויל דיא בעטהשטונדע דיא שיקלי־
כע צייט איזט וואָ דער מענש דער גענטליכען וואָהלטהאטען נאכ־
דענקט.

פֿאָם

(1) האט אייניע גאטטהייט יא אונטערנאמען, היז צו געהען, זיך מיטטען אויס
אייגעם אנדערען פֿאלקע אייז פֿאלק הערוים צו בעהאטען, דורך פֿערזוכונגען,
צייכען, וואונדער, קריג, מיט שטארקער האכט אונד אויסגעשטרעקטעם ארמע,
אונד הורך אללערליייא פֿורכטבארע טהאטען וויא דיאיעניגען דיא דער עוויגע
דיין גאטט אן מצרים פֿאר דייגען אויגען אויסגעאיבט האט: אללעם דיזעם איזט
דיר געצייגט וואדרדען, דאמיט דוא וויסטעסט, דאס דער עוויגע, וואהרער
גאטט, אויסער איהם קיינער זייא (דברים ד, לה, לק):

(2) אללע פֿעלקער הער עדע וועדרדען זעהען, דאס דוא נאך דעם נאהמען דעס עוויי־
גען געענגט ווירסט אונד זיך פֿאר פֿירכטטען (שם כח, י).

פרק ב מעניני התפלה

I. מה היא תפלה ומחלקותה

מָה הִיא תְּפִלָּה?

תְּפִלָּה לְבַטֵּא בְּדִבּוּר שְׁפָתַיִם לִפְנֵי אֱלוֹהַּ כָּל מַחֲשָׁבוֹת לִבֵּנוּ. אִם תְּהִלָּה עַל תִּפְאֶרֶת מַעֲשָׂיו אוֹ תּוֹדָה עַל טוּבוֹתָיו אוֹ בַּקָּשָׁה עַל צָרְכֵּינוּ אוֹ לְדָרוֹשׁ עֶזְרָה בְּצָרָה:

כַּמָּה מַחְלְקוֹת בַּתְּפִלָּה?

אַרְבָּעָה מַחְלְקוֹת בַּתְּפִלָּה: א) תְּהִלָּה. ב) תּוֹדָה. ג) בַּקָּשָׁה. ד) בְּרָכָה:

מָה הִיא תְּפִלַּת תְּהִלָּה?

תְּפִלַּת תְּהִלָּה, אִם נִתְבּוֹנֵן מַעֲשֵׂי אֱלוֹהַּ וִיצוּרָיו וְסִדּוּרָם אָז יִלְהַט לִבֵּנוּ מֵהַפְלֵא וְפֶלֶא וְכַאֲשֶׁר תַּבְעֶנָה שְׂפָתֵינוּ נִפְלָאוֹת הָאֵלָּה נְהַלֵּל אֱלוֹהַּ:

מָה הִיא תְּפִלַּת תּוֹדָה?

תְּפִלַּת תּוֹדָה: בְּשִׂים אֶל לִבֵּנוּ חַסְדֵי אֱלוֹהַּ הָרַבִּים אֲשֶׁר גָּמַל עָלֵינוּ מֵעוֹדֵנוּ וְעַד הַיּוֹם מִבְּלִי טוֹבָה קָדַמְנוּ לוֹ [1]) וּמְבַלְּתִי יְכֹלֶת לַהֲשִׁיבָם [2]) יִתְעוֹרֵר בְּקִרְבֵּנוּ רוּחַ לְגַלּוֹת הַבָּרַת הַטּוֹבוֹת הָהֵנָּה וְכַאֲשֶׁר יִשְׁתַּפֵּךְ רוּחַ חֵפֶץ הַזֶּה בְּדִבּוּר שְׂפָתַיִם נוֹדֶה לֵאלוֹהַּ:

מָה הִיא תְּפִלַּת בַּקָּשָׁה?

תְּפִלַּת בַּקָּשָׁה בְּשִׂים עֵינֵינוּ עַל מַחְסוֹרֵי גְוִיָּתֵנוּ וְצָרְכֵּיהָ הָרַבִּים וְכַאֲשֶׁר נִדְרוֹשׁ אוֹתָם בְּשֵׁעַ פִּינוּ נְבַקֵּשׁ אֱלוֹהַּ:

מה

1) מי הקדימני ואשלם תחת כל השמים לי הוא (איוב מא, ב):
2) מה אשיב ליהוה כל תגמולוהי עלי (תהלים קיו, א):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

צווייטער אבשניט

פֿאָם בעטהען

1. וואס בעטהען הייסט.

וואס הייסט בעטהען?

בעטהען הייסט: דיא עמפֿינדונגען דעס הערצענס פֿאָן דער ליבע גאָטטעס, דער בעוואונדערונג זיינער וועלט אונד דער אנקבאר־קייט פֿיר זיינע וואָהלטהאטען, וויא אויך דיא ווינשע דעסזעלבען, דורך וואָרטע אויסדריקקען.

וויא [פֿילערלייא] ארטען דער געבעטהע גיבט עס?

עס גיבט פֿיערלייא: א) דאז לאָב גאָטטעס, ב) דיא דאנקזאגונג, ג) דיא ביטטע, ד) דער זענען.

וואדורך ווירד דאז לאבגעבעטה פֿעראנלאסט?

וען ווער דיא ערהאבענען וועלט גאָטטעס בעטראכטען, איבער זיינע אללמאכט, וויזהייט אונד אונענדליכע גרעסע אין פֿעראוואונדערונג געראטהען, אונד דיזע עמפֿינדונגען דורך וואָרטע צו ערקעננען גיבען, זאָ לאָבען ווער גאָטט, אָדער בעטהען איהן אן.

וואדורך ווירד דאז דאנקגעבעטה פֿעראנלאסט?

וען ווער בעטראכטונגען איבער דיא אונצעהליגע מענגע וואָהלטהאטען אנשטעללען, דיא גאָטט זיט אונזרער ענטשטעהונג אָהנע דאס ווער זיא פֿערדיהנט האבען [1]), נאָך פֿערגעלטען קעננען [2]), אונס ערצייגט האט, זאָ ערגעט דיזע בעטראכטונג אין אונס אינע ארט פֿאָן ערקעננטליכקייט; דיזעס געפֿיהל דער ערקעננטליכקייט דורך וואָרטע אויסגעדריקט, איזט דאז געבעטה דער דאנקזאגונג.

בייא וועלכער געלעגענהייט פֿינדעט דיא ביטטע שטאטט?

וואו ווער אונזערן צושטאנד אונד בעדירפֿנישסע בעטראכטען, דערען מאנגעל פֿיהלען, דאן פֿלעהען ווער גאָטט דארום אן, אונד דיזעס געבעטה הייסט: דיא ביטטע.

בייא

---

1) וועך האט מיר צופֿאר וואס געגעבען, דאס איך איהם עס פֿערגעלטע? אללעס, וואס אונשער דעם היממעל איזט, איזט מיין (איוב מא, ב):

2) וואס זאלל איך גאטט ערווידערן, פֿיר אללע וואָהלטהאטען דיא ער מיר ערצייגט האט (תהלים קיו, א):

מָה הִיא תְּפִלַּת בְּרָכָה ?

תְּפִלַּת בְּרָכָה בְּכָל אֲשֶׁר נֹאכַל וְנִטְעַם וְנָחוּשׁ בְּאַהֲבַת
מְחֻמֶּשֶׁרֶת הַחוּשִׁים וְיֵשׁ לָנוּ בּוֹ נַחַת נִיחוֹחַ נְבָרֵךְ
אֱלוֹהַּ אֲשֶׁר בָּרָא אוֹתָם וּמִנָּם לָנוּ לְהִתְעַדֵּן בָּהֶם :

II. מהכנת הגוף והנפש לתפלה

אֵיךְ יַעֲרוֹךְ הַמִּתְפַּלֵּל נַפְשׁוֹ לְתְפִלָּה ?

יֵשׁ מִשְׁמָרוֹת חִיצוֹנוֹת וְיֵשׁ מִשְׁמָרוֹת פְּנִימוֹת בָּהֶם
יַעֲרֹךְ הַמִּתְפַּלֵּל נַפְשׁוֹ לְתְפִלָּתוֹ :

מַה יֵּשׁ לְהָבִין בְּמִשְׁמָרוֹת חִיצוֹנוֹת ?

בְּמִשְׁמָרוֹת חִיצוֹנוֹת יֵשׁ לְהָבִין עָרִיכַת הַגּוּף וַעֲמִידָתוֹ
וְלְבוּשׁוֹ וְתָכוּנַת קוֹלוֹ :

מַה יֵּשׁ לְשָׁמוֹר בַּעֲרִיכַת הַגּוּף וַעֲמִידָתוֹ וְלְבוּשׁוֹ ?

בַּעֲרִיכַת הַגּוּף יֵשׁ לְשָׁמוֹר שֶׁיִּהְיֶה נָקִי וְטָהוֹר פָּנָיו
וְיָדָיו רְחוּצִים בַּמַּיִם וּלְבוּשׁוֹ וּבְגָדָיו בְּלִי זוֹהַם וְחֻלְאָה ·
וַעֲמִידָתוֹ קוֹמָתוֹ זְקוּפָה רֹאשׁוֹ כָּפוּף וְיָדָיו חֲבוּקוֹת
שֶׁקֶט עַל מְקוֹמוֹ לֹא יָנוּד וְלֹא יָנוּעַ :

מַה יֵּשׁ לְשָׁמוֹר בְּתָכוּנַת הַקּוֹל ?

בְּתָכוּנַת הַקּוֹל יֵשׁ לְשָׁמוֹר . כִּי תְּהִלָּה וְתוֹדָה תִּהְיֶינָה
בְּחֶדְוַת הַלֵּב וּבְמִשּׁוּשׁ נֶפֶשׁ בְּמַשָּׂאת קוֹל רִנָּה וְזִמְרָה
בְּנִגּוּן וּבִכְלֵי שִׁיר 1) כִּי בָהֵן תִּנָּשֵׂא רוֹמְמוֹת אֱלוֹהַּ
וּתְהִלָּתוֹ

1) אהללה שם יהוה בשיר אגדלנו בתודה (תהלים סט· לא) :
לכו נרננה ליהוה נריעה לצור ישענו נקדמה פניו בתודה בזמירות
נריע לו (שם לה· א):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

בייא וועלכער געלעגענהייט ווירד דער זעגען פֿערריכטעט?

בייא יעדעם געגנט דען ווּיר האבען, ער זייא צו אונזערער נאהרונג אָדער צו אונזערם פֿערגניגען, מיסטען ווּיר גאָטט דאפֿיר דאנקען, דאס ער איהן אונם פֿערשאפֿט אונד געווּאהרט האט, אונד דיזע געבעטהפֿאָרמעל נעננען ווּיר דען זעגען.

II. וואס מאן ביים בעטהען צו בעאבאכטען האט.

וואס האט מאן ביים בעטהען צו בעאבאכטען?

מאן האט דאבייא אויף אייסערע דינגע צו זעהען, דיא אונזערם קערפער אנגעהען, אונד אויף איננערע דינגע דיא אונזערם גייסטע אנגעהען.

וואריין בעשטעהט דאז וואס אין ריקזיכט אונזערס קערפערס צו בעאבאכטען איזט?

עס בעשטעהט אין דער אנשטענדיגען בעשאפֿענהייט דעס קערפערס, אין ריקזיכט דער רייניליכקייט, דעס אנצוגעס אונד דער שטעלונג, אונד אין דער גאהעריגען שטיממע.

וואס האט עס מיט דעם אנשטאנד דעס קערפערס פֿיר אייגע בוואנדרנים?

דער קערפער מוס דיין זיין, געזיכט אונד האנדע זויבער גאוואשען, אונד דיא קלייד־דער אהנע שמוץ אונד אונפֿלאט זיין; דיא שטעלונג דעס לייבעס מוס אויפֿרעכט, דאז הויפט גאבייגט, דיא האנדע גאפֿאלטעט אונד דער גאנצע קערפער אין ריכטיגער האלטונג זיין, אונד אָהנע זיך הין אונד הער צו בעוועגען.

וואס האט עס מיט דער שטיממע פֿיר אייגע בעוואנדרנים?

דאס דיא שטיממע נאך בעשאפֿענהייט דעס גאבעטהס, עניטוועדער לויט אָדער לייזע זיין מוס. לאָב אונד דאנקגאבעטהע, דיא דיא זעעלע ערפֿרייען אונד ענטציקקען, מיסטען מיט לויטער שטיממע פֿערריכטעט וועדען; גראסטענטהיילס וועדען זיא אויך גזונגען אונד מיט בעגלייטונג מוזיקאלישער אינשטרומענטע אבגעהאלטען 1), נוייל

1) איך וויל רען נאהמען גאטטעס מיט גזונגע פרייזען, אונד איהן מיט דאנק־ליידער ערהעבען (שם כט. לא): אויף! לאטט אונס דעם עוויגען אונזערם גאטטע זינגען, פֿראהלאקקען, דעם הארט אונזערם רעטטער (שם לה. א):

וְתוֹדָתוֹ: וּתְפִלַּת בַּקָּשָׁה תִּהְיֶה בְּנַעֲנִיעַת רוּחַ 2) וּבְעַנְוַת נֶפֶשׁ 3) וּבְלַחַשׁ רַק שְׂפָתַיִם נָעוֹת וְדָבָרִים לֹא יִשָּׁמְעוּ 4):

מַה יֵּשׁ לְהָבִין בְּמִשְׁמְרוֹת פְּנִימִיּוֹת?

בְּמִשְׁמְרוֹת פְּנִימִיּוֹת יֵשׁ לְהָבִין: א) הֶגְיוֹן הַלֵּב. ב) בְּטָחוֹן וְחִזּוּק אֱמוּנָה. ג) מְסִירַת הַנֶּפֶשׁ בְּרָצוֹן אֱלוֹהַּ:

מַה יֵּשׁ לִשְׁמוֹר בְּהֶגְיוֹן הַלֵּב?

בְּהֶגְיוֹן הַלֵּב יֵשׁ לִשְׁמוֹר: 5) לָשִׂים כָּל רַעְיוֹנֵינוּ וְכָל מַעְיָנֵינוּ בַּתְּפִלָּה וּלְהָבִין הַדְּבָרִים הַיּוֹצְאִים מִפִּינוּ בְּתַפְקְדֵנוּ וְנָשִׂים לִבֵּנוּ לִפְנֵי הַתְּפִלָּה לִפְנֵי מִי נִגַּשׁ לְהִתְפַּלֵּל לִפְנֵי אֱלוֹהַּ גָּדוֹל וְנוֹרָא הַיּוֹדֵעַ כָּל שַׂרְעַפֵּי לִבֵּנוּ וּבְזֶה תָּזוּךְ הַנֶּפֶשׁ מִכָּל מַחְשָׁבוֹת זָרוֹת לְכוֹנֵן כָּל רַעְיוֹנֵינוּ לִתְפִלָּה:

מַה יֵּשׁ לִשְׁמוֹר בִּבְטָחוֹן וּבְחִזּוּק אֱמוּנָה?

הַמִּתְפַּלֵּל יִבְטַח בֵּאלוֹהַּ כִּי יִשְׁמַע אֶת תְּפִלָּתוֹ וְיִתֵּן לוֹ אֶת בַּקָּשָׁתוֹ אִם זֹאת אֲשֶׁר יְבַקֵּשׁ לְטוֹב לוֹ וְגַם בְּהִתְאַחֵר שְׁאֵלָתוֹ לֹא יָפוּג לִבּוֹ וְלֹא יָפוּן בֶּאֱמוּנַת אֱלוֹהַּ 6) אַךְ בְּחִזּוּק הַלֵּב וּבֶאֱמֶץ רוּחַ יוֹסִיף לְחַלּוֹתוֹ וְיַקְוֶה אֵלָיו:

מה

2) תְּפִלָּה לְעָנִי כִּי יַעְטֹף וְלִפְנֵי יְהוָה יִשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ (שם קב. א):
3) אין עומדין להתפלל אלא מתוך כבד ראש (ברכות פ"ה מ"א):
4) וחנה היא מדברת על לבה רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע (ש"א א. יג):
5) חסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת ומתפללים כדי שיכוונו את לבם למקום (ברכות פ"ה מ"א):
6) הכן נפשך לפני תפלתך ולא תהיה כאיש מנסה אלוה (ב"ס יח. טו):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

ווייל דאורך ליא געמיטהער זיך מעהר צו גאָטט ערהעבען, אונד דאז געבעטה דאורך פֿערהערליכט ווירד; דיא ביטטע הינגענגען וועלכע מיט דעמיטהיגעם געמיטהע 2) פֿערריכטעט ווירד 3), ערפֿאָרדערט, דאס דיא שטיממע גאנץ לייזע זייא, זאָ דאס נור ליא ליפפען זיך בעוועגען, אָהנע דאס איין לויט געהערט ווערדע 4).

וואס איזט אין ריקזיכט דעס גייסטעס ערפֿארדערליך?

דאס ווייר: א) מיט אנדאכט, ב) מיט פֿערטרויען אונד בעשטענדיגקייט, אונד ג) מיט ערגעבונג אין דען ווייללען גאָטטעס בעטהען.

וואס איזט אנדאכט?

אנדאכט איזט דיא אויפֿמערקזאמקייט אויף דאז וואס ווייר בעטהען: ווען ווייר אלזאָ אנדעכטיג בעטהען וואָללען, מיססען ווייר אן דאז דענקען, וואס ווייר אין אונזערם גענעטהע גאָטט פֿאָרטראגען אונד עם אויף פֿערשטעהען, דאהער זאָללען ווייר פֿאָר דעם אנפֿאנגע דעס גענעטהם דענקען 5): דאס ווייר אונזער הערץ אונד אונזרע רעדען צו גאָטט, אונזערם העכסטען אָבערהעררן ריכטען, דער אונזרע געדאנקען וויסּ, אונד נור דיא רייניזייט דערזעלבען פֿערלאנגט, דען דורך דיזע פֿאָרבראינגערונג ווערדען ווייר אנדעכטיג בעטהען.

וואס פֿערשטעהט מאן אונטער פֿערטרויען אונד בעשטענדיגקייט?

דאס ווייר פֿעסט גלויבען, דאס גאָטט אונזרע ביטטע ערהערען ווערדע, וואָפֿערן דיא געווהרונג צו אונזרער גאנצען גליקזעליגקייט נעריכט, אונד דאס ווייר אונס דורך דיא ניכט ערפֿילונג אונזרער ביטטע ניכט ערמידען לאססען, זאָנדערן פֿאָרפֿאהרען מיססען אויף גאָטטעס גיטע צו פֿערטרויען 6).

וואָ.

---

2) געבעטה אייגעם ליידענדען, דער אין זיך געהילט פֿאר דעם העררן זייגע קלאגע אויסשיטטעט (שם קב. א):

3) מאן דארף זיך ניכט בעטהען שטעללען, אלס מיט בעשוועהרטעם הויפֿטע, ד. ה. מיט דעמוטה (ברכות פ"ה מ"א):

4) חבה בעטהעטע אינבערליך, זא דאס איהרע ליפֿפען זיך נור בעוועגטען, איהרע שטיממע אבער וואורדע ניכט גהערט (ש"א א. יג):

5) דיא פֿארצייטיגען פֿראמען מאטטען אייגע שטונדע לאנג פֿאר דעם בעטהען, מיט פֿארבעריטונג צור אנדאכט, צו געבראכט (ברכות פ"ה מ"א):

6) בעריטע דייגע זעעלע פֿאר דעם געבעטהע, אונד זייא ניכט וויא איין מענש דער גאטט פֿערזוכט (בן סירא יח. טו):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

מַה יֵּשׁ לִשְׁמוֹר בְּמִסְרַת הַנֶּפֶשׁ בְּרָצוֹן אֱלוֹהַּ ?

הַמִּתְפַּלֵּל לֹא יִפָּנַע בֵּאלוֹהַּ וְלֹא יַפְצִיר בּוֹ לָתֵת לוֹ
רַק אֶת אֲשֶׁר יֵיטַב אֵלָיו בִּתְפִלָּתוֹ, אַךְ יְמַגֵּן חֻפְצוֹ
לִרְצוֹן אֱלוֹהַּ וְלַעֲצָתוֹ הַנִּשְׁגָּבָה לֵאמֹר: אֱלוֹהַּי בְּיָדְךָ
אַפְקִיד רוּחִי לֹא אֶת אֲשֶׁר אִוְּתָה נַפְשִׁי בַּעֲתִירָתִי
תְּחֹן לִי כִּי קָצְרָה בִינָתִי לְצָפוֹת מִלְּפָנֶיךָ מַה יֵּיטַב
לִי וּמַה יֵּרַע לִי תֵּכֶן אַתָּה גּוֹרָלִי כִּי אַתָּה לְבַדְּךָ תֵּדַע:

III. מומן ומקום וסדר התפלה

עֵתַי עֵת לְהִתְפַּלֵּל ?

עֵת הַתְּפִלָּה עַל שְׁלֹשָׁה אוֹפַנִּים: תְּפִלַּת תָּמִיד ·
תְּפִלַּת סְגֻלָּה · תְּפִלַּת מַעֲרָכָה :

הָיֵשׁ בְּיָדֵינוּ לְהִתְפַּלֵּל תָּמִיד בְּפֹעַל ?

אֵין בְּיָדֵינוּ לְהִתְפַּלֵּל תָּמִיד בְּפֹעַל, כִּי אֵין מַחְשֶׁבֶת
לִבֵּנוּ נְכוֹנָה בְּכָל עֵת לִתְפִלָּה · וּבִתְפִלַּת תָּמִיד יָבֹאר
מִמֶּנּוּ לַעֲשׂוֹת מְלֶאכֶת חֻפְצֵינוּ וְשָׂאר חוֹבוֹתֵינוּ:

מָה אֵיפוֹא הָרָצוֹן בִּתְפִלַּת תָּמִיד ?

הָרָצוֹן בִּתְפִלַּת תָּמִיד בְּמַחְשֶׁבֶת הַלֵּב לָשׂוּחַ רוֹמְמוֹת
אֱלוֹהַּ וּגְדֻלָּתוֹ נֶגֶד פָּנֵינוּ תָּמִיד 1) לְזָכֹר חַסְדּוֹ וְטוּבוֹ
בְּכָל עֵת וַלְעָרוֹךְ הִרְהוּרֵינוּ וְכָל מַעֲשֵׂינוּ לִשְׁמוֹ 2):

מה

1) אברכה את יהוה בכל עת תמיד תהלתו בפי (תהלי' לד, ב):
2) כל מעשיך יהיו לשם שמים (פרק אבות ג, ה): שויתי יהוה
לנגדי תמיד (תהלי' טז, ח): בכל דרכיך דעה יהוה כי הוא יצר
עדותיו (ב"ס לכ, כו):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

וואַרן בעשטעהט ערגעבונג אין דען ווילען גאטטעס?

ווער בעטהען מיט ערגעבונג אין דען נעטטליכען ווילען, ווען ווער אל־
לעס נור בערינגונגסווייזע ביטטען, אונד דיא ערפֿיללונג אונזרער
ווינשע, דעס ווייזען אונד גיטיגען ראטהשלום גאָטטעס איינהיימ־
שטעללען; דעסוועגען זאָללען ווער זאָ ביטטען: הערר! דיינער
איינזיכט איבערלאסטען ווער אונזערן ווילען, דען אונזער פֿער־
שטאנד איזט צו בעשרענקט פֿאָראויס זעהען צו קענען, וואס
אונס ניצען אָדער שאדען קאן, נור דיין ווילע, הערר! געשעהע,
דען וואס דוא טהוסט איזט וואָהל געטהאן.

III. פֿאן דער צייט, דעם ארטע, אונד דער פֿארסעל דעס געבעטהס.

ווען־לכע צייט איזט צום בע־טהען בעשטימט?

דאז בעטהען אין אנזעהונג דער צייט געשיהט אויף דרייערלייא ארט:
דיא ערשטע איזט, דאז איממערווערענדע 1), דיא צוויישע איזט, דאז
פֿעראנלאסטע, אונד דיא דריטטע, דאז פֿעראָדנעטע געבעטה.

קענען ווער ווירקליך איממערווערענד בעטהען?

ווער קענען ניכט ווירקליך איממערווערענד בעטהען, ווייל ווער ניכט
איממער דער אנדאכט אונד דעס אייפֿערס פֿעהיג זינד, ווען לכע צום
בעטהען גהערען, אונד ווייל ווער דאדורך אונזערע איבריגע פֿעליכ־
טען פֿערנאכלעסיגען מעכטען.

וואס פֿערשטעהט מאן אלזא אונטער איממערווערענד בעטהען?

דארונטער פֿערשטעהט מאן, דאס ווער אונזער גמיטה בעשטענדיג
צו גאָטט ערהעבען, אונד מיט דער פֿאָרשטעללונג זיינער אללגע־
גענוארט אונזרע גשעפֿטע פֿערריכטען זאָללען 2).

ווען־

1) לאב פרייזען ווערדע איך גאטט אללע צייט, זיין לאב בלייבט איממערדאר אין מיינעם מונדע (תהלי' לד, ב):

2) פֿערריכטע אללע דיינע גשעפֿטע אים נאהמען דעס הימעלס (פרק אבות ג, ח): איך האבע איממער דען עוויגען פֿאר אויגען (תהלים טז, ח): אין אללעם וואס דוא טהוסט דענקען אן גאטט, דען אויך דאז איזט בעאכטונג זייגער געבאטע (בן סירא לב, כג):

מָה הִיא תְּפִלַּת הַסַּבָּה?

תְּפִלַּת הַסַּבָּה עַל שִׁשָּׁה דְּרָכִים:

א) כָּל עֵת יִשָּׂא לִבֵּנוּ בְּהָגוֹת פְּעֻלּוֹת אֱלוֹהַּ וּגְבוּרוֹתָיו הוֹדוֹ וַהֲדָרוֹ אָז יִמָּלֵא שִׁיר פִּינוּ וּלְשׁוֹנֵנוּ רִנָּה לְמַלֵּל גְּבוּרַת אֱלוֹהַּ וּלְהַשְׁמִיעַ תְּהִלָּתוֹ:

ב) כָּל עֵת נָבַר חֶסֶד אֱלוֹהַּ עָלֵינוּ בְּגֵס מִתְנוֹסֵס לְמַלֵּט אוֹתָנוּ מְצָרָה קְרוֹבָה אֵין עוֹזֵר אוֹ לְחוֹנֵן אוֹתָנוּ בְּטוֹבָה רַבָּה לֹא קָוִינוּ יְרַחֵשׁ לִבֵּנוּ לְהוֹדוֹת לֵאלוֹהַּ חַסְדּוֹ וְחַנּוּנוֹ לִבְנֵי אָדָם:

ג) בְּכָל עֵת צָרָה וְיָגוֹן בְּכָל נֶגַע וּבְכָל מַחֲלָה: מִן הַמֵּצַר נִקְרָא אֵל אֱלוֹהַּ וְנָשׁוּעַ אֵלָיו לְרַחֵם עָלֵינוּ וּלְחַלֵּץ אוֹתָנוּ מֵעָנְיֵנוּ:

מָה הִיא תְּפִלַּת מַעֲרֶבֶת?

תְּפִלַּת מַעֲרֶבֶת: הִיא הַתְּפִלָּה אֲשֶׁר הוּשַׂם לָהּ מוֹעֵד מִפִּי מוֹרֵי הַדָּת אֲשֶׁר עִתְּדוּ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּיּוֹם. בַּבֹּקֶר וְהִיא תְּפִלַּת שַׁחֲרִית. בְּנְטוֹת הַיּוֹם וְהִיא תְּפִלַּת מִנְחָה. בְּעֶרֶב וְהִיא תְּפִלַּת עַרְבִית:

הֵיֵשׁ מָקוֹם מוּעָד לִתְפִלָּה?

יֵשׁ! כִּי הוּכְנוּ בְּנְיָנִים מְיֻחָדִים לְהָוָעֵד שָׁם מַקְהֲלוֹת עָם לְהִתְפַּלֵּל הַתְּפִלּוֹת הָעֲרוּכוֹת בַּסֵּפֶר:

הֵיֵשׁ תְּפִלּוֹת מְסֻדָּרוֹת לְהִתְפַּלֵּל בְּבֵית הַתְּפִלָּה?

יֵשׁ תְּפִלּוֹת מְסֻדָּרוֹת אֲשֶׁר יִסְּדוּ מוֹרֵי הַדָּת הַסּוֹפְרִים וְשָׂמוּ אוֹתָם בְּמַעֲרֶכֶת בְּסֵפֶר הַתְּפִלָּה:

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

וועלכעס איזט דאז פֿערַאנלאסטע געבעטה?

דאז פֿערַאנלאסטע געבעטה איזט, וועז ווער איינעז אינעדן טריב אין אונס פֿיהלען, אונזדע געדאנקען אויף איינע דער דרייא פֿאַל־ גענדען ארטען, דורך בעטהען גאַטט צו ערקענענען צו געבען:

א) זאַ אַפֿט דיא עמפֿינדונג פֿאַן בעוואונדערונג רער ווערקע גאַט־ טעס, ווינער פֿאַללקאַממענהייט, אללמאכט אונד גרעסע אין אונס לעבהאפֿט ווידד, זאַ בריכט אונזער מונד אין לאַבגעזענגע אויס, וועלכעס לאַבגעבעטה הייסט.

ב) בייא יעדער עמפֿאנגענען וואַהלטהאט, ענטוועדער דורך אייז אונערוואדטעס גליק, אדער דורך רעטטונג פֿאַן אינער נאחען געפֿאהר, בריכט אונזער מונד אין דאנקזאגונג אויס, וועלכעס דאנקגעבעטה הייסט.

ג) בייא יעדער אנפֿעכטונג, אין דיא ווער גערַאטהען, אלס קראנק־ הייטען, עלענד אונד נאַטה, וועגדעז ווער אונס מיט רעס גבעטה צו גאַטט אום ערבארמונג אונד בעפֿרייאונג פֿאַם עלענד צו ער־ פֿלעהען, וועלכעס ביטטגעבעטה הייסט.

וועלכעס איזט דאז פֿערַאדנעטע גבעטה?

דאז גענוהנליכע גבעטה, וועלכע דיא רעליגיאַנסלעהרער, דרייא־ מאהל רעס טאגעס, מאַרגענס, אבענד אונד אנפֿאנגס רער נאכט צו בעטהען פֿערַאדנעט האבען.

איזט אין ארט צום בעטהען בעשטיממט? /

יא, עס זינד איינגענטליכע בעטהההייזער דאצו אייגגערידטעט, וואַ זיך מהרערע פערזאַנען צו אייגער בעשטיממטען שטונדע פֿער־ זאממלען, אום גמייגשאפֿטליך צו בעטהען.

גיבט עס אויך פֿארגעשריבענע גבעטהפֿארמעלן? /

יא, עס זינד פֿאַן דען רעליגיאַנסלעהרערן גבעטהע פֿאַרגעשריבען, וועלכע מאן אין דען טעגליך דרייאמאהליגען בעטהשטונדען, אין דען דאצו בעשטיממטען בעטהההייזערן, בעטהען זאַלל.

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

מָה חֵסֶב לֵב הַסּוֹפְרִים לָשִׂים זְמַן מוּעָד לְתִפְלָה? *)

לוּלֵא שָׂמוּ הַסּוֹפְרִים מוֹעֵד לְתִפְלָה כִּי עַתָּה נִרְפּוּ רַבִּים מֵהִתְפַּלֵּל כָּל מְאוּמָה · כִּי לֹא רַבִּים יֶחֱמָמוּ לְהִתְפּוֹנֵן גְּבוּרוֹת אֱלוֹהַּ וּפְעֻלּוֹתָיו אוֹ לְהִתְעוֹרֵר עַל חַסְדֵי אֱלוֹהַּ וְטוּבוֹתָיו לְהוֹדוֹת עֲלֵיהֶם וְלֹא עָלָה עַל לִבָּם מֵעוֹלָם לְהִתְפַּלֵּל מֵאֲלֵיהֶם בְּאֵין מְעוֹרֵר אוֹתָם עָלֶיהָ · וְהָיוּ נוֹשִׂים כָּל גְּמוּל אֱלוֹהַּ עֲלֵיהֶם · עַל כֵּן שָׂמוּ מוֹרֵי הַדַּת מוֹעֵד לַתִּפְלָה יוֹם יוֹם וְהָיָה אִישׁ כְּאָחִיו כַּשּׁוֹקֵד מִקְּבוֹ כַּאֲשֶׁר אֵינֶנּוּ שׁוֹקֵד מִלִּבּוֹ יָשִׂים בָּהּ יִרְאַת אֱלוֹהַּ עַל פָּנָיו וְלֹא יִשָּׂה גְמוּלָיו לָכֵן לֹא יֶחְדַּל אִישׁ מֵהִתְפַּלֵּל הַתְּפִלּוֹת הַמּוּעָדוֹת הָאֵלֶּה וְיוֹתֵר בְּיָמִים הַקְּדוֹשִׁים בַּשַּׁבָּתוֹת וּבְמוֹעֲדִים אֲשֶׁר הוּשְׂמוּ לְאוֹת וְזִכָּרוֹן טוֹבוֹת גְּדוֹלוֹת אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ לָנוּ פֹּם אֲנַי נְפָנֶה לִבֵּנוּ מִכָּל עֶשְׁתֹּנוֹת חֵפֶץ וְנִשְׁעֶה בַּתִּפְלָה :

מַדּוּעַ הוּשַׂם מָקוֹם מוּעָד לְתִפְלָה ?

מָקוֹם מוּעָד הוּשַׂם לְתִפְלָה לְהוֹעֵד שָׁם אֲנָשִׁים רַבִּים יַחְדָּו לַעֲרוֹךְ שִׁוּעַ בְּמַקְהֵלוֹת עָם רָב :

*) סבת הסקלות החלם כי עקר התפלה רחויה שתהיה שתחלתה התעוררות הנפש מחליה והרגשת הלב בעלתו החסן להתפלל ולהם לה שייך לקבוע מקום וזמן ולה נוסח · כי הזמן הרחוי ותהי שתתעורר הנפש בעלתה בחחת מג' הסבות שזכרתי והמקום בחשר הוח שם ומוכן יפסן מוכן חליה · והנוסח , המלות שתעליגה שפתיו מהרגשת הלב כולני ענין התדוקק בתפלתו , על זה בחם התשובה הסכרח חשר היה לקבוע התפלה בזמן מולד תפלת הסבים וכחשר הכורך הניח לקבוע תפלה היה לריך ב"ל קביעות זמן ומקום וסדר חבל תפלת הסבים חיננה לריכה לזמן ולמקום ולמדר רק תפלת הומרמת לריכה לבלה חלה כחשר יבוח הטעם בכל חחד מהם :

IV. ריא אורזאכע, וואורום צייט, ארט אונד פּאַרשטאל צום געבעטה פּאַרגעשרי-
בען זינד.

וואס האט ריא רעליגיאנסלעהרער בעוואגען, אייניע צייט צום בעטהען
צו בעשטיממען? *)

וועו קיינע צייט צום בעטהען פּאַסטגעזעצט אונד עס יעדעס מענשען
איבערלאסטען וועדע, נאך ווילליקיר צו בעטהען, וועו עד איינען חער-
צענסטריב דאצו פּאַנדע, זא ווירדען פּילע מענשען עס גאנץ פּאַר-
נאכלעסיגען, אונד נאר ניכט בעטהען; פּילע וועדען ריא פּאַליכ-
טען ניא איבערלעגען ריא זיא גאַטט שולדיג זינד, אונד פּילע וועדען
אוים נאכלעסינקייט אונד אנדערן אומשטענדען ניא דען גערענקען
העגען, דאס זיא גאַטט לאָבען אָדער דאנקען זאללען; דאהער האבען
ריא רעליגיאָנסלעהרער פּיר נאַטהוועניג בעפּונדען, אייניע בעשטימ-
טע צייט צום בעטהען פּאַסט צו זעצען, דאמיט דורך הילפּע דער-
זעלבען, ריא עהרפּורכט פּאָר גאַטט אין אונס עריועקט אונד ער-
האלטען וועדע, אונד ווייר אונס טעגליך אן ריא דאנקבארקייט
עראינגערן, ריא ווייר פּיר זיינע איממערוועהרענדען וואָהל-
טהאטען שולדיג זינד. אוים דיזעס גרונדע זאללען ריא מאַרגע-
אבענד, אונד נאכטגעבעטהע ניכט אונטערלאסטען וועדען, בעזאָנ-
דערס אן דענייניגען טאגען, אן וועלכען ווייר דאז אנדענקען דער
גראָסטען וואָהלטהאטען פּייערן, אלס דיא רוהע-אונד פּאַסט-
טאגע, וועלכע פּאַרצייליך דעס גבעבטהע אונד עריביליכען בעטראכ-
טונגען נעווידמעט וועדען זאללען.

וואורום איזט אין ארט צום בעטהען בעשטיממט וואורדען?

דאמיט מעהר פּעריאָדען זיך אן אינעס אָרטע פּערזאממעלן, אונד
דער גאַטטעסרינסט עפּפּענטליך אונד פּייערליך גענאלטען וועדע.

וואס

*) ריזע אונד פּאלגענע פּראגען וועדען אוים דיזער אורזאכע גענאכט; ווייל
בעטהען נור דורך עפּפּינדונג אונד אייגנען אנטריבע חערריהרען זאל, פּאלגליך
זאללטע וועדער צייט נאך ארט אונד פּארמעל דאבייא בעשטיממט וועדרען,
זאנדערן ריא העכטע צייט זאללטע ריזע זיין, זא אפּט ריא זעעלע זיך דורך
אייניע דער דרייא פּארהין אנגענעבענען בעוועגגרינדע עריועקט פּיהלט, דער שיק-
ליככטע ארט, וא ריזע עפּפּינדונג עריעגט ווירד, אונד ריא פּארמעל דעס גע-
בעטהעס זאלל דאזיעניגע אין זיך בעגריפּפּען, וואס ריא עפּפּינדונג דעס הערצענס
העדפּאר בריינגט; דאריוך פּאלגט ריא אכטוואורט: דאס אייניע בעשטיממטע צייט
צום בעטהען נאטהוועניג עריפּארדערט וואורדע, אונד נור צו זאלכען עריפּארדערטען
גבעבטהען, מוסטע ארט אונד פּארמעל בעשטיממט וועדרען, וועלפע בייא אייניע
פּעראנלאסטען גענבעטה ניכט שטאטט פּינדען:

G 2

הֵיאַךְ יִתְרוֹן לִתְפִלָּה בְּמַקְהֵלַת עָם ?

יֵשׁ כִּי תְּפִלַּת מַקְהֵלַת עָם מְעִירַת הַלְּבָבוֹת וּמְעוֹרֶרֶת הַמַּחְשָׁבָה לְרַעְיוֹן זֶה: וְאִישׁ יַחַד פְּנֵי רֵעֵהוּ וּמִתְחַזֵּק בּוֹ וְנִזְהָר בּוֹ לְנַשֵּׂא לְבָבוֹ כָּמֹהוּ וּתְהִלַּת אֱלוֹהַּ נִשְׂגָּבָה וְרוֹמֵמָה בְּהַדְרַת קֹדֶשׁ בְּהִתְאַחֵד לְבָבוֹת רַבּוֹת פֶּה אֶחָד לְתַנּוֹת גְּדֻלָּתוֹ וְלֶהוֹדוֹת יַחְדָּו עַל חֲסָדָיו אֲשֶׁר קִבְּלוּ אוֹתָם יָחַד 1):

מַדּוּעַ יִפְרְשׁוּ תְּפִלּוֹת מְסֻדָּרוֹת לְהִתְפַּלֵּל בָּהֶן ?

הַתְּפִלּוֹת הַמְסֻדָּרוֹת יִפְרְשׁוּ לְשִׁתַּיִם סִבּוֹת:

א) לֹא לְכָל אִישׁ מַעֲרָכִי לֵב וְלָשׁוֹן זַכְּרֵה לַעֲרוֹךְ תְּפִלָּתוֹ כַּאֲשֶׁר יָאָתָה לְאֵל עֶלְיוֹן וְיֵעָרֵב עָלָיו שִׂיחוֹ וְהַסּוֹפְרִים יוֹדְעֵי הַלָּשׁוֹן עָרְכוּ תְּפִלּוֹת מְסֻדָּרוֹת בְּלָשׁוֹן צָחָה שָׁוֹת לְכָל נֶפֶשׁ:

ב) הַתְּפִלּוֹת הַמְסֻדָּרוֹת יְכוֹנְנוּ לֵב הַמִּתְפַּלְּלִים בְּמַקְהֵלַת עָם לִהְיוֹת שָׂפָה אַחַת וּדְבָרִים אֲחָדִים לְכָל הָאֲנָשִׁים הַנּוֹעָדִים בְּבֵית הַתְּפִלָּה לְהִתְפַּלֵּל יַחְדָּו:

מַה מִּשְׁמֶרֶת הַמִּתְפַּלֵּל בְּמָקוֹם הַמּוּעָד לְתְפִלָּה ?

מִשְׁמֶרֶת הַמִּתְפַּלֵּל בְּמָקוֹם הַמּוּעָד לְתְפִלָּה לְבַבֵּד אוֹתוֹ כִּי מָקוֹם קָדוֹשׁ הוּא לְהֵעָצֵר בּוֹ מְשִׂיחֵי חֵפֶץ וּמְדַבְּרִים בְּטֵלִים מְשֹׂחוֹק וְקַלּוּת רֹאשׁ וּמִכָּל מַעֲשִׂים לֹא יָאָתוּ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ:

V. מחצן התפלה והכליתה.

מַדּוּעַ חָבִים אֲנַחְנוּ לְהִתְפַּלֵּל ?

אֲנַחְנוּ חָבִים לְהִתְפַּלֵּל כִּי אֱלוֹהַּ חָפֵץ שֶׁנִּתְפַּלֵּל:

מה

1) אורך בקהל רב בעם עצום אהללך (תהלים לה. יח): במקהלות ברכו אלהים אדני ממקור ישראל (שם סח. כז):

וואס זײַ פֿאַרטהײַל האט דער עפֿענטליכע גאטטעסריהנסט?

מיט איינעם עפֿענטליכען גאָטטעסריהנסט איז איינע נרעסערע פֿייערליכקייט אונד מעהר אנדאכט פֿערבונדען, עס ווירד איינער דורך דען אנדערן אויפֿגעמונטערט, אונד דער אייפֿער ווירד דאדורך לעבהאפֿטער; זעלבסט צור לאָבענסערהעבונג נאָטטעס אונד זיינער פֿערהערליכונג, טרעגט איין עפֿענטליכער נאָטטעסריהנסט זעהר פֿיל בייא, ווען ווער נעמיינשאפֿטליך נאָטט פרייזען, זאָ וויא ווער נעמיינשאפֿטליך זיינע וואָהלטהאטען עמפֿאנגען 1).

ווארום זינד בעשטיממטע געבעטהספֿאַרמעלן פֿארנעשריבען?

פֿאַרנעשריבענע נעבעטהספֿאָרמעלן זינד אוים דאָפּפּעלטער ריקזיכט נאָטטהוועגדינ:

א) ניכט יעדער בעזיצט פֿעהיגקייטען, זיינע נעבעטהע אין אייגער רייגען שפראכע אונד אויך אייגע דעם העכסטען ווען אנגעמעסענע ארט, פֿאַרצוטראגען, דאהער האבען דיא שריפֿטגעלעהרטען אונד קענגער דער שפראכע, אייגע פֿיר אללע מענשען אנפאסענדע נעבעטהספֿאָרמעל פֿאַרנעשריבען.

כ) בייא דען עפֿענטליכען גאָטטעסריהנסט זינד פֿאַרנשריבענע נעבעטהספֿאַרמעלן נאָטטהוועגדינ, דאמיט אללע אנוועזענדע איינשטיממיג איהר נעבעטה פֿערריכטען.

וואס האט מאן בייא דעם עפֿענטליכען גאטטעסריהנסט אין אייגעם בעטהויזע צו בעאבאכטען?

מאן מוס ריזעם שטעטס חיילינ האלטען, זיך עהרערביעטיג דארין בעטראגען, פֿאַן אוננייצען גענשפרעך, דאז ניכט צור אנדאכט נעהערט, זיך ענטהאלטען, דאז לאכען, אונד לייכטזינניגע בעטראגען נענצליך פֿערמיידען; אויך מוס מאן זיך בייא דעם עפֿענטליכען נאָטטעסריהנסטע פֿאַר אונרייגען אבזיכטען אונד שיינהיליגען נעהערדען היטען; אים נעבעטהע מוס מאן ניכט הייכעלן.

V. וואַרום וויר צום בעטהען פֿערפֿליכטעט זינד.

וואַרום זינד ווירד צו בעטהען שולדיג?

וויל גאָטט פֿערלאנגט, דאס ווירד בעטהען זאָללען.

ווען.

1) איך ווילל דאנקען אין גראסער נעמיינדע, אין פֿאלקפֿערזאמלונג דיך ריהמען (תהלים לה. יח): אין פֿאללען קעהרען לאבעט גאטט, דיא פֿאן אודשפרונג ישראלס דען ערוינגען (שם סח. כז):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

מָה חֵפֶץ לֵאלוֹהַּ בִּתְפִלָּתֵנוּ ?

חֵפֶץ אֱלוֹהַּ בִּתְפִלָּתֵנוּ לֹא לְמַעֲנוֹ לְעוֹרֵר אוֹתוֹ עַל מַחְסוֹרֵנוּ כִּי הוּא יָדַע אוֹתָם יוֹתֵר מִמֶּנּוּ וְלֹא לְהָעִיר חַסְדּוֹ עָלֵינוּ כִּי הוּא יִגְמוֹל טוֹב לָנוּ טֶרֶם נִפְגַּע עָלֵיהֶם, כִּי אִם לְמַעֲנֵנוּ אֲנַחְנוּ מִתְפַּלְלִים לְהִתְעוֹרֵר מַה מַּחְסוֹרֵינוּ וּמִי נוֹתֵן אוֹתָם לָנוּ לְמַעַן נִזְכֹּר בָּהֶם תָּמִיד לְהַכְנִיעַ מִפָּנֵינוּ וּלְהוֹדוֹת אוֹתוֹ עֲלֵיהֶם · הַתְּפִלָּה מַזְכֶּרֶת לָנוּ חוֹבוֹתֵינוּ אֶת אֲשֶׁר עָשִׂינוּ מֵהֶם וְאֶת אֲשֶׁר חָדַלְנוּ מֵעֲשׂוֹת לְמַעַן נִתָּקֵן מַעֲוֹתֵינוּ וְנִיַּשֵּׁר כָּל אָרְחוֹתֵינוּ · בִּתְפִלָּה יַחְבּוֹשׁ הַנִּכְאֶה מַכְאוֹבוֹ אִם בְּיָדָיו הָדְחָה רָעָתוֹ עָלָיו יְתוֹדֶה אֶת חֲטָאָיו בִּתְפִלָּתוֹ וּמְחַזֵּק אֶת לִבּוֹ לָשׂאֵת עֲוֹנוֹ וְאִם עַל לֹא דָבָר פָּשַׁע יִשָּׂא הֲלֹא תְּפִלָּתוֹ תְּשַׁוֵּב רוּחוֹ בְּבִטָּחוֹנוֹ בֵּאלוֹהַּ וּבְנֵן תְּפִלָּה הַפְּעֻלּוֹת הָרַבּוֹת וְהַחֲזָקוֹת רַק בְּלֵב הַמִּתְפַּלֵּל · תַּחֲזִיקֵהוּ בְּיִרְאַת אֱלוֹהַּ תְּעוֹרֵר אוֹתוֹ עַל גְּדֻלּוֹ חָכְמָתוֹ יְכַלְּתוֹ וְטוּבוֹ · תְּאַמֵּץ לִבּוֹ בֶּאֱמוּנָה בְּחֶסֶד אֱלוֹהַּ וּבְהַשְׁגָּחָתוֹ מֵעִירָה אוֹתוֹ עַל חוֹבוֹתָיו · תְּנַחֲמֵהוּ בְּצָרָתוֹ וְתַכְלֵכֵל רוּחוֹ בְּטוּבוֹ לְבִלְתִּי יָרוּם לְבָבוֹ וְיִבְעָט :

פרק ב

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

וועלכע אבזיבט האט גאטט מיט אונזערם געבעטהע?

דאז געבעטה איזט ניכט עטווא אום גאָטט אן אונזערע בעריפֿניססע צו עראיננערן, דען ער קעננט זיא בעססער אלס וויר זעלבסט. אויך ניכט אום זיין מיטליידען צו ערעגען, ער ערציינעט אונס יא וואָהלטהאטען, בעפֿאָר וויר איהן נאָך ביטטען; זאָנדערן גאָטט האט אונס דאז געבעטה צור פֿפֿליכט געמאכט, אלס איין מיטטעל, וואָדורך אונזערע שוגענד בעפֿערדערט ווערדע. דאז געבעטה מאכט אונס אויך דיא וואָהלטהאטען גאָטטעס אויפֿמערקזאם, אונד אויך דיא דאנקבארקייט דיא וויר איהם שולדיג זינד. דורך דאז געבעטה ווירד דיא ערקעננטנים אונזערער פֿפֿליכטען בעפֿערדערט, אונד דיא פֿורכט פֿאָר איהם, אונד דער געהאָרזאם גענגען זיינע נעזעצע, אונזרע ליבע צו איהם, אונד אונזער פֿערטרויען אויף זיינע פֿאָרזע. הונג, אין אונס בעלעבט. ווען וויר אויך ריזע ארט אויף גאָטט אונד אונזערע גראָסע בעשטיממונג אונזערע אויפֿמערקזאמקייט ריכטען, זאָ שטעללעט זיך אונזערער זעלע אויך צוגלייך אללעס דאר, וואס ווייר צור ערריכונג אונזערער בעשטיממונג גטטהאן, אָדער ניכט גטטהאן האבען, דאדורך ווערדען ווייר אן אונזערע פֿערגעהונגען ערראינגערט; דיזע עראינגערונג ערווועקט אבשייא נעגען דיא זינדע, אונד ליבע צור פֿפֿליכט; זיא דעמיטהיגעט אונס פֿאָר גאָטט אונד מאכט אונס בעהוטזאם: אויך איזט דאז געבעטה דעס אונגליקליכען איינע ערלייכטערונג זיינעס עלענדס; האט ער זיך זיין עלענד דורך זיינע שולד זעלבסט צו געצאָגען, זאָ ברינגט עס איהם שטערקע דיא אונ- ערקעננטנים זיינעס פֿעהלערס, אונד גיבט איהם שטערקע דיא אונ- זעליגע ווירקונג דעסזעלבען צו ערטראגען; לייִדעט ער אונשולדיג זאָ שטערקט דאז געבעטה זיין פֿערטרויען אויף גאָטט, אונד זיינע ערגעבונג אין דעססען הייליגען ווילען; זאָ ווירקט דאז געבעטה נור אויף דען בעטהענדען, עס ערהעלט איהן אין דער עהרפֿורכט גאָט- טעס, מאכט איהן אויפֿמערקזאם אויף זיינע אללמאכט אונד גיטע, עראינגערט איהן אן זיינע פֿפֿליכטען, טרעסטעט איהן אים לייִדען, אונד אים גליקקע העלט עס איהן פֿאָן איבערמוטה אב.

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

פרק ב מצות אות וזכרון

I. ראשי מצות אות וזכרון

מָה הֵמָּה רָאשֵׁי מִצְוֹת הַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר לַעֲשׂוֹתָם אוֹת וְזִכָּרוֹן?

רָאשֵׁי מִצְוֹת הַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר בָּהֶם אוֹת וְזִכָּרוֹן:
א) מִילָה • ב) צִיצִית • ג) מְזוּזָה • ד) טְטָפוֹת • ה) שְׁמִירַת מוֹעֲדֵי הַקֹּדֶשׁ:

עַל מֶה נֶאֱמְרוּ הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה אוֹת וְזִכָּרוֹן?

הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה יֵשׁ מֵהֶם אֲשֶׁר יַזְכִּירוּ בְּרִית וּבְמִצְוֹתָיו וְיֵשׁ מֵהֶם מַזְכִּירִים בְּטוֹבוֹת גְּדוֹלוֹת הוֹתִיר לָנוּ אֱלוֹהַּ בָּהֶם:

אֵיזֶה מִצְוֹת הַמַּעֲשִׂים הַמַּזְכִּירִים בְּרִית אֱלוֹהַּ וּבְמִצְוֹתָיו?

הַמַּעֲשִׂים הַמַּזְכִּירִים בְּרִית אֱלוֹהַּ וּבְמִצְוֹתָיו הֵם מִצַּיַת מִילָה צִיצִית וּמְזוּזָה:

וְאֵיזֶה מַעֲשִׂים הַמַּזְכִּירִים בְּטוֹבוֹת אֱלוֹהַּ?

הַמַּעֲשִׂים הַמַּזְכִּירִים בְּטוֹבוֹת אֱלוֹהַּ קְשִׁירַת הַטְּטָפוֹת לְאוֹת עַל הַיָּד וּבֵין הָעֵינַיִם וּמוֹעֲדֵי הַקֹּדֶשׁ:

II. מצות מילה ציצית ומזוזה וטטפות

מָה הָאוֹת אֲשֶׁר בְּמִצַּוַת מִילָה?

הָאוֹת אֲשֶׁר בְּמִצַּוַת מִילָה אֲשֶׁר צִוָּה אֱלוֹהַּ כָּל יְלִיד זָכָר בְּיִשְׂרָאֵל בֶּן שְׁמוֹנַת יָמִים יִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ לְמַעַן הֱיוֹת חוֹתַם אוֹת קֹדֶשׁ בִּבְשָׂרוֹ כִּי בָא בִּבְרִית אֱלוֹהַּ וּבְרָתוֹ:

מָה הָאוֹת אֲשֶׁר בְּמִצַּוַת צִיצִית:

הָאוֹת אֲשֶׁר בְּמִצַּוַת צִיצִית, כִּי צִוָּה אֱלוֹהַּ לְקָשׁוֹר צִיצִית

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

פּאָן דען צערמאָניעל. געזעצען.

I. פּאָן דען פּאַרצייכענישטען צערמאניעל = געזעצען.

דועלכע זינד דיא געזעצע, מיט דערען אויסאיבונג איין צייכען אדער אייגע עראינענערונג פּערבונדען איזט?

דיא הויפּטגעזעצע וועלכע צום צייכען אונד צור עראינענערונג דיהנען, זינד: א) דיא בעשניידונג, ב) דיא שויאָפּערען, ג) דיא איבער-שרייפּט אויף דען פּאָסטען, ד) דיא דענקצעטטעל אן דאָנד אונד הויפּט, אונד ה) דיא פּייערטאגע.

וואס פּיר צייכען אונד עראינענערונגען זינד מיט דער אויסאיבונג דיזער געזעצע פּערבונדען?

דיא אויסאיבונג דיזער געזעצע זאָללען צום טהייל, אן דיא לעהרען דיא אין דעם געזעצבוכע ענטהאלטען זינד, אונד צום טהייל, אן דיא אויסערָדענטליכען וואָחלטהאטען, דיא גאָטט אונס פּאָרצוגסווייזע עריוויזען האט, עראינערן.

וועלכע פּאָן דיזען געזעצען האבען בעצוג אויף דיא עראינענערונג דער לעהרען דעס געזעצבוכעס?

דאז געבאָט דער בעשניידונג, דער שויאָפּערען, אונד דער פּאָסטען אויפּשרייפּט.

וועלכע פּאָן דיזען געזעצען האבען וויערעם בעצוג אויף דיא עראינענערונג דער אויסערָדענטליכען וואהלטהאטען?

דאז געבאָט דער דענקצעטטעל אונד דיא פּייערטאגע.

II. פּאָן דען פּיר שרשטען געבאָטען.

וואס איזט דער אינהאלט דעס געבאָטעס דער בעשניידונג, אונד וואס פּיר אין צייכען איזט דאמיט פּערבונדען?

דיזעס געבאָט לויטעט: דאס יעדעס מענליך-געבאָהרנע קינד, וועלכעס אכט טאגע אלט איזט, בעשניטטען וועררען זאָלל; דיזעס דיהנט איהם אלס אין צייכען אן זיינעס לייבע, דאז עס אין דען בונד דער געטטליכען רעליגיאָן אויפּגענאָמטען וואָרדען.

וואס איזט דער אינהאלט דעס געבאָטעס דער שויפּערען, אונד אן וואס האט מאן זיך דאבייא צו עראינענערן?

גאָטט האט בעפּאָהלען, דאז מאן אללען פּיר עגדען דעס קליי-דעס שואפּערען פּאָן וואָללע אנבינדען זאָלל, דאמיט מאן זיך בייא

דערען

צִיצִית בְּאַרְבַּע כַּנְפוֹת הַבֶּגֶד אֲשֶׁר יִרְאוּת הַלּוֹבֵשׁ אוֹתָם יִזְכֹּר אֶת מִצְוֹת אֱלוֹהַּ וְיַעֲשֶׂה אוֹתָם:

מָה הָאוֹת אֲשֶׁר בְּמִצְוַת מְזוּזָה?

הָאוֹת אֲשֶׁר בְּמִצְוַת מְזוּזָה כִּי צִוָּה אֱלוֹהַּ לָשִׂים מְכָתַב שְׁמַע עַל מְזוּזַת פֶּתַח בֵּית אִישׁ לְזָכוֹר בְּתִשׁוּמַת מַלְכוּת אֱלוֹהַּ וּבְקַבָּלַת מִצְוֹתָיו בְּצֵאתוֹ וּבְבוֹאוֹ:

מָה הָאוֹת אֲשֶׁר בְּמִצְוַת קְשִׁירַת הַטְּטָפוֹת?

הָאוֹת אֲשֶׁר בְּמִצְוַת קְשִׁירַת הַטְּטָפוֹת, כִּי גַּם בָּהֶם כָּתוּב מִכְתַּב שְׁמַע וּמַזְכִּירִים גַּם הֵמָּה בְּמַלְכוּת אֱלוֹהַּ וּבְמִצְוֹתָיו וְנוֹסַף בָּהֶם זִכָּרוֹן יְצִיאַת מִצְרַיִם הַמַּעֲשֶׂה הָרִאשׁוֹן וְהַיָּקָר אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלוֹהַּ לְיִשְׂרָאֵל וּבוֹ הָיוּ לְעָם וְנִזְכּוֹר בְּאוֹתוֹת וּבְמוֹפְתִים וּבְיָד הַחֲזָקָה אֲשֶׁר הֵרְאָה אֱלוֹהַּ אָז:

III. ממצות המזערים

מָה הָאוֹת אֲשֶׁר בְּמִצְוֹת הַמּוֹעֲדִים?

הָאוֹת אֲשֶׁר בְּמִצְוֹת הַמּוֹעֲדִים כִּי הִבְדִּיל אֱלוֹהַּ יָמִים בַּשָּׁנָה לִקְדֻשָּׁה לִמְנוּחָה וְלַעֲנֹג לָחֹג אוֹתָם לְזִכָּרוֹן הַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ בָּהֶם אוֹ לִקְרֹא אוֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ לְפַלֵּא בָּהֶם תְּפִלָּה וְתַחֲנוּנִים וְלִדְרוֹשׁ בִּדְבַר אֱלוֹהַּ:

מַה שְׁמוֹת מִקְרָאֵי הַקֹּדֶשׁ לְמִינֵיהֶם?

שְׁמוֹת מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ לְמִינֵיהֶם שַׁבָּת, חָג, יוֹם הַזִּכָּרוֹן, וְיוֹם הַכִּפּוּרִים:

IV. מצות

דערצו אנשויאונג אן דיא געבאטע גאָטטעס עראינערן אונד זיא אויסאיבען זאָלל.

רואס איזט דער אינהאלט דעס געבאטעס דער טהיר אונד פּאסטען אויפּשריפּט, אונד אן וואס האט מאן זיך דאבייא צו עראינערן?

מאן זאָלל איינע אכשריפּט פּאָן דעס קאפיטעל שמע מאכען, אונד עס אן דיא טהירפּאָסטען בעפּעסטיגען, דאמיט מאן זיך בייס אויס אונד איינגעהעהן אן דאז רייך גאָטטעס אונד: אן דיא אננאהמע מע זיינער געבאָטע, דיא דארין ענטהאלטען זינד, עראינערע.

רואס איזט דער אינהאלט דעס געבאטאס, דעס דענקצעטטעלס, אונד אן וואס זאלל מאן זיך דאבייא עראינערן?

מאן זאָלל פּאָן פּיר קאפיטעלן, דיא אין דעם געזעצבוכע שטעהען, וואָאָן דרייא, דען אויסצוג אויס עגיפּטען ענטהאלטען, אונד דאז פּירטע דאז קאפיטעל שמע איזט, איינע דאָפּפּעלטע אכשריפּט מאכען, זאָלכע אין אין פּוטעראל לעגען, אונד אייניעס דאפּאָן אין דיא לינקע האנד, אונד דאז אנדערע אן דיא שטירנע בינדען, דאמיט מאן זיך אן דיא אנערקענונג דעס רייכעס גאָטטעס אלס אן דען אויסצוג אויס עגיפּטען עראינערע, וועלכער דיא ערשטע אונד ויכטיגסטע וואָהלטהאט ווער, דיא גאָטט דען איזראעליטען ערוויזען; זיינע ויכטיגקייט בעשטעהט דארין, דאס גאָטט דאבייא אויסערארדענטליכע וואונדער געצייגט, אונד דאס זיא דאדורך ערשט צו אייגער זעלבסטשטענדיגען נאצָיאָן געוואָרדען זינד.

III. פּאן דער פּייערטאגען.

וואצו זינד דיא פּייערטאגע בעשטיממט, אונד אן וואס האט מאן זיך אן דענזעלבען צו עראינערן?

דיא פּייערטאגע זינד צור רוהע אונד צום פּערגניגען בעשטיממט, אונד דאס מאן זיך דאראן אן דיא וואָהלטהאטען עראינערן זאָלל, דיא עבען אן דיזען טאגען אונס ערצייגט וואָרדען זינד, אויך זינד זיא צור אנדאכטסאיבונג אונד ערפּאָרשונג דעס גאטטליכען וואָרטעס געוויידמעט.

וויא פּיל קלאססען דער פּערשידענען פּעסטאגע גיבט עס?

דיא קלאססען דער פּערשידענען פּעסט-טאגע זינד דער רוהעטאג, דרייא פּייערטאגע, דער טאג דעס אנדענקענס אונד דער פּערזוהנונגסטאג.

IV. פּאס

מָתַי יוֹם הַשַּׁבָּת?

יוֹם הַשַּׁבָּת בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי מִדֵּי שָׁבוּעַ בְּשָׁבוּעַ מֵעֶרֶב וְעַד עֶרֶב:

מַה מִּצְוַת יוֹם הַשַּׁבָּת?

מִצְוַת יוֹם הַשַּׁבָּת לִשְׁבּוֹת בּוֹ מִכָּל מְלֶאכֶת עֲבוֹדָה וּמִכָּל מְלֶאכֶת מַחֲשֶׁבֶת וּמִמְצֹא כָּל חֵפֶץ וּמִלְבַעֵר אֵשׁ לְבַשֵּׁל וְלֶאֱפוֹת וְשֶׁלֹּא לָצֵאת מִמְּקוֹמוֹ מַהֲלַךְ רְחוֹק מֵאַלְפַּיִם אַמָּה:

מָה הָאוֹת וְהַזִּכָּרוֹן בְּיוֹם הַשַּׁבָּת?

יוֹם הַשַּׁבָּת הוּא אוֹת כִּי בְּשֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה אֱלוֹהֵינוּ אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּהֶם וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת עַל כֵּן בֵּרַךְ אֱלוֹהֵינוּ אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ יוֹם מְנוּחָה יוֹם קָדְשָׁה וְיוֹם עֹנֶג וְלִזְכֹּר כִּי בְּרִיאַת עוֹלָם:

עַל מֶה נִקְרָא יוֹם הַשַּׁבָּת יוֹם מְנוּחָה?

כִּי כָּל שֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה עָמֵל כָּל אִישׁ בְּמִשְׁלַח יָדוֹ וּבְמִצְא חֶפְצוֹ לְהָכִין טֶרֶף לְבֵיתוֹ וְחֹק לְבָנָיו וְלִבְנוֹתָיו וְיֵשׁ אֲשֶׁר תְּלָאוֹתָיו רַבּוֹת בַּעֲבוֹדוֹת קָשׁוֹת וּבְמַלְאכוֹת כְּבֵדוֹת כְּמַלֶּאכֶת עוֹבְדֵי הָאֲדָמָה וּמַלֶּאכֶת חָרָשׁ וְחוֹשֵׁב. עַד כִּי כָּשַׁל כֹּחוֹ וְיֵעַף וְיִיגַע. וּבָא יוֹם הַשַּׁבָּת יָנָפֵשׁ הָעוֹבֵד מַעֲבוֹדָתוֹ יָנוּחַ וְיָרוֹחַ לוֹ כֹּחוֹ חָדַשׁ עִמּוֹ וְאֵיתָנוֹ בְּיָדוֹ יַחֲלִיף לָשׁוּב אֶל עֲבוֹדָתוֹ בִּימֵי חֹל הַבָּאִים:

עַל מֶה נוֹעַד יוֹם הַשַּׁבָּת לְיוֹם קָדְשָׁה?

כָּל שֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה יָגִיעַ הָאָדָם וַעֲמָלוֹ טוֹרְדִים אוֹתוֹ וְלֹא נָתְנוּהוּ לָשִׂים לֵב לַהֲגוֹת בְּתוֹרַת אֱלֹהָיו וּבְמִצְוֹתָיו

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

וועלבער טאג אין דער וואכע איזט דער רוהעטאג?

דער זיבענטע טאג יעדער וואכע, איזט דער רוהעטאג, אונד דויערט פֿאן אבענד ביז אבענד •

וואס פֿיר געזעצע האט מאן אם רוהעטאג צו בעאבאכטען?

אם רוהעטאג דארף מאן וועדער האנדוועדרק • נאך קונסטארבייט פֿערריכטען, מאן מוס זיך אללער געשעפֿטע ענטהאלטען, מאן דארף קיין פֿייער צום קאכען, באקקען, א• ד• ג• אנצינדען, אונד פֿאן זיינעם אָרטע ניכט וויישער אלס צוויישאטויזענד עללען זיך ענט• פֿערנען •

וואס פֿיר איין צייכען אונד אנדענקען איזט מיט דעם רוהעטאג פֿער• בונדען?

דער רוהעטאג זאָלל צום צייכען דיהנען, דאָם נאָטט אין זיכם טאגען דיא וועלט ערשאפֿען, אונד אם זיבענטען טאג גערוהעט, דאהער האט איהן גאָטט צור רוהע, היילינקייט אונד פֿערגניגען דער מענשען, בעשטיממט•

וועלכען בעזאנדערן נוצען פֿערשאפֿט אונם דער רוהעטאג?

דא דער מענש דיא זיכם וועדקטאגע הינדורך אונאבלעסליכ אר• בייטעט אונד זיך בעשטרעבט זיינע בעדירפֿניססע זיך צו פֿערשאפֿ• פֿען, אונד דא פֿילע מענשען בעשוועהרליכע ארבייטסגעשעפֿטע האבען, אלס פֿעלדבויא, האנדווערקסלייטע, דערען קרעפֿטע דורך זאָלכע מיהזעליגע ארבייטען נאנץ ערשעפֿפֿט וועדדען; זאָ איזט איהנען אייך ראסטאג העכסט נאָטהווענדיג, דאמיט זיא זיך ער• האלטען, נייע קרעפֿטע זאממעלן, אום מיט נייעם מוהטע ווידער אן איהרע ארבייט געהען צו קעננען •

ווארום איזט דיזער טאג דער הייליגקייט געוויידמעט?

וויל דיא געשעפֿטע דער זעכס וועדק • טאגע דען מענשען פֿערהינ• דערן אן דיא לעהרען גאָטטעס מיט דער בילדונג זיינעם הערצענס צו בעשעפֿטיגען, וועלכעס אים ערלערנען דער געזעצע אונד מאָראלי• שען בעטראכטונגען•בעשטעהט, נאכצודענקען; דיא ערקלעהרונג דער גזעזעצע אונד דיא אויסלעגונג דער הייליגען שריפֿט צו שטוידירען, זעלבסט צום טעגליכען גבעטה האט ער ניכט מוסע גענוג עם מיט גהערינער אנדאכט צו פֿערריכטען; דאהער איזט דער רוהעטאג

צור

וּבְמִצְוֹתָיו וּבְכָל מִזְמוֹת חָכְמָה וַדַּעַת לְדָרֹשׁ בְּדִבְרֵי
הַחֲכָמִים וְהַסּוֹפְרִים, אַךְ בְּיוֹם הַשַּׁבָּת בְּנוֹחַ הַנְּוָיָה
מִמְּלָאכָה וּכְשֵׁם רַעְיוֹנָיו מֵעֲשׂוֹתָנוֹת חֵפֶץ אֲוַי יָשִׁית
לִבּוֹ לַהֲגוֹת בְּתוֹרַת אֱלוֹהַּ לְהַפְלֵה רַעְיוֹנָיו בְּרוֹמְמוֹתוֹ
וּבְנִפְלָאוֹת גְּבוּרוֹתָיו, עַל כֵּן הַיּוֹם הַהוּא יוֹם קָדוֹשׁ
לֵאלֹהֵינוּ קָהַל עַם בְּהַדְרַת קֹדֶשׁ אֶל הָרְנָה וְאֶל
הַתְּפִלָּה בְּבֵית אֱלוֹהַּ וְקוֹרְאִים שָׁמָּה מַחֲלָקָה אַחַת
בְּסֵפֶר תּוֹרַת מֹשֶׁה וְהַחֲכָמִים וְהַסּוֹפְרִים מְבִינִים לָעָם
הַמִּקְרָא וּמַבִּיעִים מוּסָר וְלֶקַח טוֹב לַהֲמוֹן עַם הַבָּאִים
לִשְׁמוֹעַ דְּבַר אֱלוֹהַּ מִפִּיהֶם:

עַל מֶה נוֹעָד יוֹם הַשַּׁבָּת לְיוֹם עֹנֶג?

כָּל שֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה יָשָׂא אָדָם טָרְחוֹ וּמַשָּׂאוֹ
בְּעִצְּבוֹן יָדָיו וַרְאָגוֹת מַעֲשֵׂהוּ יָכִילוּ לָבּוֹ מֵאֵין פְּנוֹת
אֶל שִׂמְחָה וְעֹנֶג׳ אַךְ בְּיוֹם הַשַּׁבָּת יִשֶּׂה עָמָלוֹ עָנְיוֹ
וְיִגְיַע כַּפּוֹ וַיַּעֲבִיר כָּל דְּאָגָה וְיֵעָצֵב מִלִּבּוֹ וְהָיָה אַךְ שָׂמֵחַ
וַיִּתְעַנֵּג בּוֹ בְּמַאֲכָלִים טוֹבִים וּבְמַגְדָּנוֹת וּבְמַלְבּוּשֵׁי
כָּבוֹד 1) אִישׁ יֵשׁ בְּמִסַּת יָדוֹ בְּרָכַת אֱלוֹהַּ אֲשֶׁר
נָתַן לוֹ *):

1) אם תשיב משבת רגליך עשות חפציך ביום קדשי וקראת לשבת ענג לקדש יהוה מכבד וכבדתו מעשות דרכיך ממצא חפצך ודבר דבר: אז תתענג על יהוה (ישעי׳ נח, יג, יד):

*) חך נח ירפס חדס בהנחות יותר מכדי יכלתו, ונח דצליע ענג יום תחד מלחכת כל ששת הימים:

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

צור הייליגקייט, ד. ה. דעם גאטטעסריהנסט געוויידמעט, אן וועלכען
דער מענש זיך פֿאָן אללען געשעפֿטען לאָז מאכען, אונד זיך איינ-
ציג אונד אלליין מיט זיינען פֿפֿליכטען געגען גאָטט בעשעפֿטיגען,
דאז געזעץ אונד איהרע אויסלעגונג שטודירען, אונד אנדערע
פֿראָממע בעטראכטונגען אנשטעללען קאן. דיזער טאג וירד פֿער-
נער דארום הייליג גענאנט, וייל אן דעמזעלבען דער עפֿפֿענטליכע
גאָטטעסריהנסט געהאלטען וירד, וועלכעס דאריו בעשטעהט, דאס
דיא מענשען מעהר אלס אן אייגעם וואכענטאגע, אין דען בעטהיי-
זערן זיך פֿערזאממעלן, דאז געבעטה מיט פֿייערליכער אנדאכט פֿער-
ריכטען, צוגלייך אייגע אבטהיילונג דער תורה עפֿפֿענטליך פֿאָר-
געלעזען וירד, אונד שריפֿטגעלעהרטע דעם גמיינען פֿאָלקע דיא
אויסלעגונג דעסזעלבען ערקלעהרען, אונד עס דורך מאָראלישע פרי-
דינגען אונד אנדערן ניצליכען לעהרען דיא זיא עפֿפֿענטליך פֿאָר-
טראגען, ערבויען.

וואָרום איזט דיזער טאג דעם פֿערגניגען געאיגנעט?

וייל דער מענש אן דען זעכס וועראקטאגען, וויא ער מיט זאָרגען
אונד אַרבייטען איבערהייפֿט, וועדער צור פֿריידע נאָך צום פֿער-
גניגען אויפֿגעלעגט איזט, אם רוהעטאג הינגעגען וויא ער פֿאָן אל-
לער ארבייט בעפֿרייעט איזט, אונד זיך אללער זאָרגען ענטשלעגט,
קאן ער זיך דורך נרגעצונגען ערהייטערן, דורך קעסטליכע שפייזע
פֿפֿלעגען אונד דורך רייניליכען אנצוג פֿערגניגען *).

פֿיר.

---

1) וועז דוא אן שבת ניכט רייזעסט, אונד אן מייגעם הייליגען טאגע, דייגע גע-
שעפֿטע ניכט נאכגעהסט, זאנדערן איהן אייגען טאג דעם פֿערגניגענם צור פֿער-
הערליכונג דעם הייליגען גאטטעס בעגנעסט, אונד עהרסט איהן דורך עגטהאל-
טונג דער נעשעפֿטען דעם וועלטגעטיממעלס אונד דער אונגיצען רעדען, אלפראן
וירסט דוא דיך אין דעם הערן ערפֿרייען (ישעי' נח. יג, יד):

*) עס איזט אויך בילליג דאס דער מענש, וועלכער דיא גאנצע וואכע הינדורך
פֿליסיג אונד טהעטיג וואר, אייגען טאג דעך פֿרייהד אונד דעם פֿערגניגען
נאכגעהע, אונד זיך גיטליך טהוע; נור דאריף דאז פֿערגניגען ניכט אין אויס-
שוויייפֿונג, אונד דער אויפֿוואנד דעסזעלבען ניכט אין פֿערשווענדונג אויסאר-
טען, זא, דאס ער, וואס ער מיט מיהע אין זעכס טאג ערוואַרבען דען זיבענטען
פֿיראצהע.

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

פרק ג דיני החגים בכלל

I. מספר החגים ומשפטם

מַה תְּעוּדַת יְמֵי הַחַגִּים בְּכְלָל?

תְּעוּדַת יְמֵי הַחַגִּים לָהַזְכִּיר לָנוּ טוֹבָה גְּדוֹלָה אֲשֶׁר הֵיטִיב לָנוּ אֱלוֹהֵי בְּיָמִים הָאֵלֶּה:

כַּמָּה חַגִּים בְּשָׁנָה?

חַגֵּי הַשָּׁנָה שְׁלֹשָׁה וְנִקְרְאוּ שְׁלֹשׁ רְגָלִים חַג הַמַּצּוֹת חַג הַשָּׁבֻעוֹת וְחַג הַסֻּכּוֹת:

מַה מִּשְׁפַּט הֶחָג?

מִשְׁפַּט הֶחָג שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת בּוֹ כָּל מְלֶאכֶת עֲבוֹדָה וְלַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ יוֹם שִׂמְחָה וְעֹנֶג אִישׁ וּבֵיתוֹ:

הָשָׁוֶה שְׁבִיתַת הֶחָג לִשְׁבִיתַת הַשַּׁבָּת?

אֵין שְׁבִיתַת הֶחָג כִּשְׁבִיתַת הַשַּׁבָּת כִּי אֶרֶת אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה לְכָל נֶפֶשׁ אָדָם לְבַשֵּׁל וְלֶאֱפוֹת וּלְהָכִין כָּל מַאֲכָל יֵעָשֶׂה בְּיוֹם הֶחָג אֲשֶׁר לֹא יֵעָשֶׂה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת:

II. מצות חג המצות

מָתַי חַג הַמַּצּוֹת?

חַג הַמַּצּוֹת בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן הוּא חֹדֶשׁ נִיסָן:

כַּמָּה יְמֵי הֶחָג?

שִׁבְעָה יָמִים תְּמִימִים מִיּוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בָּעֶרֶב עַד יוֹם אֶחָד וְעֶשְׂרִים בּוֹ בָּעֶרֶב:

מַה מִּצְוַת הֶחָג?

מִצְוַת הֶחָג לְהַשְׁבִּית כָּל שְׂאוֹר וְכָל חָמֵץ מִן הַבָּתִּים וְכָל שִׁבְעַת הַיָּמִים לֹא יֵאָכֵל לָחֶם חָמֵץ, כִּי אִם עֻגוֹת מַצּוֹת אֲשֶׁר לֹא חָמֵץ בְּצֵקוֹ בְּכָל מַחֲמֶצֶת:

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

פֿירטער אבשניט

פֿאן דען פֿייערטאגען.

I. פֿאן דער בעשטימונג דער פֿייערטאגע.

וואצו זינד דיא פֿייערטאגע איבערהויפט בעשטימט?

דיא פֿייערטאגע זינד דאצו בעשטימט, אונם אן דיא וואהלטהאטען צו עראינגערן, דיא ווייר אן דיזען טאגען עמפֿאנגען האבען.

וויא פֿיל זאלבע פֿייערטאגע פֿייערן ווייר יעהרליך?

דרייא: נעהמליך דאז פֿעסט דער אונגעזייערטען קוכען, דאז וואָ- כענפֿעסט, אונד דאז לויבערהיטטענפֿעסט.

וויא האט מאן זיך אן זאלבען פֿייערטאגען צו פֿערהאלטען?

מאן דארף קיינע האנדווערקסארבייט אן דעמזעלבען פֿערריכטען, מאן זאָלל זיך אללען גשעפֿטען ענטציהען, אונד דער פֿרייד אונד דעם פֿערגניגען איבערלאססען.

איזט דיא הויהע דער פֿייערטאגע עבען זא שטרענג אלס דיא רעם שבת?

ניין, דיא פֿייערטאגע מאכען דאריין אייניע אויסנאהמע, דאס אללע ארבייט וועלכע צור צובערייטונג דער שפֿייזען גהערט, אלס קאָכען, באקקען, בראטען א. ד. ג. ארבייטען, אן דעמזעלבען פֿערריכטעט ווערדען דירפֿען.

II. פֿאן דעם פֿעסט דער אונגעזויערטען קוכען אינסבעזאנדערע.

אין וועלכעם מאנאטהע פֿעללט דאז פֿעסט דעם אונגעזייערטען קוכענס?

דאז פֿעסט דעם אונגעזויערטען בראָדעם פֿעללט אם פֿינפֿצעהנטען טאגע דעם עשטען מאָנאטהס ניסן.

וויא לאנגע דויערט דיזער פֿייערטאג?

זיבען טאגעלאנג, פֿאָם פֿירצעהנטען טאג דעם עשטען מאָנאטהס אבענדס ביז צום אבענד דעם אין אונד צוואנציגסטען דעסזעלבען מאָנאטהס.

וואס פֿיר געזעצע זינד אן דיזען פֿייערטאגען צו בעאבאכטען?

פֿאָר דעם אייניגע דעם פֿייערטאגעם מוס אללעם געזייערטע בראָד ווענגעריימט ווערדען, אונד דיא גאנצען פֿייערטאגע הינדורך דארף קיין אנדרעם אלס אונגעזויערטעם בראָד גענעסטען ווערדען.

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

מָה הָאוֹת וְהַזִּכָּרוֹן אֲשֶׁר בַּחַג הַזֶּה וּבַמַּצּוֹת אֲשֶׁר יֹאכְלוּ בוֹ ?

כַּאֲשֶׁר פָּקַד אֱלוֹהַּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִהְיוֹת שָׁם עֲבָדִים שָׁלַח אֶת מֹשֶׁה נְבִיאוֹ אֶל פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְשַׁלַּח אֶת הָעָם מֵאַרְצוֹ וְלֹא אָבָה הַמֶּלֶךְ לִשְׁמוֹעַ בְּקוֹל יְהוָה וַיִּשְׁלַח יְהוָה עֲשָׂרָה נְגָעִים גְּדוֹלִים עַל הַמֶּלֶךְ וְעַל אַרְצוֹ וּבְנֶגַע הָאַחֲרוֹן מֵת כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהוּא הָיָה בְּלֵיל אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לְחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּחֲצִי הַלַּיְלָה אָז מִהֲרוּ הַמִּצְרִים לְגָרֵשׁ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּלָה מֵאַרְצָם בַּלַּיְלָה הַהוּא וַיִּקְחוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵקָם טֶרֶם יֶחְמָץ צְרֹרֹת בְּשִׂמְלֹתָם עַל שִׁכְמָם וַיֵּצְאוּ וַיֵּאָפוּ בְּצֵקָם בַּדֶּרֶךְ עֻגוֹת מַצּוֹת כִּי לֹא חָמֵץ כִּי בָחְפָּזוֹן יָצָאוּ וְלֹא יָכְלוּ לְהִתְמַהְמֵהַּ בָּאָרֶץ כִּי אָצוּ עֲלֵיהֶם הַמִּצְרִים מְיַרְאָתָם פֶּן יָמוּתוּ כֻּלָּם עַל כֵּן יֹאכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מַצּוֹת בְּחַג הַזֶּה לְזִכָּרוֹן לְדוֹרוֹתָם :

מַה שֵּׁם הַחַג הַזֶּה עוֹד ?

חַג הַפֶּסַח :

עַל מֶה נִקְרָא חַג הַפֶּסַח ?

בְּהִיוֹת יִשְׂרָאֵל עַל אַדְמָתָם וְהִקְרִיבוּ אֶת הַקָּרְבָּנוֹת הָיוּ לוֹקְחִים בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה אִישׁ שֶׂה לְבֵית אָבוֹת שֶׂה לַבָּיִת בְּמִכְסַת נְפָשׁוֹת אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ כַּסּוּ עָלָיו וְהֵבִיאוּ אוֹתוֹ פֶּתַח בֵּית הַקֹּדֶשׁ וְשָׁחֲטוּ אוֹתוֹ בֵּין הָעַרְבָּיִם וְכֵן חַג הַפֶּסַח עַל אֲשֶׁר פָּסַח אֱלוֹהַּ עַל בָּתֵּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם פָּסֹחַ גָּנוֹן וְהִצִּיל בְּנָגְפּוֹ

את

וואס בעדייטעט דיזעם געבאט, אונד וואס פֿיר איין צייכען אונד אנ־
דענקען איזט דאמיט פֿערבונדען?

עס זאלל אונס אן דען אויסנאנג אויס עניפּטען עראינגערן; דען,
אלס גאָטט בעשלאָססען האטטע, דיא איזראעליטען, אויס דער
שקלאווערייא צו בעפֿרייען, זענדעטע ער דען פֿראָפֿעטהען משה אן
דען עניפּטישען קעניג, מיט דעם אויפֿטראגע: דאז פֿאָלק אויס
זיינעם לאנדע ציהען צו לאססען; דער קעניג אבער פֿערווייגערטע
עס, וואָרויף גאָטט איהן מיט צעהן פּלאגען בעשטראפֿטע; בייא
דער צעהנטען פּלאגע דיא אין פּלעצליכען הינשטערבען אללער
ערשטגעבאָהרנען דער עגיפּטיער בעשטאנד, ווילליגטע דיזע ניכט
נור אין דען אויסצוג דער איזראעליטען זאָנדערן זיא דראנגען אין זיא
זאָגאר, דאס זיא נאָך אין דערזעלבען נאכט, אין וועלכער דאז
שטערבען איהרער ערשטגעבאָהרנען געשאה, מיט גרעסטער אייל־
פֿערטיגקייט איהר לאנד פֿערלאססען מוסטען, וועלכעם זאָראן אין
דער נאכט צום פֿינפֿצעהנטען טאג דעם ערשטען מאָנאטהס ערפֿאָלגט
איזט. אין דיזער אייל נון נאהמען דיא איזראעליטען איהרען טייג
מיט, אלס ער נאָך אונגעזייערט וואר, אונד באקטען איהן אויף
דער רייזע, דאהער ענטשטאנד דיזע געזעצפֿראָרדנונג, דאס וויר
אן דיזעם טאגע אונגעזייערטעם בראָד עססען זאָללען, צום עוויגען
אנדענקען דעם אייל־פֿערטיגען אויסגאנגעם אויס עגיפּטען.

וואס פֿיר אייגען נאהמען האבען דיזע פֿייערטאגע נאך?

פּסח, פֿערשאָהנונגספֿעסט.

וואס בעדייטעט דיזער נאהמע?

עס בעדייטעט, דאס גאָטט דיזעם הינשטערבען דער ערשטגעבאָהר־
נען, נור אין דען עגיפּטישען הייזערן ענטשטאהען ליס, דיא חייזער
דער איזראעליטען אבער דיא אונטער דען עגיפּטיערען וואָהנטען. פֿער־
שאָהנעט האט, דאס קיינער פֿאָן איהרען ערשטגעבאָהרנען שטארב;
דאהער פֿראָרדנעטע דאז גזעזע, דאס אם פֿירצעהנטען טאגע
דיזעם ערשטען מאָנאטהס, יעדע הויזפֿאמיליע אין לאם נעהמען,
עס פֿאָר דעם אייגאנגע דעם טעמפּעלם שלאכטען, בראטען, אונד
אם ערשטען אבענד דעסזעלבען פֿייערטאגעס, זאללען עס דיאיע־
ניגען פֿערזאָנען פֿערצעהרען, דיא דאצו אייגעלאדען וואורדען,
אונד דיזעם וואָרד דאז פּסח אָדער דאז פֿערשאָהנונגסאָפֿפֿער גע־
נאננט. אין זאָלכעם גזעזע גאלט אבער נור זאָ לאנגע אלס דיא

אֶת בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם וּמִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא מֵת עַד אֶחָד:

מָה הַזִּכָּרוֹן אֲשֶׁר בַּשְּׁבִיעִי לַחַג הַזֶּה?

בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם נֶהְפַּךְ לֵב פַּרְעֹה וַעֲמוֹ אֶל יִשְׂרָאֵל וַיִּנָּחֲמוּ כִּי שִׁלְּחוּ אוֹתָם מֵעֲבוֹדָתָם בְּרָאוֹתָם כִּי הֻיְתָה הָרְוָחָה: וַיִּרְדֹּף הַמֶּלֶךְ הוּא וַעֲמוֹ אַחֲרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים וַיַּשִּׂיגוּ אוֹתָם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי חוֹנִים עַל יַם סוּף: וַיִּבָּקַע יְהוָה אֶת מֵי יַם סוּף לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעַבְרוּ בְתוֹכוֹ בֶּחָרָבָה וּמִצְרַיִם נוֹסְעִים אַחֲרֵיהֶם אֶל תּוֹךְ הַיָּם וַיְהִי בַּאֲשֶׁר כִּלּוּ הָעָם לַעֲבוֹר וַיָּשָׁב הַיָּם לְאֵיתָנוֹ: וַיִּטְבְּעוּ הַמִּצְרִים בְּיַם סוּף וְלֹא נִשְׁאַר בָּהֶם עַד אֶחָד: עַל אֲשֶׁר הִקְשׁוּ אֶת עָרְפָּם בְּכָל הָאוֹתוֹת וְהַמּוֹפְתִים אֲשֶׁר עָשָׂה בָּהֶם אֱלוֹהַּ:

III. מצות חג השבועות

מָתַי חַג הַשָּׁבֻעוֹת?

חַג הַשָּׁבֻעוֹת בְּשִׁשָּׁה לַחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי הוּא חֹדֶשׁ סִיוָן יוֹם אֶחָד מֻחְמָשָׁה לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב עַד מְחֻרָתוֹ בָּעֶרֶב:

מַה מִּצְוַת הַחַג הַזֶּה?

מִצְוַת הַחַג בְּשִׁבְתּ יִשְׂרָאֵל בְּאַרְצָם וְהַקְרִיבוּ הַמְּנָחוֹת וְהַקְּרְבָּנוֹת הָיוּ מְבִיאִים שְׁתַּיִם לֶחֶם סֹלֶת חִטִּים אֶל הַקֹּדֶשׁ וְהִקְרִיבוּ אוֹתָם מִנְחָה חֲדָשָׁה מִנְחַת בִּכּוּרִים בִּכּוּרֵי קְצִיר חִטִּים:

עַל מֶה נִקְרָא חַג הַשָּׁבֻעוֹת?

עַל שֵׁם הַשָּׁבֻעוֹת שֶׁהָיוּ סוֹפְרִים מִיּוֹם הַשֵּׁנִי לַחַג הַמַּצּוֹת שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימוֹת תִּשְׁעָה וְאַרְבָּעִים יוֹם

ויום

איזראעליטען אין איהרעם לאנדע וואָהנטען, וואָ זיא דיא אָפּפֿער אין
דעם טעמפּעל צו ירושלים דאַרבראַכטען.

אין וואס האט מאן זיך אם זיבענטען טאגע דעסזעלבען פֿייערטאגס
צו עראינבערן?

אן דען דורכנאנג דער איזראעליטען דורך דאז ראָטהע מעער, דען,
אלס אם דריטטען טאגע נאך דעם אויסגאנגע דער איזראעליטען אוים
עגיפּטען, דיא ענגפּטיער זיך אין וועניג ערהאלט האטטען, וואור-
דען זיא אנדערעם זיננעם, עס רייעטע זיא דאס זיא דיא איזראעליטען
פֿאָן איהרער שקלאווערייא בעפֿרייעט האטטען, ווייל זיא איינען
גראָסֿען פֿערלוסט אן ארבייטערן דורך זיא ערליטטען. דער קענינ
נאהם זיינע גאנצע מאכט צוואממען, זעצטע איהנען נאך, אונר
האלטע זיא אם זיבענטען טאגע בייס ראָטהען מעערע איין. יעצט
ליס גאָטט דורך משה דאז מעער אין צווייא טהיילע טרענגען,
אונר דיא איזראעליטען גינגען מיטטען דורך דאז מעער טראָקקענען
פֿוסעס דורך; קוים וואַרען זיא אבער ווידער אויף דעם פֿעסטען
לאנדע, זאָ ליס גאָטט דאז נעטרענגטע מעער ווידער צוואממען
פֿלִיסען, אונד דיא ענגיפּטיער דיא איהנען אין דאז מעער נאכגע-
פֿאָלגט וואַרען, ערטראנקען צור שטראָפֿע איהרער האַרטנעקיגקייט,
ווייל זיא אויף אללע וואונדער דיא גאָטט אין איהרעם לאנדע גע-
וירקט האט, ניכט אכטעטען.

III. פֿאן דעם וואכענפֿעסטע.

אין וועלכעם מאנאטה פֿעללט דאז וואכענפֿעסט?

אם זעכסטען טאג דעם דריטטען מאָנאטהס סין: עס דויערט איינען
טאג, נעהמליך פֿאָם פֿינפֿטען טאג דעס אבענדס ביז צום זעכסטען
טאגע אבענדס.

וואס פֿיר אין געזעץ ווירד אן דעמזעלבען בעאבאכטעט?

וועהרענד דיא איזראעליטען אין איהרעם לאנדע נעוואָהנעט, אונר
שלאכט אונד מעהלאָפּפֿער אין דען טעמפּעל צו ירושלים דארגע-
בראכט האטטען, וואורדען צוויא בראדע פֿאָן פֿיינעם ווייצע-
מעהל אלס אין שפייזאָפּפֿער פֿאָן דען ערשטלינגען דער ווייצע-
ערנדטע גאָפּפֿערט.

וואדום ווירד דיזעם פֿעסט וואכענפֿעסט גענאנט?

וועגען דער צאהל פֿאָן זיבען וואָכען, דיא מאן פֿאָן דעם צווייטען
טאג דעם פסחס ביז דאהין צו צעהלען האט; דען אים ערשטען

וְיוֹם הַחֲמִשִּׁים חַג הַשָּׁבֻעוֹת ׃ כִּי בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב תְּחִלַּת קְצִיר שְׁעוֹרִים וּבְשִׁשָּׁה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ הַהוּא הֻבִיאוּ עֹמֶר שְׁעוֹרִים רֵאשִׁית הַקָּצִיר אֶל הַכֹּהֵן וְסָפְרוּ מִיּוֹם הֲבָאַת הָעֹמֶר עַד יוֹם הֲבִיאָם מְנָחַת בִּכּוּרֵי חִטִּים שְׁבָעָה שָׁבוּעוֹת׃

מָה הָאוֹת וְהַזִּכָּרוֹן אֲשֶׁר בְּחַג הַהוּא?

אֵין בְּחַג הַזֶּה אוֹת כִּי אִם זִכָּרוֹן כִּי נִגְלָה אֱלוֹהַּ בְּמַרְאָה הַנִּגְרוֹלָה בְּהַר סִינַי לְעֵינֵי כָּל הָעָם וַיְדַבֵּר בּוֹ אֵת עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים עַל כֵּן נִקְרָא יוֹם מַתַּן תּוֹרָה׃

IV. מצות חג הסכות

מָתַי חַג הַסֻּכּוֹת?

חַג הַסֻּכּוֹת בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הוּא חֹדֶשׁ תִּשְׁרִי׃

כַּמָּה יְמֵי הֶחָג?

שִׁבְעַת יָמִים חַג הַסֻּכּוֹת מֵאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב וְעַד יוֹם אֶחָד וְעֶשְׂרִים בּוֹ בָּעֶרֶב וְיוֹם הַשְּׁמִינִי חַג הָעֲצֶרֶת׃

מַה מִּצְוַת הַחַג הַהוּא

מִצְוַת הַחַג לָשֶׁבֶת בַּסֻּכָּה כָּל שִׁבְעַת יָמִים׃

מָה הָאוֹת וְזִכָּרוֹן בַּסֻּכָּה׃

כִּי בַּסֻּכּוֹת יָשְׁבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּבְלֶכְתָּם בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה לֹא מָקוֹם תְּאֵנָה וְרִמּוֹן וְלֹא מָקוֹם עִיר מוֹשָׁב מֵאֵין בַּיִת לְמַחֲסֶה מֵחֹרֶב וּלְמִסְתּוֹר מִזֶּרֶם וּמָטָר בִּלְתִּי אִם באהלים

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

מאָנאטה וואר דער אנפֿאנג דער ערנדטע, עס וואורדע דאהער פֿער־
אָרדנעט, דאס מאן אס זעכצעהנטען טאגע דעסזעלבען, אלזאָ אס
צווייטען טאג פסח, איין מאאס (עמר גענאננט) פֿאָן דער ערשטען
גערשטען ערנדטע נעהמען, אונד עס דעס פריסטער גענען זאָלל־
טע, דער דאמיט איינעווענדונג, פֿאָר דעס אלטאר, אין דעס טעמ־
פעל מאכטע; אונד פֿאָן דעס טאגע אן, אלס דער עמר דאַרגעבראכט
וואורדע, פֿינג מאן אן זיבען וואָכען צו צעהלען, וועלכע נייַן אונד
פֿירציג טאגע אויסמאכטען; אס פֿינפֿצינסטען טאגע דאַרויף, וואַ מאן
איין מעהלאָפּפֿער פֿאן דער וויצענערנדטע בראכטע, וואורדע
דאז וואָכענפֿעסט געפֿייערט.

וואס פֿיר איין צייכען אונד אנדענקען איזט מיט דיזעם פֿייערטאגע
פֿערבונדען?

דיזער פֿייערטאג האט קיין בעזאָנדערס צייכען, עס איזט בלאָס איין
טאג דעס אנדענקענס, אן דעס דיא אויסערָארדענטליכע ערשיינונג
גאָטטעס געשעהען איזט, אונד דיא צעהן געבאָטע פֿאָרגעטראגען
וואורדען, דאהער ער דער טאג דער גזעצגעבונג גענאננט וירד.

IV. פֿאן לויבהיטטענפֿעסט.

אין וועלבען מאנאטה פֿעללט דאז לויבהיטטענפֿעסט?

דאז לויבהיטטענפֿעסט פֿעללט אם פֿינפֿצעהנטען טאגע דעס זיבענ־
טען מאָנאטהס תשרי.

וויא לאנג דויערט דיזעס פֿעסט?

אכט טאגע; נעהמליך זיבען טאגע, פֿאָס פֿירצעהנטען טאג דעס
נעהמליכען מאָנאטהס אבענדס ביז צום אין אונד צוואנציגסטען
אבענדס, איזט דאז לויבהיטטענפֿעסט, אונד דער צווייא אונד
צוואנציגסטע טאג איזט דאז פֿעסט דער ענטהאלטונג.

וואס פֿיר געבאטע זיבר אן דעמזעלבען פֿעראַרדנעט?

מאן זאָלל זיבען טאגע לאנג אין איינער היטטע מיט לויב בע־
דעקט, וואָהנען.

וואס בעדייטט דיזעס גזעזעץ, אונד וואס פֿיר איין צייכען אונד אנ־
דענקען איזט דאמיט פֿערבונדען?

מאן זאלל זיך דאדורך אנדען פֿירצוגיעהרוגען אויפֿענטהאלט דער
איזראעליטען אין דער אראבישען וויסטע עראיננערן, וואָ זיא קיין
חויז האטטען זאָנדערן בלאָס אין היטטען וואָהנען מוסטען, וואָ
גאָטט צו מעהרערעם שוץ פֿיר שטורם אונד אונגעוויטטער, איינע
וואָל־

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

בְּאָהֳלִים כְּשָׁכְנִי קֶדֶר וֵאלוֹהַ פָּרַשׂ עֲמוּד עָנָן עֲלֵיהֶם
לַמָּסָךְ עַל כֵּן צִוָּה לָהֶם בְּבוֹאָם אֶל אֶרֶץ אֲחוּזָתָם
וְיָשְׁבוּ בְּבָתִּים סְפוּנִים מְלֵאִים כָּל טוּב יַעַזְבוּ בֵּיתָם
וְיָשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים בַּסֻּכּוֹת לְמַעַן יִזְכְּרוּ כָּל יְמֵי עוֹלָם
בַּסֻּכּוֹת אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בָּהֶם בְּצֵאתָם מִמִּצְרַיִם וּבַטּוֹבוֹת
אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ לָהֶם בַּמִּדְבָּר:

מַה שֵּׁם חַג הַזֶּה עוֹד?

חַג הָאָסִיף, כִּי הוּא עֵת אֱסוֹף הָאִישׁ אֶת פְּרִי מַעֲשֵׂהוּ
מִן הַשָּׂדֶה אֶל הַגֹּרֶן וְאֶל הַיֶּקֶב: דָּגָן שֶׁמֶן וְתִירוֹשׁ:

מַה מְּצַוֵּת אוֹת וְזִכָּרוֹן עַל חַג הָאָסִיף?

עַל כֵּן צִוָּה אֱלוֹהַּ לָקַחַת בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן אַרְבָּעָה מִינֵי
צֶמַח פְּרִי עֵץ הָדָר וְכַפּוֹת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ עָבוֹת
וְעַרְבֵי נַחַל וְהָיוּ לַאֲגֻדָּה אֶחָת לְנַעֲנֵעַ אוֹתָם וְלִשְׁמוֹחַ
בָּהֶם לִפְנֵי אֱלוֹהַּ בְּבֵית הַתְּפִלָּה בִּבְרָכָה בְּהַלֵּל
וּבְתוֹדָה: כִּי שִׂמְחַת הִלּוּלִים הִיא לְבָרֵךְ אֶת אֱלוֹהַּ
וּלְהַלֵּל אוֹתוֹ וּלְהוֹדוֹת לוֹ בָּהּ אֲשֶׁר בֵּרַךְ אֶת מַעֲשֵׂי
יָדֵינוּ וּמִלֵּא אֲסָמֵינוּ בָּר תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר:

מָה הָאוֹת וְהַזִּכָּרוֹן אֲשֶׁר בַּעֲצֶרֶת יוֹם הַשְּׁמִינִי?

בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי אֵין אוֹת וְזִכָּרוֹן בִּלְתִּי אִם יוֹם עֲצֶרֶת
בִּלְבַד לְהַעֲצֵר מִכָּל מְלֶאכֶת עֲבוֹדָה וּלְהַרְבּוֹת מִשּׂוֹשׂ
הַיּוֹם וּלְהַגְדִּיל חֶדְוָתוֹ כִּי הוּא מְאַסֵּף לְכָל שִׁלְשֶׁת
הָרְגָלִים *):

V. מספר

*) פס יש למורים להעיר את תלמידיהם על מערכת המועדים מדוע נוסדו כל שלשת המועדים בשנת החדשים החדשונים ומן השנים ובשנת החדשים הראשונים יתן ואין שמחה וכוונת חגים כי השלים בכל חג וחג זכרון עונת פרי האדמה מקורים ותפיסה. כי בלא חגים בשם מחשבתו ורצונו כי יפד את תלמד עם ישראל על עבודת האדמה בחריש ובזריעה ותמונת פרי האדמה בו יתן. וכמערכת יום השביעי לשבוע, שבת יתיו יעבוד ויעשה כל מלאכה ויום השביעי ישבות וישמח בפרי עמלו כן מערכת החדשים, שבת החדשים

וואלקענזילע וויא אין צעלט איבער זיא אויסגעבדייטטע; צום אנדענקען דייזער וואהלטהאט האט גאטט בעפאהלען, דאס זיא, וען זיא אויך אין איהרעם לאנדע וואהנען אונד פעסט געבויעטע הייזער בעזיצען'וועדרען, דאך זיבען טאגע לאנג דייזע פעסטען הייזער פערלאססען, אונד זיך אין מיט לויב בעדעקקטען היטטען אויפהאלטען זאללטען, דאמיט זיא זיך שטעטס אן דיזע וואהלטהאט עראינגערן מעגען.

וואס פיר אייגען גאהמען האבען דיזע פייערטאגע נאך?

דאז פעסט דער אינזאממלונג דער פריכטע; וויל דאמהלס דיא צייט וואר, וואו דער לאנדמאן אללע זיינע פריכטע, וויין, עהל אונד אנדרע ארטען בוימגעוועכסע פיר דאז גאנצע יאהר אינגעזאממעלט האט.

וואס פיר אין געבאט איזט פעראדנעט אום דיזעס פעסט דער פרוכטאינזאממלונג צו בעציכנען?

דאס מאן פירערליא געוועכסארטען נעהמען זאלל, נעהמליך אינע פרוכט פאם בוימע הדר (אתרוג, אדער פאראדיסאפפעל) אונד פאלמצוויגע, אונד אינען אסט פאן מירטהענבוים אונד באכווידען, וועלכע פיר געוועכסארטען צוזאממען גבונדען, אונד בייס גבעטהע נעהאלטען ווערדען, וועהרענד דאנק- אונד לאבליד'ער גזונגען ווערדען, צור פרייד, דאס גאטט דיא פרוכט דעס יאהרעס גזעגנעט, אונד אונזרע טעננען אונד שיינען מיט אללערליא ארט פריכטען אנגעפיללעט האט.

וואס בעדייטט דאז פעסט דער עכטהאלטונג?

דיזער לעצטע פייערטאג האט קיין בעזאנדערס גזעזץ, עס איזט בלאס אלס בעשלוס פעסט אנצוועהען, וויל ער דער לעצטע פייערטאג איזט, וואריף נאך זעכס מאנאטהען קיינער פאלגט *).

V. וואי

---

*) אויס דער אייגריכטונג דער פייערטאגע זאוואהל, אלס אויס דען צערמאניעל גזעזצען דיא אן דעזזעלבען פעראדנעט זינד, איזט דיא אבזיכט דעס העכסטען וועזענס לייבט וואהרצונעהמען: בייא דער גרינדונג דעס אזראעליטישען שטאאטעס, דאס נאטט אין דען ערשטען זעכס מאנאטהען דעס יאהרס, קיינע פייערטאגע, אונד אין דען זעכס לעצטען מאנאטהען דעס יאהרס דריא פייערטאגע אייכגעזעצט, אונד אן יעדעס דערזעלבען, אויסער דען צייכען וועלכע אן אייניגע וואהלטהאט דיא אונס עדזויזען וואדרען, עראינגערן, נאך אין גזעזץ פעראדעט, בעט האבע, וועלכעס בעצוג אויף ערנדטע, אונד פרוכטאינזאממלונג האט; דאדורך האט גאטט הינלענגליך צו ערקענגען גגעבען, דאס ער דאז גזעזערב דער אזראעליטישען נאציאן נור אויף פעלדבויא בגזריכטעט, דען זא וריא דער שבת אם אויסגאנגע דער וואבע אייגגעפיהרט איזט, דאמיט דער טעגע אם זיבע

V. מספר ימי החג לפי מה שחוגגים אותם.

הַחוֹגְגִים אֲנַחְנוּ גַּם הַיּוֹם הַחַגִּים הָאֵלֶּה בְּמִסְפַּר הַיָּמִים בְּמִשְׁפָּטָם ?

אֵין אֲנַחְנוּ חוֹגְגִים בַּיּוֹם הַזֶּה הַחַגִּים בְּמִסְפַּר הַיָּמִים כְּמִשְׁפָּטָם הַכָּתוּב בַּתּוֹרָה, כִּי אֲנַחְנוּ מוֹסִיפִים בְּכָל חָג יוֹם אֶחָד: וְתַחַת שִׁבְעַת יְמֵי חַג הַמַּצּוֹת חוֹגְגִים אֲנַחְנוּ שְׁמוֹנָה יָמִים וְתַחַת יוֹם אֶחָד חַג הַשָּׁבוּעוֹת יוֹמַיִם וְתַחַת שְׁמוֹנַת יְמֵי חַג הַסֻּכּוֹת תִּשְׁעָה יָמִים:

אֵיךְ קוֹרְאִים יוֹם הָאַחֲרוֹן · מִימֵי חַג הָאָסִיף

שִׂמְחַת תּוֹרָה, כִּי בוֹ נִשְׁלְמָה קְרִיאַת סֵפֶר תּוֹרַת משה

החסידים הרחמנים מנהגות מנהג עד תקופת החציב · הם חדשי העגולים כי נסם יפתח ויסדר חדשתו יחכום ויחכע, נסם ילמח סתגדוח ויבגל ויבגל · ונשמת החסידים מחדם החציב עד סוף חדם החסוף, סטוח זמן תחלת הקלירם וחסוף ספרי מן סטדם נסם נקבעו המועדים בימים ויוחדים מן סטובות יתתנוססות סנעשים נסם מילוחת מלרים ומפן תורם, וסרית סטובות ממדבר ובכל מועד ומועד נסלב זו חוח תבכרן בדבת סחרן · בפסח מועד ילוחת מלרים נסלב זו מצות סגחת עמך רחפית סקליר, לבדך חוגם סמוריד על ומטר לבדל סתגדוח ומפן חור חמם לנסלב חותם נקלירם · בחועד סבועות זמן מתן תורם נסלב זו חוח סגחת מנחת בכורים לזכור כי נסלם זמן סקליר תחין סמן וסבע · בחועד חג סססכות זכרון סבת ישרחל בחדבר חרבעים סנם בלי גג וחחסם נסלב זו חוח זכרון סרי עץ סדר לזכור בחן חסיפת כל סרי סחדם חל סבמן נחל סיקב ולבדך חבלים ולבמוח זו כי בדך פרי חים וחפ וחסך חותם סבינים לחכל מסם כל ימי סחרף · וחחר זח חמיני עלבת סבנוח חותם סבנם ותכלית סמועדים סנח כולל בחחת שבעת סחגים יחדו, זו ישחח על זכרון כל סטובות בכלל · ובעבור זם נום חלום לבחח בימים סחגים סלוי ובבר ויהיום ובחלמה ובכללם כל סענייט וסחציומים, כי חלם חין לנסם נחלת שדם וכרם וגפם יתפרנסו, על כן נום חלום לבחח סכתוב סחלם חים חים בתרי מעשהו חשר בדכו חלום בתבוחות סחדן, בימי סקלירם וחפיסת סתבוחה, כי בסם ידע סחים בבדו מם עשהו ומם טובו ועד חיסף בדכו חלום · ולח בחסחר וקנין ובסך ומדבית יגבר חים לפי סבן חלום כי סם ביגוע כפיו:

V. וואורום וויר יעצט דיא פֿייערטאגע איסמער מיט איינען טאג פֿערמעהרען.

האלטען ווּיר גענֿעגנוערטיג דיזע פֿייערטאגע אין דער נעהמליכען צאהל, וויא זיא אים געזעצבובע פֿעראַרדנעט ווּיבד?

ניין, ווּיר האלטען אללע פֿייערטאגע אוס אינען טאג לענגער, אלס אין דער הייליגען שריפֿט פֿעראַרדנעט איזט; דאז פֿעסט דער אונגעזיערטען קוכען דוּיערט אלזאָ בייא אונס שטאט זיבען, אכט טאגע; דאז וואָכענפֿעסט צווייא, אונד דאז לויבהיטטענפֿעסט נייז טאגע.

וויא וווּרד דיזער לעצטע נייגטע פֿייערטאג פֿאן אונס נאך בעזאנדערס גענאננט?

ווּיר נענֿנען איהן אויך: דעס גזעזצעס פֿרייד, וויל נאך אייגער אייגענֿהרטען וויזיג, דיא זאָגענאננטע תורה אין צווייא אונד פֿינפֿציג אָרדנונגען, אבגעטהיילט איזט, וואָפֿאָן יעדע וואָכע אייגע זאָלכע אָרדנונג אין דען עפֿענטליכען בעטהעזיזערן פֿאָרגעלעזען וווּרד; אונד דא אן דיזעם

בענטען טאגע, נאכדעם ער זעכס דערזעלבען מיט ארבייט צו בראכטע, גלייכואס פֿאן דער ארבייט אויסרוהע, אונד דיא פֿרוכטע וויינער דוּרכבענטליכען אנישטרענגונג גענוסע, עבען צו דעם נעהמליכען צוועקקע אונד אויך דיאזעלבע ארט, האט נאטט דיא פֿייערטאגע אייגנעזעצט. דיא ערשטען זעכס מאנאטהע אים יאהרע וווּרען צור ארבייט אלליין בעשטימטט, אין וועלכער צייט דיא עדדע בעארבייטעט, בעפֿ אקקערט, אונד גזעזעט וווּרדע, דיא אנדערן זעכס מאנאטהע הינגעגעבן, אין וועלכען דיא ערנדטע אייגפֿיל, ביז גענצליך דיא פֿעלדפֿרוכטע אייגנעבראכט וווּרען, וואורדען פֿיר דיא פֿייערטאגע מיט דער בעזאנדערן אירבריטונג בעשטימטט, דאס יעדעס פֿעסט אין אייגנער געווייססען אויסגעצייכנעטען צייט אייגנראף, וואבייא איבערדיס דאז אנדענקען אן דיא פֿעלדארבייט מיט אייגנפֿלאכטען וווּרדע: זא בראכטע מאן אס ערשטען פֿעסטע פסח, אן וועלכעם דאז אנדענקען אן דען אויסגאנג אוים עגיפטען גפֿייערט וואורדע, דען עבר, ווייל עס צו אנפֿאנג דער ערנדטעצייט אייגטראף, אלס אויך דעסקצייכגן פֿיר דאז ריף וווּרדען דעס גפֿ טרייעס; דאז צווייטע פֿעסט, דאז פֿעסט דער וואבען, וואר צוואר דער ער אייבערוגג דער אויסערדענטליכען ערשיינונג גווידמעט, דא עס אבער צוגליך אין דען בעשלוס דער ערנדטעצייט אייגפֿעללט, זא וואורדען אוריך צווייא מעהל, אפֿפֿער, צור דאנקבארקייט דארגעבראכט, דאס דיא ערנדטע גליקליך אויסגפֿאללען וואר; דאז דריטטע פֿעסט עגדליך, דאז פֿעסט דער לויבהיטטען, האט צוואר בייא זייגער עכטשטהונג צור אבויכט אונס אן יעבע וואהלטהאטען צו עראינערן, דיא אונזערן פֿאראָהרען בייא איהרען פֿירצייגיהרינען אויפֿעכטהאלט אין דער אראבישען וויסטע צו טהייל וואורדען, וווּיל עס אבער אוריך דיא צייט דער וווּיג לעזע אונד דער אייגאמטלנג אללער פֿעלדפֿרוכטע וואר, זא וואורדע צוגליך דאז גענאט דער פֿיר גאטטנגנג, געוועכסע פֿערארדנעט, וואבייא וווּר היראיבער אונזערע פֿרייד בעצייגען, אונד גאטט פֿיר דאז גדייהען דער פֿעלדפֿרוכטע דאנקען זאל, לען, דארוף פֿאלגט דער לעצטע טאג אלס בעשלופֿעסט, דער דען אינהאלט אללער דריא פֿעסטע אין זיך פֿאסט: עס איזט אלזא אוים דיזען אללען דער שלום צו ציהען, דאס גאטט דאז איזאליטטע פֿאלק צו אייגם ניכליכען שטאאט בילדען וואללטע, אוים בויערן אונד ארבייטסלייטען, וועלכע דיא קולטור דעס לאנדעס בעפֿערדערן זאללען. וען וווּר אלזא דער גענטליכען אבויכט ניכט צוווידער האנד דעלן וואללען, זאללטען וווּיר אונס גענגנוערטיג אויך מיט זאלכען גוורבכמיט טעלן בעשעפֿטיגען, וווּייל דיזעם צו דען עדעלסטען בעשעפֿטיגונגען געהערט, וואהדורך דער מענש זיין בראד פֿערדיהנט, אונד דער גאנצען מענשליכען גזעזללשאפֿט אונענטבעהרליך איזט:

מִשֶּׁהִ אֲשֶׁר נֶחְלָקָה לַחֲמִשִּׁים וּשְׁתַּיִם מַחְלְקוֹת וְנִקְרָא בְּכָל שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ מַחְלָקָה אַחַת מִמֶּנָּה עַד תֻּמָּה בִּבְלוֹת הַשָּׁנָה:

מַדּוּעַ עוֹשִׂים אֲנַחְנוּ בַּיּוֹם הַזֶּה כָּל יוֹם מִקְרָא קֹדֶשׁ לְמִשְׁנֵהוּ?

כֵּן יִסְרוּ מוֹרֵי הַדָּת וְהַסּוֹפְרִים בִּימֵיהֶם (מֵאָז גָּלוֹת יִשְׂרָאֵל מֵעַל אַדְמָתָם וְיֶשְׁבוּ בַּאֲרָצוֹת רְחוֹקוֹת מֵאַרְצָם וְהָרְגוּ לָדַעַת יוֹם מוֹעֵד מִקְרָא קֹדֶשׁ אֵל נָכוֹן) לַעֲשׂוֹת יוֹמַיִם תַּחַת יוֹם אֶחָד *):

הֲמִשְׁפָּט אֶחָד לִשְׁמוֹנַת יְמֵי חַג הַמַּצּוֹת וּלְתִשְׁעַת יְמֵי חַג הַסֻּכּוֹת?

לֹא, כִּי אִם שְׁנֵי יָמִים הָרִאשׁוֹנִים וּשְׁנֵי יָמִים הָאַחֲרוֹנִים הֵם חַג מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת בָּהֶם כָּל מְלָאכָה מִלְּבַד אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ וְהַיָּמִים אֲשֶׁר בֵּינֵיהֶם הֵם יְמֵי חֹל וּמוֹעֵד וְכָל מִשְׁלַח יָד וּמְלָאכֶת מִצְוָה חֻפִּין אֲשֶׁר לֹא יָכֹל לָאַחֵר עַד אַחַר הֶחָג יֵעָשׂוּ בָּהֶם:

VI. מצות יום הזכרון

מָתַי מוֹעֵד יוֹם הַזִּכָּרוֹן?

בַּיּוֹם הָאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הוּא חֹדֶשׁ תִּשְׁרִי יוֹם אחד

---

*) סם מפתח המורים נחמיהו, כי קודם שקבעו המועדים ע"פי חשבון מדעים וקביעות החדשים התלוים ומחסרים, היו מחדשים החדשים ע"פי עידי הראיה אשר ראו מולד הלבנה, ועל פיהם עמדו המועדים והיו קולות שלוחים ממחנה החדש עד ע"ר גד להודיע מתי ע"ר לחדש לעשות החג, ומהדיעות הראשונות אשר לא יכלו השלוחים להגיע הלויהם בע"ר ימים היו מספקים לחדש שלפניו מלא היה או חסר והיו נזהרים לעשות הספק שני ימים מקרא קדש. לך ניתנו שהחדשים קבועים ע"פי חשבון המולדות יפול הספק הזה רחין שדבר הלוי חלה בחכמי הדור בעצל המהב בשקול הסגם ולהשיג המועדים על מסמס הכתוב בתורה וכאשר עושים אחינו בחלוקת המזרח בא"י וביוזבלים:

דיזעם פֿייערטאגע ריא לעצטע אבטהיילונג, אלס בעשלוס דער תורה געלעזען ווירד, זאָ פֿרייען וויר אונס דעם גליקעס, ריא פֿאָר־לעזונג דיזעס יאהרעס בעענריגעט צו האבען.

וואַרום זינד דיזע פֿייערטאגע פֿאַן אונס מיט איינעם טאגע פֿערמעהרט וואַרדען?

איינגעפֿיהרטער געברויך, וועלכען זיא נאָך צייט אונד אומשטענדען פֿיר נאָטהוונדיג בעפֿונדען האבען, אונד וועלכען וויר נאָך גע־געווינרטיג בייבעהאלטאן, אונגעאכטעט יענער בעווענגרונד ניכט מעהר שטאטט פֿינדעט *).

וועהרדען ריא אכט טאגע רעס פֿעסטס דער אונגעזייערטען קוכען, אונד ריא נייַן טאגע רעס לויבהיטען, אונד בעשלוספֿעסט אללע אויף גלייבע ארט געפֿייערט?

נייַן, נור ריא צוויא ערשטען אונד צוויא לעצטען טאגע וועהרדען אלס הייליגע טאגע געפֿייערט, ריא טאגע דאצווישען אבער, וועל־רען ניכט זאָ הייליג געהאלטען, אונד האלבע פֿייערטאגע גענאננט; זיא וועיכען פֿאָן דען גאנצען פֿייערטאגען בעזאָנדערס דאריננען אב, דאס עס אן דעזעלבען עראויכט איזט, נאהרונגסגעשעפֿטען נאך צו געהען, יעדאָך נור זאָלכען, ריא אונאומגענגליך נאָטהוונדיג זינד, אונד זיך ניכט אויפֿשיבען לאססען.

VI. פֿאן רעם טאגע רעס אנדרענקענס.

אין וועלכער צייט פֿעללט רער טאג דעס אנדרענקענס?

אם זיבענטען מאנאטה, אָדער תשרי, אם ערשטען דעסזעלבען, נאך רער

*) דיזער בעווענגרונד בעשטאנד דאריין: אין יענען אלטען צייטען, ווא [מאן נאך קייניע בעשטימטע צייטרעכנונג אונר קיינען אייניגע־פֿיהרטען קאלענדער האטטע, זא היניג ריא בעשטימטונג רער טאגע אייניעס מאנאטהס, אב ער פֿאללע דרייסיג טאגע אדער נור נייַן אונד צוואנציג האבען זאלל, פֿאן רעם בעשלוס רעס סנהדרינס ריא איהרען זיץ אין ירושלים האטטען, אב. דיזער בעשלוס וואורדע הויפטזעכליך דורך ריא ערשיינונג רעס נייאמאנדעס, וועלטען אבער אוים אנדערן אושטענרען בעשטימטס; זאבאלר רער בעשלוס געפֿאסט וואר, וואורדע ער דורך איילבאטטען אין רען פראפֿיציאל שטערטען בעקאננט געמאכט, דאמיט זיא ווייסטען זאללען, וואן ריא פֿייערטאגע אייניגעהטען. יענע שטערטע אבער, ריא זא ווייט פֿאן ירושלים עכטפֿערנט וואראן, דאס ריא באטטען בינענן פֿירצעהן טאגען ניכט הין גלאנגען קאנטטען, דערען אייניגואהנער בליבען אין אונגעווייסהייט איבער רען בעשטימטטען פֿייערטאג וואן ער אייגעטליך אנגעהט, דאהער מוכטטען זיא אוס רען גענויסטען טאג ניכט צו פֿערפֿעהלען, צוויייא טאגע אנשטאטט אייגען פֿייערן; גענענווערטיג אבער דא ריא צייטרעכנונג בעשטימטט איזט, אונר אללענטהאלבען קאלענדער אייניגפֿיהרט זינר, וועלטען אלזא ריא דאפֿפעלטען פֿייערטאגע איבערפֿליסיג, אונר קענטטען אלזא נאך דער וואהרען פֿארשריפֿט רעס מאזאיסמען גענצליך גענאלטען וועררען, וויא זיא אויך ריא איזראעליטען, ריא אין אויכר אוס ירושלים וואהנטען, נאך בעפֿאלגען. פֿ בערוחט בלאס אויך ריא אייניוילליגונג רער גלעהרטען פֿענער רער נאציאן.

אֶחָד בְּמִשְׁפָּט הַתּוֹרָה וַאֲנַחְנוּ עֹשִׂים הַמּוּעָד הַזֶּה גַּם הוּא יוֹמַיִם עַל פִּי יְסוֹד הַסּוֹפְרִים:

מַה מִּצְוַת יוֹם הַזִּכָּרוֹן?

לְהַעֲבִיר שׁוֹפַר תְּרוּעָה כִּי עַל כֵּן שְׁמוֹ יוֹם תְּרוּעָה:

מָה הָאוֹת וְהַזִּכָּרוֹן בַּיּוֹם הַהוּא?

אֵין בַּיּוֹם הַהוּא אוֹת בַּתּוֹרָה. אַךְ עַל פִּי קַבָּלַת הַסּוֹפְרִים הַיּוֹם הַהוּא יוֹם דִּין וּמִשְׁפָּט לְכָל בָּאֵי עוֹלָם בּוֹ פּוֹקֵד אֱלוֹהַּ כָּל יְצוּרָיו בּוֹ יְגֻזַּר קֶצֶב וְצָבָא עַל לְאֻמִּים וּמְדִינוֹת לְטוֹב אוֹ לְרַע לְחֶרֶב אוֹ לְשָׁלוֹם לְרָעָב אוֹ לְשׂבַע. בּוֹ יְבֻקַּר מַעֲשֵׂי אִישׁ וַעֲלִילוֹת מִצְעֲדֵי גֶּבֶר לְקַצֵּב לְכָל חַי תְּעוּדָתוֹ וּלְכָל אָדָם פְּקֻדָּתוֹ לָמוּת וּלְחַיִּים לְאָסוֹן וּלְהַצָּלָחָה:

מַה מַּעֲשֶׂה יוֹם הַזִּכָּרוֹן?

כָּל אִישׁ יִשִּׂים אֶל לִבּוֹ קָדְשַׁת הַיּוֹם וַיְהַשֵּׁב דְּרָכָיו וּמַעֲשָׂיו וְיעוֹרֵר רוּחוֹ לָשׁוּב מֵחַטָּאָיו וּמַרְבִּים בּוֹ תְּפִלּוֹת בְּזִכְרוֹן יוֹם הַמִּשְׁפָּט וּבְבַקָּשׁוֹת מֵאֵת אֱלוֹהַּ הַשּׁוֹפֵט כָּל הָאָרֶץ לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ צְדָקָה וָחֶסֶד וְלִקְצוֹב עָלֵינוּ גְּזֵרוֹת טוֹבוֹת:

מַה מַּזְכִּירִים עוֹד בְּיוֹם הַזִּכָּרוֹן בִּתְפִלָּה?

זִכָּרוֹן מַלְכוּת אֱלוֹהַּ כִּי לְפִי קַבָּלַת הַסּוֹפְרִים הַיּוֹם הַזֶּה תַּכְלִית הַיְצִירָה וְתַחְלַת מַמְלֶכֶת אֱלוֹהַּ בְּעוֹלָמוֹ מִקֶּדֶם לָכֵן מַמְלִיכִים בּוֹ אֶת אֱלוֹהַּ זִכָּרוֹן לְיוֹם רִאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיָה בּוֹ לְמֶלֶךְ עַל כָּל יְצוּרָיו. וְהַחֹדֶשׁ הַזֶּה אֲשֶׁר הוּא שְׁבִיעִי לִמְנִין הַחֳדָשִׁים רִאשׁוֹן לִמְנִין שְׁנוֹת

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

דער פֿארשריפֿט דעס געזעצעס זאללטע ער נור איינען טאג גע-
פֿייערט ווערדען, ווייר פֿערדאָפּפּעלט איהן אבער עבענפֿאלס, אונד
אויס עבען דעס גרונדע וויא דיא פֿאָרעראוועהנטען פֿייערטאגע.

וואס פֿיר איין גענאט איזט פֿיר דיזען טאג פֿעראַרדנעט ווערדען?
מאן זאָלל מיט דער פּאָזאונע, שופר גענאנט, בלאזען.

וואס פֿיר איין צייכען אונר אנרענקען איזט דאמיט פֿערבונדען?
אים גענצעכע שטעהט צוואר קיין בעזאָנדערס צייכען אננעצייגט,
אללייו נאך דער מינדליכען איבערליפֿערונג דער שריפֿטאויסלעגער,
איזט דיזער טאג איין גערוכטסטאג, אן וועלכעם נאטט דיא וועלט
ריכטעט, ווא דיא האנדלונגען אללער מענשען ערוואגען, אונר איה-
רע קינפֿטיגען שיקזאלע בעשטיממט ווערדען. לעבען אָדער טאָד,
גליק אָדער אונגליק; יא, זעלבסט דאז שיקזאל נאצער לענדער
אונד נאציאָנען, ווא גליק, ווא אונגליק, ווא פֿרירע, ווא קריג, ווא
איבערפֿלוס, וווז מאנגעל זיין זאלל, ווירד אן דעמזעלבען ענטשירדען.

וואמיט זאלל מאן זיך אן דיזעם טאגע בעשעפֿטיגען?
מיט בעטהעז; דען דיזער טאג איזט נור צור אנדאכט אונד ערבויאונג
בעשטיממט, ווא דער מענש איבער זיינען, דאז גאנצע יאהר הין-
דורך געפֿיהרטען לעבענסוואנדעל נאכדענקען, אונד ווענען זיינער
בעגאנגענען זינדען זיך צור בוסע פֿאָרבעריטען זאלל. דאז עפֿפֿענט-
ליכע גענעטהע ווירד אויך אן דיזעם טאגע נאך פֿייערליכער אונד לענ-
גער אלס אן אייניעם אנדערן פֿייערטאגע געהאלטען. אין דען פֿיר
דיזען טאג פֿערפֿאסטען גענעטהען, געשעהען עפֿטרע עריוועהנונגען
פֿאן דעם גערוכטע גאטטעם, אונד ווייר פֿלעהען איהן אלס אלל-
ריכטער אן, אונזער אים גוטען צו גערענקען, אונד גוטעם איבער
אונס צו בעשליסען.

וואס ווירד פֿארצייגליך אין דען גענעטהען אובר גענענגען דיזעס טאגעס
עריוועהנט?

דאז רייך גאטטעס; ווייל דיזער טאג נאך דער מיינונג דער מייסטען
שריפֿטגעלעהרטען דער פֿאָללענדונגסטאג דער שפֿפֿונג, פֿאָלגליך
דער עשטע דער רעגירונג גאטטעס ווער, דאהער בעטראכטען ווייר
דיזען טאג אלס איינען הולדיגונגסטאג, אן וועלכען נאטט צו ערשט
זיינע שעפֿונג צו רעגירען אנגעפֿאנגען; אויס דיזעם גרונדע ווירד
אויך דיזעם פֿעסט, דאס פֿעסט דעס אנפֿאנגס = טאגעס ארער דאז
נייע יאהר גענאנט, אונד מיט דיזעם מאָנאטהע, אונגעאכטעט ער

אין

הַיְצִירָה וּבְגַלַל הַדָּבָר הַזֶּה נִקְרָא יוֹם הַזִּכָּרוֹן בְּשֵׁם רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְהָעֲבֹרֶת שׁוֹפָר זִכָּרוֹן רֵאשִׁית הַשָּׁנָה:

מַה מְשַׁפֵּט מְנוּחַת הַיּוֹם?

מִשְׁפָּטוֹ מִשְׁפַּט הַחַג לְכָל דָּבָר לָנוּחַ בּוֹ מְמֻלֵּאכֶת עֲבוֹדָה מִלְּבַד מְלֶאכֶת אֹכֶל נֶפֶשׁ וְלִשְׂמֹחַ בּוֹ בְּמַאֲכָל וּבְמִשְׁתֶּה וּבְכִנּוֹרֵי כָבוֹד:

VII. מצות יום הכפורים

מָתַי יוֹם הַכִּפּוּרִים?

בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה יוֹם תְּמִים מִתְּשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב עַד מָחֳרָתוֹ בָּעֶרֶב:

מַה מִּצְוַת הַיּוֹם?

לָצוּם בּוֹ לַיְלָה וְיוֹם וּלְעַנּוֹת נַפְשׁוֹ בְּמַאֲכָל וּבְמִשְׁתֶּה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וּלְקַדֵּשׁ וּלְטַהֵר נַפְשׁוֹ כִּי בְּיוֹם הַהוּא יְכַפֵּר אֱלוֹהַּ עָלֵינוּ לְטַהֵר אוֹתָנוּ מִכָּל חַטֹּאתֵינוּ:

מַה מַּעֲשֵׂי הַיּוֹם?

לְהַרְבּוֹת בּוֹ תְּפִלּוֹת וְתַחֲנוּנִים וּלְהִתְוַדּוֹת בּוֹ הָעֲוֹנוֹת וְהָאַשְׁמוֹת מִכָּל הַשָּׁנָה לִזְכוֹת בָּהֶם לִכַּפָּרַת הַחַטָּאִים:

הֵיאַךְ בְּוִדּוּי פֶּה בַּיּוֹם דִּי לִמְצֹא בּוֹ סְלִיחַת עֲוֹנוֹת אֲשֶׁר יֶחֱטָא הָאָדָם לֵאלוֹהַּ וְלָאָדָם כָּל הַשָּׁנָה?

אֵין וִדּוּי פֶּה בַּיּוֹם הַהוּא לְבַד דִּי לָשֵׂאת בּוֹ אֱלוֹהַּ לַעֲוֹן הָאָדָם אֲשֶׁר חָטָא לֵאלוֹהַּ וַאֲשֶׁר אָשַׁם לַעֲמִיתוֹ כִּי הַוִּדּוּי לֹא יֵרָצֶה כִּי אִם בְּהַקְרִים לְפָנָיו תְּשׁוּבָה*) עַל

*) סתצונם סתנחרם נעיל מחזור ח' פרק ג דנוך ט.

אין דער צאהל דער מאָנאטהע דער זיבענטע איזט, פֿענגט דאז יאהר
רער וועלט אן • דאז שופֿר בלאָזען, מאג אויך דאצו דיהנען, אום
דעם פֿאָלקע דען אנפֿאנג דעס נייען יאהרעס צו פֿערקינדען•

וויא האט מאן זיך אן דיזעם טאגע אין אנזעהונג דער רוהע אונר
דעם פֿערגניגענס צו פֿערהאלטען ?

עבען זאָ וויא אן דען אנדערן פֿייערטאגען, וואָ מאן זיך אללער
האנדארבייט ענטהאלטען מוס, דאז צובערייטען דער שפייזע אל•
ליין אויפֿנעמממען, וויל ער אויך אלז איין פֿרייערנטאג אנגעזעהען
וירד, וואָ מאן זיך דורך קעסטליכע שפייזע אונד צירליכען אנצוג
פֿערגניגען זאָלל •

VII. פֿאן דעם פֿערזעהנונגסטאג •

וואן איזט דער פֿערזעהנונגסטאג ?

אס צעהנטען טאגע דעס זיבענטען מאָנאטהס ; ער רויערט אייננן
פֿעללינגען טאג, ד• ה• ער פֿענגט מיט זאָננענאונטערגאנג דעס פֿאָר•
אבענדס אן, אונד רויערט ביז נאכט •

וואס פֿיר אין געבאט איזט פֿיר דיזען טאג פֿעראורדנעט ?

דאז פֿאסטען ; וועלכעס פֿאסטען ניכט נור דיא ענטהאלטונג פֿאָן
שפייזע אונד טראנק, זאָנדערן אויך דיא ענטהאלטונג פֿאָן יעדעם
זינגליכען גענוס אין זיך פֿאסט ; וויל דיזער טאג אין פֿערזעהנונגס•
טאג איזט, אן וועלכעם גאָטט אונס פֿערשפראכען האט, אונזרע
זינדען צו פֿערצייהען•

וואס זינד דיא אבלוגענהייטען דיזעם טאגעס ?

דיא הויפֿטאבלוגענהייטען דיזעס טאגעס זינד בעטהען, אונד דאז בע•
קענטנין רער זינדען פֿאָר גאָטט, וואראוף דיא פֿערצייהונג פֿאָן איהם
ערפֿאָלגען זאָלל •

איזט דאז בלאסע געשטענדניס הינרייכענד, אום פֿיר דיא זינדען,
דיא ווירַ זאוואהל גענגן גאטט אלס גענגן מענשען בעגאנגען הא•
בען, פֿערצייהונג צו ערהאלטען ?

נין, בלאָסס וואָרטע פֿערמעגען ניכט זינדע צו טילגען, וואורך
מאן גענגן גאָטט אונד דען מענשען זיך שולדיג געמאכט האט,
זאָנדערן דעס גענטענדניססס מום בוסע פֿאָראויסגעהען*) וועלכע
אין

*) וויא בערייטס .I טהייל .III אבשניטט .IX גענפרעך ערקלעהרט וואָרדען•

עַל הַחֲטָאִים אֲשֶׁר חָטָא אָדָם לֵאלוֹהַּ וּכְהַעֲבִיר כָּל הָאָשְׁמוֹת אֲשֶׁר אָשַׁם אִישׁ לַעֲמִיתוֹ:

מָתַי יַעֲבִיר אִישׁ אַשְׁמָתוֹ אֲשֶׁר אָשַׁם לַעֲמִיתוֹ?

הַיָּמִים אֲשֶׁר מִיּוֹם הַזִּכָּרוֹן עַד יוֹם הַכִּפּוּרִים בָּהֶם שׂוֹם יָשִׂים הָאִישׁ אֶל לִבּוֹ כָּל אָשָׁם אֲשֶׁר אָשַׁם לַעֲמִיתוֹ בְּעֹשֶׁק בְּגָזֵל וּבְרַמְיָה וּבְכָל אֲשֶׁר שָׁלַח יָדוֹ בְּמֵלֵאכֶת רֵעֵהוּ וְהָשֵׁב יָשִׁיב אֶת הָאָשָׁם לַאֲשֶׁר אָשַׁם לוֹ לָנֵעֹר בַּפָּיו מֵהוֹן עָשׁוּק. אוֹ כִּי נִצָּה בְּרֵעֵהוּ וְהִכָּהוּ אוֹ קִלֵּל אוֹ חֵרֵף אוֹ הוֹצִיא עָלָיו דִּבָּה רָעָה לָכָל אֲשֶׁר יְבַטֵּא אָדָם בִּשְׂפָתַיִם לְצָרֵר אֶת עֲמִיתוֹ עַד בּוֹא יוֹם הַכִּפּוּרִים יְכַפֵּר פְּנֵי רֵעֵהוּ לָהָשִׁיב חֲמָתוֹ וְשִׂנְאָתוֹ. וְגַם הַצּוֹרֵר אַל יְקַשֶּׁה רוּחוֹ וְלֹא יְאַמֵּץ לִבּוֹ לְמַכַּפֵּר פָּנָיו וְיִתְרַצֶּה אֵלָיו לְמַעַן הֱיוֹת שָׁלוֹם אַחֲוָה וְרֵעוּת בֵּין אִישׁ וּבֵין עֲמִיתוֹ וְיִטָּהֲרוּ מֵחַטֹּאתָם בְּגִשְׁתָּם לִפְנֵי אֱלוֹהַּ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים לְהִתְוַדֵּה עָנָם וּלְבַקֵּשׁ יַחְדָּו מְאִתּוֹ סְלִיחָתוֹ כִּי אָז יִשְׁעֶה אֱלוֹהַּ אֶל תְּפִלָּתֵנוּ לָשֵׂאת לָנוּ גַּם הוּא כַּאֲשֶׁר נָשָׂאנוּ יַחְדָּו אִישׁ עָוֹן עֲמִיתוֹ 1):

מַה מִּשְׁפַּט מְנוּחַת הַיּוֹם?

מִשְׁפַּטוֹ מִשְׁפַּט יוֹם הַשַּׁבָּת לְכָל דָּבָר כִּי שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הוּא וְלֹא יֵעָשֶׂה בּוֹ כָּל מְלָאכָה:

VIII. מיתי בשתה ושמחת פורים וחנכה.

מָה הֵמָּה יְמֵי מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחָה מִלַּבַּד הַחַגִּים וְהַמּוֹעֲדִים?

יְמֵי מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחָה בַּשָּׁנָה שְׁנַיִם פּוּרִים וַחֲנֻכָּה:

מתי

1) שא לפשע רעך ויהוה יעבור על פשיעך: אנוש על אנוש פוקד עון ומיהוה בקש סליחה? הוא בן אדם ולא ישא ויהוה ישא לו (ב"ס כה. ב, ג, ד)?

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

אין ערנסטער רייע פֿאר גאטט, אין פֿערגיטען אללער צוגעפֿיגטען שאדען דען מענשען, אונד אים פֿעסטען פֿאַרזאץ, זיינען וואנדעל צו בעסערן, בעשטעהט.

וואן זאלל מאן דיזע בוסע פֿערריכטען?

אין דען טאגען צווישען דעם טאגע דעס אנרענקענס אונד דעם פֿער-זעהנונגסטאגע; יעדער זאלל אין דיזער צייט איבער זיינע זינדען נאכ-דענקען. האט זיך יעמאנד גענגען זיינען נעבסטען פֿערגאנגען, עס זייא אין צופֿינונג אייגעס גענלדשאדענס, אדער אין פֿערליימדונג אונד בעליידיגונג א. ד. ג., זאָ מוס ער אים ערשטען פֿאללע דען צו-געפֿיגטען שאדען ערזעצען, אונד וען ער אין אונגערעכטעס גוט בעזיצט עס דעם רעכטמעסיגען אייגענטהימער צוריק נעבען; אים צוויישען פֿאללע אבער מוס ער זיך אללע מיהע געבען, דיא בעליי-דיגטע פערזאָן צו בעזענפֿטיגען, איהרע פֿערצייהונג צו ערהאלטען, דאמיט יעדער האס אונד גראָלל אויפֿהערע; דיא בעליידיגטע פער-זאָן דארף אבער איהרערזיטס אויך ניכט אונפֿערזעהנליך זיין, זאָנ-דערן מוס דיא רייע אונד אבביטטע ווילליפֿעהריג אננעהמען; וואן זאָלכער געשטאלט, פֿרידע אונד אייגטראכט צווישען אונס הער-געשטעללט איזט, דאן קענגען וויר אס פֿערזעהנונגסטאגע פֿאר גאטט טרעטען, אונזרע זינדען גענגען איהן בעקענגען אונד אום פֿערצייהונג ביטטען; דאן מעגען וויר מיט צופֿערזיכט האפֿפֿען, דאס גאטט אונזער פֿלעהען ערהערען, אונד אונס פֿערצייהונג געווע-רען ווערדע, דא וויר אונס זעלבסט אייגאנדער פֿערציהען האבען 1).

וויא פֿערהעלט עס זיך מיט דער דוהע דיזעס טאגעס?

עבען זא וויא מיט דער דעס שבת, דאס מאן קיינערלייא קונסט-ארבייט אן דענזעלבען פֿערריכטען דארף, וויל עס איין רוהעטאג דער ערשטען קלאססע איזט.

VIII. פֿאן דען אבדערן פֿעסטען.

גיבט עס נאך פֿעסטע, אויסער דען בעריטס ערוועהנטען?

עס ניבט דערען נאָך צוויי אים יאהרע: נעהמליך דאז פורים- אונד דאז וויהפֿעסט.

וואן

1) פֿערצייהע דייגעס נעבסטען ריא בעליידיגונג, זא ווירד גאטט דיר אויך פֿער-צייהען: אייז כענש טרעגט דעס אנדערן ראבע נאך, אונד ער פֿערלאנגט פֿאן גאטט פֿערגעבונג? ער ווילל זיך איבער זייגעס גלייבען ניכט ערבארמען אונד גאטט זאלל זיך איבער איהן ערבארמען? (בן סירא כח. ב, ג, ד):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

מָתַי מְשָׁתֶּה פוּרִים ?

יוֹם מִשְׁתֶּה פוּרִים בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ שְׁנֵים עָשָׂר הוּא חֹדֶשׁ אֲדָר :

מַה זִּכָּרוֹן מְשָׁתֶּה פוּרִים ?

לְזִכָּרוֹן תְּשׁוּעָה נְדוֹלָה אֲשֶׁר נֶעֶשְׂתָה לַיְהוּדִים בַּיּוֹם הַהוּא • כִּי נִמְכְּרוּ כָּל הַיְהוּדִים לְהֶרֶג וּלְאַבְדָן וּבְסִבָּה נִפְלָאָה נִצּוֹלוּ :

אֵיכָה הָיָה הַדָּבָר הַזֶּה ?

אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ מֶלֶךְ פָּרָס הָיָה לוֹ מִשְׁנֶה אָהוּב בְּעֵינָיו מְאֹד הָמָן שְׁמוֹ • וְהַמִּשְׁנֶה אִישׁ גֵּאֶה זֵד וּבְלִיַּעַל וְצוֹרֵר הַיְהוּדִים מֵעוֹלָם • וּבְהִתְקוֹטְטוֹ עִם יְהוּדִי אֶחָד מֵעַבְדֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ • עַל אֲשֶׁר חָדַל לְכַבְּדוֹ בְּכָבוֹד אֲשֶׁר יְכַבְּדוּהוּ שְׁאָר עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ • הוֹסִיף עוֹד שִׂנְאָה אֶת הַיְהוּדִים וְחָשַׁב מְזִמּוֹת לְהַשְׁמִידָם כֻּלָּם וַיִּלְשֶׁן אוֹתָם אֶל הַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ נִפְתָּה לִדְבָרָיו וְלֹא שָׁת לוֹ רְשָׁיוֹם לַעֲשׂוֹת לַיְהוּדִים כְּטוֹב בְּעֵינָיו • וַיִּתֵּן הָמָן כְּתַב הַדָּת לְהַשְׁמִיד אֶת כָּל הַיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּמַלְכוּת פָּרָס בְּיוֹם אֶחָד בִּשְׁלִשָּׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר וּשְׁלָלָם לָבוֹז • וֵאלוֹהַּ מֵהַפֵּךְ מִסְכּוֹת הֵפֵר עֲצָתוֹ וְהָפַךְ מַחְשַׁבְתּוֹ עַל רֹאשׁוֹ • כִּי הוּא וּבָנָיו נִתְלוּ • וַיְהוּדִים נִתַּן כְּתַב הַדָּת לַעֲמֹד עַל נַפְשָׁם לְהִנָּקֵם מִמְבַקְשֵׁי רָעָתָם וַיִּפְּלוּ הַיְהוּדִים בְּשׂנְאֵיהֶם מַכָּה רַבָּה בִּשְׁלִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לְחֹדֶשׁ אֲדָר וְנָחוּ מֵאוֹיְבֵיהֶם בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר בּוֹ • וְעָשׂוּ אוֹתוֹ זְכָרוֹן יוֹם מִשְׁתֶּה בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה :

מַה זֶּה שֵׁם פּוּרִים ?

עַל שֵׁם הַגּוֹרָל הוּא פּוּר בִּלְשׁוֹן פָּרָס • אֲשֶׁר הִפִּיל הָמָן עַל יוֹם הַמּוֹעָד בּוֹ יֶהֱרְגוּ הַיְהוּדִים :

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

וואן פֿעללט דאז פורים פֿעסט?

אים צוועלפֿטען מאָנאטהע, נעהמליך אים מאָנאטה אדר אם פֿיר־צעהנטען טאגע דעסזעלבען.

צו וועלכעם אנדענקען ווירד דיזעם פֿעסט געפֿייערט?

צום אנדענקען אייניגר אויסערארדענטליכען בענעבענהייט, דאז נעהמליך דער גרעסטע טהייל דעם יידישען פֿאָלקס אין גאנצ אהר שטאנד אומצוקאָממען, אונד דורך אייניע בעזאָנדרע פֿיגונג גאָטטעס גערטטעט וואורדע.

וויא וואר דיזע בעגעבענהייט?

איין פערזישער קעניג מיט נאהמען אחשורוש, האָטטע אייניגן גינסטלינג, דער המן הים, צום עדשטען מיניסטער זיינעם רייכעם עראבען גענאבט, דער שטאָלץ, ראכגיריג, אונד אין ערבפֿיינד דער יידישען נאציאָן וואר. אלס דיזער אייניגט, וועגען אייניגר פֿערווייגערטען עהרענבעצייגונג פֿאָן אייניגם קעניגליכען האָפֿבעריהנטען אויס דער יידישען נאציאָן זיך בעלייידיגט פֿאנד, זָא שוואור ער דער גאנצען נאציאָן דען אונטערגאנג, אונד וואוסטע בייא דעם קעניג, דורך פֿערלייומדונג עס דאהין צו בריגגען, דאז ער דיא ערלויבניס ערהילט, אין עדיקט ערגעהען צו לאססען, דאס אללע יודען אים פערזישען רייכע, אן אייניגן בעשטימטען טאג, נעהמליך אם דרייא־צעהנטען טאגע דעס צוועלפֿטען מאָנאטהס אדר, אומגעבראכט, אונד איהר פֿערמעגען אייניגצאָגען וועדרען זָאללטע; אללין דורך גענטליכע פֿערפֿיגונג וואורדע ניכט נור דיזעם פֿאָרהאבען פֿערא־טעלט, זָאנדערן דער מיניסטער פֿיעל אויך אין אונגנאדע בים קע־ניג, אונד אם עגדע וואורדע ער נעבסט זיינען זעהנען גענענגט, אונד דיא יודען ערהילטען דיא ערלויבניס, דענען ווידערשטאנד לייסטען צו דירפֿען, דיא זיך אן זיא פֿערגריפֿען ווירדען. דיזעם טרוג זיך אויך אם גראבטען טאגע ווירקליך צו, וואורויף דיא יודען דאן אם פֿאָלגענדען טאגע דאז פֿעסט איהרער עררעטטונג פֿייער־טען, וועלכעם זָאראן אויך אלס אין אללייהרליכעם פֿעסט אנגע־נָאממען וואורדע.

וואָרום הייסט דיזער פֿעסטאג פורים?

פורים הייסט אויף פערזיש לאאז, דען המן האט געלאאזט, וועל־כער טאג אים יאהרע פֿיר איהן דער גינסטיגסטע זייא, זיינען בעזען אנשלאג אן דען יהודים אויסצופֿיהרען.

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

מָה הַכָּבוֹד הַזֶּה אֲשֶׁר חָדַל הַיְּהוּדִי לְכַבֵּד אֶת הָמָן וּמְרוּעַ חָדַל לַעֲשׂוֹתוֹ?

דְּבַר הַמֶּלֶךְ הָיָה כִּי כָּל עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ יִכְרְעוּ וְיִשְׁתַּחֲווּ לְהָמָן כִּי־כֵן צִוָּה־לוֹ הַמֶּלֶךְ לְכָבְדוֹ. וּבֵין עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ אִישׁ מִשּׁוּעֵי הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר גָּלוּ בְּבָבֶל. וּשְׁמוֹ מָרְדְּכָי וְהוּא לֹא יִכְרַע וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה כִּי עָוֹן פְּלִילִי הָיָה בְּעֵינָיו לָתֵת כָּבוֹד אֱלוֹהַּ לְבֶן אֱנוֹשׁ. וּבַעֲבוּר זֶה נָשְׂקָה אֵשׁ בְּלֵב זֵד יָהִיר הַהוּא וְחָשַׁב מַחֲשָׁבוֹת לְהַנְקֵם בְּכָל הַיְּהוּדִים עַם מָרְדְּכָי:

בַּמֶּה נֶהֱפַךְ לֵב הַמֶּלֶךְ לִשְׂנֹא אֶת הָמָן אֹהֲבוֹ וְלִתְלוֹתוֹ וְלֶאֱהַב אֶת הַיְּהוּדִים?

בְּבַקָּשַׁת הַמַּלְכָּה אֶסְתֵּר אֲשֶׁר הָיְתָה מְזֶרַע הַיְּהוּדִים בַּת דּוֹר מָרְדְּכָי:

מַדּוּעַ לֹא נָשָׂא הַמֶּלֶךְ פְּנֵי תַּמַּלְכָּה אִשְׁתּוֹ בַּתְּחִלָּה טֶרֶם יִתֵּן רְשׁוּם לָמְשָׁנֵהוּ לְהַשְׁמִיד עַמָּהּ? וְאֵיךְ מָלֵא לֵב הָמָן לַעֲשׂוֹת בֵּן מִבְּלִי שִׂים עַל לֵב כִּי מָדָה תְּחִיָּה בְּאַחֲרוֹנָה?

גַּם הַמֶּלֶךְ גַּם מְשָׁנֵהוּ לֹא יָדְעוּ מִלְּפָנִים אֶת מוֹלֶדֶת אֶסְתֵּר וְאֶת עַמָּהּ. כִּי הַמֶּלֶךְ בַּאֲשֶׁר הֵסִיר אֶת וַשְׁתִּי אִשְׁתּוֹ הָרִאשׁוֹנָה מִגְּבִירָהּ עַל דְּבַר מְרָיָה צִוָּה לְקַבֵּץ כָּל הַבְּתוּלוֹת טוֹבוֹת מַרְאֶה אֲשֶׁר בְּכָל מַלְכוּת פָּרָס וְהַנַּעֲרָה אֲשֶׁר תִּיטַב בְּעֵינָיו תְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה. וַתְּהִי אֶסְתֵּר נוֹשֵׂאת חֵן בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ מִכָּל הַבְּתוּלוֹת אֲשֶׁר נִקְבְּצוּ וַיַּקְרֶהָ הַמֶּלֶךְ וַיַּמְלִיכֶהָ תַּחַת וַשְׁתִּי מִבְּלִי דַּעַת אִי מִזֶּה עָם הִיא כִּי מֵאָנָה לְהַגִּיד לוֹ:

וְאֵיכָה תִּתְוַדָּעָה אֶל הַמֶּלֶךְ?

כַּאֲשֶׁר שָׁמְעָה אֶסְתֵּר כִּי כָּתַב הַדָּת נָתַן בַּיְּהוּדִים לְאַבְּדָם, קָרְאָה אֶת הַמֶּלֶךְ וְאֶת מְשָׁנֵהוּ אֶל

המשתה

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

וואס וואר דיא עהרענבעציגונג, דיא דער יידישע אפּבעריהנטע דעם המן פּערווייגערטע, אונד וואס וואר דער בעוועגגרונד זיינער פּערווייגערונג?

דיא זאכע וואר דיזע: אויף קעניגליכעם בעפּעהלע זאללטען אללע דיהנער דעס קעניגס, וואן המן ערשיינע, נידערקניען אונד אויף דאז אנגעזיכט פּאללען; איינע זאלכע גטטליכע עהרענבעציגונג איינעם מענשען צו ערווייזען, הילט יענער, דער איינער דער אנגעזהנסטען יידישען פּאמיליען וואר (זיין נאהמען וואר מרדכי), פּיר רעליגיאנסווידריג, דארום פּערווייגערטע ער עס צו טהון.

וואדורך איזט דער קעניג זא אומגעשטיממט וואדרען, דאס המן אין אונגנאדע פּיעל, אונד דיא יודען בעגינסטיגעט וואדרען זינד?

דורך דיא פּירביטטע דער קעניגין אסתר, וועלכע יידישער הערקונפּט, אונד איינע אהיימס טאכטער פּאן מרדכי וואר.

וואדרום האטטע דער קעניג ניכט עהער אויף זיינע געמאהלין ריקזיכט גענאממען, אונד וויא האטטע המן ניכט פּאראויס זעהען זאללען, דאס זיין פּארהאבען דער קעניגין ניכט גלייכגילטיג זיין וווירדע?

ביידע וואסטען ניכט פּאן וועלכער הערקונפּט אסתר וואר. דער קעניג האטטע זיינע ערשטע גמאהלין וועגען וויידערשפּענסטיגקייט גענען אירן פּערשטאסען, אונד לים אוים זיינעם גראסען רייכע דיא שענסטען יונגפּרוען צוואממען קאממען, אוים דעננען ער זיך איינע צור גמאהלין וועהלען וואללטע; אונטער דיזען בעפּאנד זיך אויך אסתר, אן דער דער קעניג בעזאנדערס וואהלגעפּאללען פּאנד, אונד זיא צור קעניגין ערנאננטע, אהנע צו וויסען פּאן וועלכער הערקונפּט זיא זייא, וויייל זיא עם דורכאוים פּערהיימליכעט האטטע.

אונד וויא גאב זיא זיך דעם קעניגע צו ערקענגען?

אלס זיא נעהמליך פּאן דעם עדיקטע, וועלכעם אין בעטרעף דער יודען ערלאססען וואורדע, ערפּאהרען האטטע, לוד זיא דען קעניג זאממט זיינען מינסטער צו אייגען גאסטמאהל איין. בייא דער טאפּעל פּראגטע זיא דער קעניג, אב זיא אירגענד אין אנליגען אדער אינע ביטטע איהם פּארצוברינגען האבע? זיא פּערשאב דיזעס אויף דען פּאלגענדען טאג, וואו זיא איהרע געסטע ווידער צו אייגער

טאפּעל

הַמִּשְׁתֶּה אֲשֶׁר עָשְׂתָה, וַיִּשְׁאַל הַמֶּלֶךְ אֶת אֶסְתֵּר
כִּי רָאָה כִּי מָרָה לִבָּהּ מַה־שְּׁאֵלָתָהּ וּמַה בַּקָּשָׁתָהּ
וְתִנָּתֶן לָהּ׃ וַתֹּאמֶר הַמַּלְכָּה אִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב יָבוֹא
נָא הַמֶּלֶךְ וְהָמָן גַּם מָחָר אֶל הַמִּשְׁתֶּה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה
לָהֶם וּמָחָר אֵגִיד אֶל הַמֶּלֶךְ כְּל לִבִּי וַיֵּצֵא הָמָן בַּיּוֹם
הַהוּא שָׂמֵחַ וְטוֹב לֵב אַךְ בְּעָבְרוֹ בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ לִפְנֵי
מָרְדְּכַי וְהִנֵּה לֹא קָם וְלֹא זָע מִמֶּנּוּ הִגְדִּיל אַפּוֹ כִּי
נָשָׂאוֹ לִבּוֹ עוֹד מִבָּרְאשׁנָה בִּיקָר הַמַּלְכָּה אֲשֶׁר קָרָאתוּ
לְבַדּוֹ עִם הַמֶּלֶךְ אֶל הַמִּשְׁתֶּה׃ וַיָּבוֹא אֶל בֵּיתוֹ סָר
וָזָעף, וַיְיַעֵצוּ לוֹ אֲנָשָׁיו וְזַרְעֻשׁ לוֹ עֵץ גָּבוֹהַּ חֲמִשִּׁים
אַמָּה וּבַבֹּקֶר יְבַקֵּשׁ אֶת הַמֶּלֶךְ לְתְלוֹת אֶת מָרְדְּכַי
עָלָיו וַיַּעַשׂ כֵּן׃ בַּלַּיְלָה הַהוּא נָדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ וַיָּבִיאוּ
סֵפֶר הַזִּכְרוֹנוֹת וַיִּקָּרְאוּ לְפָנָיו וַיִּמָּצֵא כָּתוּב כִּי גִּדְעֹם
בִּקְשׁוּ שְׁנֵי סָרִיסֵי הַמֶּלֶךְ לִשְׁלֹחַ יָד בַּמֶּלֶךְ בִּגְתָן וְאִישׁ
לֹא יָדַע בַּדָּבָר בִּלְתִּי אִם מָרְדְּכַי לְבַדּוֹ וַיּוֹדַע לַמֶּלֶךְ
וַתּוּפַר עֲצָתָם וְנֶפֶשׁ הַמֶּלֶךְ נִצָּלָה׃ וַיְשָׁאַל הַמֶּלֶךְ
אֶת עֲבָדָיו מַה יְקָר נַעֲשָׂה לָמָרְדְּכַי עַל זֶה, וַיֹּאמְרוּ
לֹא נַעֲשָׂה עִמּוֹ דָּבָר׃ וַיְהִי בַבֹּקֶר וְהָמָן בָּא וַיֹּאמֶר לִפְנֵי
הַמֶּלֶךְ וְלִבּוֹ לְבַקֵּשׁ מִלְּפָנָיו לְתְלוֹת אֶת מָרְדְּכַי עַל הָעֵץ
אֲשֶׁר הֵכִין לוֹ וֶלֶב הַמֶּלֶךְ לְרַעַת מָה הַיְקָר אֲשֶׁר לַעֲשׂוֹת
לְמָרְדְּכַי וַיָּבֶן אֶל הָמָן וַיִּשְׁאָלֵהוּ לֵאמֹר מַה לַּעֲשׂוֹת
לָאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקָרוֹ, וַיֹּאמֶר הָמָן הָאִישׁ אֲשֶׁר
הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקָרוֹ יְלַבֵּשׁ בִּלְבוּשׁ מַלְכוּת וְכֶתֶר מַלְכוּת
יִנָּתֵן בְּרֹאשׁוֹ וְאֶחָד מִשָּׂרֵי הַמֶּלֶךְ יַרְכִּיבֵהוּ עַל סוּס
הַמֶּלֶךְ וְיִקְרָא לִפְנָיו כָּכָה יֵעָשֶׂה לָאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ
חָפֵץ בִּיקָרוֹ׃ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לָהָמָן מַהֵר וַעֲשֵׂה
כֵן לְמָרְדְּכַי הַיְּהוּדִי הַיֹּשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ אַל תַּפֵּל
דָּבָר מִכֹּל אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ׃ וַיִּקַּח הָמָן אֶת הַלְּבוּשׁ וְאֶת הַסּוּס
וַיַּלְבֵּשׁ אֶת מָרְדְּכַי וַיַּרְכִּבֵהוּ בִּרְחוֹב הָעִיר וַיִּקְרָא לְפָנָיו
כָּכָה יֵעָשֶׂה לָאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקָרוֹ׃ וַיָּשָׁב
מָרְדְּכַי אֶל שַׁעַר הַמֶּלֶךְ וְהָמָן נִדְחַף אֶל בֵּיתוֹ אָבֵל
וַחֲפוּי רֹאשׁ׃ וַיְסַפֵּר הָמָן לְזֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ וּלְכָל אֹהֲבָיו אֵת
כָּל אֲשֶׁר קָרָהוּ וַיֹּאמְרוּ לוֹ חֲכָמָיו וְזֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ אִם מִזֶּרַע
הַיְּהוּדִים מָרְדְּכַי אֲשֶׁר הַחִלּוֹתָ לִנְפֹּל לְפָנָיו לֹא תוּכַל לוֹ
כִּי נָפוֹל תִּפּוֹל לְפָנָיו׃ עוֹדָם מְדַבְּרִים עִמּוֹ וְסָרִיסֵי הַמֶּלֶךְ
הִגִּיעוּ וַיַּבְהִלוּ לְהָבִיא אֶת הָמָן אֶל מִשְׁתֵּה אֶסְתֵּר,

ויוסף

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

טאפֿעל, דיא זיא בערייטען וואָללטע, זיך אויסבאט׳ המן, דער זיך דורך דיא אויכצייכנונג, דיא איהם דיא קעניגין ערווויז, געשמיי־כעלט פֿיהלטע, ווארד אום דעסטאָ אויפֿגעבראכטער, אלס ער בייא זיינער ריקקעהר פֿאָן דער טאפֿעל נאך הויזע, זאח, דאס איהם מרדכי נאָך איממער דיא פֿערָדנעטע עהרענבעצייגונג ניכט ערווויזען; אלס ער נאך הויזע קאם, דאכטע ער, דיזעם ווערע דיא גלעגענסטע צייט דען מרדכי אויס דעם ווענע צו ריימען, ער ליס צו דיזעם ענ־דע אייגען פֿינפֿציג עללען האָהען גאלגען ערריכטען, וואָרויף דער מרדכי אייגעם טאגעם דאַרויף גענהענגט ווערדען זאָללטע׳ עס פֿראייגנעטע זיך, דאס דער קעניג דיזע נאכט שלאפֿלאָז צו־בראכטע, ער ליס זיך דיא גשיכטסביכער, וואָרין דיא דענקווירי־דיגקייטען דעם שטאאטעם פֿערצייכנעט זינד, פֿאָרלעזען; אונטער אנדערן לאז מאן איהם פֿאָר, דאס צווייא פֿערשנידטענע אייגסט אייגען גענהיימען אנשלאג אויף דאז לעבען דעם קעניגס גענהאבט האטטען, דער אבער דורך מרדכי׳ס ענטדעקקונג, פֿעראייטעלט וואָר־דען איזט׳ דער קעניג פֿראגטע, וועלכע עהרענבעצייגונג דעם מרדכי דאפֿיר ערווויזען וואָרדען? מאן ערווידערטע: גאר קיינע׳ אלס נון המן, פֿאָם צאָרנע אנגעטריבען, זיך אין אללער פֿריה בייס קעניגע מעלדען לים, אום איהן אום דיא עדלויבניס צו ביטטען דען מרדכי העננגען צו דירפֿען, וואר דער קעניג עבען מיט דעם גע־דאנקען בעשעפֿטיגעט, וועלכע עהרענבעצייגונג מאן דעם מרדכי ערווייזען זאָלל, אונד פֿראגטע המן אלס ער פֿאָר איהן טראט, וויא מאן אייגעם מאננע אייגע אויסגעצייכנעטע עהרע ערצייגען זאָלל, דען דער קעניג בעזאָנדערס געעהרט האבען ווילל? המן ער־ווידערטע: מאן לעגע איהם דאז הולדיגונגסקלייד דעם קעניגס אן, זעצט איהם דיא קעניגליכע קראָנע אויף, אונד אייגער פֿאָן דען פֿאָרנעהמסטען דעם האָפֿעם פֿיהרע איהן אויף דעם לייבפֿערדע דעם קעניגס אין אללען שטראססען הערום, אונד רופֿע אוים: זאָ גשיהט דעם מאננע, דען דער קעניג געהרט האבען ווילל׳ דער קעניג בעפֿאהל הירויף דעם המן, דאז נעהמליכע אן מרדכי צו פֿאללציהען, וועלכעם אויך גשאה.

עס ווער מיטטאגצייט אונד המן ווארדע צור טאפֿעל אבגעהאלט. היר טהאט דער קעניג ווידער דיא פֿראגע אן אסתר: וואס איהר

אנ־

וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְשָׁאל אֶת הַמַּלְכָּה מַה בַּקָּשָׁתֵךְ?
וְתֵבֶךְ הַמַּלְכָּה וַתֹּאמַר בַּקָּשָׁתִי בְּעַד נַפְשִׁי וּבְעַד נֶפֶשׁ
עַמִּי אֲשֶׁר נִמְכַּרְנוּ לָמוּת עַל לֹא חָמָס וַיִּחַר אַף הַמֶּלֶךְ
בְּהָמָן מְאֹד אֲשֶׁר הִדִּיחוֹ דָּבָר הָרָע הַזֶּה, וְכִרְאוֹת
חַרְבוֹנָה אַחַד הַסָּרִיסִים כִּי כָלְתָה הָרָעָה מֵאֵת
הַמֶּלֶךְ אֶל הָמָן וַיָּבֶקֶשׁ לַסְּפוֹת חָרוֹן אַף הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר
גַּם הִנֵּה עֵץ גָּבוֹהַּ חֲמִשִּׁים אַמָּה עוֹמֵד בְּבֵית הָמָן
אֲשֶׁר עָשָׂה לְתְלוֹת אֶת מָרְדְּכַי עָלָיו אֲשֶׁר הִצִּיל נֶפֶשׁ
הַמֶּלֶךְ׃ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ תְּלוּהוּ עָלָיו וַיִּתְלוּ אֶת הָמָן,
וַיָּשֶׂם הַמֶּלֶךְ אֶת מָרְדְּכַי לְמִשְׁנֶה תַּחַת הָמָן וַיִּתֵּן לוֹ
אֶת בֵּיתוֹ׃ וַיְכַתֵּב מָרְדְּכַי סְפָרִים בְּכָל מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ
לְהָשִׁיב פְּתַב הַדָּת אֲשֶׁר נָתַן הָמָן בַּיְּהוּדִים לְאַבְּדָם׃
וְאֶל הַיְּהוּדִים כָּתַב לְהִתְקַהֵל וְלַעֲמד עַל נַפְשָׁם לְהַנְקִם
מֵאוֹיְבֵיהֶם מְבַקְשֵׁי רָעָתָם הָאֹמְרִים כִּי כְּתַב דַּת אֲשֶׁר
נָתַן בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ וְנֶהֱתַם בְּטַבַּעְתּוֹ בָּרְאשֹׁנָה אֵין
לְהָשִׁיב׃ וַיִּקָּהֲלוּ הַיְּהוּדִים בְּשִׁלְשָׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אָדָר
וַיִּכּוּ בְּצָרֵיהֶם מַכָּה רַבָּה, וְנָחוּ מֵאוֹיְבֵיהֶם בָּאַרְבָּעָה
עָשָׂר בּוֹ וְעָשׂוּ אוֹתוֹ יוֹם מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחָה׃ וּבְשׁוּשָׁן
נִלְחֲמוּ בְּאוֹיְבֵיהֶם גַּם בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר בּוֹ, וְנָחוּ בַּחֲמִשָּׁה
עָשָׂר וְעָשׂוּ אוֹתוֹ יוֹם מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחָה בָּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה
לְשָׁלֹחַ מָנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּמַתָּנוֹת לָאֶבְיוֹנִים לַאֲשֶׁר
אֵין נָכוֹן לוֹ וְלִקְרֹא אֶת הַמְּגִלָּה׃

מָתַי הָיָה הַדָּבָר הַזֶּה?

כְּמֵאַת שָׁנָה אַחֲרֵי שׁוּב גּוֹלֵי בָבֶל יְרוּשָׁלַיִם קָרוֹב
לִכְלוֹת בִּנְיַן הַבַּיִת, וְעוֹד לֹא שָׁבוּ כֻלָּם לָאַרְצָם
וְנִשְׁאֲרוּ עוֹד רַבִּים מִגּוֹלֵי בָבֶל יֹשְׁבִים בָּאָרְצוֹת אֲחֵרוֹת
והיו

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

אנליגען זייא, אונד וואס זיא זיך פֿאן איהם אויסצוביטטען האבע? וואָ-
רויף דיא קעניגין ערווידערטע: מיין אנליגען איזט מיין אייגענעס
לעבען, אונד בעזאנדערס דאז פֿאלק צו דעם איך געהערע, פֿיר
וועלכעס איך אום גנאדע ביטטע, אינדעם עס אונשולדיגערווייז
צום טאָדע פֿערדאממט וואורדע. דיזע ענטדעקונג מאכטע דען קעניג
איבער המן זעהר אויפֿגעבראכט, דאס ער איהן דאצו פֿערלייטעט
האט, ער וואורדע עס נאָכמעהר אלס איינער דער פֿערשניטטענען
איהם ערצעהלטע, דאס המן איינען גאלגען אין זיינעם הויזע פֿיר
מרדכי בעריייטעט העטטע, זאָ דאס ער גלייך בעפֿאהל המן זעלבסט
דאראן אויפֿצוהענגען. ער ערנאננטע הירויף אן המנ'ס שטעללע
מרדכי צום ערשטען מיניסטער דעם רייכעס, אונד שענקטע איהם
זיינען פֿאללאסט. מרדכי וואָללטע נון אונפֿערציגליך דאז עדיקט,
וועגען דער יהודים פֿעראייטעלען, דען ווידערופֿען קאננטע ער עס
ניכט, וויל נאך דען גזעצצען איין איינמאהל גענעבענער בעפֿעהל
דעם קעניגס אונווידערופֿליך וואר, זאָ ליס ער איס נאהמען דעס
קעניגס בעקאננט מאכען, דאס עס דען יהודים ערלויבט זייא, זיך צו
פֿערטיידיגען, וועו מאן זיא פֿיינדזעליג אנפֿאללען זאללטע. עס ער-
אייגנעטע זיך אויך ווירקליך, אם דרייאצעהנטען טאגע דעס מָאנאטהס
אדר, דאס דיא יהודים מיט איהרען פֿיינדען קעמפֿפֿטען, דער זיג
אבער וואר איבעראלל אויף איהרער זייטע. דען זיא דען פֿאלגענ-
דען טאג וויא איין פֿריידענפֿעסט פֿייערטען. דיא יהודים אין דער
רעזידענצשטאדט שושן האטטען אבער נאָך דען פֿירצעהנטען טאג
מיט איהרען פֿיינדען צו קעמפֿפֿען, אונד קאננטען ערשט דען פֿינפֿ-
צעהנטען טאג איהר פֿרייידענפֿעסט פֿייערן. צום עוויגען אנדענקען
ווירד דיזעם פֿעסט נאָך ביז אויף דען הייטיגען טאג גפֿייערט, עס
איזט לעבליך זיך אן דיזעם פֿעסטטאגע צו בעלוסטיגען, אונד דען
אדמען אונד נאָטהליידענדען מיט שפייזע אונד טראנק צו פֿער-
זאָרגען.

אין וועלכער עפאכע האט דיזע בעגעבענהייט זיך עראיגנעט?

אים ערשטען יאהרהונדערטע נאך דער ריקקעהר דער יהודים אוים
דער באביליָאנישען גפֿאנגענשאפֿט, ענטוועדער קורץ, פֿאר, אדער
באלד נאך דער פֿאללענדונג דעס צווייטען טעמפֿעלבויעס, אלס
דיא מעהרעסטען יהודים נאָך אין דעם וויייטלייפֿיגען פערוישען רייך
וואָהנ-

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

וְהָיוּ עֲבָדִים לְמַלְכֵי פָּרָס, אֲשֶׁר מָלְכוּ בָּאָרְצוֹת רַבּוֹת וְגַם בְּאֶרֶץ יְהוּדָה:

IX. מיתי החנכה

מָתַי מִשְׁתֶּה יְמֵי הַחֲנֻכָּה?

בַּחֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים יוֹם לַחֹדֶשׁ הַתְּשִׁיעִי הוּא חֹדֶשׁ כִּסְלֵו שְׁמֹנָה יָמִים וּשְׁמֹנָה לֵילוֹת וּמַדְלִיקִים נֵרוֹת בְּלֵילֵי חֲנֻכָּה בְּלַיְלָה הָרִאשׁוֹן נֵר אֶחָד וּמוֹסִיפִים נֵר בְּכָל לַיְלָה וְלַיְלָה עַד שְׁמוֹנָה נֵרוֹת בְּלַיְלָה הַשְּׁמִינִי:

מַה זִּכָּרוֹן בְּמִשְׁתֶּה הַהוּא?

זִכָּרוֹן הַתְּשׁוּעָה הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר גָּבְרוּ הַחַשְׁמַנִּים עַל אַנְטִיוֹכוֹס אֶפִּיפָנוּ הַיְוָנִי וּפָרְקוּ עָלוֹ מֵעַל עַמָּם וּפָדָם מִן הַלַּחַץ אֲשֶׁר לָחֲצוּ אוֹתָם הַיְוָנִים:

מַה זֶּה שֵׁם חֲנֻכָּה?

עַל שֵׁם חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר חִנְּכוּ הַחַשְׁמַנִּים בַּיָּמִים הָהֵם כִּי בַּאֲשֶׁר גָּבְרָה יַד הַיְוָנִים עַל יִשְׂרָאֵל הָרְבּוּ לְהַרְשִׁיעַ בִּירוּשָׁלַם חִלְּלוּ הַמִּקְדָּשׁ וְטִמְּאוּ אֶת הַמִּזְבֵּחַ. וְאַחֲרֵי כֵּן הִכּוּם הַחַשְׁמַנִּים וַיְגָרְשׁוּם מֵאַרְצָם וְשָׁבוּ לְטַהֵר אֶת הַהֵיכָל וְהָרְסוּ אֶת מִזְבַּח הַטֻּמְאָה וַיִּבְנוּ מִזְבֵּחַ חָדָשׁ אֲשֶׁר כָּלָה בַּחֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים לְחֹדֶשׁ כִּסְלֵו וַיַּחֲנְכוּ אוֹתוֹ שְׁמוֹנַת יָמִים בְּהוֹדוֹת וְהַלֵּל וּבְהַדְלָקַת נֵרוֹת בְּחַצְרוֹת בֵּית הַקֹּדֶשׁ בְּלֵילוֹת וּלְזִכָּרוֹן הַהוּא מְכַבְּרִים אֲנַחְנוּ נֵרוֹת בְּלֵילֵי חֲנֻכָּה:

מָתַי הָיָה הַמַּעֲשֶׂה הַהוּא?

כִּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה לִכְלוֹת בְּנֵין בֵּית הַשֵּׁנִי וַחֲמִשִּׁים וּמְאַת שָׁנָה לִכְבֹשׁ אַלֶכְסַנְדֶּר מַקְדֹן מֶלֶךְ אֶרֶץ פָּרָס הָרַבָּה וְכָל אֶרֶץ הוֹדוּ וָמֵת וְאַחֲרֵי מוֹתוֹ נֶחְלְקָה ממלכתו

וואהנטען, אונד אונטערטהאנען דער פערזישען קעניגע, וועלכע דאמאהלס אויך איבער יודעא רעגירטען, וואדען.

IX. פֿאן דעם פֿעסטע דער טעמפּעלווייהע.

וואן איזט דאז פֿעסט דער טעמפּעלווייהע?

אם פֿינפֿאונדצוואנציגסטען טאגע דעס נייגטען מאָנאטהס, נעהמליך כסלו; עס דויערט אכט טאגע אונד אכט נעכטע, עס איזט איבליך יעדע נאכט אין בעזאָנדערם זאָגענאננטעס וויהליכט אנצוצינדען, אונד צוואר דיא ערשטע נאכט איינעס, דאן יעדע נאכט אום איינעס מעהר, זאָ דאס דיא לעצטע נאכט אכט זאָלכע ליכטער אנגעצינדעט ווערדען.

צו וועלכעם אנדענקען ווירד דיזעס פֿעסט געפֿייערט?

צום אנדענקען דער גראָסען ערפֿאָכטענען זיגע דער חשמונים (מאכאבעער) איבער דיען גריכישען קעניג אנטיוכום עפיפֿאנום, וואָדורך זיא איהר פֿאטערלאנד פֿאָן דער אונטעריאָכונג אונד בעדריקקונג דער גריכען בעפֿרייעט האבען.

וואדום ווירד דיזעס פֿעסט טעמפּעלווייהע גענאנט?

וויל דיא גריכען, וועהרענד זיא אין ירושלם וואדען, דען טעמפּעל דאזעלבסט ענטווייהעט האטטען, דער נאך דעם זיגע דער מאכאבעער זאָדאן ווידער גערייניגט, שטאטט דעס פֿעראונרייניגטען אלטארס איין נייער ערריכטעט, אונד ווידער אייננעווייהט וואדע; דיזעס קאם אם פֿינפֿאונדצוואנציגסטען דעס מאָנאטהס כסלו צו שטאנדע, וואדורך דיזע אייננווייהונג אכט טאגעלאנג געפֿייערט, אונד צו דיזער פֿייער דער טעמפּעלהאָף נעכטליך בעליכטעט וואדע, צו וועלכעם אנדענקען ווירד עבענפֿאלס דיזעס פֿעסט מיט אייניער בעזאָנדערן בעליכטונג בענעהען.

אין וועלכער עפאכע האט דיזע בעגעבענהייט זיך עראייגנעט?

עטווא דרייהונדערט יאהרע נאך דער פֿאָללענדונג דעס צווייטען טעמפּעלבויא'ס, אָדער הונדערט אונד פֿינפֿציג יאהרע, נאכדעם אלכסאנדער דער גראָסע דאז פערזישע רייך נעבסט גאנץ אזיען עראָבערט האטטע. אלס דיזער שטארב, אונד זיינע פֿיר גריכישען פֿעלד-

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

מַמְלַכְתּוֹ הָרַבָּה בֵּין אַרְבָּעָה שָׂרֵי צְבָאָיו וַתָּבוֹא אֶרֶץ אָרָם וְאֶרֶץ יְהוּדָה תַּחַת יַד שַׂר צְבָא אַנְטִיוֹכָס, וְעַל שְׁמוֹ נִקְרְאוּ הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ אַחֲרָיו׳ רַבָּה רָעַת הַיְהוּדִים כָּל יְמֵי מֶמְשֶׁלֶת הַיְוָנִים עֲלֵיהֶם אַךְ בִּימֵי אַנְטִיוֹכוֹס אֶפִּיפָנוּס גְּדֹלָה רָעָתָם מִכָּל אֲשֶׁר לָפָנִים, כִּי הוּא הֵפֵר דָּת חֻלִּל בְּרִית וְשַׁבָּת וְטִמֵּא הַמִּקְדָּשׁ וְשִׁקֵּץ אֶת הַמִּזְבֵּחַ׳ וְכָבַשׁ אֶת הָעָם לַעֲבוֹד אֶת גִּלּוּלָיו׳ עַד אֲשֶׁר קָם מַתִּתְיָהוּ בֶּן יוֹחָנָן הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מִבֵּית חַשְׁמוֹנַי וְהוּא מִקְּנָאתוֹ לֵאלֹהָיו וְלַאַרְצוֹ הֵעִיר אֶת לֵב שְׁמוֹנַת בָּנָיו הַגִּבּוֹרִים לְהִלָּחֵם בְּעַד אַרְצָם׳ וַיֵּלְכוּ וַיֶּאֱסֹפוּ אֲלֵיהֶם אֲנָשִׁים אֲשֶׁר אֱלוֹהַּ נָגַע בְּלִבָּם וַיִּתְחַזְּקוּ לְהִלָּחֵם עִם הַיְוָנִים וּבְרֹאשָׁם יְהוּדָה מַכַּבִּי גְּבוֹר הָאֲחִים אִישׁ גִּבּוֹר חַיִל וַיִּלָּחֲמוּ בְּמֹתִי מְעָט עִם חֵיל הַיְוָנִים הָרַב וְהָעָצוּם וַיִּפּוּ בָהֶם מַכָּה אַחֲרֵי מַכָּה וַתְּעִז יָדָם עַל הַיְוָנִים וַיְגָרְשׁוּ אוֹתָם מֵאַרְצָם וּפָרְקוּ עֹלָם מֵעַל עַמָּם וַיָּשִׁיבוּ הַדָּת וְעָבוֹדַת אֱלוֹהַּ עַל מְכוֹנָם׃

X. מימי הצום

בַּמֶּה יְמֵי צוֹם בְּשָׁנָה?

אַרְבָּעָה צוֹמוֹת הֵם׃ צוֹם הָעֲשִׂירִי בָּעֲשָׂרָה לְחֹדֶשׁ טֵבֵת׃ צוֹם הָרְבִיעִי בְּשִׁבְעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ תַּמּוּז׃ צוֹם הַחֲמִישִׁי בְּתִשְׁעָה לְחֹדֶשׁ אָב׃ וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי בַּשְּׁלִישִׁי לְחֹדֶשׁ תִּשְׁרִי׃

מַה זִּכָּרוֹן בִּימֵי צוֹם הָאֵלֶּה?

זִכָּרוֹן הַצָּרוֹת אֲשֶׁר קָרוּ לַאֲבוֹתֵינוּ בִּימִים הָאֵלֶּה וְהָיוּ בָּעֲבָרֵינוּ אֶל הָרַבָּן אַרְצֵנוּ וּשְׁרֵפַת בֵּית אֱלֹהֵינוּ

והשבתת

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

פֿעלדהעררן זיין גראָסעם רייך אונטער זיך טהיילטען, פֿיעל זירין אונד יודעא איינעם זיינער פֿעלדהעררן, מיט נאהמען אנטיוכוס, צו דעסטען נאהמען, אויך אללע פֿאלגענדע קעניגע פֿיהרטען. דיא יהודים וואהרען צוואר אונטער דער באָטמעסיגקייט דער גריכען איממער געדריקט, אבער ניכט זאָ אלס אונטער דער רעגירונג דעס אנטיוכס עפּיפֿאנוס; דיזער האטטע אויסער אנדערן גרייעלטהאטען, דיא עך אין ירושלם אויסגעאיבט, דען טעמפּעל אונד אלטאר ענטוייהעט, אונד וואָללטע דיא נאנצע יידישע רעליגיאָן אבשאפֿפֿען, אונד דיא היידנישע ראפּיר איינפֿיהרען; ביז ענדליך אין פּריסטער, מיט נאהמען מתתיהו זאָהן דעס האָהען פּריסטערס יוחנן, אויס דער פֿאמיליע חשמוני, פֿאָם אויפֿער פֿיר רעליגיאָן אונד פֿאטערלאנד ענטבראנט, מיט זיינען אכט זהנען, דיא אללע טאפֿפֿער אונד פֿריאָם וואהרען, בעזאָנדערס דער עלטעסטע, יהודה מאככאבע, דער איבעראויס טאפֿפֿער וואר, דאז שוועדט ערגריפֿפֿען. זיא האטטען דיא וואקקערסטען בירגער צום קאמפֿפֿע פֿיר דיא גערעכטע זאכע אויפֿעמונטערט, אונד עס געלאנג איהנען, מיט אינער גרינגען מאכט, דיא וויט איבערלעגנע מאכט איהרער פֿיינדע צו שלאגען, אונד דיא אויסגעצייכנעסטען זיגע איפּער זיא צו ערהאלטען, ביז זיא זיא ענדליך אויס ירושלם פֿערטריבען, דאז לאנד פֿאן איהרער טיראנניא בעפֿרייעטען, אונד זאָ דען גאטטעפֿריהנסט ווידער הערשטעללטען.

X. פֿאן דען פֿאכטטאגען.

וויא פֿיל זינד יעהרליכע פֿאסטטאגע?

עס זינד פֿיר: נעהמליך, דער צעהנטע טבת, דער זיבצעהנטע תמוז, דער נינטע אב, אונד דער דריטטע תשרי.

צו וועלכעם אנדענקען זינד דיזע פֿאסטטאגע פֿעראנרדנעט וואָרדען?

צום אנדענקען דער אויסערָארדענטליכען אונגליקספֿעללע, דיא אן דיזען טאגען זיך עראיגנעטען, וועלכע דען אונטערגאנג דעס יידישען שטאאטעס נאך זיך צאָגען; דען אם צעהנטען טבת וואר עס, אלס דער באבילאָנישע קעניג נבוכדנאצר דיא רעזידענץ שטאדט ירושלם

צו

וַהַשְׁבָּתַת מַמְלַכְתֵּנוּ · כִּי בַּעֲשִׂירִי לַחֹדֶשׁ טֵבֵת סָמַךְ נְבוּכַד נֶאצַר מֶלֶךְ בָּבֶל אֶל יְרוּשָׁלַם לָצוּר עָלֶיהָ · וּבְשִׁבְעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ תַּמּוּז אַחֲרָיו נִבְקְעוּ חֹמוֹת הָעִיר וּבְתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ אַחֲרָיו נִלְכְּדָה הָעִיר · וְהָרְגוּ הָאוֹיְבִים אֵת תּוֹפְשֵׁי הַחֶרֶב, וַיִּשְׂרְפוּ אֶת בֵּית אֱלֹהֵינוּ וְאֶת הֵיכְלֵי הַשָּׂרִים, וְשָׁלְלוּ אֶת הוֹנָם וְהִגְלוּ אוֹתָם בָּבֶלָה · רַק דַּלַּת הָעָם הִשְׁאִיר הַמֶּלֶךְ בָּאָרֶץ לְכֹרְמִים וְלִיוֹגְבִים וַיָּשֶׂם אֶת גְּדַלְיָהוּ בֶּן אָחִיקָם לְרֹאשׁ בְּאֶרֶץ יְהוּדָה, וְגַם אוֹתוֹ הִכָּה אִישׁ מִפְּרִיצֵי בְּנֵי עַמֵּנוּ וּשְׁמוֹ יִשְׁמָעֵאל בֶּן נְתַנְיָה וְאֵת דַּלַּת הָעָם אֲשֶׁר בָּאָרֶץ, וְהַגּוֹתָרִים בָּרְחוּ מִצְרַיְמָה · וְהוּא הַצּוֹם אֲשֶׁר בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי:

מָה חוֹבוֹת יוֹם הַצּוֹם ?

חוֹבוֹת יוֹם הַצּוֹם כְּמַעַט חוֹמִים לְחוֹבוֹת יוֹם הֶחָג · כִּי גַּם בְּיוֹם הַצּוֹם נֶעֱצָרִים מִמְּלָאכָה וּמִמְצֹא חֵפֶץ · וְגַם בּוֹ חוֹשְׁבִים בְּהַשְׁגָּחַת אֱלוֹהַּ וּבְמַעֲשֶׂה אֲשֶׁר נַעֲשָׂה בּוֹ · וְגַם בּוֹ מַרְבִּים תְּפִלָּה וּמִתְפּוֹנְנִים בְּתוֹרַת אֱלוֹהַּ כְּבַיּוֹם הֶחָג · רַק בַּחַג אוֹכְלִים וְשְׂמֵחִים וּמִתְעַנְּגִים לְזָכְרוֹן הַטּוֹבָה הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר נֶעֱשְׂתָה בּוֹ · וּבְיוֹם צוֹם רְעֵבִים וּמִתְעַנִּים וַעֲצֵבִים עַל הָרָעָה וְעַל הַצָּרָה אֲשֶׁר עָבְרָה בּוֹ · וַאֲשֶׁר אֵין הַמַּאֲכָל וְהָעֹנֶג אֲשֶׁר בַּעֲבוּרָם חָגַג, כֵּן אֵין הָרָעָב וְהַתַּעֲנִית אֲשֶׁר בַּעֲבוּרָם הַצּוֹם · כִּי רָאשֵׁי חוֹבוֹת הַיּוֹם גַּם בֶּחָג גַּם בַּצּוֹם לְהַקְהֵל בְּבֵית אֱלוֹהַּ וּלְהִתְפַּלֵּל בְּמַקְהֲלַת עָם וּלְהַרְבּוֹת צְדָקָה וְלִדְרוֹשׁ מוּסָר דָּבָר יוֹם בְּיוֹמוֹ:

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

צו בעלאנגען אנפֿינג; זיבען מאָנאטהע דאַרויף, נעהמליך דען זיבענ־
צעהנטען תמוז, וואורדען דיא פֿאַרמויערן דער פֿעסטונגסוועקע
געשפֿרענגט, אונד אם נייַנטען טאגע דעס פֿאָלגענדען מאָנאטהס, דיא
שטאדט גענצליך עראָבערט, דער טעמפּעל נעבטס דען פֿאַרנעהמען
פּאללעסטינע אין אשען געלענט, דיא בעזאצונג נידער געמאכט,
דיא רייכען גפּלינדערט, אונד נאך בכל פֿערטריבען; נור אייניגע
קליינען רעסט דער ערמערן קלאסס, פֿערווילליגטע דער באבילאָני־
שע קעניג אין איהרעם פֿאטערלאנדע צו פֿערבלייבען, אום דיא
פֿעלדער אנצובויען, איבער וועלכע גדליהו זאָהן אחיקם צום
שטאטהאלטער געזעצט וואורדע, דען אבער איין בעזוויכט, מיט
נאהמען ישמעאל זאָהן נתניה, זאממט אייניגע טהייל דעס צוריק גע־
בליבענען פֿאָלקעס, אומגעבראכט האט, וואָדורך דיא איבריגען דיא
זיך ניכט מעהר טרויעטען אים לאנדע צו בלייבען, נאך עגיפּטען
ענטפֿלאָהען, איבער וועלכע בעגעבענהייט דער לעצטע פֿאסטטאג
איינגעפֿיהרט וואורדע.

וועלכע זינד דיא בעאבאכטונגען אייניגע פֿאסטטאגעס?/

פֿאסט דיא נעהמליכען וויא דיא אייניגע פֿייערטאגעס, אינדעם מאן
זיך אללער גשעפֿטען ענטציהען, אונד איהן מיט געבעטהע אונד
אנדרע אנדאכטסאיבונג צובריגען, אונד אן דיא בעגעבענהייטען
דעס טאגעס זיך עראיגנערן מוס, גלייך וויא אן אייניגע פֿייערטא־
גע, נור מיט דעם אונטערשירע, דאס אן אייניגע פֿייערטאגע, וויל
ער דער עראיגנערונגסטאג אייניגר אויסעראָרדענטליכען וואָהלטהאט
איזט, מוס מאן דעזעלבען מיט ערגעצונגען אונד אים וואָהללעבען
צו בריגען, אייניגע פֿאסטטאג הינגענען, דער נור אין עראיגנערונגס־
טאג אייניגר אונגליקליכען בעגעבענהייט איזט, דען מוס מאן מיט
דעם ענטגעגענגעזעצטען, מיט ענטהאלטונג פֿאָן אללער שפֿייזע
אונד פֿאָם פֿערגניגען צו בריגען; דאָך זאָ וויא דאז וואָהללעבען
אונד פֿערגניגען, ניכט דיא וועזענטליכען בעשיממונגען דעס פֿייער־
טאגעס זינד, זאָ זינד אויך הונגערן אונד קאסטייען, דיא וועזענט־
ליכען בעשטיממונגען דעס פֿאסטטאגעס ניכט, ביידע זינד הויפּט־
זעכליך נור צור צוואממענקונפֿט, אונד צור פֿערריכטונג דעס עפֿ־
פֿענטליכען גאָטטעסדיהנסטעס בעשטיממט.

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

לָמָּה אֵיפוֹא הַצּוֹם וְהַתַּעֲנִית אֲשֶׁר בְּיוֹם הַצּוֹם?

יַעַן חוֹבַת הַיּוֹם הַרְבּוֹת בּוֹ תְּפִלָּה וּצְדָקָה וְדָרִישַׁת הַטּוֹב וְהַמּוּסָר. לָכֵן יְרֵעַב בּוֹ הָאִישׁ וְיֵעָצֵר מִכָּל מַאֲכָל לְהַשְׁקִיעַ הַאֲוַת נַפְשׁוֹ, כִּי בְּהֶנָּזֵר הַגְּוִיָּה מֵחֶמְדַּת הַגּוּף תִּפּוֹן הַנֶּפֶשׁ לְפַלָּה רַעְיוֹנֶיהָ מִכָּל עֶשְׁתֹּנוֹת זָרוֹת וְלִכּוֹנֵן אוֹתָן רַק אֶל הַתְּפִלָּה הַנְּכוֹנָה. וְהוּא הַדָּבָר אֲשֶׁר יֵעָצֵר בּוֹ מִמְּצֹא חֵפֶץ וּמִכָּל דְּרָכָיו. וְעַתָּה הַשָּׂם כָּל חוֹבוֹת הַצּוֹם בָּרָעָב וּבַתַּעֲנִית בְּדַמּוּתוֹ כִּי בְּהַמְעִיט חֶלְבּוֹ וְדָמוֹ הַקְרִיב קָרְבָּן לֵאלוֹהַּ וְדַי לוֹ, וְאֵינֶנּוּ נֶעְצָר מִמְּלַאכְתּוֹ וּמִמְּצֹא כָּל חֵפֶץ וְהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ לִבּוֹ וּבַעֲשָׂקָיו אֲשֶׁר הָסְבְּכוּ בָהֶם מְרֵי יוֹם בְּיוֹמוֹ עוֹבֵר שְׁאֵרוֹ חָגֵם יְזַבַּח בָּשָׂר וְיֹאכַל:

מִי שָׁת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה וִימֵי הַצּוֹם הָאֵלֶּה?

הַנְּבִיאִים וַאֲחֵרֵיהֶם הַסּוֹפְרִים אֲשֶׁר הָיוּ בַּיָּמִים הָהֵם:

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

צו וועלבעם ענדע איזט דעמנאך דאז פֿאסטטען פֿעראדנעט וואורדען?

דא דער פֿאסטטאג בלאָם צום בעטהען, אנדאכטסאיבונגען אונד צור וואָהלטהעטיגקייט בעשטיממט איזט, זא דיהנעט דאז פֿאסטטען דאצו, דאז גענעטה מיט מעהרערען אינברונסט פֿערריכטטען צו קענגען, וויל דורך דיא ענטהאלטונג פֿאָם זינגליכען גענוססע, דער גייסט פֿאָן אללען צערשטרייאונגען בעפֿרייט, נור אן דאז גענעטה צו דענקען האט, אונד אוים עבען דיזעם גרונדע, איזט אויך דיא ענטהאלטונג פֿאָן אללען גשעפֿטען נאָטהוועניג; וועד דאהער דיא פֿפֿליכטען דעם פֿאסטטאגעס, נור אין הונגערן אונד אין קאסטייען אויסאיבט, אין דעם וואהנע, דורך דיא פֿערמינדערונג זיינעם בלוטס אונד פֿליישעס, גאָטט אין אָפֿפֿער דארגעבראכט צו האבען, איברי= גענס אבער זיינען גשעפֿטען וויא אן גענוהנליכען טאגען נאכגעהט, וואהרליך דער קוועלט זיינען לייב פֿערגענענס, ער זאָללטע ליבער דורך גוטע שפייזען זיך גיטליך טהון.

וועד האט דיא לעצטערוועהנטען פֿייער אונד פֿעסטטאגע אייגע= פֿיהרט?

דיא פראָפֿעטהען, אונד נאך איהנען דיא בעריהמטעסטען שריפֿטגע= לעהרטען, וועלכע צייטענאססען, יענער אויסערָארדענטליכען בע= גענהייטען וואָרען.

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

תכן ב

ממצות שבין אדם לחבירו

פרק א

מחובות האדם אל גפו

I. מחלקות חובות האדם

מָה הַמִּין הַשֵּׁנִי מִלְּמוּדֵי מִצְוֹת הַמַּעֲשֶׂה?

הַמִּין הַשֵּׁנִי מִמִּצְוֹת הַמַּעֲשֶׂה, אֵת אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה הָאָדָם לְטוֹב לוֹ וְלַעֲמִיתוֹ וְאֵת אֲשֶׁר יֶחְדַּל מֵעֲשׂוֹת לָרַע לוֹ וְלַעֲמִיתוֹ:

מַה שֵּׁם מִשְׁפְּטֵי הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה?

שֵׁם מִשְׁפְּטֵי הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה חוֹבוֹת הָאָדָם:

כַּמָּה מַחְלְקוֹת בָּהֶם?

שְׁתַּיִם מַחְלְקוֹת בָּהֶם:
א) חוֹבוֹת הָאָדָם אֶל גַּפּוֹ
ב) חוֹבוֹת הָאָדָם אֶל זוּלָתוֹ

II. באור חובות האדם אל גפו

מַה נִּכְלָל בְּחוֹבוֹת הָאָדָם אֶל גַּפּוֹ?

בְּחוֹבוֹת הָאָדָם אֶל גַּפּוֹ נִכְלְלוּ הַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר חָב לַעֲשׂוֹת לְטוֹב לוֹ לְהַגִּיעַ בָּהֶם אֶל שְׁלֵמוּתוֹ וְאֶל אָשְׁרוֹ, וְיֶחְדַּל מֵעֲשׂוֹת כָּל אֲשֶׁר יֵרַע לוֹ בּוֹ:

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

צווייטע אבהאנדלונג

פֿאן דען גענאטען דיא דער מענש געגען זיך זעלבסט אונד זיינע נעבענמענשען צו בעאבאכטען האט.

ערשטער אבשניט

פֿאן דען פֿפֿליכטען דעס מענשען געגען זיך זעלבסט.

I. איינטהיילונג דער מענשליכען פֿפֿליכטען.

וואס איזט אין דער צווייטען גאטטונג דער אויסצואיבענדען גענצע ענטהאלטען?

דאריין איזט ענטהאלטען, וואס דער מענש צו זיינעם אונד זיינער נעבענמענשען וואהל טהון, אונד וואס ער מיידען מוס, אום זיך זעלבסט אדער זיינעם נעבענמענשען קיינען שאדען אונד נאכטהייל צוצופֿיגען.

וויא וועדען געמיניגליך זאלכע פֿערהאלטינגען גענאנט?

זיא וועדען פֿפֿליכטען גענאנט.

וויא טהיילט מאן זיא אין?

מאן טהיילט זיא אין א) פֿפֿליכטען גענגען זיך זעלבסט, אונד אין ב) פֿפֿליכטען גענגען זיינע נעבענמענשען, אין.

II. דיא הויפטפֿפֿליכטען דיא דער מענש גענגען זיך זעלבסט צו בעאבאכטען האט.

אין וואס בעשטעהען דיא פֿפֿליכטען גענגען זיך זעלבסט?

זיא בעשטעהען דארין, דאס דער מענש שולדיג איזט, אללעס צו טהון, וואס צו זיינער פֿאללקאממענהייט אונד גליקזעליגקייט בייא= טרעגט, אונד צו פֿערמיידען וואס דענזעלבען צווידער איזט.

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

מָה הַחוֹב הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר לָאָדָם אֶל גּוּפוֹ?

קְיוּם נַפְשׁוֹ:

מַה נִּכְלָל בְּקְיוּם הַנֶּפֶשׁ?

הָאָדָם חָב לֶאֱהַב אֶת חַיָּיו אֲשֶׁר מֵאֵת אֱלוֹהַּ הֵם לוֹ, וְלַעֲשׂוֹת הַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר מַחֲזִיקִים חַיָּיו וּמַאֲרִיכִים יָמָיו וְתָרַל הַמַּעֲשִׂים הַמְקַצְּרִים שְׁנוֹתָיו וְגַם בְּצַר לוֹ לֹא תָקוּץ נַפְשׁוֹ בְּחַיָּיו וְלֹא יִפְגַּע בּוֹ לָמוּת עַד בֹּא יוֹם צִוָּאוֹ וֵאלוֹהַּ אֲשֶׁר שָׁם נַפְשׁוֹ בְּחַיִּים יִדְרֹשׁ אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ:

מָה חוֹב הָאָדָם הַבָּא אַחֲרֵי חוֹב קְיוּם הַנֶּפֶשׁ?

לְבַקֵּשׁ שְׁלֵמוּתוֹ וְאָשְׁרוֹ:

מָה הֵמָּה רָאשֵׁי הַשְּׁלֵמוּת הַמְאַשְּׁרִים אֶת הָאָדָם בְּחַיָּיו וַאֲשֶׁר חָב לְהַשִּׂיגָם?

רָאשֵׁי שְׁלֵמוּת הָאָדָם הַמְאַשְּׁרִים אוֹתוֹ בְּחַיָּיו שְׁלֹשָׁה:
א) שְׁלֵמוּת הַבְּרִיאוּת
ב) שְׁלֵמוּת הַנְּכָסִים
ג) שְׁלֵמוּת הַנֶּפֶשׁ

III. חובות האדם בבחינת שלמות הבריאות.

מָה הַמִּשְׁמָר הֶחָזָק הַשּׁוֹמֵר חַיֵּינוּ וּמַאֲרִיךְ אוֹתָנוּ?

הַמִּשְׁמָר הֶחָזָק לַאֲרִיכוּת הַחַיִּים בְּרִיאַת אוּלָם:

בַּמֶּה יָשִׂים הָאָדָם גְּוִיָּתוֹ בָּרִיא אוּלָם?

הָאָדָם יִהְיֶה בָּרִיא אוּלָם כַּאֲשֶׁר יְכַלְכֵּל מַעֲשֵׂהוּ בְּמִשְׁפָּט בְּשִׁלְשֶׁת הָעִנְיָנִים הָאֵלֶּה:
א) שְׁמִירַת סֵדֶר וּמִדָּה בְּמַאֲכָל וּבְמִשְׁתֶּה וּבְשֵׁנָה
בְּתִנּוּעָה וּבְמָנוּחָה וּבְשְׁאָר צָרְכֵי הַגּוּף וּבְתַעֲנוּגָיו

משאל

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

וועלכע איז דיא ערשטע פּליכט דעס מענשען געגען זיך זעלבסט?

דיא זעלבסטערהאלטונג.

וואַרין בעשטעהט דיזע?

דיזע בעשטעהט דאַרין, דאַס מאַן דאַז לעבען, וועלכעס אלס איין געשענק גאָטטעס אנצוזעהען איזט, האָבשעצען, אללע מיטטעל אנווענדען עס צו ערהאלטען אונד צו פֿערלענגערן, אונד אללעס צו פֿערמיידען וואס עס פֿערקירצען קאן; מאַן דאַרף זעלבסט אים ליידען זיינער ניכט איבערדריססיג ווערדען, זיך עס נעהמען צו וואַללען, זאָנדערן מאַן מוס דיא צייט אבוואַרטען, ביז עס דעם, דער עס איהם גענעבען האט, געפֿעלליג זיין ווירד, עס ווידער פֿאָן איהם אבצופֿאָרדערן.

וועלכע פּליכט פֿאלגט אויך דיא פּליכט דער זעלבסטערהאלטונג?

זיינע פֿאָללקאָממענהייט אונד זיינע גליקזעליגקייט צו בעפֿערדערן.

וועלכע זינד דיא פֿאללקאממענהייטען דעס מענשען דיא זיינע צייטליכע גליקזעליגקייט אויסמאכען, דיא ער אלזא צו ערלאנגען פֿערפּליכטעט איזט?

דיזע בעשטעהען אין דרייא דינגען:

א) אין אייגער דויערהאפֿטען געזונדהייט.

ב) אין דעם בעזיצע דער גליקסגיטער.

ג) אין אייגעס אויסגעבילדעטען פֿערשטאנד.

III. פֿאן דען פּליכטען אין אבזיכט אויף אונזערע געזונדהייט.

וועלכעס איזט דאז נעכסטע מיטטעל צור ערהאלטונג אונזערס לעבענס?

דאז נעכסטע מיטטעל צור ערהאלטונג אונזערס לעבענס איזט אייגע דויערהאפֿטע געזונדהייט.

וועלכע זינד אבער דיא מיטטעל דיא דויערהאפֿטע געזונדהייט צו ערהאלטען?

דיא פֿאָרנעהמסטען אונד אללגעמיינסטען מיטטעל צור ערהאלטונג אונד בעפֿעסטיגונג דער געזונדהייט, זינד פֿאָלגענדע:

א) אָרדנונג אונד מעסיגונג אים עססען, טרינקען, שלאפֿען, בעווועגונגען, אונד אנדערן קערפּערליכען בעדירפֿניססען אונד פֿער-

גני-

מִשְׁאַל תַּאֲוָתָיו לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת יְמַלֵּא כְּפִי אֲשֶׁר תַּשִּׂיג לְשַׂבַּע גְּוִיָּתוֹ 1) וְלֹא יֹאכַל רַב מִדֵּי שָׂבְעוֹ וְלֹא יִשְׂתֶּה יוֹתֵר מִדֵּי רָוֹתוֹ. גַּם בִּבְחִירַת הַמָּזוֹן יֵשׁ לְהַבְחִין וְהַמַּאֲכָלִים הַמְזִיקִים בְּתָכוּנָתָם אוֹ אֵינָם שָׁוִים לְבָטְנוֹ כְּפִי מֶזֶג גְּוִיָּתוֹ אוֹתָם יָזִיר 2). וְכֵן עָלָיו לָדַעַת צָרְכֵי הַשָּׁנָה וְהַתְּנוּעָה לָקִיּוּם בְּרִיאוּת הַגּוּף. וְלֹא יַעֲנֶה כֹּחוֹ בָּרַב הָקִיץ אוֹ בִּיגִיעוֹת הַכְּבֵדוֹת מִיָּכְלָתוֹ אַךְ יָשִׂים קֶצֶב וְצֶבָא חֲלִיפוֹת בֵּין שֵׁנָה וְהָקִיץ וּבֵין תְּנוּעָה וּמְנוּחָה לְמַעַן יָשׁוּב לְאֵיתָנוֹ אַחֲרֵי הָעֲבוֹדָה כִּי הֵמָּה יְתֵנוּ לְיָעֵף כֹּחַ וְלָאֵין אוֹנִים עָצְמָה:

ב) שְׁמִירַת הַנְּקִיּוּת גַּם בְּגֶוֶה גַּם בְּמַלְבּוּשׁ וְגַם בְּמָעוֹן:

ג) שְׁמִירַת מְנוּחַת הַנֶּפֶשׁ וְרוּחַ נָהָה וָלֵב שָׂמֵחַ

וְיֶזֶר הָלְאָה מְאֹד הֵמִית הַחֶמְדָּה אֲשֶׁר הִיא צוֹרֶרֶת הַמְנוּחָה וּמַשְׁבֶּרֶת הַשִּׂמְחָה, אוֹתָהּ וְאֶת רֵעָיוֹתֶיהָ הַהוֹלְכִים לְרַגְלֶיהָ דְּאָגָה עֶצֶב יָגוֹן וְקִנְאָה, כִּי הֵמָּה יַחֲתְרוּ בְּמִסְתָּרִים לַעֲרוֹת הַבְּרִיאוּת עַד הַיְסוֹד וְגַם הַפַּעַם יַחֲרִים כִּי הוּא קָשֶׁה מִכֻּלָּם:

מַה צֹּרֶךְ בְּרִיאוּת הַגּוּף אֶל שְׁלֵמוּת הָאָדָם וְאָשְׁרוֹ?

יַעַן הַבְּרִיאוּת מַעֲרֶכֶת הַחַיִּים הַמַּנְעֶמֶת לָנוּ מַחֲמַדֵּי הַחֶבֶל וְהִיא מְקוֹר כָּל שִׂמְחָה וּמַרְגּוֹעַ. בָּהּ יֶעֱרַב לנו

1) צדיק אוכל לשבע נפשו וכטן רשעים תחסר (משלי יג, כה):

2) בני בחון נפשך בחייך והזר ממנה כל משחת כי לא כל מאכל יכון לכל נפש ולא כל נפש הרצה בכל (בן סירא לז, כו): איש טעם יאכל במדה וישתה במשורה ושכב ושנתו ערבה עליו בקר יקום ולבו טוב: נדר שנה חלי כרש וקרס מעים למלא בטנו בקר יקום ולבו כל עמו (שם לא, כה—כז):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

גניגונגען; ווי׳ זאָללען אונזדע בעגירדע נאך שפיזיע אונד טראנק
אין דעם מאסע בעפֿרידיגען, אין וועלכעם עס אונזרער ערהאלטונג
אונד געזונדהייט צוטרעגליך איזט 1), פֿאָלגליך ניכט מעהר עססען
אונד טרינקען, אלס מאן פֿערטראגען קאן. אויך מיססען ווי׳,
בייא דער וואהל דער נאהרונגסמיטטעל אויף איהרע בעשאפֿענ-
הייט זעהען, דאס מאן קיינע צו זיך ניממט, דיא ענטוועדער אן
זיך זעלבסט, אָדער אים פֿערהעלטניססע מיט אונזערם קערפער
אונד דער בעשאפֿענהייט אונזרער גזונדהייט, שעדליך זינד 2);
דאן מיססען ווי׳ דען גזהעריגען גבברויך דעם שלאפֿעס, אונד
עבען זאָ אין ריקזיכט דער בעוועגונג אונד רוהע, וויססען; מאן
דארף זיך ניכט אָהנע נאָטה, דורך ניכטשלאפֿען, אָדער דורך צו
שטרענגע אונד אנהאלטענדע ארבייט ענטקרעפֿטען, זאָנדערן
לאססע שלאפֿען מיט וואכען, בעשעפֿטיגונג מיט רוהע אונד ער-
האלטונג פֿערהעלטניסמעסיג אבווועכסעלן, אוס דיא נעטהיגען
קרעפֿטען צו זאממעלן, אונד אָהנע נאכטהייל ארבייטען צו קעננען.
ב) רייניליכקייט, דיא זיך זאָווואָהל אויף דען לייב אלס אויך אויף
דיא קליידונג אונד דיא וואָהנונג בעציהעט. ג) מיססען ווי׳ אונס
פֿאָרציגליך בעמיהען, דיא הייטערקייט דעס גמיטהעם צו ערהאל-
טען, אונד וויל דיא ליידענשאפֿטען דיא גרעסטען פֿיינדע אונד
שטעהרער דער גמיטהסרוהע אונד פֿרעהליכקייט זינד, זאָ מוס
מאן דיא ענטשטעהונג דערזעלבען צו פֿערהיטען זוכען, וואָדורך איה-
רע פֿאָלגען, זאָרגען, קוממער, נייד אונד אנדערע מעהר, פֿאָן
זעלבסט וועגפֿאללען, אויך מוס מאן זיך פֿאָר ערגער זעהר היטען.

וועלבען אייגפֿלום האט דיא גזונדהייט אויף אונזרע פֿאללקאממע-
הייט אונד גליקזעליגקייט?

וויל זיא אונס דאז לעבען אננענעהם, אונד דען גענוס דער אירדישען
גיטער שמאקהאפֿט מאכט, אונד דיא קוועללע אונצעהלי-
נער

1) דער פֿראמע ווירלל נור זאטט זיך עססען, פֿרעפֿלערשלונד איזט ניכט צו פֿיללען (משלי יג. כה):

2) מיין זאהן ערפֿארשע דיא נאטור דייניעס קערפערס, אונד ענטהאלטע דיך פֿאן דעם וואס איהר שעדליך איזט; דען אללעס דיהנט ניכט אללען, אונד יעדער מענש האט ניפט אן אללען גענפֿאללען (בן סירא לו. כד): דער וואהלגעזיטטעטע מאן איכט אונד טרינקט טעסיג, ער לעגט זיך צו בעטטע אונד שלעפֿט זאנפֿט אונד שטעהט דעם מארגענס הייטער אויף: שלאפֿלאזיגקייט, בויכגריממען אונד קייבען האט, דער זיך מיט שפיזיע איבערלאדען, אונד שטעהט דעס מארגענס ווי׳ בעטייבעט אויף (שס לא. כה—כו):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

לָנוּ כָּל אֹכֶל וְכָל מַשְׁקֶה וּבָהּ יִנְעַם לָנוּ מְנוּחָה וְשֵׁנָה
בָּהּ יִמְתַּק לָנוּ כָּל עֹנֶג וְנַחַת׃ וּבָהּ נַעֲשֶׂה כָּל מַעֲשֵׂינוּ
בַּחֲרִיצוּת בְּלִי עַצְלוּת וְרִפְיוֹן יָדַיִם׃ וְגַם מַבּוּעַ מַעֲשֵׂי
הַנֶּפֶשׁ הִיא הִנֵּה, כִּי בְּגִיו בָּרִיא תִּכּוֹן הַנֶּפֶשׁ לְכָל
מְלֶאכֶת מַחֲשֶׁבֶת לְהֶגֶה וְלִמּוּד וְהִתְבּוֹנְנוּת בְּשִׁקְידָה
רַבָּה׃ וְגַם עֲבוֹדַת אֱלוֹהַּ וּמַעֲשֵׂי הַצְּדָקָה וְהַכְּשָׁרוֹן לֹא
יְכוֹנוּ מִבַּלְעֲדֵי בְּרִיאוּת הַגּוּף לָכֵן אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ שׁוֹמֵר
גֵּוִי מֵחָלְיִי אוֹ אִם חָלָה וְלֹא יִרְפָּאֵנוּ לֹא יְאֻשַּׁר בְּחַיָּיו
וְלֹא יְצֻלַּח לְכָל חֵפֶץ וְהָיָה בְּעוֹכְרוֹ׃

IV. תוכות האדם בבחינת שלמות הנכסים

מָה הַדְּבָרִים הַנֶּחְשָׁבִים לִשְׁלֵמוּת הַנְּכָסִים?

לִשְׁלֵמוּת הַנְּכָסִים נֶחְשָׁבִים הוֹן עֹשֶׁר וְהֶדֶר וְכָבוֹד
וּמֶמְשָׁלָה וְאוֹהֲבִים׃

מַה מִּכָּל אֵלֶּה אֲשֶׁר אֵלָיו צָרִךְ הָאָדָם גָּדוֹל יוֹתֵר?

הַדָּבָר אֲשֶׁר צָרִךְ הָאָדָם אֵלָיו גָּדוֹל יוֹתֵר הוּא קִנְיַן רְכוּשׁ,
כִּי חַיָּיו תְּלוּאִים בּוֹ אֲשֶׁר לֹא יַעֲזֹב אוֹתוֹ וָחַי כִּי בּוֹ
יִקָּנֶה כָּל מַחְסוֹרָיו וְיָכִין כָּל צָרְכָּיו הָרַבִּים׃ עַל כֵּן חֹב
הָאָדָם לִרְכֹּשׁ רְכוּשׁ וְלִקְנוֹת קִנְיַן לְקִיּוֹם נַפְשׁוֹ׃

מַה יַּעֲשֶׂה הָאָדָם לְיָכֹשׁ רְכוּשׁ?

הַחוֹב הָרִאשׁוֹן לְלִמַּד מִשְׁלַח יָד עֲבוֹדָה אוֹ מְלָאכָה
אִישׁ אִישׁ כְּפִי כִּשְׁרוֹן נַפְשׁוֹ אֲשֶׁר בּוֹ יָכִין טַרְפּוֹ וְצָרְכָּיו
כִּי הַמְּלָאכָה מָגֵן בְּעַד בַּעֲלֶיהָ לְשָׁמְרוֹ מֵעֹנִי וּמֵהַסּוֹר׃
וְאִם מְסִבּוֹתָיו יִהְיוּ בְּעוֹזְרָיו וְעִתּוֹ צָלַח לֶאֱסֹף הוֹן
ועשר

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

גער פֿערגיגונגען; זיא פֿערזיסט אונז דען גענוס דער שפֿייז אונד
דעס טראנקעס, דען גענוס דער רוהע אונד דעס שלאפֿעס, אונד
מאכט אונס געגען אללע אננעהמליכקייטען עמפֿינדליך. פֿערנער,
וועז דער קערפער געזונד איזט פֿערריכטען ווייר אונזערע נעשעפֿטע
מיט מונטערקייט, לייכטיגקייט אונד נאכדרוק, אונד פֿיהלען דאבייא
ניכט לייכט איבערדרוס אונד מירידקייט; אויך אין אבזיכט אויס
אונזערען פֿערשטאנד האט דיא געזונדהייט דען גרעסטען איינפֿלוס,
דען דורך דיא גהעהען אללע פֿערריכטונגען דער זעעלע לייכט אונד
ריכטיג פֿאָרן שטאטטען, זיא קאן מיט מעהר אנשטרענגונג דענקען,
אונד ריקט אין איהרען ערקענטניססען גשוווינד פֿאָרט; ענדליך איזט
זיא אויך אין אבזיכט אויף פֿרעממיגקייט אונד טוגענד העכסט
נאָטהוועניג. ווער אלזאָ זיינע גזונדהייט ניכט שאָהנט, אָדער
וועז זיא פֿערלאָרען גגאנגען, ניכט אללע מיטטעל צו איהרער ווי-
דערהערשטעללונג אונד בעפֿעסטיגונג אנווענדעט, דער איזט צו
ניכטס פֿעהיג, אונד פֿיהרט איין אונגליקליכעס לעבען אן דעס עך
זעלבסט שולד איזט.

IV. פֿאן דען פֿפֿליכטען אין אבזיכט אריף גליקסגיטער.

וואס ווירד צו דען גליקסגיטערן גערעכנעט?

צו דעם בעזיצע דער גליקסגיטער רעכנעט מאן פֿערמעגען, רייכ-
טהום, אנזעהען, גשוואלט, עהרע אונד פֿרייגדע.

וועלכעס פֿאן דעזעלבען איזט דעס מענשען דאז אונענטבעהר-
ליכסטע?

דאז אונענטבעהרליכסטע אונטער אללען גליקסגיטערן, איזט דאז
פֿערמעגען; ווייל עס דאז מיטטעל צו אונזערער עהאלטונג איזט,
וואָדורך ווייר אונס אונזערע בעדירפֿניססע פֿערשאפֿפֿען קעננען, ווייר
זינד דעמנאך אויס דעם גרונדע דער זעלבסטעהאלטונג פֿערפֿליכ-
טעט דאראנאך צו שטרעבען.

וואס איזט פֿפֿליכטמעסיג נאטהוועניג אום צו פֿערמעגען צו
קאממען?

אייז גשווערב צו ערלערנען, דען דיזעס איזט דער זיכערסטע ווענ,
אום איממער דיא נאָטהוועניגען בעדירפֿניססע אנשאפֿפֿען צו קענ-
נען, אונד פֿאָר מאנגעל אונד נאָטה גזיכערט צו זיין; ווירד דער
מענש אבער, דורך פֿעהיגקייטען אונד אנדרע גליקליכע אומשטענ-
דע אין דען שטאנד פֿערזעצט, זיך אויך רייכטהום ערווערבען צו

קענ-

וְעֹשֶׂר אֲנִי גַּם לַעֲשֹׂר הוֹב הוּא לֶחָרֵץ וּלְהַתְאַמֵּץ
לַהַשִּׂיגוֹ • כִּי גַּם הוּא סִבַּת שְׁלֵמוּת הָאָדָם וְאָשְׁרוֹ:

בַּמֶּה הָעֹשֶׂר סִבַּת לִשְׁלֵמוּת הָאָדָם וּלְאָשְׁרוֹ?

כִּי מִלְּבַד הַנֹּעַם וְהָעֹנֶג אֲשֶׁר יִהְיֶה הָעֹשֶׂר לְבָעָלָיו לֶהְיוֹטִיב
לוֹ בְּכָל הַטּוֹב וְרַחֲבַת יָדַיִם בְּכָל עִנְיָנָיו בְּמַאֲכָל שֻׁלְחָנוֹ
בְּמַלְבּוּשָׁיו וּבְמַעֲנָיו • הֲלֹא יִהְיֶה לוֹ יָד לְהַצְדִּיק וּלְהֵיטִיב
גַּם לַאֲחֵרִים • וַעֲשׂוֹת הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר בְּכָל עֵת לְגַדֵּל אֶת
בָּנָיו בְּתַרְבּוּת חָכְמָה וּמוּסָר וּלְכַלְכֵּל אֶרֶת אֲבוֹתָיו
בְּשִׁיבָתָם וְלַעֲוֹר לְקְרוֹבָיו אֲשֶׁר מָטָה יָדָם לְהַחֲזִיק
בָּם וּלְחוֹנֵן דַּלִּים וְאֶבְיוֹנִים וְלִמְחוֹת דִּמְעוֹת הָעֲשֻׁקִים
וּלְהִתְנַהֵג בְּכָל הַטּוֹב וְהַמּוּעִיל בְּפִי מִפַּת יָדוֹ:

מַה יֵּשׁ לִשְׁמֹר אֵיפוֹא בְּקִנְיַן עֹשֶׁר וְאֵיךְ יֵשׁ לְנַהֵג בְּעָלָיו בּוֹ
אֲשֶׁר נוֹבַל לֵאמֹר עָלָיו כִּי הוּא זֶה אֲשֶׁר יְצַלַּח בְּרָכוּשׁוֹ וּבְעָשְׁרוֹ?

הָאִישׁ אֲשֶׁר יְצַלַּח בֶּהוֹנוֹ הוּא אֲשֶׁר יְרַבֵּשׁ אוֹתוֹ
בְּיוֹשֶׁר וּבְכָבוֹד וְיוֹדֵעַ עֵרֶךְ הַנִּכְסִים מָה יִסְבְּנוּ לְבָעָלָיו
וְיוֹצִיאֵם בַּמִּשְׁפָּט:

מִי זֶה יְרַבֵּשׁ הוֹנוֹ בְּיוֹשֶׁר וּבְכָבוֹד?

הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יַעֲבֹר אַחַת מִמִּצְוֹת הַדָּת, וְלֹא חֹק
מֵחֻקֵּי הַצֶּדֶק וְהַמֵּישָׁרִים לְמַעַן הַרְבּוֹת בְּצַע, וְלֹא
יֶאֱסֹף אֱגוֹרַת פֶּסֶף אַחַת בִּלְאֹ מִשְׁפָּט הוּא יְרַבֵּשׁ
הוֹנוֹ בְּיוֹשֶׁר • וַאֲשֶׁר לֹא יְחַלֵּל שְׁמוֹ וְלֹא יַשְׁפִּיל
עֶרְכּוֹ לַעֲשׂוֹת מַעֲשִׂים בְּזוּיִם לְמַעַן אֱסוֹף הוֹן, כִּי אִם
במעשים

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

קענען, זאָ איזט עס פּפֿליכט אויך דאַרויף פּליים צו פֿערוועגדען, וויל ער מיט צור פּאַללקאָממענהייט דעס מענשען אונד זיינער גליקזעליגקייט בייאטרעגט.

וועלכען אייגפֿלוס האט דער רייכטהום אויף דיא פּאללקאממענהייט דעס מענשען אובר זיינער גליקזעליגקייט, דאס עס פּפֿליכט זייא דאראנאך צו שטרעבען?

דען דער רייכטהום, אויסער דעם, דאס ער דען מענשען אין דען שטאנד זעצט, איין געמעכליכעס לעבען פֿיהרען צו קעננען, פֿער- שאפֿט ער איהם אויך דיא גלעלגענהייט, טוגענדהאפֿט אונד רעכט- שאפֿען צו זיין, זיין וואהלוואללען אויסצואיבען, דאז גליק זיינער פּאמיליע זאוואהל, אלס דיא וואהלפּארט אנדערער מיט נאכדרוק צו בעפֿערדערן; דורך דען רייכטהום ווערדען וויר אויך אין דען שטאנד געזעצט, אונזערן קינדערן אייגע גוטע ערציהונג צו געבען, אונזרע עלטערן אים אלטער פּפֿלעגען, אבגעקאָממענן פֿרייגדען אויף צו העלפֿען, איבערהויפּט אן אללען וואָלטהעטיגען האנדלונגען אנ- טהייל צונעהמען; אין דיזער בעטראכטונג אלזאָ איזט עס פּפֿליכט נאך רייכטהום צו שטרעבען, אונד דיא בעגירדע דאראנאך ווירד דאדורך גאַרעלט, אונד ערהעלט אונטער דען ליבענסווירדיגסטען נייגונגען אייגען ראנג.

וואס האט מאן אבער בייס ערווערבען דעס פֿערמעגענס אונד דעס רייכטהומ׳ס, אונד בייא דער אנווענדונג דערזעלבען צו בעאבכטען, דאס זיא דעס בעזיצער צור פּאללקאממענהייט אובר גליקזעליגקייט בריגגען קענען?

מאן מוס זיא אויף אייגע רעכטשאפֿענע אונד עהרבארע ארט ער- ווערבען, דעסגען ווערטה גענוא קענען, אונד דען ריכטיגען גבראוך דאפֿאָן מאכען.

וואס הייסט אויך אייגע רעכטשאפֿענע אונד עהרבארע ארט ערווערבען?

עס הייסט זאָ פֿיל, דאס מאן ניכטס אויף אייגע דעם גזעזעצע, דער טוגענד, אונד דער מאָראל ווידריגע, אָדער נידריגע ארט,

אוים

בְּמַעֲשִׂים אֲשֶׁר יָאֶתוּ לְעֶרְכּוֹ יַעֲשֶׂה עָשָׂרוֹ הוּא יֵרָצֵשׁ הוֹנוֹ בְּכָבוֹד 3):

וּמַה יֵּשׁ לָרַעַת בְּעֶרֶךְ הַנְּכָסִים וְסָכְנָם וְיוֹצִיאֵם בְּמִשְׁפָּט?

יַעַן אֵין שׁוֶה לְהוֹן, כִּי אִם כְּפִי מַה שֶּׁיִּסָּפֵן לְבָעֲלָיו, עַל כֵּן לֹא יְצָלַח הָאָדָם בּוֹ כִּי אִם יֵדַע עֶרְכּוֹ וְאֵיךְ יִנָּהֵג בּוֹ, כִּי הַמְפַזֵּר כַּסְפּוֹ לְהָפִיק כָּל תַּאֲוָה וְלַמֵּאֹת מִשְׁאַל כָּל חֶמְדָּה וְהַכֵּילַי הַקּוֹפֵץ יָדוֹ וּמְחַסֵּר נַפְשׁוֹ מִכָּל טוֹבָה גַּם שְׁנֵיהֶם לֹא יָכְלוּ לְהַצְלִיחַ בְּעָשְׂרָם: כִּי אִם הַמְכַלְכֵּל דְּרָכָיו וּמַעֲשָׂיו בְּמִשְׁפָּט וּכְפִי עֶרֶךְ תְּבוּאוֹתָיו כֵּן יִהְיוּ הוֹצָאוֹתָיו: וּכְפִי שֵׁעוּר מַשְׂכֻּרְתּוֹ יָשִׂים עָרָכָיו: וְיִתְנַהֵג לָעֲנִיִּים וְלָאֲבִיוֹנִים וּלְכָל הַטּוֹב כְּפִי מִפַּת נִכְסָיו הוּא הָאִישׁ אֲשֶׁר טוֹבוֹ יָחִיל לוֹ:

V. משלח יד הטוב והרע

אֵיזֶה מִשְׁלַח יָד הַנִּשְׁתָּוֶת יוֹתֵר אֶל הַדַּת וְהַצֶּדֶק וְהַמּוּסָר וּבוֹ יִבְחַר הָאָדָם?

מִשְׁלַח יָד אֲשֶׁר יִבְחַר הָאָדָם לְהָכִין בּוֹ מְחָיָתוֹ יִהְיֶה חֵפֶץ אוֹ מְלָאכָה לְפִי עֶרְכּוֹ וְיִקְרוֹ וְכִשָּׁרוֹן יָדָיו וּבְמָלָאכוֹת הָרְבּוֹת וְהַשּׁוֹנוֹת יֵשׁ לְבָחַר מְלָאכָה אֲשֶׁר עָמָל וַחֲרִיצוּת בָּהּ וְכִשָּׁרוֹן דָּבָר לְהוֹעִיל בָּהּ חֶבְרַת הָאֲנָשִׁים כַּעֲבוֹדַת הָאֲדָמָה וּמְלָאכֶת הָרֶשׁ וְחוֹשֵׁב וְכָל דָּבָר אֲשֶׁר יֵשׁ חֵפֶץ בְּמַעֲשֶׂה הַהוּא לְהוֹעִיל בּוֹ וְכָל בַּעַל מִשְׁלַח יָד אֲשֶׁר בִּינְיַע כַּפָּיו

ישתכר

3) אשרי עשיר נקי כפים ואחרי בצעו לא נפתה לבו: איפה הוא ונהללנו כי פלא עשה בעמיו: מי זה נסה בהון וישלם ועשה לו שם תהלה: מי מצא ידו לעשק ולא עשק לעול ולא עול טובו יחיל לבטח ותהלתו יתנו בקהל (בן סירא לא. יד—יח):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

אויף קאָסטען דער עהרע, דעס אנזעהענס אונד דעס גוטען רופּס, ערווערבע 3).

וואס פֿערשטעהט מאן ענדליך אונטער ריכטיגען געברויך?

דא דער ווערטה דער גליקסגיטער בלאָס פֿאָן דעס געברויך, וועלכען מאן דאפֿאָן מאכט, אבהענגט, זאָ מוס מאן איהן אויך גענוא קענען; דען וועדער דער פֿערשוועגדער, דער זיין פֿערמעגען אין שוועלגערייען, אונד אין אויפֿוואנד אונד פראכט פֿערשלייידערט, נאָך דער גייציגע, דער זיך יעדען ערלויבטען גענוס פֿערזאגט, זאָגאר דאז נאָטהווענדיגסטע זיך אבבריכט, אונד ניאמאנדען עט- וואס גענוסען לעסט, קענעט דען ווערטה דעס פֿערמעגענס נאָך דען געהעריגען געברויך, פֿילוועניגער איזט ער דאמיט גליקליך; בלאָס דערייניגע, וועלכער דיא פֿערנפֿטיגע שפּאזאמקייט קענעט, דער זיינע אויסגאבען פֿערהעלטנישמעסיג נאך דעס אייגענ- קאָממען, אונד זיינער בעדירפֿנישסע אינריכטעט, אונד נאך מאס- גאבע זיינעס פֿערמעגענס זיך וואָהלטהעטיג גענען אנדרע בעציגט, דער איזט מיט זיינעס פֿערמעגען וואהרהאפֿט גליקליך.

V. וועלכע געווערבע מאן זיך וועהלען זאלל.

וועלכע ארטען געווערבע גיבט עס, דיא מיט דען געזעצען דער טוגענד אונד דער מאראל, אם בעסטען איבעראיינשטיממען, אונד דיא מאן פֿאלגליך זיך עדווהלען זאלל?

איבערהויפט זאָלל אייניעדעס געווערב, דאז אייגער טרייבט, זיינעס שטאנדע, קאראקטער, אונד זיינען פֿעהיגקייטען אנגעמעסען זיין; דאן אבער זאָללטע מאן פֿאָרצוגסוויזע, נור אין זאָלבעס וועהלען, דאז אין ארבייטזאמקייט אונד פֿלייס בעשטעהט, אונד צוגלייך דער מענשליכען געזעללשאפֿט, איהגענד אייגען וועזענטליכען נוצען פֿערשאפֿט, אלס אקקערבויא, האנדווערקע, קונסטארבייט א. ד. ג. אין געווערבסמאן דיזער ארט, איזט אין אונגענטבעהרליכעס מיט.

3) וואהל דעס רייבען, דער אונשטרעפֿליך געפֿונדען וויירד, אונד ניכט פֿאן רייבטהום זיך פֿערבלענדען לעסט: וואָ איזט דער מאן, דאס וויר איהן גליקליך פרייזען קענענ, דען ער טהוט גראסע דינגע אונטער זייגעס פֿאלקס: ווער דאדורך גפֿערפֿט אונד בעווועהרט בעפֿונדען וואדרדען, דער פֿערריהטט בייללינ געלאבט צו ווערדען: ווער ניכט בעטראג וועלן ער בעטריגען קאנטע, קיין אונדעכט טהאט וועלן עס אין זיינער מאכט שטאנד, דעסגלן גיטער בלייבען געויכערט, זיינע וואהלטהעטיגקייט וויירד אללענטהאלבען גפֿעריזען (בן סירא לא, יד—יח).

יִשְׂתַּבַּר פְּעָלוֹ וּמַעֲשֵׂהוּ יִסְכֹּן לְכִשָּׁרוֹן אֶרֶץ וְיוֹשְׁבֶיהָ
הוּא מְרֻבֶּה אֲשֶׁר הַמְּדִינָה וְאָהוּב בְּעֵינֵי אֱלוֹהַּ וְאָדָם:

וְאֵיזֶה מְשָׁלַח יָד אֲשֶׁר לֹא בָּדַת וְצָדַק וּמוּסָר וְיַתְעֵב הָאָדָם אוֹתוֹ?

כָּל אֲשֶׁר לֹא בַּעֲמַל יָדוֹ יָבִיא מַשְׂכֻּרְתּוֹ וְלֹא בִּינִיעַ
כַּפָּיו יְבַקֵּשׁ מְחָיָתוֹ כִּי אִם בְּזַעַת אַף אֲחֵרִים יִרְעֶה
וְיַדְשֵׁן נַפְשׁוֹ מֵחֵיל זָרִים הוּא אֲשֶׁר יְתֵעֵב הָאָדָם:
וְלָאֵלֶּה יֶחְשֹׁב הַרְבּוֹת הוֹנוֹ בְּנֶשֶׁךְ בְּמִרְמָה בְּצָחוֹק
רְמִיָּה וּבְכָל כְּמוֹ אֵלֶּה: וּמִכְּלָם הַנֶּשֶׁךְ הוּא אֲשֶׁר
נַבְלוּתוֹ אֵינֶנָּה נִגְלָה לָעֵינַיִם וְהוּא הָרַע וְהַמְתֻעָב:
וַיֵּשׁ לוֹקְחֵי נֶשֶׁךְ בַּעֲלוֹקָה מוֹצְצֵי דָם וּבְעִיט בְּפָגְרִים
וּרְמָה בְּנִבְלָה יָזוֹנוּ הֵמָּה מְבַשֵּׂר עָשׁוּקִים וְנִלְחָצִים.
כִּי הֵמָּה לְאִישׁ מָךְ יֶאֱרְבוּ לָעֵת מָטָה יָדוֹ וִיבַקֵּשׁ עֵזֶר
וּכְמוֹשִׁיעֵי בְצָרָה נִכּוֹנִים הֵמָּה לְהַלּוֹת לוֹ בֶּסֶף עַל
עָבוֹט יָקָר וּבְנֶשֶׁךְ רָב אֲשֶׁר יָשִׂימוּ עָלָיו. הֲלֹז עוֹבֵד
וְיָגֵעַ וְהֵמָּה שְׂכַר עָמָלוֹ יֹאבֵדוּ: וּמְתִים מַזִּיקֵי הַחֲבָרָה
הָאֵלֶּה הַגּוֹרְמִים הָעֲנִיִּים וּמַגְמְאִים מוֹחַ עַצְמוֹת מְסֻכֵּן
יִהְיוּ לְמַשְׁטֵמַת הַמַּמְלָכָה וּבְזוּיִים בָּעָם *):

VI. מחובות האדם בבחינת שלמות הנפש

מַה שְׁלֵמוּת נֶפֶשׁ הָאָדָם?

שְׁלֵמוּת הַנֶּפֶשׁ הוּא שֶׁכָּל יָשָׁר לְהַשְׂכִּיל כָּל דָּבָר
בְּעֵין הָאֱמֶת וּתְבוּנָה קַיֶּמֶת לְשַׁפֵּט מִשְׁפַּט נָכוֹן בְּכָל
אֲשֶׁר תִּבְחַן וְהַרְגֶּשֶׁת הַלֵּב אֶל הַטּוֹב וְהַצֶּדֶק:

כמה

*) ומלך הדברים המעניק לשלמות הנפשים, לא הנחתי כאן לרגוי תרוכות הדברים המוליחים את הענין לענין אחר:

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

מיטגליד דעם שטאאטעם, ווייל ער דורך זיינען פֿליים דאז וואהל דעסזעלבען בעפֿערדערט.

וועלבע ארט געווערבע גיבט עס, דיא מאן, ווייל זיא דען געזעצען דער טוגענד אונד דער מאראל צווידער זינד, פֿעראבשייען זאלל?

געווערבע, דיא ניכט דורך אייגענע ארבייט אונד פֿליים, זאָנדערן אויף אונקאָסטען אנדערער געשעהען, זינד אונערלויבטע אונד פֿעראבשייאונגסווירדיגע ערווערבסמיטטעל, אלס דא זינד: וואוכער, בעטרוג, פֿאלש שפילען א. ד. ג. מאן האט זיך גענען דען וואוכער אום זאָ מעהר צו פֿערוואהרען, ווייל ער זיך אם לייכטעסטען אייגשליכען קאן, אינדעם זיינע אבשיילקייט ניכט זאָנליך אין דיא אויגען פֿעללט, אונד דאָך זאָ וועניג ער דען שטעמפֿעל אייגעס לאסטערס אן זיך טרעגט, איזט ער אינער דער אבשיילכסטען. עס גיבט אינע ארט וואוכער, וואָפֿאָן יענע דיא איהן טרייבען, מיט רויבפֿענלען אונד עדווירמערן צו פֿערגלייכען זינד; דען זאָ וויא דיזע פֿאָן עזערן אונד לייכען זיך נעהרען, זאָ נעהרען זיך יענע נור פֿאָן אונגליקליכען אונד בעדריקטען מענשען, זיא לויערן גלייכזאם אויף איהרען מאן, דען דיא נאָטה דריקט אונד הילפֿסבעדירפֿטיג איזט, זיא צייגען זיך בעדייטווילליג, איהם געלד אויף זיכרע פֿפֿענדער, אונד מיט שטאַרקען אינטרעססען פֿאָרצושיסען; יענער מוס מיט דעם שוויסס זיינעס אנגעזיכטס ארבייטען, אונד דיא פֿריכטע זיינער ארבייט פֿערצעהרען דיא פֿערוכטען מיססיגגענגער, זאָלכע וואוכער פֿערדיהנטען מיט רעכט דיא פֿערפֿאָלגונג דער אָבריגקייט, אונד דען האס אללער מענשען; מאן ווייס דאהער זאָלכען ערווערבסמיטטעלן אוים, וואָדורך מאן פֿאָרוואורף אונד פֿעראבטונג אויסגעזעצט איזט.

VI. פֿאן דען פֿפֿליכטען אין אבווייכט אויף דעם פֿערשטאנדע.

וואַרין בעשטעהט דיא פֿאללקאממענהייט אייגעס גבילדעטען פֿערשטאנדעס?

אין אייגער ריכטיגען דענקארט אונד אורטהיילסקראפֿט, אללעס גשהעריג בעטראכטען אונד בעאורטהיילען צו קענגען, אונד אין אייגעס ריכטיגען גפֿיהלע דעס הערצענס.

וועל.

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

בַּמֶּה תִּקְנֶה הַנֶּפֶשׁ שְׁלֹשֶׁת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַנּוֹתָנִים לָהּ שְׁלֵמוּתָהּ?

א) בִּלְמוּד שְׁלֹשֶׁת דְּבָרִים הַמִּדּוֹת וְהַמַּדָּעִים וְהַתּוֹרָה • בְּמִדּוֹת תִּקָּנֶה דַּעַת הַנְּהָגָה יְשָׁרָה בְּחֶבְרַת הָאֲנָשִׁים וְתֵרַע הַמּוּסָר וְהַמֻּיְשָׁרִים הַמָּטִים לִבּוֹ אֶל הַטּוֹב וְאֶל הַצֶּדֶק וְהַיּוֹשֶׁר וְאֶל כָּל הַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר הֵם תִּפְאֶרֶת לָעֹשֵׂיהֶם וְלֶאֱהַב אֶת הָאֲנָשִׁים וּלְהֶאֱהֵב מֵהֶם • בְּמַדָּעִים יִלְמַד הַשֶּׂכֶל וְיָדוֹעַ וְלִשְׁפֹּט מִשְׁפָּט נָכוֹן בְּכָל אֲשֶׁר יִכְמַן לְהַבְדִּיל בֵּין הָאֱמֶת לְשֶׁקֶר • וּבַתּוֹרָה יֵדַע הַמַּעֲשִׂים הָרְצוּיִם בְּעֵינֵי אֱלוֹהַּ וְיַעֲשֶׂה אוֹתָם וְאֶת אֲשֶׁר אֵינָם רְצוּיִם וְיַעֲזֹבֵם:

ב) גַּם שֶׁבֶת מוּשָׁב חָכְמִים וְהִדָּבֵק בְּחֶבְרַת מַשְׂכִּילִים וְטוֹבֵי טַעַם נְכוֹנִים מְאֹד לְהַיְשִׁיר שֵׂכֶל אָדָם 1):

מָה הַמְשֻׁמָּרוֹת אֲשֶׁר לִשְׁמוֹר בְּלִמּוּדִים הָאֵלֶּה?

שְׁמִיעָה וְשִׁקְדָה וְשִׁנּוּן הַלִּמּוּדִים עַד אֲשֶׁר יְחֻקַּק בְּנֶפֶשׁ הַלּוֹמֵד וְיִזָּכֵר אֶת לְמוּדָיו • וְלֹא דַי לָדַעַת הַדְּבָרִים מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְבַדָּהּ • כִּי אִם יְחֻקַּן כָּל לְמוּדָיו בָּעִיּוּן בְּרֵרִישָׁה וּבַחֲקִירָה וּבְרִמְיוֹן דָּבָר אֶל דָּבָר עַד אֲשֶׁר יֵדַע הַמַּדָּע בְּבִינַת לִבּוֹ וְיָכִיל כָּל הַדָּבָר עַד בְּרִיּוֹ:

פרק ב מחובות האדם אל עמיתו

1 מחלקות חובות האדם אל עמיתו

כַּמֶּה מַחְלְקוֹת בְּחוֹבוֹת הָאָדָם אֶל אָדָם אַחֵר?

שָׁלֹשׁ מַחְלָקוֹת בְּחוֹבוֹת הָאֵלֶּה:

א) חוֹבוֹת אִישׁ אֶל שְׁאֵר בְּשָׂרוֹ

1) הולך את חכמים יחכם ורוע כסילים ירוע (משלי יג, כ):

וועלכע מיטטעל זינד עס, וואדורך מאן דיאזעלבע ערלאנגען קאן?

דיא מיטטעל היאצו זינד: א) דיא ערלערנונג דער זיטטענלעהרע, וויסענשאפטען אונד דעס געזעצעס; דורך דאז ערשטע ערלערנט מאן דיא קעננטנים איינעס אנשטענדיגען בעטראגענס אין דען אומגאנגע מיט מענשען, אונד דיא טוגענד אונד מאראל, וועלכע בעצוג אויף דאז געפיהל דעס הערצענס האבען, אונד וואדורך מאן דיא מענשען ליבט אונד ווירדט פאן איהנען נעליבט ווירד; דורך דאז צוויייטע לערנעט מאן ריכטיג דענקען, אורטהיילען, וואדורך מאן דאז וואהרע פאם פאלשען צו אונטערשיידען וויים; אונד ענדליך דורך ערלערנונג דעס דריטטען, ערפאהרט מאן וועלכע האנדלונגען גוט, גערעכט אונד גאטט געפעלליג, אונד וועלכע בעז, אונגערעכט אונד אלזאו גאטט מיספעלליג זינד, וואפאן דיא וואהרע בשטיממונג אונזערס דאזיינס אבהענגט. דאן ב) איזט דער אומגאנג מיט לייטען פאן טאלענטען, אונר גוטעם געשמאקע, צור אויסבילדונג דעס מענשליכען פערשטאנדעס זעהר נאטהוועניג 1).

וואס האט מאן בייא ערלערנונג דיזער דינגע צו בעאבאכטען?

מאן מום אויפמערקזאם אונד פלייסיג זיין, אונר דיא לעהרגענגשטענדע וויידערהאלען, ביז זיא זיך אים גענוגטניססס אייגפרענגען, דאן מום מאן דאז ערלערנטע ניכט נור פאן הערען זאגען וויססען, זאנדערן זעלבסט נאכדענקען, בעטראכטונגען, פערגלייכונגען אונד אונטערזוכונגען אנשטעללען, ביז מאן עס גרינדליך פערשטאנדט אונד איהרע בעגרייפפע אומפאססען קאן.

צוויייטער אבשניטט

פאן דען פפליכטען דעס מענשען גענגען אנדרע.

I. אייגטהיילונג דערזעלבען.

אוים וויא פיל אבטהיילונגען בעשטעהען דיא פפליכטען אייגעס מענשען גענגען דען אנדערן?

זיא בעשטעהען אוים דרייא אבטהיילונגען:

א) פפליכטען צוויישען פערוואנדטע.

ב פפלי-

1) ווער מיט וויזען אומגעהט, ווירד זעלבסט וויזיג, ווער זיך אבער אן טהארן אנשליסט, ווירד זעלבסט אירן טהאר (משלי יג. כ):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

ב) חוֹבוֹת אִישׁ אֶל עֲמִיתוֹ
ג) חוֹבוֹת אִישׁ אֶל אֶרֶץ אֲחוּזָתוֹ

II. חובות שארי בשר

מַה כָּלוּל בְּחוֹבוֹת שְׁאֵרֵי בָּשָׂר?

בְּחוֹבוֹת שְׁאֵרֵי בָּשָׂר כָּלוּל: א) חוֹבוֹת בֵּין אָבוֹת וּבָנִים· ב) וְחוֹבוֹת בֵּין אִישׁ וְאָחִיו וּקְרוֹבָיו וְכָל מִתֵּי מִשְׁפַּחְתּוֹ:

מָה חוֹבוֹת הָאָבוֹת אֶל בְּנֵיהֶם?

חוֹבוֹת הָאָבוֹת לֶאֱהַב אֶת בְּנֵיהֶם וְלַחְמֹל וְלָרַחֵם עַל יַלְדֵיהֶם הָרַכִּים וְלָשֵׂאת טָרְחָם וַעֲמָלָם מִדֵּי הִוָּלְדָם עַד יִגְדְּלוּ לְנַהֵלֵם בְּמָזוֹן וּבְמַלְבּוּשׁ וּלְרַבּוֹתָם בְּתַרְבּוּת חָכְמָה מוּסָר וְדַעַת· וּלְהוֹרוֹתָם בְּדַת אֱלוֹהַּ וּבְתוֹרָתוֹ וּלְלַמְּדָם מִשְׁלַח יָד לְמִחְיָתָם בְּהִיוֹתָם לַאֲנָשִׁים:

מָה חוֹבוֹת הַבָּנִים אֶל אֲבוֹתָם?

חוֹבוֹת הַבָּנִים לְאַהֲבָה אֶת הוֹרֵיהֶם לְיִרְאָה אוֹתָם לְכַבְּדָם וְלִשְׁמוֹעַ בְּקוֹלָם· וְלַעֲשׂוֹת כָּל אֲשֶׁר יַרְגִּיעוּ בָּהֶם אֲבוֹתֵיהֶם וְלֹא יְאַנּוּ לָהֶם כָּל קֶצֶף וְכָל צַעַר· וְיִכַּלְכְּלוּ אֶת שֵׂיבָתָם וְיִשָּׂאוּ טָרְחָם וַעֲמָלָם בְּזִקְנוּתָם כַּאֲשֶׁר נָשְׂאוּ אֲבוֹתֵיהֶם אִתָּם עֻמַּל עָלוּמֵיהֶם:

מָה חוֹבוֹת אִישׁ אֶל אָחִיו וְאֶל קְרוֹבָיו וּבְנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ?

אִישׁ אֶת אָחִיו יֶאֱהַב וְיִשְׁבּוּ יַחְדָּו בְּשַׁלְוָה וְהַקָּטָן יִשְׁמַע בְּקוֹל הַגָּדוֹל מִמֶּנּוּ וְיַכְבְּדֵהוּ· וְכָל בְּנֵי מִשְׁפָּחָה אַחַת יִשְׁלְיוּ יַחַד· וְלֹא יָבוֹשׁ אִישׁ מִפְּנֵי עָנְיָם וּמָכְיָם בְּשְׁאֵרֵי בְּשָׂרוֹ· וְהַמַּשִּׂיג יָדוֹ יַחֲזֵק וְיִסְעֹד אֶת אֲשֶׁר מָטָה יָדוֹ בְּכָל יְכָלְתּוֹ:

III. מחובות

ב) פּפֿליכטען צווישען איינעם מענשען אונד זיינעם נעכסטען.
ג) פּפֿליכטען גענען דיא אָבריגקייט אונד דאז פּאטערלאנד.

II. פּאן דען פּפֿליכטען צווישען פּערוואנדטען.

וואס עבטהאלטען דיא פּפֿליכטען צווישען אנפּערוואנדטען?

וויא עלטערן גענען איהרע קינדער, אונד קינדער גענען עלטערן, אונד וויא בריידער אונטער אייננאנדער אונד בלוטפּרייגדע זיך פּער-האלטען זאללען.

וואס זינד עלטערן גענען איהרע קינדער פּערפּפֿליכטעט? עלטערן פּפֿליכט איזט, איהרע קינדער מיט ליבע אונד צערטליכ-קייט צו בעהאנדעלן, זיא פּאָן דער געבורט אן צו פּפֿלעגען, נעה-רען, קליידען, אונד איהנען אייגע גוטע ערציהונג צו געבען, אונד זיא אין געווערב לערנען לאססען, וואדורך זיא זיך, ווען זיא ער-וואכסען זינד, ערנעהרען קעננען.

וואס זינד קינדער גענען עלטערן פּערפּפֿליכטעט? קינדער מיססען איהרע עלטערן ליבען, עהרען אונד איהנען גע-האָרכזן, אללעס וואס נור איהנען פּערגניגען מאכט, טהון, אונד וואס איהנען פּערדרוס צוציהען קאן, אונטערלאססען; זיא אים אלטער צו פּפֿלעגען, אונד מיט איהרער עטוואניגען שוועכע גדולד צו האבען, זאָ וויא דיא עלטערן פּאָן איהנען אין איהרער יוגענד פּיל גדולדעט האבען.

וואס זינד בריידער אונד בלוטפּרייגדע גענען אייגאנדער פּער-פּפֿליכטעט?

בריידער מיססען אייגאנדער ליבען, אונד דער יינגערע זאָלל דען על-טערן עהרען. פּערוואנדטע זינד פּערבונדען אין אייגטראכט אונ-טער אייגאנדער צו לעבען, דער רייכע דארף זיך זיינער ארמען אנפּערוואנדטען ניכט שעהמען, ער זאָלל פּילמעהר דען דירפּטיגען אין זיינער פּאמיליע מיט אללעס מעגליכען אונטערשטיצען, אונד איהם אויפּהעלפּען.

III. פּאן

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

III. מחובות האדם אל עמיתו

אֵיכָה יֵשׁ לְחַלֵּק חוֹבוֹת הָאָדָם אֶל עֲמִיתוֹ?

חוֹבוֹת הָאָדָם אֶל עֲמִיתוֹ שְׁנֵי מִינִים:
א) חוֹבוֹת מִשְׁפָּט. ב) חוֹבוֹת נְדָבָה:

מַה נִּכְלָל בְּחוֹבוֹת מִשְׁפָּט?

בְּחוֹבוֹת הַמִּשְׁפָּט כְּלוּל מְנִיעַת מַעֲשֶׂה כָּל דָּבָר רָע לַעֲמִיתֵנוּ וְלֹא לְגָרֵעַ דָּבָר מֵחָקוֹ בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ יִכְלֹת בּוֹ וְלֹא נִפְגַּע בּוֹ לְהָרַע לוֹ בְּאַחַת מִשְׁלֹשׁ אֵלֶּה: בְּחַיָּיו בְּקִנְיָנוֹ וּבְשֵׁמוֹ הַטּוֹב. וְכָל מִשְׁמֶרֶת הַחוֹבוֹת הָאֵלֶּה נִכְלָלִים בְּמַאֲמָר: כָּל אֲשֶׁר יֵרַע בְּעֵינֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה לְרֵעֲךָ:

מַה נִּכְלָל בְּחוֹבוֹת נְדָבָה?

חוֹבוֹת נְדָבָה הֵמָּה מַעֲשִׂים אֲשֶׁר חַב הָאָדָם לַעֲשׂוֹת לְטוֹבַת עֲמִיתוֹ לִשְׁלֵמוּתוֹ וּלְאָשְׁרוֹ וְחֵפֶץ הַחוֹבוֹת הָאֵלֶּה שֶׁנַּעֲשֶׂה רְצוֹן עֲמִיתֵנוּ כַּמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר יֵשׁ אֶת רְצוֹנֵנוּ שֶׁיַּעֲשֶׂה הוּא לָנוּ בְּהִיוֹתֵנוּ תַּחְתָּיו. וְכָל מִשְׁמֶרֶת הַחוֹבוֹת הָאֵלֶּה נִכְלָלִים בְּמַאֲמָר: כָּל אֲשֶׁר יִיטַב בְּעֵינֶיךָ עֲשֵׂה לְרֵעֲךָ:

מַה בֵּין חוֹבוֹת מִשְׁפָּט וּבֵין חוֹבוֹת נְדָבָה?

הַחוֹבוֹת אֲשֶׁר הֵם בִּמְנִיעַת מַעֲשֶׂה הָרַע לַעֲמִיתוֹ נָטוּל עַל הָאָדָם לְשָׁמְרָם בְּמִצְוַת שׁוֹפְטֵי הַמְּדִינָה. וְכָל הָעוֹבֵר עַל אַחַת מֵאֵלֶּה עָנֹשׁ יֵעָנֵשׁ הָאִישׁ הַהוּא בְּפִלְּילִים כַּאֲשֶׁר יָגִישׁ עֲמִיתוֹ דְּבָרוֹ לִפְנֵיהֶם, לָכֵן נִקְרָאִים חוֹבוֹת מִשְׁפָּט. וְחוֹבוֹת הַמַּעֲשֶׂה נְתוּנִים נְתוּנִים הֵמָּה בִּרְצוֹן הַנֶּפֶשׁ אִם יִרְצֶה לַעֲשׂוֹתָם, אַךְ

אבל

III. פֿאַן רעכט פּפֿליכטען געגען רעכט נעבענמענשען.

וויא טהיילט מאן דיא פּפֿליכטען געגען רעכט נעבענמענשען איין?

מאן טהיילעט זיא איין:
א) אין פּפֿליכטען דער גערעכטיגקייט, אונד
ב) אין פּפֿליכטען דער ליבע.

וואס איזט אונטער רעכט פּפֿליכטען דער גערעכטיגקייט בעגריפֿפֿען?

דאראונטער איזט בעגריפֿפֿען, דאס אייך מענש רעכט אנדערן אין דער ערהאלטונג זיינעס לעבענס, אין דעם בעזיצע זיינעס אייגענטהומס, אונד זיינעס גוטען נאהמענס, ניכט שטעהרע; דיזע פּפֿליכטען ערהיישען פֿאָן אונס, דאס וויר דיא רעכטע אנדערער ניכט קרענקען, אלזאָ נור אייך רוהיגעס פֿערהאלטען נאך דעם גרונזאצע: וואס דוא ניכט ווילסט דאז דיר אנדרע טהון, דאז טוהע איהנען אויך ניכט.

וואס איזט אונטער רעכט פּפֿליכטען דער ליבע בעגריפֿפֿען?

דיא פּפֿליכטען דער ליבע זינד דיאיעניגען, דורך דערען ערפֿילונג דיא פֿאָללקאמענהייט אונד גליקזעליגקייט אנדערער מענשען בעפֿערדערט ווירד, דיזע פּפֿליכטען ערהיישען פֿאָן אונס, דאס וויר אנדרע מענשען זאָ בעהאנדעלן, ווייא ווייר אין איהרער שטעללע פֿאָן איהנען בעהאנדעלט זיין ווילֿלען, אלזאָ אייך טהעטיגעס פֿערהאלטען אין אויפאיבען ווילֿלטהעטיגער האנדלונגען, נאך דעם גרונדזאצע: וואס איהר ווילט דאז אייך אנדרע טהון, דאז טהוט איהנען אויך.

ווארום ווערדען יענע פּפֿליכטען דער גערעכטיגקייט, אונד דיזע פּפֿליכטען דער ליבע גענאנט?

ווייל ווייר צור בעאָבאכטונג יענער, דורך דיא עפֿפֿענטליכען גע-זעצע אנגעהאלטען ווערדען קעננען; דיא אויסאיבונג דיזער הינגעגען, מיס-

אֶלָּא אֵין אַתָּה אוֹתוֹ עֲלֵיהֶם לָכֵן נִקְרָאִים חוֹבוֹת גְּדָלָה:

IV. מחובות המשפט בפרט

מָה הֵמָּה חוֹבוֹת הָאָדָם בִּבְחִינַת חַיֵּי עַמִּיתוֹ?

בְּחוֹבוֹת הָאֱלֹהָ הָאָדָם מְצֻוֶּה שֶׁלֹּא יִפְגַּע בְּנֶפֶשׁ עַמִּיתוֹ לְהָרַע לוֹ בְּגוּפָתוֹ בְּבְרִיאָתוֹ וּבְחַיָּיו • לֹא יָרִים יָדוֹ עָלָיו לְהַכּוֹתוֹ לָתֵת בּוֹ מוּם אוֹ לְהָסֵב לוֹ מַכְאֹב אוֹ חֳלִי אוֹ אַסְיפַת נַפְשׁוֹ:

מָה הֵמָּה חוֹבוֹת הָאָדָם בְּקִנְיַנֵי עַמִּיתוֹ?

בְּחוֹבוֹת הָאֱלֹהָ הָאָדָם מְצֻוֶּה שֶׁלֹּא יִגַּע בִּרְכוּשׁ עַמִּיתוֹ לְגָרַע מִמֶּנּוּ וְלֹא יַשְׁבִּיתוֹ מִמְּנוּחָתוֹ כַּאֲשֶׁר הוּא שָׂמֵחַ בְּחֶלְקוֹ וְרֹאֶה טוֹב בַּעֲמָלוֹ, וְלֹא יַפְרִיעוֹ מֵעֲבוֹדָתוֹ וּמַעֲשֵׂהוּ מִכָּל אֲשֶׁר בְּכֹחוֹ לַעֲשׂוֹת • לֹא יַשִּׂיג גְּבוּלוֹ וְלֹא יִכָּנֵס בְּמִשְׁלַח יָדוֹ וְלֹא יַשְׁבִּיתֵהוּ בּוֹ לֹא יוֹנֶה וְלֹא יָרֵמֶּה אוֹתוֹ • לֹא יַעֲצֹר לָשָׂכִיר פָּעֳלוֹ וְלֹא יְגַרַע מִשְׂכָּרוֹ לֹא יַרְבֶּה מֶחִיר מֶמְכָּרוֹ וְלֹא יָמִיר מַרְכֻּלְתּוֹ לָתֵת רַע בְּטוֹב וְלֹא יַעֲשֶׂה רַמְיָה בְּמִדָּה בְּמִשְׁקָל וּבַכֶּסֶף • וְלֹא יַתְעֶה אוֹתוֹ בְּשֶׁקֶר וְלֹא יַכְשִׁילוֹ בְּכָל דָּבָר בָּזָב וְלֹא יַחֵל אוֹתוֹ בְּתוֹחֶלֶת שָׁוְא וּמִבְטַח שִׂפְתָיו לֹא יְשַׁנֶּה לוֹ:

מָה חוֹבוֹת הָאָדָם בִּבְחִינַת שֵׁם עַמִּיתוֹ?

בְּחוֹבוֹת הָאֱלֹהָ מְצֻוֶּה הָאָדָם שֶׁלֹּא יְדַבֵּר בַּעֲמִיתוֹ לְהוֹצִיא עָלָיו דִּבָּה רָעָה לָתֵת בּוֹ דְּפִי לְהַבְאִישׁ אֶת רֵיחוֹ וּלְהַשְׁפִּיל כְּבוֹדוֹ • לְנַבֵּל שְׁמוֹ לָתֵת אוֹתוֹ לְפָנֵי בְּנֵי בְלִיַּעַל, וְלֹא יַכְלִים פְּנֵי אִישׁ לְעֵינֵי הַשֶּׁמֶשׁ לְהַבְזוֹת אוֹתוֹ בְּתוֹךְ קָהָל וְעֵדָה וְלֹא יְכַנֵּהוּ בְּשֵׁם

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

מיסטען נור אונזערם געוויסטען איבערלאסטען וועדען, אונד ניאמאנד קאן זיא פאָן אונם פאָרדערן.

IV. פאן דען פּפליכטען דער גערעכטיגקייט.

וועלכע זיבד דיא פּפליכטען דיא בעצוג אויף דיא ערהאלטונג דעס לעבענס אייניעס אנדערן האבען?

דיא פּפליכטען וועלכע בעצוג אויף דאז לעבען אייניעס אנדערן האבען, זיבד: דאס מאן ניאמאנדען אייניע פערזענליכע בעליידיגונג אנטהוט, נעהמליך עטוואס וואָדורך דער קערפער, דיא געזונדהייט, דאז לעבען אייניעס מענשען פּערלעצט וועדע.

וועלכע זיבד דיא פּפליכטען דיא בעצוג אויף דיא ערהאלטונג דעס אייגענטהומס אייניעס אנדערן האבען?

דיא פּפליכטען וועלכע בעצוג אויף דאז אייגענטהום אייניעס אנדערן האבען, זיבד: דאס מאן ניאמאנדען אין דעם רוהיגען בעזיצע אונד גענוססע זיינעס אייגענטהומס אין דעם גערויכע זיינער קרעפּטע שטעהרע; וואָרונטער אויך בעגריפּפען איזט, דאס מאן קיינע אייניגרייפּפע אין דאז געווערב אייניעס אנדערן, נאך בעאיינטרעכטיגונגען אין זיינע נאהרונגסמיטטעל טהון דארף, דאס מאן ניכט דורך ליכט בעטרוג א. ד. ג. אייניען אום דאז זייניגע בריינגע, דאס מאן דעם ארבייטער זיינען לאָהן וועדער פּאָרענטהאלטע נאך דאפּאָן אבערעכט, דאס מאן אים האנדעל דיא וואארע ניכט איבערביטע, שלעכטע פּיר גוטע גיבען, אָדער פּאלשעם מאס, געוויכט, פּאלשע מינצע זיך בעריהנען דארף; ענדליך דארף מאן ניאמאנדען פּאלשע פּערזיכערונגען גיבען, אונד דאז גענעבענע וואָרט, וואָדורך מאן אייניעס וואס פּערשפראכען האט, ניכט בריכען.

וועלכע זיבד דיא פּפליכטען דיא בעצוג אויף דיא ערהאלטונג דעס גוטען רופּס אייניעס אנדערן האבען?

דיא פּפליכטען אין בעציהונג אויף דען גוטען רוף אייניעס אנדערן זיבד: דאס מאן קיינען מענשען פּערלייטדע, ד. ה. איהן וועגען זיינער עהרליכקייט אונד רעכטשאפּפּענהייט ניכט פּערדעכטיג מאכע; זיינען גוטען רוף ניכט פּערקלינערע, וואָדורך זיינע עהרע גערקרענקט וירד; פּערגעס דאס מאן קיינעם מענשען עפּפּענטליכע פּראכטונג צייגע, מיט וואָרטען בעליידיגע, אָדער אינען שימפּפּלי-

רָעִי וְכָל אֲשֶׁר הוּא מְצַוֶּה עָלָיו לְבַלְּתִּי עֲשׂוֹתוֹ לֹא יַעֲשֶׂה בְּיַד אַחֵר:

V. מחובות נדבה בפרט

בַּמֶּה נִגְלוּ מַעֲשֵׂי חוֹבוֹת נְדָבָה?

בְּאַהֲבַת הָאָדָם אֶת עֲמִיתוֹ לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ צְדָקָה וְחֶסֶד חָנִינָה וְחֶמְלָה:

מָה הֵמָּה רָאשֵׁי חַסְדֵי הָאָדָם?

רָאשֵׁי חַסְדֵי אָדָם הֵם:

1 שׁוֹאֲלִים לָהַשְׁאִיל
2 דַּלִּים לָהַלְוֹת
3 אֲבִיוֹנִים לָחוֹנֵן
4 רָעֵבִים לָהַאֲכִיל
5 צְמֵאִים לָהַשְׁקוֹת
6 עֲרוּמִים לְכַסּוֹת
7 אֹרְחִים לְהָלִין
8 גֵּרִים לְקָרֵב
9 שְׁבוּיִם לְפַדּוֹת
10 חוֹלִים לְבַקֵּר
11 מֵתִים לְלַוּוֹת
12 אֲבֵלִים לְנַחֵם
13 חוֹטְאִים לְהוֹכִיחַ
14 בוֹעֲרִים לְלַמֵּד
15 תּוֹעִים לְיַשֵּׁר
16 נוֹעֲצִים לְיָעֵץ
17 נִלְחָצִים לְהוֹשִׁיעַ
18 עֲשׁוּקִים לְהַצִּיל
19 מַכְעִיסִים לְסַלֵּחַ
20 וְלָדוֹן כָּל אָדָם לְזֵכוּת

VI. איך להתנהג עם בן ברית דת אחר

מִי נִקְרָא רֵעַ הָאִישׁ וַעֲמִיתוֹ?

כָּל הָאֲנָשִׁים רֵעִים יַחְדָּו וְאִישׁ עֲמִית אִישׁ אֲשֶׁר הוּא בְּצֶלֶם דְּמוּתוֹ כְּמֹהוּ:

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

ליכען נאהמען בייאלעגע, אונד וואס מאן זעלבסט ניכט טהון
דארף, אויך ניכט דורך אנדרע טהון לאססען.

V. פֿאן דען פּפֿליכטען דער ליבע.

וואדורך אייגערן זיך דיא פּפֿליכטען דער ליבע?

דורך בילליגע, גפֿעלליגע, אונד וואהלטהעטיגע האנדלונגען.

וועלכע זינד דיא הויפטפּפֿליכטען דער בעכסטענליבע?

דיא הויפט פּפֿליכטען דער נעכסטענליבע זינד:

דען פֿערמעגענדען גפֿעלליג זיין.
דען ארמען גערן לייהען.
דען דירפֿטיגען אלמאָזען שפענדען.
דען הונגריגען שפייזען.
דען דורשטיגען לאָבען.
דען נאקטען קליידען.
דען וואנדערער בעהערבערגען.
דען פֿרעמדען גוט אויפֿנעהמען.
גפֿאנגנע לאָז קויפֿען.
קראנקע בעזוכען.
טאָדטע צור עדע בעשטאטטען.
טרויערנדע טרעסטען.
זינדער ערמאהנען.
אונווויסענדע בעלעהרען.
איררענדע צורעכט ווייזען.
דען דאטהזוכענדען ראטהען.
דען בעדרענגטען בייאשטעהען.
דען אונטערדריקטען פֿערטהיידיגען.
דעם בעליידיגער פֿערצייהען.
אונד דיא האנדלונגען אייגעס יעדען מענשען צום גוטען דייטען,
(זאָ לאנג מאן ניכט פֿאָס גענענטהיילע איבערצייגט ווירד).

VI. וויא ווייט אונס גענען אנדרע בעבענטענשען דיא ניכט אונזערע גלויבענס
גענאססען זיינד צו פֿערהאלטען האבען.

ווען זאללען ווייר אלס אונזרע בעכסטען בעטראכטען?

אללע מענשען אָהנע אויסנאהמע מיססען ווייר אלס אונזרע נעכ-
סטען בעטראכטען.

וויא

אֵיךְ נִתְנַהֵג עִם בְּנֵי בְּרִית דַּת אַחֵר?

כָּל חוֹב אֲשֶׁר חָב הָאָדָם לַעֲשׂוֹת לַעֲמִיתוֹ בֶּן בְּרִית דָּתוֹ חָב לַעֲשׂוֹת לַעֲמִיתוֹ בֶּן בְּרִית דַּת אַחֵר כִּי אֱמוּנָה וְדַת נֶחְלַת אָבוֹת וּמֵאֱלֹהַּ חֶבֶת אִישׁ לְרֵעֵהוּ: רְצוֹן כָּל דַּת שֶׁיִּהְיֶה בֶּן בְּרִיתָהּ אֱמוּן לְדָתוֹ אֲשֶׁר נוֹלַד בָּהּ אֲשֶׁר גָּדַל בָּהּ וַאֲשֶׁר לִמְּדוּהוּ אָבוֹתָיו אַךְ בְּחֶבְרַת הַמְּדִינָה כָּל בְּנֵי בְּרִית דָּתוֹת שׁוֹנוֹת יַחְדָּו שָׁוִים אֵין הַבְדֵּל:

VII. איך להתנהג עם אנשים רעים וחטאים ועם שונאים

אֵיךְ נִתְנַהֵג עִם אֲנָשִׁים רָעִים וַחַטָּאִים?

גַּם הָאֲנָשִׁים הָרָעִים וְהַחַטָּאִים אִם אָהֹב לֹא נֶאֱהַב אוֹתָם גַּם שָׂנוֹא לֹא נִשְׂנָא אוֹתָם: אַךְ נְבַקֵּשׁ לְהוֹכִיחֵם וּלְיַסְּרֵם בֵּינֵינוּ לְבֵינָם וּלְהַרְבּוֹת דְּבָרִים לַהֲשִׁיבָם מֵרָעָתָם אִם יִשְׁמְעוּ וְיָשׁוּבוּ הֲלֹא קָנִינוּ לְבָבָם וְהֵם זָכוּ אַהֲבָתֵינוּ וְאִם יֶמְאָנוּ וְיֶחְדָּלוּ נַעֲזֹבֵם: לֹא נְרַדֵּף אֶת הָרָעִים וְלֹא נְבַקֵּשׁ אֶת נַפְשָׁם וְלֹא תֹאבַד תּוֹחַלְתֵּנוּ בַּהֲטָבָתָם: כִּי אִם לֹא יָשׁוּבוּ הַיּוֹם אוּלַי יָשׁוּבוּ מָחָר אוֹ בְּיוֹם אַחֵר: וּבְתוֹחֶלֶת הַזֹּאת לֹא נַהֲדוֹף אוֹתָם מִמֶּנּוּ אַךְ נָתֵן נִתֵּן לָהֶם יָד לָשׁוּב וְנַחֲדֵשׁ דִּבְרֵי תוֹכַחְתֵּינוּ לָעִתִּים שׁוֹנִים:

אֵיךְ נִתְנַהֵג עִם שׂוֹנְאִים הַמְּרִיעִים לָנוּ?

גַּם הַשׂוֹנְאִים הַמְּרִיעִים לָנוּ נֶאֱהַב וְנִסְלַח לָהֶם וְנָשִׁיב לָהֶם טוֹבָה תַּחַת רָעָה: וְגַם אִם יַרְבּוּ לְהָרַע לָנוּ אֲנַחְנוּ נַרְבֶּה לְסְלוֹחַ לָהֶם: כִּי גַּם אֲנַחְנוּ נַרְבֶּה לַחֲטֹא לֵאלֹהַּ

והוא

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

וויא זאללען ווער אונס געגען יענע פֿערהאלטען, דיא ניכט אונזרע גלויבענסגענאסטען זינד?

עבען זאָ וויא געגען אונזרע גלויבענסגענאָסטען, אונד אללע פּפֿליכטען דער נעכסטענליבע, דיא ווער אין בעטרעפֿ דיזער צו בעאָבאכטען אונד אוים צו איבען האבען, מיסטען ווער אויך אין בעטרעפֿ יענער בעאבאכטען אונד אויסאיבען; דער רעליגיאָנס-אונטערשיד מאכט קיינען אונטערשיד צווישען מענש אונד מענש, דען גאָטט האט אללע מענשען גלייך געשאפֿען, אונד איהנען גלייכע פּפֿליכטען גענעבען אייגאנדער אויפֿגעלעגט; עס זינד אלזאָ גלייכע געזעצע אונד גלייכע רעכטע, זאָוואָהל איבערהויפּט אין בעצוג אויף מענשליכע געזעללשאפֿט, אלס אויך אינסבעזאָנדערע, אין בעצוג אויף בירגערליכע פֿערפֿאססונג.

VII. וויא ווער אונס געגען בעזע אונד לאסטערהאפֿטע מענשען, געגען אונזרע פֿיינדע אונד בעליידיגער צו פֿערהאלטען.

וויא זאללען ווער אונס געגען בעזע אונד לאסטערהאפֿטע מענשען פֿערהאלטען?

וען ווער זיא אויך ניכט ליבען קעננען, זאָ זאללען ווער זיא דאָך אויך ניכט האססען. 1) ווער זינד שולדיג דען זינדער אונטער פֿיר אויגען צו שטראפֿען, איהן צו בעראטען זוכען, דאס ער זיין לאסטערהאפֿטעס לעבען פֿערלאססע אונד זיך בעסערע; ניממט ער דיא ערמאהנונג אן אונד בעסערט זיך, זאָ האבען ווער זיין הערץ געוואָנענען, אונד ער האט זיך אונזרער ליבע ווירדיג געמאכט, ניממט ער אבער אונזרע ערמאהנונג ניכט אן, זאָ פֿערלאססען ווער איהן, יעדאָך אָהנע איהן צו פֿערפֿאָלגען, אָדער אין פֿערצווייפֿלונג צו ברינגען, ווער מיסטען דיא האָפֿפֿנונג, דאס ער זיך פֿיללייכט אין דער צוקונפֿט בעסערע, ניא אויפֿגעבען, אונד אין דיזעם בעטראכט דירפֿען ווער איהן ניא גאנץ פֿאָן אונס אבווייזען, זאָנדערן מיסטען אונזרע ערמאהנונגען פֿאָן צייט צו צייט איהם ווידערהאלען.

וויא זאללען ווער אונס געגען אונזרע פֿיינדע אובר בעליידיגער פֿערהאלטען?

אויך אונזרע פֿיינדע אונד בעליידיגער זאללען ווער ליבען, איהנען פֿערצייהען, אונד בעזעם מיט גוטעם פֿערגעלטען; אונד זאָ אָפֿט זיא אונס בעליידיגען, זאָ אָפֿט זאללען ווער איהנען פֿערצייהען,

דען

וְהוּא מַרְבֶּה לְסְלֹחַ לָנוּ וְכַאֲשֶׁר הוּא מַאֲרִיךְ אַפּוֹ לָנוּ
וְעוֹבֵר עַל פִּשְׁעֵינוּ כֵּן יְרַחֵשׁ מֵאִתָּנוּ שֶׁנַּאֲרִיךְ אַף
לַאֲנָשִׁים אֲשֶׁר פָּגְעוּ וְנַעֲבוֹר עַל פִּשְׁעֵיהֶם׃ וְנָשִׂים
אֶל לִבֵּנוּ עוֹד כִּי יֵשׁ מְרִיעִים לָנוּ וְלֹא מִלִּבָּם מַזִּיקִים
לָנוּ וְלֹא בְּזָדוֹן׃ אֵלֶּה רוּחָם הִתְעָם וַאֲלֵה הָסִיתוּם
אֲחֵרִים בָּנוּ וַכַּמָּה רָעוֹת אֲשֶׁר הֶסֵבּוּנוּ בְּנַפְשֵׁנוּ לְהָרַע
שׂוֹנְאֵינוּ לָנוּ וְיֵשׁ בְּמֶהֵיר חֲמָתוֹ יַעֲשֶׂה אֲשֶׁר יְנָחֵם
עָלָיו מֵהֵרָה וְתַחַת מִסְבּוֹת רַבּוֹת יִשְׁנָא אִישׁ אֶת
עֲמִיתוֹ וְיָרַע לוֹ מִבְּלִי רוֹעַ לֵב ז)׃ עַל כֵּן אֵין טוֹב
כִּי אִם לָשׂאת לַחֲטָאֵי אוֹיְבֵינוּ וְלִסְלֹחַ לָהֶם וְלִשְׁלֹם
לָהֶם טוֹבָה תַּחַת רָעָה לְהַשְׁאִיר לָהֶם דֶּרֶךְ לְהָפֵךְ
לְאוֹהֵב לָנוּ׃

פרק ג מחובות האדם אל ארץ אחוזתו

I. מחלקות חובות איש אל ארץ אחוזתו בכלל

מַה כָּלוּל בְּחוֹבוֹת הָאִישׁ אֶל אֶרֶץ אֲחוּזָתוֹ?

בְּחוֹבוֹת הָאִישׁ אֶל אֶרֶץ אֲחוּזָתוֹ כָּלוּל שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים׃
א) לֶאֱהַב אֶת הַמַּלְכוּת
ב) לִשְׁמוֹר חֻקֵּי הַמְּדִינָה
ג) לִהְיוֹת אָמוּן לָאָרֶץ מוֹלַדְתּוֹ

מַה יֵּשׁ לְהָבִין בְּחוֹב לֶאֱהַב אֶת הַמַּלְכוּת?

בְּחוֹב לֶאֱהַב אֶת הַמַּלְכוּת יֵשׁ לְהָבִין לֶאֱהַב אֶת נשיא

ז) הוכח את עמיתך אולי לא עשה ואם עשה אל יוסיף: הוכח את עמיתך אולי לא דבר ואם דבר אל ישנה: הוכח את עמיתך כי הולכי רכיל רבים ואל יאמן לבך כל דבר: יש הוטא ולא מלבו ומעות ולא מדעתו (בן סירא יט · יח—כב):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

דען וויא אָפֿט זינדיגען וויר ניכט אויך געגען גאָטט, אונד ער פֿער=
צייהעט אונס; אונד זאָ וויא גאָטט לאנגמיטהיג געגען אונס איוט
אונד אונס אונזרע זינדען פֿערצייהעט, עבען זאָ פֿאָרדערט ער אויך
פֿאָן אונס געגען אנדרע לאנגמיטהיג צו זיין, אונד דיא בעליידיגונגען
דערעניגען, דיא אונזערם גלייכען זינד צו פֿערצייהען; איבערדיס
מיססטען וויר ערווועגען, דאס מאנכער אונס אָפֿט ניכט אויס איבלער
אבזיכט בעזעס צופֿיגט, זאָנדערן, אָהנע עס אייגענטליך צו ווא=
לען, טהיילס אויס מיספֿערשטאנד, טהיילס אויך אנרייצען אנדערער
עס טהוט; אָפֿט גיבען וויר אויך זעלבסט אונזערן פֿיינדען צום
צאָרן אנלאס, מאנכער בעליידיגט אויך נור אויס ליידענשאפֿט
אונד יעהצאָרן, אונד בערייט עס גלייך דארויף, אונד זאָ גיבט עס
אונצעהליגע אומשטענדע, דיא דיא מענשען צו פֿיינדע געגען איינ=
אנדער מאכען, דאס זיא זיך איבעלס צופֿיגען, אָהנע ווירקליך באָז=
האפֿט צו זיין 1). דאס בעסטע מיטטעל איוט אלזאָ, דעם פֿיינדע
צו פֿערצייהען, דאדורך קאן דער מיספֿערשטאנד געהאָבען ווערדען,
אונד דער וועג צור אויסזעהנונג אָפֿפֿען בלייבען.

דריטטער אבשניטט

פֿאָן דען פֿפֿליכטען געגען שטאאט אונד פֿאטערלאנד.

I. ערקלעהרונג דיזער פֿפֿליכטען.

אין וואס בעשטעהען דיא פֿפֿליכטען געגען דען שטאאט?

דיא פֿפֿליכטען געגען דען שטאאט בעשטעהען אין דרייא הויפט=
ארטיקעלן:

א) דיא אָבריגקייט עהרען,

ב) דיא געזעצע דעס שטאאטעס בעפֿאָלגען, אונד

ג) דעם פֿאטערלאנדע טרייא זיין.

וואס איזט אונטער דען ערשטען ארטיקעל צו פֿערשטעהען?

דאָרונטער איוט צו פֿערשטעהען, דאס מאן זאָלל דען רעגענטען
דעס

1) שטעללט דען פֿרייבר צור רעדע (וועז דוא איהן אין פֿערדאכט האסט), פֿילליכט
האס ער דיא טהאט ניכט פֿערדיבט, אונד האס ער עס עטוא בעטהאן, דאס
ער'ס ניכט ווידער טוהט: שטעללט דען פֿרייבר צור רעדע, פֿילליכט האט ער
דאז ווארט ניכט געשפראכען, אונד האס ער עס געטהאן, דאס ער עס ניכט
רורדערהאלט: שטעללט דען פֿרייבר צור רעדע, דען אפֿט איזט'ס פֿערלייטרונג,
ארנר גיב ניכט יעדער רעדע גלויבען, מאן קאן פֿעהלען אהנע פֿארזאץ, אונד
ארגרעכט אהנע פֿארווירפֿען טהון (בן סירא יט. יח—בב):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

נָשִׂיא הָאָרֶץ וְרֹאשׁ לְאָמָיו אֲשֶׁר עֵינָיו פְּקוּחוֹת עַל טוֹבַת הָאָרֶץ וַעֲמָהּ אֲשֶׁר מוֹשֵׁל בָּהּ וְעַל אֲשֶׁר יוֹשְׁבָה כְּעֵינֵי אָב רַחֲמָן עַל הַנָּהֳגַת בְּנֵי בֵּיתוֹ וְיֵשׁ לָסוּר אֶל מִשְׁמַעְתּוֹ וּלְכָל הָעוֹמְדִים עַל הַפְּקִדִּים מִשְׁנָיו יוֹעֲצָיו שָׂרָיו וְשָׁלִישָׁיו אֲשֶׁר לְמֶלֶךְ נִשְׁעָן עַל יָדָם בְּמִשְׁמֶרֶת מַשָּׂא מַמְשֶׁלֶת הָאָרֶץ אִישׁ אִישׁ כְּפִי עֶרְכּוֹ וְנִתְפַּלֵּל בִּשְׁלוֹמָם אֲשֶׁר בָּם יִהְיֶה לָנוּ שָׁלוֹם 1):

מָה יֵּשׁ לְהָבִין בָּחוֹב לִשְׁמוֹר חֻקֵּי הַמְּדִינָה?

בָּחוֹב לִשְׁמוֹר חֻקֵּי הַמְּדִינָה יֵשׁ לְהָבִין כִּי כָּל יוֹשֵׁב הָאָרֶץ יִלְמַד וְיֵדַע חֻקֵּי אַרְצוֹ וַדָּתָיהּ אֲשֶׁר הִיא נְהוּגָה עַל פִּיהֶם וְיִשְׁמוֹר אוֹתָם וְלֹא יַעֲבוֹר עֲלֵיהֶם בְּגָלוּי אוֹ בְּסֵתֶר כִּי הַחֻקִּים הָאֵלֶּה מַחֲסֵי יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וּמָגִנָּם הֵמָּה נוֹקְבִים מִשְׁפַּט כָּל אִישׁ וְזִכּוּתוֹ בָּאָרֶץ כִּגְבוּל נַחֲלָתוֹ בְּהוֹנוֹ וּבְמִשְׁלַח יָדוֹ וְסוֹכְכִים בְּעַד כָּל אֲשֶׁר לָאִישׁ בַּל יַעֲשְׁקֻנּוּ אַחֵר. הֵמָּה יַעֲרִיכוּ עֶרֶךְ הַמַּשָּׂא וְהַמַּס וְהַמֶּכֶס אֲשֶׁר יִתֵּן כָּל אִישׁ וְאִישׁ הַמַּרְבֶּה וְהַמַּמְעִיט אִישׁ כְּמִסַּת רְכוּשׁוֹ וּבִרְכָתוֹ לְתַרוּמַת הַמְּדִינָה אֲשֶׁר יַעֲלוּ לְהוֹצָאוֹת וּלְתִקּוּנִים. וְכֶסֶף הַמְּנוּיִם חַשּׁוֹפְטִים וְהַשּׁוֹטְרִים הַמּוֹרִים וְהַסּוֹפְרִים הַכֹּהֲנִים וְהַמְּשָׁרְתִים וְכָל עוֹשֵׂי מְלָאכָה וְשׁוֹמְרֵי מִשְׁמֶרֶת הַמֶּמְשָׁלָה:

מָה הֵמָּה רָאשֵׁי מִשְׁמָרוֹת בְּחֻקֵּי הַמְּדִינָה?

רָאשֵׁי הַמִּשְׁמָרוֹת בְּחֻקֵּי הַמְּדִינָה:

א) יָבִיא כָּל אִישׁ כְּנָדִיב לֵב תְּרוּמַת עֶרְכּוֹ וְהַמַּשָּׂא אֲשֶׁר שָׂמוּ עָלָיו לָחֵת אֶל גִּנְזֵי הַמֶּלֶךְ וְהַמְּדִינָה.

כִּי

1) הוי מתפלל בשלומה של מלכות שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו (אבות פרק ב):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

דעם לאנדעם, דער פֿיר דאז וואָהל דעם שטאאטעם, אונד פֿיר דאז גליק זיינער אונטערטהאנען, זאָ וויא איין צערטליכער פֿא־טער, פֿיר דאז וואָהל זיינער קינדער בעשטענדיג וואכט, ליבען, איהן אויף דיא העכסט געביהרענדע ארט עהרע ערווייזען, אונד אין אללען שטיקקען זיינע בעפֿאָלגען; יא ניכט נור דען אָבערן שטאאטס־פֿערוואלטער אללין, זאָנדערן אויך אללען איבריגען אבריג־קייטליכען פֿערזאָנען, אלס מיניסטער, רעטהע, פֿעלרהעררען, אונד אנדערן בעאמטען, דיא דעם רענענטען דיא רעגירונג דעם שטאא־טעם פֿערוואלטען העלפֿען, זינד וויר עהרע אונד געהאָרזאָמקייט שולדיג, אונד פֿיר דאז וואָהל דערזעלבען צו בעטהעז, וויל דורך זיא דיא רוהע אונד זיכערהייט דעם שטאאטעם עדהאלטען אונד בעפֿערדערט ווירד 1)·

וואס איזט אונטער דעם צווייטען ארטיקעל צו פֿערשטעהען?

דאראונטער איזט צו פֿערשטעהען, דאס יעדער אינוואָהנער איינעס לאנדעס פֿערבונדען איזט, דיא שטאאטסגעזעצע צו קעננען אונד צו בעפֿאָלגען, ער דארף וועדער עפֿפֿענטליך נאָך הייטליך זיא אי־בערטרעטען; דען דיא גענזעצע איינעס שטאאטעם זינד דיא ריכט־שנור דער בירגערליכען גענזעללשאפֿט, זיא בעשטיממען דאז רעכט איינעס יעדען מיטגלידס דערזעלבען, שיצען דאז רעכטמעסיגע אי־גענטהום פֿאָר אייניגריף אונד אנפֿאלל, בעשטיממען דיא גביהר־ליכען אבנאבען אונד שטייערן, דיא יעדעס מיטגליד בייאצוטראגען האט, אוס דיא לאסטען דעם שטאאטעם צו בעשטייערן, וועלכע אויף גענייניציגע אנשטאלטען פֿערוועגדעט וועדרען מיססען·

וואס האט מאן בייא דער בעאבאכטונג דער שטאאטסגעזעצע הויפט־זעכליך צו בעפֿאלגען?

א) דאס מאן דיא אבנאבען, וועלכע דיא גענזעצע בעשטיממען, גוט־

1) בעטהע פֿיר דאז וואהל דער אבריגקייט, דען אהנע פֿורכט פֿאר דיזער, ווירדע אין מענש דען אנדערן לעבענדיג פֿערשלינגען (אבות פֿרק ב):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

כִּי הֵמָּה נְכוֹנִים לַעֲלוֹת עַל הַתְּקוּנִים וְהוֹצָאוֹת לְטוֹבוֹת כָּל אַנְשֵׁי הָאָרֶץ:

ב) לֹא יַעֲלִים הַמֶּס וְהַמֶּכֶס הַנָּתוּן עַל כָּל מַקָּח וּמֶמְכָּר הַיּוֹצֵא וּבָא מִמְּדִינָה לִמְדִינָה:

ג) לֹא יִסָּחֵר בְּמִסְחָר אֲשֶׁר חֻקֵּי הַמְּדִינָה· כִּי הֵמָּה נִתְּנוּ לְהַגְדִּיל אֲשֶׁר יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ לַהֲרִבּוֹת כִּשְׁרוֹן כָּל מְלָאכָה בָּאָרֶץ לְבִלְתִּי הַזִּיל כַּסְפָּם וְזָהָבָם אֶל אַרְצוֹת אֲחֵרוֹת· וְלֹא יַעֲשֶׂה דָּבָר בְּסֵתֶר אֲשֶׁר בַּעֲשׂוֹתוֹ בְּיַד רָמָה עָנֹשׁ יֵעָנֵשׁ בְּפָלִילִים· כִּי גַם לֵאלוֹהַ חוֹטֵא הָאִישׁ הַהוּא חָשָׂם בְּסֵתֶר וּבוֹגֵד בִּבְרִית הַחֶבְרָה וּמֵפֵר דָּתֶיהָ אֲשֶׁר נִתְּנוּ לָשִׂים שָׁלוֹם בָּאָרֶץ:

מַה יֵּשׁ לְהָבִין בְּחוֹב לִהְיוֹת אֱמוּן לָאָרֶץ מוֹלַדְתּוֹ ?

בְּחוֹב לִהְיוֹת אֱמוּן לָאָרֶץ מוֹלַדְתּוֹ יֵשׁ לְהָבִין כִּי הָאָרֶץ אֲשֶׁר הָאָדָם נוֹלַד בָּהּ וְנֶאֱחַז בָּהּ לָרֹכּוֹשׁ רְכוּשׁ וְלִסְכֹּן כָּל טוּבָהּ הָאָרֶץ הַהִיא תִּהְיֶה אֶרֶץ סְגֻלָּתוֹ בְּשָׁלוֹמָהּ יִדְרוֹשׁ וּבְעַד שְׁלָוָתָהּ יִתְפַּלֵּל וְכָל אִישׁ בְּפִי יְכֻלָּתוֹ יִתְאַמֵּץ לְהַרְבּוֹת הַצְלָחַת אַרְצוֹ וַאֲשֶׁר יוֹשְׁבֶיהָ כִּי כָּל הָאָרֶץ תַּבְנִית אָדָם אֶחָד תֶּחְשֹׁב וְכָל אִישׁ וְאִישׁ בָּהּ נֶחְתָּךְ אֶחָד מִגּוּף שָׁלֵם וְיֵשׁ לְכָל אֶחָד מְלַאכְתּוֹ וּמַעֲשֵׂהוּ לְהַשְׁלֶמֶת יִתְרוֹן הָאָרֶץ בַּכֹּל בְּכָל בְּחִירֵי הַגּוּף לְהַשְׁלֶמֶת הָאָדָם· וְכַאֲשֶׁר יִתְעוֹדְדוּ כָּל חֶלְקֵי הַגּוּף לִקְרַאת הַקָּמִים עָלָיו לִפְגֹּעַ בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ לְהַצִּילוֹ כֵּן יִתְחַזְּקוּ כָּל יוֹשְׁבֵי אֶרֶץ אַחַת בְּעַד אֶרֶץ מוֹלַדְתָּם לִקְרַאת צַר וְאוֹיֵב הַבָּא מֵאֶרֶץ אַחֶרֶת לְהִתָּגֵר בָּהּ מִלְחָמָה לִכְבּשׁ אוֹתָהּ וְלַהֲכְנִיעַ יוֹשְׁבֶיהָ תַּחַת מֶמְשַׁלְתּוֹ· אֲשֶׁר הוּא אִישׁ חַיִל יֵחָלֵץ וְיֵצֵא בְּקֶשֶׁר שְׁאָר אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה לָשׂוּם נַפְשׁוֹ בְּכַפּוֹ לְהִלָּחֵם וַאֲשֶׁר אֵין

כחו

גוטווילליג ענטריכטע, ווייל זיא צום אללגעמיינען בעסטען פֿער-
וועגדעט ווערדען.

כ) זאלל מאן דעם צאָללע אונד דען שטייערן, דיא אויף דיא
איינ- אונד אויספֿוהר געלעגט זינד, ניכט צו ענטגעהען,
זוכען.

ג) זאָלל מאן קיינען שלייכהאנדעל טרייבען, דען דורך דען פֿער-
באָט אויסלענדישע ווארע אינצופֿיהרען, ווירד דער פֿלייס
אונד דאָ אינדוסטריא דער לאנדעסאייגנוואָהנער בעפֿערדערט,
אונד דאז געלד בלייבט אים לאנדע. מאן דארף דאהער דאז
אללעמיינע בעסטע דעם פֿריפֿאטפֿאָרטהייל ניכט אויפֿאפֿערן;
מאן זאָלל איבערהויפט היימליך ניכטס טוהן, וואס עפֿפֿענטליך
צו טוהן דיא געזעצע פֿערביעטען, אונד בעשטראפֿען, דען ווער
דיא געזעצע היימליך איבערטריטט, ווען ער אויך דאדורך
דער שטראפֿע דער אָבריגקייט ענטגעהט, זאָ האט ער דאָך
וירער דען ווילליגן גאָטטעס געהאנדעלט, דער דיא שטאאטס-
געזעצע פֿאָן דען מענשען גהאלטען האבען ווילל.

וואס פֿערשטעהט מאן עגדליך אונטער דער פֿפֿליכט דעם פֿאטער-
לאנד טרייא צו זיין?

דארונטער פֿערשטעהט מאן, דאס אין יעדער דאז לאנד וואָרין ער
געבאָרען אונד ערצאָגען וואָרדען, ליבען אונד ווערטהאלטען, זאָ
פֿיל אין זיינען קרעפֿטען שטעהט, צור גליקזעליגקייט דעסזעלבען
בייאטראגען מוס; דען אין שטאאט איזט צו בעטראכטען וויא אין
קערפֿער דער אוים פֿערשידענן גלידערן צוזאממענגעזעצט איזט,
וואָאָן יעדעס גליד זיינע בעזאָנדרע בעשטיממונג אונד פֿערריכטונג
האט, אום דאז וואָהל דעס גאנצען צו בעפֿערדערן, אונד זאָ וויא
דיא גלידער דען קערפֿער שיצען, זאָ מיססען אויך דיא גלידער
אייגעס שטאאטעס זיך צו דעססען שנצע פֿעראייניגען, אום איהן,
וואן ער פֿאָן אייגער פֿיינדליכען מאכט בעדראָהט אָדער אנגעגריפֿ-
פֿען וירד, צו פֿערטהיידיגען, דיא רישטיגען מיטטען אין קריג ציהען,
אונד

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

כְּחוֹ לְהִלָּחֵם יַעֲזֹר בְּמִפַּת עֶרְכּוֹ לְהָכִין צְדָדָה וְנֶשֶׁק לְעֶרְכֵי הַמִּבְצָר וְלַעוֹדְרֵי הַמַּעֲרָכָה:

II. איך יכון איש הישראלי למשפט ארח הארץ.

חֵיש לָאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי גַּם הוּא אֶרֶץ אֲחוּזָה?

כֵּן! הָאָרֶץ אֲשֶׁר הָאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי יוֹשֵׁב בָּהּ וְעוֹשֶׂה דָתוֹ חָפְשִׁי אֵין אוֹנֵס וְאֵין שָׂטָן וְהָאָרֶץ נַחֲבַת יָדִים לְפָנָיו לְשֶׁבֶת בְּטוּב בְּעֵינָיו וְלִסְכֹּן כָּל טוּבָהּ וְיֶדְיו לֹא אֻסְרוֹת לְכָל מְלֶאכֶת חָרֶשׁ וְחוֹשֶׁב וּלְכָל מָקְנָה וְקִנְיָן כְּאַחַד אֶזְרַח הָאָרֶץ וְחֻקֵּי הַמְּדִינָה סוֹכְכִים בַּעֲדוֹ מִכָּל עֹשֶׁק וְעָוֶל בְּנַפְשׁוֹ וּבִמְאֹדוֹ אֲזַי הָאָרֶץ הַהִיא אֶרֶץ אֲחֻזָּתוֹ וְהַמֶּלֶךְ הַמּוֹשֵׁל בָּהּ מַלְכּוֹ וְחֻקֵּי הַמְּדִינָה חֻקָּיו וְחוֹבוֹת אֶזְרַח הָאָרֶץ חוֹבוֹתָיו:

הֵיכוֹן אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי לְאֶזְרַח הָאָרֶץ גַּם בִּהְיוֹתוֹ מְצֻפֶּה לָשׁוּב אֶל אֶרֶץ אֲבוֹתָיו אֲשֶׁר מֵעוֹלָם עַל יְדֵי מָשִׁיחַ הַמְּיֻעָד לָבוֹא?

כֵּן! כִּי כָּל עוֹד לֹא בָּא מָשִׁיחַ הַלָּז אֲזַי הָאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי אֶזְרַח אֶרֶץ מוֹלַדְתּוֹ הוּא אֲשֶׁר נוֹלַד בָּהּ וַאֲשֶׁר יוֹשֵׁב בָּהּ:

מָה הָאוֹת עַל הַדָּבָר הַזֶּה?

הָאוֹת עַל הַדָּבָר הַזֶּה כֵּן: בַּאֲשֶׁר גָּלוּ יִשְׂרָאֵל רִאשׁוֹנָה מִירוּשָׁלַם בָּבֶלָה הִבְטִיחַ לָהֶם אֱלוֹהַּ עַל פִּי יִרְמְיָהוּ הַנָּבִיא לֵאמֹר*) „כֹּה אָמַר יְהוָה כִּי לְפִי מְלֹאת לְבָבֶל „שִׁבְעִים שָׁנָה אֶפְקֹד אֶתְכֶם — לְהָשִׁיב אֶתְכֶם אֶל „הַמָּקוֹם הַזֶּה" וְאַף גַּם זֹאת בִּהְיוֹתָם בְּאֶרֶץ אוֹיְבֵיהֶם צִוָּה אוֹתָם הַנָּבִיא הַהוּא לְדָרוֹשׁ אֶת שְׁלוֹם הָאָרֶץ אֲשֶׁר גָּלוּ שָׁמָּה שֶׁנֶּאֱמַר **). וְאֵלֶּה דִּבְרֵי הַסֵּפֶר

אשר

*) ירמי' כט' י':
**) שם שם . ז—ז:

אונד דיא ניכט טויגליך דאצו זינד, מיססטן יענע אונטערשטיצטן, אונד צו דען קאָסטטן דעס קריגעס בייאטראגטן.

II. וויא איין איזראעליט צום בירגערליכטן שטאנדע גֶההיג זיין.

האט איין איזראעליט אויך איין פֶאטערלאנד?

יא! דאס לאנד וואָרין ער גבאָהרן אונד ערצאָגטן איזט, וואָרין ער פֶּרייע רעליגיאָנסאיבונג האט, אללערלייא גטווערב אונד ארבייט, וויא יעדער אנדרע שטאאטסבירגער טרייבטן דארף, אונד דורך דיא גטוצטע גשיצט וויד, דאס טום ער אוֹך זיין פֶאטערלאנד ערקענטן, זיינע הילפֶּ איהם ניכט פֶּרזואגטן, וטן עס זיינער בע- דארף, אונד אללע דארין עקסיסטירענדטן גטוצטע אונד בירגער- ליכטן פֶּלִיכטטן בטאָבאכטטן אונד ערפֶּיללטן.

קאן איין איזראעליט מיט דען גלויבטן אן משיח, דענאך מיט גוטטן גטוויסטן, דאס לאנד וואָרין ער וואהנט, אלס זיין פֶאטער- לאנד אנזטהן?

יא! דען זאָ לאנג דער משיח ניכט גטקאָממטן איזט, כלייבט דאס- יעניגע לאנד וואָרין ער לעבט, איממער נאָך זיין וואהרהאפֶּטטם פֶאטערלאנד, אונד האט דיא נטהמליכטן פֶּלִיכטטן צו בטאָבאכטטן, וטלכע יעדער אנדרער שטאאטסבירגער צו בטאָבאכטטן האט.

וואדוים לעטט זיך דיזטם ערווייזטן?

דיזטם לעטט זיך זטלבטט אוים דער הילפֶּ שריפֶּט ערווייזטן: אלס דיא איזטרעליטטן צום ערשטטן מאהל אוים איהרטם פֶאטערלאנדע נאך כבל פֶּרטריבטן וואָרדטן, גאב איהנטן גאָטט צוואר דורך דטן פראָפֶּעטהטן ירמיהו דטן טראָסט, זיא באלד וויידער אין איהרע היי- מאט צוריק צו פֶּיהרטן; דטן זא הייסט עס: „זא שפריכט דער „עוויגע: נאכדטם דאס באבילאָניטש רייך גאנצטן זיבטנציג יאהרע „גטרוישרט האבטן וויד, וווערד איך אייך וויידער בטדטנקטן, „אונד אייך וויידער היהער צוריק פֶּיהרטן" (ירמי' כט. י): דענטאָך בטאָהל איהנטן דיזטר נטהמליכע פראָפֶּהטט, דאס זיא זיך וווהרטנד איהרטם אויפֶּטנטהאלטטם אין כבל, אלס איינהיימיטש בירגער בטטראכטטן זאָללטן; דטן זא הייסט עס, עבטן דאזטלבטט: „דיזטם איזט דער א־נהאלט דטם בריפֶּטם, דטן דער פראָפֶּהטט

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

„אֲשֶׁר שָׁלַח יִרְמְיָה הַנָּבִיא מִירוּשָׁלַם אֶל יֶתֶר זִקְנֵי
„הַגּוֹלָה אֲשֶׁר הֻגְלָה נְבוּכַדְנֶאצַּר מִירוּשָׁלַם בָּבֶלָה —
„כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל — בְּנוּ בָתִּים
„וְשֵׁבוּ וְנִטְעוּ גַנּוֹת וְאִכְלוּ אֶת פִּרְיָן: קְחוּ נָשִׁים
„וְהוֹלִידוּ בָּנִים וּבָנוֹת וְקְחוּ לִבְנֵיכֶם נָשִׁים וְאֶת
„בְּנוֹתֵיכֶם תְּנוּ לַאֲנָשִׁים וְתֵלַדְנָה בָּנִים וּבָנוֹת וּרְבוּ
„שָׁם וְאַל תִּמְעָטוּ: וְדִרְשׁוּ אֶת שְׁלוֹם הָעִיר אֲשֶׁר
„הִגְלֵיתִי אֶתְכֶם שָׁמָּה וְהִתְפַּלְלוּ בַּעֲדָהּ אֶל יְהוָה
„כִּי בְשְׁלוֹמָהּ יִהְיֶה לָכֶם שָׁלוֹם" הֵן בָּגָלוּת שִׁבְעִים
שָׁנָה צִוָּה אֱלוֹהַּ לְדָרוֹשׁ בְּשָׁלוֹם אֶרֶץ וְעַם אֲשֶׁר גָּלוּ
שָׁם· אַף כִּי בָּיְמִים הָרִבִּים הָאֵלֶּה זֶה אֶלֶף וּשְׁמוֹנָה
מֵאוֹת שָׁנָה וְאֵין אִתָּנוּ יוֹדֵעַ עוֹד עַד מָה:

הֲיַעֲצְרוּ חֻקֵּי רַת אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי אוֹתוֹ מֵעֲשׂוֹת חוֹבוֹת אֶזְרַח הָאָרֶץ?

חֻקֵּי דַת אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי לֹא יַעַצְרוּהוּ מֵעֲשׂוֹת חוֹבוֹת
אֶזְרַח הָאָרֶץ· כִּי בִּהְיוֹת שָׁלוֹם בָּאָרֶץ אֵין דָּבָר מֵפֵר
דָּתוֹ אַךְ בְּעֵת מִלְחָמָה יֵשׁ חֻקִּים יִשְׁבְּתוּ וְזֹאת תּוֹרַת
אָדָם 1)· הֲלֹא בְבוֹא יִשְׂרָאֵל אֶרֶץ כְּנַעַן כָּל הַשָּׁנִים אֲשֶׁר
הָיְתָה הָאָרֶץ נִכְבֶּשֶׁת לִפְנֵיהֶם לֹא עָשׂוּ חֻקֵּי הַתּוֹרָה
כַּמִּשְׁפָּט *) וְהַחַשְׁמוֹנָאִים כַּאֲשֶׁר נִלְחֲמוּ בְּמַלְכֵי יָוָן
הִין

1) דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום (משלי ג. יז):

*) כי כל מצוה יתי בזמנה חכלו יסדרוה קדלי דחזיכי כדחיתה בחולין (דף יז ע"ח י):

„ירמיהו פֿאן ירושלם אן דען עלטעסטען דער פֿערוויזענען, דיא
„גבוכדנאצר נאך בבל פֿערוויזען האט, געשריבען: זא שפּראך
„דער עוויגע גאטט צבאות: בויעט הייזער אונר בעוואהנט זיא,
„פּפֿלאנצט גערטען וואפֿאן איהר ריא פֿרוכט גענישען זאללט,
„אונר ערצייגט קינדער; געבט אייערן זעהנען ווייבער, אונר
„פֿערהיראטהעט אירע טעכטער אן מענער, דאמיט דיזע ווידער
„זעהנע אונר טעכטער ערצייגען, אונר איהר אייך פֿערמעהרט;
„אונר בעפֿערדערט דאז ווהל דעם שטאאטעם דאהין איך אייך
„פֿערווייזען האבע, אונר בעטהעט פֿיר זיין גליק, דען אייער ווהל
„העננט פֿאן דען זייניגען אב." ווען נון אין אייניגע בעשטימטען
אויפֿענטהאלט פֿאן זיבענציג יאהרען דען איזראעליטען דיא פּפֿליכטען
אויפֿערלעגט, דאז לאנד איהרעם אויפֿענטהאלטעם אלס איהר
אייגענעם פֿאטערלאנד צו בעטראכטען, אום ווייפֿיל מעהר זינד
וויר ניכט שולדיג, דיאייניגען לענדער, דיא וויר שאן איבער אכט-
צעהן יאהרהונדערט בעוואהנען, אונד ווייר ניכט ווייסען, ווייא לאנ-
גע ווייר זיא נאך בעוואהנען ווערדען, אלס אונזער אייגענעם פֿא-
טערלאנד אנצוזעהען.

לעגט דיא רעליגיאן דעם איזראעליטען קיין הינדערניס אין וועג, דיא
בירגערליכען פּפֿליכטען אין איהרעם גאנצען אומפֿאנגע צו ערפֿילען?

נייַן! דען אין פֿרידענסצייטען בריכט ער אין זיינער רעליגיאן ניכט
גענשטעהרט צו ווערדען, נור אין קריגסצייטען העבט דיא נאטה-
וונענדיגקייט דיאייניגען געזעצע אויף, דיא דורך דען קריג ניכט
אויסגעאיבט ווערדען קאננען, ווייל דיא זעלבסטערהאלטונג אונר
זעלבסטפֿערטהיידיגונג הויפּטפּפֿליכטען זינד, ווידורך יאלכע רעלי-
גיאנסגעזעצע אויף אייניגע צייט אויפֿהערען מיססען, ביז ווידער
פֿרידע אונד רוהע הערגעשטעללט זיגד, ווא דאן דיא געזעצע
ווידער אין איהרע פֿאריגע קראפֿט טרעטען 1). זא פֿינדען ווייר,
דאס דיא איזראעליטען, ווהרענד דאס זיא מיט דער עראבערונג דעס
כנעניטישען לאנדעס בעשעפֿטיגט ווארען, אונרלויבטע שפּייזען
גענאססען האטטען *); דאס דיא מאכאבעער אין איהרען קריגען
מיט

1) איהרע וועגע זיגד אנטוהטפֿאלל, אונד אלל איהרע שטייגע זיגד פֿרידפֿערשיג
(משלי ג. יז):

*) זיהע טראקטאט חולין ערשטער אבשניטט, פֿאליא יז ווייטע אייגע.

הָיוּ נִלְחָמִים בְּיוֹם הַשַּׁבָּת *) כֵּן הָאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי בַּיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בְּמַעֲרָכָה לֹא יְהֶה לוֹ לְמִכְשׁל וְלִפּוּקָה בַּאֲשֶׁר יִמָּנַע לַעֲשׂוֹת כָּל הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר עָלָיו לַעֲשׂוֹתָם בְּהִיוֹתוֹ בְּבֵיתוֹ:

פרק ד מחובות בין איש ואשתו אדון ומשרתו מורה וחניכיו

I. חובות בין איש ואשתו.

מָה הַחוֹבוֹת בֵּין אִישׁ וְאִשָּׁה?

הַחוֹבוֹת אֲשֶׁר בֵּין אִישׁ וְאִשָּׁה · לְקַשֵּׁר לָבָם בְּאַהֲבָה וּלְחַזֵּק אוֹתָהּ בֶּאֱמוּנָה · לְכוֹנֵן בֵּיתָם בְּצֶמֶר כֹּחָם וּבְשֶׂכֶם שְׂנֵיהֶם יְשָׂאוּ מַשָּׂאוֹ · לְיַחֵד טָרְחָם וַעֲמָלָם לְהַשְׂלָמַת צָרְכֵיהֶם · לַעֲרוֹךְ כָּל הוֹצָאוֹתֵיהֶם לְפִי עֵרֶךְ תְּבוּאוֹתָם · לְהַשְׁגִּיחַ יַחְדָּו עַל חִנּוּךְ בְּנֵיהֶם בְּתַרְבּוּת חָכְמָה וּמוּסָר · לְמַעַן יִהְיוּ שְׁלֵמִים בְּיִרְאַת אֵל וְאַנְשֵׁי חֵפֶץ בְּחֶבְרַת הָאֲנָשִׁים:

מָה חוֹבוֹת הָאִישׁ בַּאֲשֶׁר הוּא בַּעַל אִשָּׁה?

חוֹבוֹת הָאִישׁ בַּאֲשֶׁר הוּא בַּעַל אִשָּׁה לְרָכֹשׁ רְכוּשׁ לְהָבִיא טֶרֶף לְבֵיתוֹ וְחֹק אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו · ב) לָתֵת הֶדֶר וְיָקָר לְאִשְׁתּוֹ בְּמַלְבּוּשֵׁי כָבוֹד לְפִי עֶרְכּוֹ · ג) לְמָשְׁךְ חֵן וְחֶסֶד לְאִשְׁתּוֹ בְּאִמְרֵי נֹעַם וְאַהֲבָה · אִם שְׁגָגָה בְּדָבָר יְסַלַּח לָהּ מַהֵר וְאִם בְּמֵרִי עִוָּתָה אַל יִכְּנַע בָּהּ בְּכַעַס זָר וְאַל יִוַּח אוֹתָהּ לְעֵינֵי בָנֶיהָ וְאַל יָקֵל בָּהּ נֶגֶד בְּנֵי בֵיתָהּ · לֹא יִזְעַם וְלֹא יַקֵּל אוֹתָהּ

ולא

*) עיין סנהדרין פ"ב מ"ד (ע. מא—מב):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

מיט דען גריכען, זאָבאלד דיא פֿערטהיידיגונג איהרעס פֿאטערלאנ־
דעס עס עראָרדערטע, זאָלכע זעלבסט אן שבת פֿאָרצוזעצטען *).
עבען זאָ וועניג קאן עס אלזאָ איינען איזראעליטען הייטיגעס טאגעס
צום פֿאָרוואורף גענאכט ווערדען, ווען ער וועהרענד איינעס פֿעלד־
צוגע, דיאיניגען געזעצע ניכט בעאָבאכטעט, וואָראן איהן דער
קריג פֿערהינדערטע, אונד דיא נור אין פֿרידענסצייטען אויסגעאיבט
ווערדען קעננען.

פֿירטער אבשניטט

פֿאָן דען פֿפֿליכטען צווישען פערזאָנען דיא אין בעזאָנ־ דערער פֿערהעלטנים שטעהען, אלס מאן אונד פֿרויא, הערר אונד דיהנער, לעהרער אונד שילער.

1. פֿאן דען פֿפֿליבטען צווישען מאן אונד פֿרויא.

וועלבע זינד דיא פֿפֿליכטען, דיא מאן אונד פֿרויא גענגען אייגאנדער צו ערפֿילען האבען?

זיא זאָללען איהרע הערצען דורך ליבע פֿערבינדען, אונד דיזע ליבע דורך טרייע בעפֿעסטיגען, מיט גענויגשאפֿטליכער טהעטיגקייט איהר הויזוועזען בעזאָרגען, אונד יעדער דיאניניגען געשעפֿטע פֿערזעהען, דיא זיין בערוף מיט זיך ברינגט, אונד דאן הויזהעלטעריש מיט דעם איהריגען אומגעהן; פֿערנער איהרע קינדער מיט גענויגשאפֿט־ליכער זאָרגפֿאלט ערציהען, דאמיט זיא אייגסט בייא נאָטט בע־ליבט, אונד ניצליבע מיטגלידער דער מענשליכען גזעזעללשאפֿט ווערדען.

וועלבעס זינד דיא בעזאנדערען פֿפֿליכטען דעס מאנגעס גענגען זיינע פֿרויא?

דער מאן האט דיא פֿפֿליכט אויף זיך: א) דיא בעדירפֿניססע דעס הויזעס דורך זיינע בעטריבזאמקייט הערבייא צו שאפֿפֿען, ב) זיינע פֿרויא נאך אנשטאנד צו קליידען, ג) זיא ליבליך אונד מיט זאנפֿטמוטה צו בעהאנדעלן, ווען זיא אונפֿאָרזעצליך גענפֿעהלט האט, איהר פֿערצייהען; אויך ווען זיא מוטהווילליגער ווייז עטוואס אוס־ רעכטעס בעגאנגען האט, זאָלל ער זיא ניכט אין נענגנוואָרט פֿרעמ־

*) זיהע מאקקאבעער 1. 9. 43. 47.

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

וְלֹא יְדַבֵּר אִתָּהּ קָשׁוֹת אַךְ בַּאֲמָרִים רַכִּים יָשִׂים
מְעוֹתָהּ נֶגֶד פָּנֶיהָ בֵּינוֹ לְבֵינָהּ וִידַבֵּר עַל לִבָּהּ לַהֲשִׁיבָהּ
אֶל רְצוֹנוֹ וְאֶל חוֹבָתָהּ:

מָה חוֹבוֹת הָאִשָּׁה בַּאֲשֶׁר הִיא אֵשֶׁת אִישׁ?

חוֹבוֹת הָאִשָּׁה לֶאֱהַב אֶת אִישָׁהּ בֶּאֱמוּנָה לְכַבְּדוֹ
כַּאֲרוֹנָי. הַבַּיִת לְהַקְשִׁיב בְּקוֹלוֹ לַהֲשִׂלִּים חֶפְצוֹ וְלִיאוֹת
לִרְצוֹנוֹ לְהֵיטִיב לוֹ פָּנֶיהָ לְבִלְתִּי הַעֲצִיבֵהוּ לַכְעִיסוֹ
וְלַמְרוֹת רוּחוֹ בְּשׁוּבוֹ מִמַּעֲשֵׂהוּ הַבַּיְתָה ב) בַּאֲשֶׁר
יָכִין הַבַּעַל בְּחוּץ מְלַאכְתּוֹ כֵּן תַּעֲתֵּד הִיא מַעֲשֶׂיהָ
בָּיְתָה לְמַעַן יִמְצָא הָאִישׁ הַכֹּל מוּכָן לְפָנָיו. אֶרְחָתוֹ
עֲרוּכָה בְּסוּתוֹ נָכוֹן שָׁלֵם וְנָקִי וְתַצֶּף הֲלִיכוֹת בֵּיתָהּ
לָשִׂים מִשְׁטַר סְדָרִים בְּכָל מַעֲשֵׂי הַבַּיִת שֶׁלֹּא יֹאבַד
וְיִקָּלְקֵל דָּבָר בְּעַצְלוּת וּבְשִׁפְלוּת יָדַיִם: כִּי עַל
הַבַּעַל לְהָכִין הַכֶּסֶף לְהָבִיא וְעַל הָאִשָּׁה לִשְׁמוֹר
חֶפְצֵי הַבַּיִת הַנְּקָנִים בּוֹ שֶׁלֹּא יֵחָסֵר דָּבָר וְלֹא יִשָּׁחֵת:

II. מחובות בין אדון ומשרתו

מָה חוֹבוֹת הָאָדוֹן אֶל מְשָׁרְתוֹ?

חוֹבוֹת הָאָדוֹן לְהָקֵל עֲבוֹדַת עַבְדּוֹ לְבִלְתִּי רְדוֹת בּוֹ
בְּפֶרֶךְ: לֹא יְדַבֵּר אִתּוֹ קָשׁוֹת וּבָעוֹתוֹ לֹא יַפְחִידֶנּוּ
מוּסַר חָזָק. לֹא יַרְעִיבֶנּוּ וְלֹא יָרִיק נַפְשׁוֹ. אָכְלוֹ
יִתֵּן לוֹ בְּעִתּוֹ מָזוֹן לְשׂוֹבַע וּמַשְׁקֶה לְרְוָיָה וְשָׂכָרוֹ
בְּיוֹמוֹ. יָשִׂים לוֹ מְנוּחָה מֵעֲבוֹדָה וּבְחָלְיוֹ יְרַפֵּא
אוֹתוֹ. וְעֶבֶד נֶאֱמָן לָעֵת זִקְנוּתוֹ לֹא יַעַזְבֶנּוּ כַּאֲשֶׁר לֹא
יָכֹל עָבוֹד עוֹד:

מָה חוֹבוֹת הַמְּשָׁרֵת אֶל אֲדוֹנָיו?

חוֹבוֹת הַמְּשָׁרֵת לַעֲבוֹד אֶת אֲדוֹנָיו בֶּאֱמוּנָה וְלַעֲשׂוֹת
כָּל מַעֲשָׂיו לִרְצוֹנוֹ לֹא יַהֲלֹךְ אִתּוֹ בְּרִמְיָה וְלֹא יְקַלְקֵל

ולא

פֿרעמדער בעשעהמען, אדער פֿאר דען קינדערן אונד דעם הויז־
געזינדע איהר פֿארוויר־פֿע מאכען, זאנדערן איהרע פֿעהלער איהר
אונטער פֿיר אויגען פֿארהאלטען, אונד דורך גלעינדיגקייט אונד צו־
רעדען זיא צו בעסערען זוכען.

וועלכע זיבד דיא בעזאנדערען פֿפֿליכטען דער פֿרויא גענגען איהרען מאן?

דיא פֿרויא זאלל: א) איהרען מאן אויפֿריכטיג ליבען, אלס אבער־
הויפט דער פֿאמיליע איהן עהרען, איהם ווילליג געהאָרכען, אונד
איהם אללען פֿערדרוס צו פֿערמיידען זוכען; ב) זיא וויא עס זיינע
שולדיגקייט איזט, מיט אללער מעגליכען אנשטרענגונג, דיא בע־
דירפֿניססע דעס הויזעס הערבייא צו שאפֿפֿען זאָ איזט עס ווידער
איהרע פֿפֿליכט, דער הויזהאלטונג פֿאָרצושטעהען, ווירטשאפֿטליך
אונד זאָרגזאם דאראויף בעדאכט צו זיין, דאס אללעס וואס אים הויז
געשעהען מוס, ווירקליך געשיהט, אונד ניכטס פֿערנאכלעססיגעט
ווערדע.

II. פאז דען פֿפֿליכטען צווישען הערר אונד דיהנער.

וועלכע זיבד דיא פֿפֿליכטען אייגעס העררן גענגען זיינע דיהנער?

דער הערר מוס דיא ארבייט זיינעס דיהנערס אויף דיא מעגליכסטע
ארט צו עהליכטערן זוכען, איהן ניכט שטרענגע בעהאנדעלן, איהם
קיינע ארבייט אויפֿלעגען דיא זיינע קרעפֿטע איבערשטייגען, זיינע
פֿערגעהונגען ניכט דורך צו הארטע ציכטיגונגען בעשטראפֿען, איהן
קיינען מאנגעל ליירען לאססען, אונד קאָסט אונד לאָהן איהם צור
געהעריגען צייט געבען; אויך מוס ער איהם צייט צור רוהע פֿער־
גענגען, ווען ער קראנק ווירד, איהן היילען לאססען, אונד איהן
אין זיינעס אלטער, ווען ער צור ארבייט אונטיכטיג ווירד, אונ־
טערשטיצען.

וועלכע זיבד דיא פֿפֿליכטען דעס דיהנערס גענגען זיינען העררן?

זיינען דיהנסט טרייא אונד רעדליך צו פֿערזעהען, נאך דעם ווילללן
זיינעס העררן צו האנדעלן, אויף דעססען אייגענטהום אין וואכ־
זאמעס אויגע צו האבען, ניכט צו בעטריגען, אויך ניכט עטוואס
מוטח־

וְלֹא יַשְׁחִית וְיָהוֹס עַל רְכוּשׁ אָדוֹנָיו כְּעַל רְכוּשׁוֹ וְלֹא יַקַּח מְאוּמָה בְּלִי דַעְתּוֹ וְיַעֲשֶׂה כָּל מַעֲשֵׂהוּ בְּאֵין בְּעָלָיו עִמּוֹ כַּעֲשׂוֹתוֹ בִּהְיוֹת בְּעָלָיו עִמּוֹ:

III. מחובות בין מורה וחניכיו.

כַּמָּה מִינֵי מוֹרִים יֵשׁ?

הַמּוֹרִים שְׁנֵי מִינִים. מוֹרֵי הָעָם וּמוֹרֵי חֲנִיכִים:

מָה חוֹבוֹת מוֹרֵי הָעָם אֶל עֲדָתָם?

מוֹרֵי הָעָם יֶאֱהֲבוּ עֲדָתָם כִּבְנֵיהֶם. וּלְהוֹרוֹתָם דַּרְכֵי הַצֶּדֶק וְהַיּוֹשֶׁר וְהַמֵּישָׁרִים, לְיַפְּרָם וּלְהוֹכִיחָם. לְהַזְהִירֵם וּלְנַחֵם אוֹתָם. וְיִנָּהֲגוּ בְּמִדּוֹת הַטּוֹבוֹת וּבְמַעֲשִׂים הַטּוֹבִים לְמַעַן עוֹרֵר לֵב עֲדָתָם לַעֲשׂוֹת כְּמַעֲשֵׂיהֶם. וְיַדְרִיכוּם בְּכָל הַטּוֹב:

מָה חוֹבוֹת הָעֵדָה אֶל מוֹרֵיהֶם וּנְבִיאֵיהֶם?

מוֹרֵיהֶם יִהְיוּ בְּעֵינֵיהֶם כַּאֲבוֹתָם לֶאֱהֹב אוֹתָם וּלְכַבְּדָם וְלִשְׁמוֹעַ בְּקוֹל תּוֹכַחְתָּם וְלָחֹת לָהֶם חָקָם מִפִּי צָרְכֵיהֶם 1) לְהַנָּצֵל מִכַּאֲנַת מִחְיָתָם. וְיוּכְלוּ לִשְׁמֹר מִשְׁמֶרֶת פְּקֻדָּתָם הַיְקָרָה בְּהַרְחָבַת הַלֵּב וּבְשִׂמְחָה וְלֹא בְּיָגוֹן וַאֲנָחָה:

מָה חוֹבוֹת הַמּוֹרֶה אֶל חֲנִיכָיו?

חוֹבוֹת הַמּוֹרֶה לֶאֱהֹב אֶת חֲנִיכָיו כְּבָנָיו וְיָשִׂים לְמוּדָיו בְּפִיהֶם בְּנַחַת וּבְטוּב טַעַם וְיִשַּׁנֵּן הַדְּבָרִים לָהֶם עַד אֲשֶׁר יְבִינוּם אַל יַפֵּל עֲלֵיהֶם אֵימָה גְדוֹלָה וְאַל יָחֹת אוֹתָם בְּגַעֲרָה. וּבְהַעֲוֹתָם לֹא יְמַהֵר לְהַכּוֹתָם בְּחֵמָה עַזָּה אַךְ הוֹכֵחַ יוֹכִיחַ אוֹתָם רִאשׁוֹנָה וְיָשִׂים מָעוֹתָם נֶגֶד פָּנֶיהֶם. וְאִם בֵּן מְרִי בֵּינֵיהֶם אֲשֶׁר בְּדִבְרִים לֹא

יוסר

1) יקר אל זה בראך ולא תעזוב משרתיו: הודה לו וכבד כהניו והב למו מנתם כאשר צוית (ב"ס ז. כח. כט):

מוטהווילליג צו פֿערזעדבען, ניבטס אָהנע ווילען אונר אינווילי־
גונג זיינעס העררן נעהמען, אונר איבערהויפט זיינען דיהנסט אין
אבווּעזענהייט זיינעס העררן עבען זאָ, וויא אין זיינער נעגענוואַרט
צו פֿערזעהען.

III פֿאן דען פּפֿליכטטען צווישען לעהרער אונר צוהערער, שוללעהרער אונר שילער.

וויא פֿיל אַרטען לעהרער גיבט עס?

עס גיבט דרערלייא: פֿאָלקסלעהרער אונר שוללעהרער.

וואס האבען פֿאלקסלעהרער פֿיר פּפֿליכטטען נעגענן איהרע צוהערער?

זיא זאָללען זיא אלס איהרע גייסטליכען קינדער אנזעהען, זיא אונ־
טערריכטטען, ערמאהנען, וואַרנען, טרעסטטען, איהנען אויך מיט
גוטעם בייאשפּילע פֿאָרגעהען, אונד זיא צו אללען גוטען פֿיהרען.

וואס האבען צוהערער פֿיר פּפֿליכטטען נעגענן איהרע לעהרער אונד פּרעדיגער?

זיא זאָללען זיא אלס איהרע גייסטליכען פֿעטער אנזעהען, איהרען
ערמאהנונגען פֿאָלגען, אונד איהנען דאז, וואס איהנען נעביהרט,
רייכען 1), אונד זיא פֿאָר דרייקקעגדען נאהרונגסזאָרגען שיצען,
דאמיט זיא איהר שוועהרעס אונד ווידטיגעס אמט מיט פֿריידיגקייט,
אונד ניבט מיט קוממער אונד זייפֿצען פֿערריכטטען.

וועלבע זינד דיא פּפֿליכטטען דעס שוללעהרערס נעגענן זיינע שילער?

דער לעהרער זאָלל זיינע שילער וויא זיינע קינדער ליבען, זיא מיט
נעדולד אונד זאנפֿטמוטה אונטערריכטטען, אונד דיא לעהרען איה־
נען פֿערשטענדליך אונד אנגענעהם מאכען, ער זאָלל זיא ניבט אין
שטרענגיר פֿורכט האלטען, פֿיר אִיהרע פֿעהלער זיא ניבט גלייך
מיט הארטער שטראפֿע ציבטיגען, זאָנדערן דורך ערמאהנונגען זיא
צו בעסערן זוכען. זאָללטע אייגער פֿאָן דען שילערן זאָ האלט־
שטערריג

1) ליבע רייכען שעפֿער, אונד עכטצויטע דיך זיינען דיהנערן ניבט. האָנקע גאַטט,
אונד עהרע זיינע פּריסטער, גיבע איהנען איהרע פֿעראַרנעטען געשענקע ליא דיר
אנבעוויזען זינד (בן סירא ו, בח, בפ):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

יָסֵר כִּי אִם בְּשֵׁבֶט לֹא יֵרְדֵנוּ הַמּוֹרֶה בְּרֹגֶז בַּעֲסוֹ
אַךְ פָּנָיו יֵלְכוּ וַאֲחַר יַיְסְרֵנוּ׃

מָה חוֹבוֹת הַחֲנִיכִים אֶל מוֹרֵיהֶם?

חוֹבוֹת הַחֲנִיכִים לֶאֱהַב אֶת מוֹרֵיהֶם הַנּוֹתֵן לָהֶם לֶקַח
טוֹב תָּכְמָה וּמוּסָר אֲשֶׁר יִהְיֶה לָהֶם לְכָבוֹד וּלְתִפְאֶרֶת ׃
הַמְאַלֵּף אוֹתָם מֵישָׁרִים אֲשֶׁר יְאַשְּׁרוּ בָּם כָּל יְמֵי חַיֵּיהֶם
אוֹתוֹ יְכַבְּדוּ וּבְקוֹלוֹ יִשְׁמָעוּ וְיַטּוּ אֹזֶן וְיַפְקִחוּ לֵב
בְּמִפְתַּח שְׂפָתָיו לָשִׂים לְמוּדָיו לְפָנֵיהֶם וְיָשִׁבוּ לְפָנָיו
בַּעֲנָוָה וּבְהַכְנָעָה ׃ וּמוֹרָאוֹ יִהְיֶה תָּמִיד עַל פְּנֵיהֶם
בְּהָיוֹתוֹ אִתָּם וּבְסוּרוֹ מֵהֶם ׃ עוֹד כָּל יְמֵיהֶם יִתְּנוּ
יְקָר לְמוֹרֵיהֶם וּבְהַזְכִּירָם שְׁמוֹ יָשִׁימוּ לוֹ כָּבוֹד ׃ וְגַם
אֶת כָּל הַחָכְמִים וְהַסּוֹפְרִים יוֹקִירוּ אֲשֶׁר מִסְפְּרֵיהֶם
יְבַקְּשׁוּ תּוֹרָה וּמַדָּע וְאֵת כָּל הָעוֹמְדִים עַל מִשְׁמֶרֶת
עֲבוֹדַת אֱלוֹהַּ וְגַם אֶת הַזְּקֵנָה יְהַדֵּרוּ׃

מַה מַּכְלוּל חוֹבוֹת הָאָדָם?

מַכְלוּל חוֹבוֹת הָאָדָם׃ דַּע אֶת אֱלֹהֶיךָ וְעָבְדֵהוּ בְּלֵב
שָׁלֵם וּבְנֶפֶשׁ חֲפֵצָה ׃ בְּרַת אֲבוֹתֶיךָ הַאֲמִין וְהֶה הַחָזֵק
עַד יוֹם מוֹתֶךָ ׃ אֶת תּוֹרָתָהּ תִּלְמוֹד וְאֶת מִצְוֹתֶיהָ
תִּשְׁמוֹר ׃ אֶת הַמֶּלֶךְ נְשִׂיא הָאָרֶץ תְּכַבֵּד ׃ בְּשָׁלוֹם
עִם וְאֶרֶץ מוֹשָׁבֶיךָ תִּדְרוֹשׁ ׃ עַל דַּתֵּי הַמְּדִינָה לֹא
תַעֲבוֹר ׃ וְיֶדִי חוֹבוֹת הָאָרֶץ הֵצָא ׃ הִתְהַלֵּךְ לִפְנֵי
הָאֱלֹהִים בֶּאֱמֶת וֶהְיֵה תָּמִים עִם הָאֲנָשִׁים וְאַהֲבָתָ
לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ ׃ אִם כָּכָה אַתָּה עוֹשֶׂה אַשְׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ
תִּחְיֶה חַיִּים נְעִימִים וּבְכֶלַח תָּבוֹא אֶלֵי קֶבֶר וְתָמוּת
מוֹת מְנוּחָה וְהָלַךְ לְפָנֶיךָ צִדְקֶךָ וּכְבוֹד יְהוָה יַאַסְפֶךָ׃

מאמר

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

שטערריג זיין, דאס ער נעציכטיגעט ווערדען מוס, זא זאלל עס אהנע צאָרן, אונד מיט מעסיגונג געשעהען.

וואס האבען שילער פּר פּליכטען גענען איהרען לעהרער?

דיא שילער מיסטען איהרען לעהרער, דער זיא אין דען וויסטענשאפּטען אונטערריכטעט, וואָדורך זיא געבילדעטע אונד גליקליכע מענשען וועדען זאָללען, וויא איהרען פּאטער ליבען, מיט עהרער-ביעטונג פּאָר איהם זיצען, אויף זיינע לעהרען אויפּמערקזאם זיין, אונד איהן זאָווהל אין זיינער גענענווארט אלס אין זיינער אבוועזענהייט, עהרפּירכטען, זיינען נאהמען מיט עהרערביעטונג צו ערוועהנען, אונד לעבענסלענגליך איהם אכטונג צו בעצייגען, אונד ניכט נור אללייין איהרען אייגענען לעהרערן, זאָנדערן אויך יענען אללגעמיינען לעהרערן, אלס דא זינד: דיא וויזען אונד שריפּטשטעללער, דורך דערען לעהרען אונד שריפּטען זיא בעלעהרט וואורדען, זינד זיא לעבענסלענגליכע אכטונג שולדיג; אויך גענען גאטטעסדיהנער אונד דאס אלטער מיסטען זיא איהרע עהרערביעטונג בעצייגען.

וויא קאן מאן דען אינבעגריף דער גרדאכטען פּליכטען אין קורצעם פּאסטען?

דער אינבעגריף אללער פּפּליכטען אין קורצעם איוט דיזער: ערקענע דיינען גאָטט, אונד דיהנע איהם פּאָן גאנצען הערצען; כלייבע דער רעליגיאָן דיינער פּעטער, ביז אין דיינען טאָד גטרייא; לערנע איהרע גזעצע אונד בעאכטע איהרע גבאָטע; פּעהרע דען פּירשטען; ליבע דיינען מיטבירגער; זייא גהאָרזאם גענען דיא שטאטסגזעצע, אונד טרייא גענען דאז פּאטערלאנד; זייא גענען גאָטט אונד אללע מענשען אויפּריכטיג, אונד ליבע זיא וויא דיך זעלבסט; ערפּיללסט דוא דיזע פּפּליכטען, דאן וואָהל דיר! דוא האסט עס גוט, לעבסט צופּרידען אונד שטירבסט מיט רוהיגעם גוויססען, דיינע רעכטשאפּענהייט בעגליטטע דיך אינס גראב, אונד דיא הערליכקייט גאָטטעס גיממט דיינע זעעלע ליבריך אויף.

דריט.

מאמר ג

עשרת הדברים

מבוא

I מהות עשרת הדברים ומחלוקתם.

מָה הֵמָּה עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים?

עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים הֵמָּה אֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלוֹהַּ בְּהַר סִינַי בְּמַרְאֵה הַגָּדוֹל לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל וְכָתַב אוֹתָם עַל שְׁנֵי לֻחוֹת אֲבָנִים אֲשֶׁר הֵבִיא מֹשֶׁה בְּיָדוֹ בְּרִדְתּוֹ וְהֵם לֻחוֹת הַבְּרִית:

עַל מֶה נִקְרְאוּ לֻחוֹת הַבְּרִית?

כִּי עַל פִּי עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַת אֱלוֹהַּ בְּרִית אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִהְיוֹת לָהֶם לֵאלֹהִים וְהֵם יִהְיוּ לוֹ לְעָם:

מַה יִתְרוֹן עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר כָּרַת אֱלוֹהַּ בְּרִית עֲלֵיהֶם?

כִּי בַּעֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה רָאשֵׁי הַמִּצְוֹת וְהַחוֹבוֹת הַיְקָרוֹת אֲשֶׁר לְאָדָם לַעֲשׂוֹתָם:

אֵיךְ נַחֲלוֹק עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְפִי מַחְלְקוֹתָם?

עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה נֶחֱלָקוּ בְּמִצְוֹת אֲשֶׁר הָאָדָם מְצֻוֶּה לַעֲשׂוֹת לֵאלֹהַּ וּבְמִצְוֹת אֲשֶׁר בֵּין אִישׁ וּבֵין רֵעֵהוּ:

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

דריטטער טהייל

דיא ערקלעהרונג פּאָן דען צעהן געבאָטען.

איינלייטונג.

I. אינהאלט דער צעהן געבאטע אונד איהרע איינטהיילונג.

וואס פּערשטעהט מאן אונטער דען צעהן געבאטען?

דאָרונטער פּערשטעהט מאן דיאיניגען געבאטע, וועלכע גאָטט זעלבסט אויף דעם בערגע סיני, אין גענענוואָרט פּאָר גאנץ ישראל פּאָרנעטראגען, אונד אויף צווייא שטיינערנע טאפּעלן גשריבען האט; דיזע טאפּעלן וועלכע משה, אלס ער פּאָם בערגע חערונטער קאם, מיט זיך בראכטע, וואורדען דיא בונדעסטאפּעלן גענאנט.

וואָרום האבען זיא דיזע בענענונג?

דעסוועגען, וויל אויף דען אינהאלט דיזער צעהן געבאָטע, גאָטט מיט איזראעל איינען בונד שלאָס, דאס ער איזראעלס גאָטט, אונד איזראעל, זיין איהם אנגעהעריגעם אויסערוועהלטעם פּאָלק זיין זאללע.

וואָרום האט גאטט גראדע אויף דיזע צעהן גבאטע אין בינדנים מיט ישראל גשלאססען?

וויל דיזע צעהן געבאָטע דער אינבעגריף אללער מענשליכען פּפליכטען זינד.

וויא לאססען זיא זיך איהרעם אינהאלט נאך אייטהיילען?

אין געבאָטע, דיא בלאָס בעצוג אויף גאָטט האבען, אונד אין געבאָטע דיא אויך אויף דיא מענשען בעצוג האבען.

וויא

כַּמָּה מֵהֶם מְמַחֲלָקָה רִאשׁוֹנָה וְכַמָּה מְמַחֲלָקָה שֵׁנִיָּה ?

אַרְבָּעָה הַדְּבָרִים הָרִאשׁוֹנִים מִמְצָוֹת אֲשֶׁר הָאָדָם מְצֻוֶּה לַעֲשׂוֹת לֵאלוֹהַּ וְשִׁשָּׁה הַדְּבָרִים מִמִּצְוֹת אֲשֶׁר בֵּין אִישׁ וּבֵין רֵעֵהוּ:

פרק א מעניני ארבעת הדברים הראשונים

I. באור הדבור הראשון מעשרת הדברים.

מָה הַדִּבּוּר הָרִאשׁוֹן מֵעֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים ?

הַדִּבּוּר הָרִאשׁוֹן: אָנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:

מַה עִנְיַן הַדִּבּוּר הָרִאשׁוֹן הַזֶּה ?

עִנְיַן הַדִּבּוּר הָרִאשׁוֹן הַזֶּה לָדַעַת כִּי יֵשׁ אֱלוֹהַּ אֵין סוֹף הוּא בּוֹרֵא כֹּל וְהוּא אֲשֶׁר מַשְׁגִּיחַ עַל כֹּל בְּאַהֲבָה סְגֻלָּה אֲשֶׁר לוֹ לַאֲבוֹתֵינוּ הוֹצִיא אֶת בְּנֵיהֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים וְהִרְבָּה לָהֶם טוֹבוֹת גְּדוֹלוֹת לְמַעַן יְקַבְּלוּ תוֹרָתוֹ וְיִשְׁמְרוּ מִצְוֹתָיו:

II. באור דבור השני מעשרת הדברים.

מָה הַדִּבּוּר הַשֵּׁנִי מֵעֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים ?

הַדִּבּוּר הַשֵּׁנִי: לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פָּנָי לֹא תַעֲשֶׂה לְךָ פֶּסֶל וְכָל תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וַאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתָּחַת וַאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת

לארץ

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

וויא פֿיל פֿאן דיזען געבאטען געהערען צו דען ערשטען אובד וויא פֿיל צו דען לעצטען?

דיא פֿיר ערשטען געבאָטע האבען בלאָס בעצוג אויף נאָטט, אונד דיא זעכס אנדערן געבאָטע, אויך אויף דיא מענשען.

ערשטער אבשניטט

ערלייטערונג דער ערשטען פֿיר געבאטע.

I. דאז ערשטע געבאט.

וויא הייסט דאז ערשטע געבאט?

דאז ערשטע געבאָט הייסט:

איך בין דער עוויגע דיין גאָטט, דער איך דיך אויס דעם לאנדע מצרים געפֿיהרט האבע, אויס דעם הויזע דער שקלאווערייא.

וואס עגט־עלט דיזעס געבאט?

עס ענטהעלט, דאס ווייר גאָטט, דאז העכסטע אונד אונעגדליכע ווועזען, פֿיר דען שעפֿער אונד ערהאלטער אללער דינגע אנדער קענגען, אונד זיינע געזעצע האלטען זאָללען, וויל ער דעסטען זאָרגפֿאלט זיך צוואר אויף אללע זיינע געשעפֿע ערשטרעקט, אבער אויס בעזאָנדערער ליבע צו אונזערן פֿאָרעלטערן, זיא אויס עגיפטען, וואָ זיא שקלאווען ווארען, געפֿיהרט, אונד איהנען אין בערדיס פֿילע אונד אויסערארדענטליכע וואָהלטהאטען ערצייגעט האט, אוס זיא צור אננאהמע אונד בעפֿאָלגונג זיינער געזעצע פֿערבינדליך צו מאכען.

II. דאז צווייטע געבאט.

וויא הייסט דאז צווייטע געבאט?

דאז צווייטע געבאָט הייסט:

דוא זאָללסט קיינע אנדרע געטטער האבען פֿאר מיינעם אנגעזיכטע; דוא זאָללסט דיר קיין געצעג־ בילד מאכען, אויך קיינע עהנליכע געשטאלט פֿאן דעם וואס אָבען אין היממעל, אָדער אונטען אויף דער עדדע, אָדער אים וואססער אונטער דער ער־

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

לָאָרֶץ לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תָעָבְדֵם:

עַל מָה מַזְהִיר הַדִּבּוּר הַשֵּׁנִי הַזֶּה?

הַדִּבּוּר הַשֵּׁנִי הַזֶּה מַזְהִיר עַל עֲבוֹדַת אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְעַל אֱמוּנַת הַבְּלֵי אֱלִילִים:

מִי הוּא עוֹבֵד אֱלֹהִים אֲחֵרִים?

עוֹבֵד אֱלֹהִים אֲחֵרִים הוּא: א) הַמַּאֲמִין כִּי יֵשׁ אֱלֹהִים רַבִּים מֵאֵל אֶחָד, אוֹ הַשָּׂם כְּבוֹד אֱלוֹהַּ לְאֶחָד מִן הַיְצוּרִים [1]. הַקּוֹרֵא אֶל הַמַּלְאָכִים לִהְיוֹת לוֹ לְעֶזְרָה בְּצָרָה אוֹ לְמֵלִיץ בֵּינָיו וּבֵין אֱלוֹהַּ [2]:

ב) הַמַּעֲרִיךְ לֵאלוֹהַּ צֶלֶם דְּמוּת וּתְמוּנָה:

ג) וְהַשָּׂם לֵאלוֹהַּ מִדּוֹת לֹא יָאֲתוּ לְיֵשׁ נִשְׂגָּב מִכֹּל, הַמְדַמֶּה אוֹתוֹ בֶּאלוֹהַּ אַכְזָר הַמַּלְאֶה אֶת הָאָרֶץ בַּעֲבוֹדוֹת קָשׁוֹת, אֲשֶׁר הוּא כּוֹעֵס בְּחֶטְאָם וְלֹא יִכָּפְרוּ פָּנָיו, כִּי אִם בְּעִנְּרָם שְׁאֵרָם בָּעֲנוּיִם קָשִׁים, וְכָל אֲשֶׁר מַעֲרִיךְ לֵאלוֹהַּ מִדּוֹת לֹא טוֹבוֹת וְנִכּוֹנִים לְיֵשׁ נִשְׂגָּב מִכֹּל וְחַי נֶצַח, הוּא אֵינֶנּוּ יוֹדֵעַ אֶת אֱלוֹהַּ וְלֹא יַעֲבוֹד אוֹתוֹ כִּי אִם אֱלֹהִים אֲחֵרִים:

מִי הוּא נִקְרָא מַאֲמִין בְּהַבְלֵי אֱלִילִים?

מַאֲמִין בְּהַבְלֵי אֱלִילִים הוּא: א) הַמַּאֲמִין כִּי בְּעֵד הַכּוֹכָבִים נֶחְתַּם פְּקֻדַּת כָּל אִישׁ, וְשׁוֹמֵעַ אֶל אוֹתוֹת הַבַּדִּים וְאֶל הוֹבְרֵי הַשָּׁמַיִם הָאוֹמְרִים כִּי בַּמַּחֲזֶה הַכּוֹכָבִים

1) אני יהוה הוא שמי וכבודי לאחר לא אתן ותהלתי לפסילים (ישעי' מב. ח):

2) זובח לאלהים יחרם בלתי ליהוה לבדו (שמות כב. יט):

דע איזט ; דוא זאללסט דיך פֿאר איהנען ניכט ביק־
קען, אויך זיא ניכט גאָטטעסרׄיהנסטליך פֿערהרען .

וואס פֿערביטעט דאז צווייטע געבאט ?

דאז צווייטע געבאָט פֿערביטעט דיא אבגעטטערייא אונר דען
אבערגלויבען .

וויא בעגעהט מאן אבגעטטערייא ?

אבגעטטערייא בעגעהט מאן : א) ווען מאן מעהרערע גאָטטער אנ־
נימט, אָדער אנדערן וועזען אויסער גאָטט, אלס ענגעלן אונר
היממלישען קרׄפטרן גאטטליכע עהרע בעצייגט, אונר זיא אום בייא־
שטאנר אונר הילפֿע אין דעם וואהנע אנרופֿט, אלס ווערען זיא זעלבסט
מעכטיג עם צו טהון, אָדער פֿערמעכטען דיא דען גאָטטליכען וויל־
לען צו בעשטיממען ; ב) ווען מאן דעם העכסטען וועזען וואס אימ־
מער פֿיר אינע קרׄפטרליכע געשטאלט, אונר ג) אייגענשאפֿטען
בייאלעגט, דיא איהם ניכט געצימען ; ווען מאן זיך נעהמליך גאָטט
אלס אינען גרויאכטען העררן דענקעט. דער דיא מענשען שקלאווש
בעהאנרעלט, אונר בעשטענדיג איבער איהרע זינהען אויפֿגעבראכט,
זיך ניכט אנדערס אלס דורך איהרע קאסטייען, גייסרלן אונר דורך
איהרע פֿיניגונגען פֿאָן איהנען בעזונפֿטיגען לעסט ; איבערהויפֿט ווען
מאן זיך פֿאָן גאָטט אינע אונווירדיג פֿאָרשטעללונג מאכט .

וואס איזט אונטער אבערגלויבען צו פֿערשטעהען ?

אונטער אבערגלויבען איזט צו פֿערשטעהען : א) דער וואהן דאס
דאז שיקזאל דעם מענשען אן דען שטערנען געשריבען זיא, וואָ־
דורך מאן זיך פֿאָן דען שטערנדייטערן, וועלכע דאז מענשליכע שיק־
זאל

1) איך בין עס, עריגם וועזען איזט טרין נאהמען, מיינע עהרע גענע איך קיינען אנדערן, נאך מיין לאב דען גצעצענבילדערן (ישעי' נב . ח) :

2) ווער אייגעם אכטערן גאטטליכען וועזען אפֿער שלאכטט, אויסער . דעם עריגען וועזען אלליין, דער האט דאז לעבען פֿערווירקט (שמות נב . יט) :

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

הַפּוֹכְבִים יֶחֱזוּ בֵּירַחוֹק טוֹבָה אוֹ רָעָה לָאָדָם 3):

ב) הַמַּאֲמִין בִּכְלֹת הַשִּׂרִים וּבְמַלְאָכִים רָעִים וְכִי יֵשׁ בְּיָדָם לְהָרַע לָאָדָם׃ וַיָּשֶׂם לִבּוֹ אֶל דִּבְרֵי הַמְעוֹנְנִים וְהַמְנַחֲשִׁים וּמְכַשְּׁפִים וְקוֹסְמֵי קְסָמִים וּמַחֲלְמֵי חֲלוֹמוֹת 4) וְאֶל כָּל כְּמוֹ אֵלֶּה אֲשֶׁר יְמַעֲלוּ מַעַל בִּגְדֻלַּת אֱלוֹהַּ כָּל יְכֹלֶת וַיְשִׂימוּ בָּאָדָם מְזִמּוֹת אָוֶן׃ וַיַּלְמְדוּהוּ לַעֲשׂוֹת מַעֲשִׂים מְתֹעָבִים וְלִירֹא אֲשֶׁר אֵין לִירֹא וְלַיֵּחֵל מֵאֲשֶׁר אֵין לְיַחֵל 5):

מַה נִּבְלָל עוֹד בַּעֲבוֹדַת אֱלֹהִים אֲחֵרִים?

בּוֹ נִבְלָל עוֹד הֶחָנֵף בַּעֲבוֹדַת אֱלוֹהַּ. הַצַּם וּמְעַנֶּה נַפְשׁוֹ וּמַרְבֶּה תְּפִלָּה וְצְדָקָה לְמַרְאֵה עֵינֵי הָאֲנָשִׁים לְמַעַן יְשִׂימוּ אוֹתוֹ אִישׁ תָּם וְיָשָׁר הֲלֹא עוֹבֵד אֱלֹהִים אֲחֵרִים הוּא:

מַה מְצִוָּה הַדִּבּוּר הַשֵּׁנִי הַזֶּה?

לַעֲבוֹד אֱלוֹהַּ אֶחָד יָחִיד לְבַדּוֹ וּלְהִתְפַּלֵּל אֵלָיו וְלֹא גִּירָא דָּבָר זוּלָתוֹ וְלֹא נָקוֹף דָּבָר מִבַּלְעָדָיו 6):

III. הדבור

3) כה אמר יהוה אל דרך הגוים אל תלמדו ומאתות השמים אל תחתו כי יחתו הגוים מהמה: כי חקות העמים הבל הוא (ירמי' י, ב. ג): מפר אותות בדים וקסמים יהולל (ישעי' מד, כה):

4) אל תפנו אל האללים (ויקרא יט, ד): אל תפנו אל האבת ואל הידעונים (שם, לא) לא ימצא בך קסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף: וחובר חבר ושואל אוב וידעני ודורש אל המתים: תמים תהיה עם יהוה אלהיך (דברים יח, י, יא, יג):

5) אשרי הגבר אשר שם יהוה מבטחו ולא פנה אל רהבים ושטי כזב (תהלים מ, ה):

6) פנו אלי והישעו כל אפסי ארץ כי אני אל ואין עוד: לי תכרע כל ברך תשבע כל לשון (ישעי' מה, כב כג):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

זאל פֿאַרהאַר בעשטיממען צו קענען פֿאַרגעבען, צו אללעלייא אונזין פֿערפֿיהרען לעסט 3) · ב) דער פֿאלשע גלויבע אן איינע מאכט דער טייפֿעל אונד בעזען גייסטער, דאס דיזע נעהמליך דען מענשען בעזעס צוצופֿיגען פֿערמעגען; וואָדורך דיא צויבערער, שוואַרצקינסטלער, גייסטערבעשוועהרער, צייכענדייטער, טרוימאויסלעגער א·ד·ג· 4) ענטשטאנדען זינד; זאָלכער גלויבע ערגעגט אין דען מענשען פֿאלשע פֿאָרשטעללונגען, געוועהנט איהן צו האָפֿפֿען אונד צו פֿירכטען, וואָ ניכטס צו האָפֿפֿען אונד צו פֿירכטען איזט, אונד פֿערלייטעט איהן צו דען אבשייליכסטען האנדלונגען 5)·

וואס ווירד נאך צור אבגעטטערייא גערעכנעט?

דיא שיינהיליגקייט: ווער פֿרעממיגקייט בלאָס הייכעלט, בעטהעט, פֿאסטעט, דען ארמען וואס צושטעקט, אכער אללעס דאמיט עס דיא לייטע נור זעהען, אונד איהן פֿיר אייגען גאָטטעספֿירכטיגען דעכטשאפֿענען מאן האלטען זאָללען, דער בעגעהט אויך דיא אבגעטטערייא·

וואס גלויבעטט דאז צוויייטע גלאבט?

דאס מאן גאָטט אלס איין איינציגעס אונד אונקערפערליכעס וועזען אלליין אנבעטהען, פֿירכטען אונד דאס מאן אויך איהן אלליין האָפֿפֿען זאָלל 6)·

III ערס

---

3) זא שפרייכט דער הערר: לערנעט ניכט דיא וועגע דער הייידען, אונד פֿירכטעט אייך ניכט פֿאר דען הימעלכצייכען, וועלכע דיא הייידען פֿירכטען, דען דיא זאצונגען דער פֿעלקער זינד אייטעל (ירמי' י' · ב, ג): אייך בין עס, דער אייך דיא צייכען דער שטערנדייטער פֿערניכטע, אונד דיא צויבערער וואהרזייגיג מאכע (ישעי' מר· כה):

4) וועגדעט אויך ניכט צו דען געצעטן (ויקרא יט· ד): האלטעט אויך ניכט אן דען טאטעגבעשוועהרער אונד צייכעדייטער (שם ·לא): גיאמאנד זייא אונטער דיר צו פֿיגדען, דער אהנדונגסקונכט טרייבט, צייטוועהלער, צייכענדייטער, אדער צוי= בערער, טיהר בעשוועהרער, שוואַרצקינסטלער, אדער טאטעגבעפראָעזייא, דיא פוסטע דיך גאנץ אן דען עוויגען דיינען גאטט האלטען (דברים יח, י. יא, יג):

5) וואהל דעם דער אויף דען עוויגען זיין פֿערטרוישן זעצט, אונד זיך ניכט נאך אייטעלקייט אומזיהט, אונד נאך פֿאלשער אונד פֿערפֿיהרישער בעטרוג (תהלים מ· ה):

6) וועגדעט אייך צו מיר אללע פֿעלקער דער עדדע, זא ווירד אייך געהאלפֿען ווערדען, דען איך בין אלליין גאטט אונד קיין אנדערער אויסער מיר, אללע קנוא בזיגען זיך פֿאר מיר, אללע צונגען שוועהרען מיר צו (ישעי' נה· כב כג);

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

III. הדבור השלישי

מָה הַדִּבּוּר הַשְּׁלִישִׁי מֵעֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים?

הַדִּבּוּר הַשְּׁלִישִׁי: לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא כִּי לֹא יְנַקֶּה יְהוָה אֶת אֲשֶׁר יִשָּׂא אֶת שְׁמוֹ לַשָּׁוְא:

עַל מָה מַזְהִיר הַדִּבּוּר הַשְּׁלִישִׁי הַזֶּה?

הַדִּבּוּר הַזֶּה מַזְהִיר שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת דָּבָר לְהַבְזוֹת בּוֹ שֵׁם אֱלוֹהַּ לְחַלְּלוֹ:

בַּמֶּה מְחַלֵּל אִישׁ שֵׁם אֱלוֹהַּ?

מְחַלֵּל שֵׁם אֱלוֹהַּ הוּא הַתּוֹפֵשׂ אֶת שְׁמוֹ וְנִשְׁבָּע בּוֹ לְשֶׁקֶר אוֹ הַמְקַלֵּל בּוֹ וְהַמְכַזֵּב וְהַמְרַמֶּה:

מָה הִיא שְׁבוּעָה?

לִקְרֹא אֱלוֹהַּ לְעֵד כִּי אֱמֶת הַדָּבָר וְלִנּוֹקֵם עַל הַשֶּׁקֶר בְּדָבָר אֲשֶׁר יַגִּיד אִישׁ אוֹ יַבְטִיחַ:

מִי מְחַלֵּל שֵׁם אֱלוֹהַּ בִּשְׁבוּעָה?

הַמְקַלֵּל בִּשְׁבוּעָה וְנִשְׁבָּע לְאַמֵּן דָּבָר אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֵל נָכוֹן [1]) אוֹ נִשְׁבָּע בְּנִבְלָה לְקַיֵּם דָּבָר וְלִבּוֹ בַּל עִמּוֹ:

מָה אִישׁ הַנִּשְׁבָּע לְשֶׁקֶר?

הוּא אִישׁ בָּזֶה וּמְרֻמָּה אֲשֶׁר לֹא יַאֲמִין בּוֹ אָדָם וּבְזוּי הוּא

---

[1]) אל תכין פיך לשבועה לשאת השם על שפתיך: מרבה להשבע לא ינקה מענש ונושא אלה לא ינקה מהטא: נמהר להשבע נמהר לחטא ונגע לא ימוש מביתו: נשבע בשגגה חטא באחת נשבע ואשם ענשו כפלים (בן סירא כג, ט—יד):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

III. ערקלעהרונג דעס דריטטען געבאטס.

ווער הייסט דאז דריטטע געבאט?

דאז דריטטע געבאט הייסט:

דוא זאללסט דען נאהמען דעס עווינגען דיינעס נאטס, טעס ניכט בייא איינער אונווארהרהיט אויסשפרעכען: דען דער עווינג ווירד דען ניכט אונבעשטראפט לאססען, דער זיינען נאהמען בייא איינער אונווארהרהיט אויסשפריכט.

וואס ווירד הירמיט פֿערבאטען?

הירמיט ווירד פֿערבאטהען, דען נאהמען גאטטעס צו מיסברויכען אונד צו ענטהיליגען:

וואדורך מיסברויכט מאן דען נאהמען גאטטעס?

דורך פֿאלש שווערען, פֿלוכען, ליגען אונד בעטריגען:

וואס הייסט שווערען?

גאטט צום צייגען דער וואהרהייט אונד צום רעכער דער אונווארהרהייט אנרופֿען, איבער דאזיעניגע, וואס מאן פֿערשפריכט אדער אויסזאגט.

ווער מיסברויכען ווירד דען נאהמען גאטטעס בייס שווערען?

ווען ווער לייכטזינניג אדער וואהל גאר באזוהאפֿט שווערען, איבער דאז וואס ווירד ענטשוועדער גאר ניכט אדער דאך ניכט גענוג ווייסען,

1) אדער ווען ווער אונזערן אייד ניכט האלטען וואללען:

ווער איין מיינאיידיגער פֿאן אנדערן מענשען אנגעזעהען?

אלס איין עפֿפֿענטליכער אונד שענדליכער ליגנער אונד בעטריגער, דאס ניאמאנד טרויען דארף, אונד אלס איין שעדליכעס מיטגליד דער מענש.

1) געוועהנע דייעען מענד ניכט צום שווערען, אונד גאטטעס נאהמען צו פֿיהרען: דען ווער פֿיל שווערט קאן פֿאן שטראפֿע ניכט פֿרייא זיין, אונד ווער איידע אבלעגט, קאן פֿאהלערן ניכט פֿרייא זיין: ווער לייכט שווערט, זינדיגעט לייכט, דיא שטראפֿע ווירד פֿאן זייעס הויזע ניכט בלייבען: שווארר ער אוס איבערלעגט, זא האט ער אייגע זינדע בעגאנגען; האט ער זיך מיינאיידיג געמאכט, זא איוט דיא שטראפֿע דאפֿעלט (כן סירא כג. י—יר):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

הוּא וְנִמְאַס בְּחֶבְרַת הָאֲנָשִׁים וּמְלַבֵּד עֹנֶשׁ אֱלוֹהַּ
הַצָּפוּן לוֹ, הוּא נִרְדָּף מִשְׁפְּטֵי אֶרֶץ וּמִיָּסֵר מֵהֶם:

מַה שְׁבוּעָה אֲשֶׁר יָכֹל הָאָדָם לְהִשָּׁבַע?

הַשְּׁבוּעָה אֲשֶׁר נוֹשְׁאִים בּוֹ הַשּׁוֹפְטִים וְהַפְּלִילִים
לְהַלָּאוֹתוֹ לְהַוְדִּיעַ בּוֹ נָכוֹן אֱמֶת דְּבָרָיו, אוֹ לְחַזֵּק קִיּוּם
מַעֲשֶׂה אֲשֶׁר עָלָיו לַעֲשׂוֹתוֹ:

בַּמֶּה מְחֻלֶּל אִישׁ שֵׁם אֱלוֹהַּ בְּקַלָּלָה?

כִּי תּוֹעֵבָה הִיא לָשֵׂאת שֵׁם אֱלוֹהַּ עַל פִּיו לְרָעָה,
וְלִקְלָלָה אֲשֶׁר יָשִׂית בַּעֲמִיתוֹ מִשְׁנָאתוֹ אוֹתוֹ וּמִקְצְפוֹ
עָלָיו, וְאֵין לָשֵׂאת שֵׁם אֱלוֹהַּ כִּי אִם עַל הַטּוֹב וְעַל
הַבְּרָכָה כִּי בָאֵלֶּה חָפֵץ:

אֵיךְ מְחֻלֶּל אִישׁ שֵׁם אֱלוֹהַּ בִּדְבַר כָּזָב וּבְמִרְמָה?

א) הַמַּחֲנִיף בִּדְבָרָיו וּמְשַׁמֵּשׁ נַפְשׁוֹ אִישׁ תָּם, וְהַמַּגִּיד
דְּבָרִים בְּשֵׁם אֱלוֹהַּ אֲשֶׁר לֹא כֵנִים הֵם:

ב) הַמּוֹנֶה בֶּן בְּרִית דַּת אַחֶרֶת [2]) וּמְעַוֵּל לוֹ בְּעֹשֶׁק
בְּגֶזֶל בְּבַחַשׁ וּבְשִׁבּוּעַת שֶׁקֶר וּבְכָל אֲשֶׁר יֶחְשֹׁב
לָעָוֹן בַּעֲשׂוֹתוֹ לְבֶן בְּרִית דָּתוֹ. כִּי כָל עֹשֵׂה אַחֶרֶת
מֵאֵלֶּה מְלַבֵּד הָרֹשַׁע אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה, עוֹד נוֹתֵן יָד
לְהַבָּזוֹת שֵׁם אֱלוֹהַּ נוֹתֵן הַדָּת וְאֶת הַדָּת וְאֶת שׁוֹמְרֶיהָ:

מִי נוֹשֵׂא שֵׁם אֱלוֹהַּ לַצֶּדֶק. וּמְקַדֵּשׁ אוֹתוֹ?

א) הַנִּשְׁבָּע בִּשְׁמוֹ בֶּאֱמֶת וּמֵקִים דְּבַר הַשְּׁבוּעָה גַּם
בְּהָיוֹתוֹ לְהָרַע לוֹ:

ב התמים

---

2) וגר לא תונו ולא תלחצנו כי גרים הייתם בארץ מצרים (שמות כב, כ):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

מענשליכען געזעלשאפֿט, אונד אלס זאלכער ווירד ער אויסער דער געטטליכען שטראפֿע דיא זיינער וואדטעט, אויך פֿאן דער גע־ריכטס־אבריגקייט פֿערפֿאלגט אונד בעשטראפֿט.

וועלכע אירע זינד עדלויבט?

איירע דיא אונס דיא אבריגקייט אויפֿערלעגט, וועלן זיא קיינע אנדערע מיטטעל האט, דיא וואהרהייט צו ערפֿאָרשען, אונד זיך אונטערער פֿפֿליכטען צו פֿערזיכערן.

וואדורם מיסברויכען וויר דען נאהמען גאטטעס בייס פֿלוכען?

ווייל עס שענדליך אונד אבשייליך איזט, אוים האס אדער צאָרן אונזערן נעכסטען בעזעס צו ווינשען, אונד זיך דאבייא דעס גע־טטליכען נאהמענס צו בעדיהנען, דא דאָך גאָטט דאס ווּאהל אללער מענשען ווילל, אונד זיין נאהמען נור בייס גוטען אונד צום זעגען גענאנט ווערדען זאָלל.

ווער עכטהייליגעט דען נאהמען גאטטעס דורך ליגען אונר בעטריגען?

א) דערזעניגע, וועלכער מיט גאָטטעס וואָרט הייכעלט, אונד ווידער זיין בעסערעס ווייסען אונד געווייסען אונטער דעס שיינע דער פֿרעממיגקייט, אים נאהמען גאָטטעס, דינגע פֿאָרגיבט דיא ניכט וואהר זינד, אונר

ב) דערזעניגע, וועלכער גענען פֿרעמדע רעליגיאָנס־גענאָסטען 1) בע־טרוג, דיבשטאהל, פֿאָרעכטהאלטונג דעס אנפֿערטרויטען גוטעס, ליגע, פֿאלשען שווּאור אדער וואס איממער פֿיר אייגע האנדלונג צום נאכטהייל פֿרעמדער אייגענטהומס זיך עדלויבט, דען דאדורך ווירד גאָטט, אונד דיא פֿאָן איהם נעגעבענע רעליגיאָן, זאממט דענען דיא איהר צוגעטהאן זינד, דער פֿעראכטונג אויסגעזעצט.

וויא גבברויכען ווּיר דען נאהמען גאטטעס רעכט אונד ווירדיג?

א) ווען ווּיר דאז וואס ווּיר בייא זיינעס אללערהיילגסטען נאהמען צו האלטען כעטהיירען, אויך אונפֿערבריכליך האלטען, זאללטע עס אויך צו אונזערעס נאכטהייל גערייכען.

ב וועו

1) אייגען פֿרעמדען רעליגיאנס־פֿערוואנדטען זאללכט דוא ניכט מיט זוּארטען קרענ־קען אונר ניכט דרייקקען, דען איהר וואָרט זעלבסט פֿרעמדינגע אים לאָזט מצרים (שמות כב, כ):

ב) הַתְּמִים וְנֶאֱמָן רוּחַ לְכָל אָדָם גַּם לְבֶן בְּרִית דְּתוֹ
גַּם לְבֶן בְּרִית דָּת אַחֶרֶת, כִּי הוּא יָשִׂים כְּבוֹד לָשֵׁם
אֱלוֹהַ הַמְצָוֶה מִשְׁפָּט וּצְדָקָה לְכָל אָדָם:

IV. הדבור הרביעי

מָה הַדִּבּוּר הָרְבִיעִי מֵעֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים?

הַדִּבּוּר הָרְבִיעִי: זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת
לְקַדְּשׁוֹ שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ
כָּל מְלַאכְתֶּךָ וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת
לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה
אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ עַבְדְּךָ וַאֲמָתֶךָ
וּבְהֶמְתֶּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ כִּי
שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת הַשָּׁמַיִם
וְאֶת הָאָרֶץ אֶת הַיָּם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר
בָּם וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל כֵּן בֵּרַךְ
יְהוָה אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ:

מָה מְצַוֶּה הַדִּבּוּר הָרְבִיעִי הַזֶּה?

הַדִּבּוּר הַזֶּה מְצַוֶּה לִשְׁמֹר הַשַּׁבָּת כְּמִשְׁפָּט וּלְקַדֵּשׁ
אוֹתוֹ:

כֵּיצַד נִשְׁמַר הַשַּׁבָּת כְּמִשְׁפָּט?

הַשּׁוֹבֵת מִכָּל מְלָאכָה וְנֶעֱצָר מִכָּל מַעֲנֵי חֹל וְעוֹזֵב כָּל
עֶשְׂתְּנוֹת חֻפְּצָיו וְשׂוֹכֵחַ דַּאֲגָתוֹ וַעֲמָלוֹ וּמְמַנֵּן נַפְשׁוֹ
לִשְׂמְחָה וָעֹנֶג: כִּי מְלֶאכֶת הַחֹל תַּקָּנָה לוֹ מְנוּחַת
שבת

ב) וועז־ווייר געגעז אללע מענשען, אָהנע אונטערשיד דער רעליגיאָן, אויפֿריכטיג אונד רעכליך געזיננט זיגד, דען דאדורך ווירד דער נאה־מען גאָטטעס, אונד דיא פֿאָן איהם געגעבענע רעליגיאָן, דיא גע־גען אללע מענשען גערעכט אונד וואָהלטהעטיג צו זיין פֿאָרשרייבט פֿערעהרט.

IV. דאז פֿירטע גבאט.

וויא הייסט דאז פֿירטע געבאט?

דאז פֿירטע געבאָט הייסט:

עראינערע דיך דעס רוהעטאגעס אום איהן צו הי־לינען; זעכס טאגע קאנסט דוא ארבייטען, אונד אלל דיינע גשעפֿטע פֿערריכטען, דער זיבענטע אבער איזט איין רוהעטאג דעם עווינען דיינעם גאָט־טע צו עהרען; דוא זאללסט קיין האנדווערק פֿער־ריכטען, ווערער דוא זעלבסט, נאך דיין זאָהן, אדער דיינע טאָכטער, דיין שקלאווע, דיינע שקלאווין, אויך ניכט דורך דיין פֿיה, אָדער דורך דיינען פֿרעמדען, דער זיך אין דיינען טהאָרען אויפֿהעלט; דען אין זעכס טאגען האט דער עווינע היממעל, ערדע אונד מעער, נעבסט אללעם וואס דארין איזט פֿערפֿערטיגט אונד אם זיבענטען גערוהעט; דארום האט דער עווינע דען טאג דער רוהע געזעגנעט (ער האט איהם וויכטיגע פֿאָרציגע גענעבען) אונד איהן הייליג ערקלעהרט.

וואס בעפֿיהלט דיזעס גאָבאט?

דיזעס גאבאָט בעפֿיהלט, דאס מאן דען רוהעטאג גהעהעריג פֿייערן אונד הייליג האלטען זאָלל.

ווארום ווירד דער רוהעטאג גהעהעריג גפֿייערט?

דאדורך, דאס מאן זיך אללער ארבייט אונד וועלטגעשעפֿטע ענט־ציהט, אללער זאָרגען ענטשלעגט, אונד זיך דער פֿרייד אונד דעם פֿערגניגען איבערלעסט; דען דורך ארבייט זאללען וויר דיא רוהע פֿער־

שַׁבָּת וּמְנוּחַת הַשַּׁבָּת תַּחֲלִיץ עַצְמוֹתָיו לְמְלֶאכֶת הַחֹל:

בַּמֶּה נְקַדֵּשׁ יוֹם הַשַּׁבָּת?

בְּהַרְבּוֹת בּוֹ תְּפִלָּה וְתוֹדָה מִבִּימֵי הַמַּעֲשֶׂה וּבְרֹוֹשׁ בְּהַבַּר אֱלוֹהַ וּבִשְׁמוֹעַ בְּאוּרֵי הַתּוֹרָה וְהַמְּצָוָה וְלֶקַח טוֹב מִפִּי מוֹרֵי הַדָּת, וְדִבְרֵי מוּסָר מְקֻדָּשָׁיו:

פרק ב באור ששת דברים האחרים

I. הדבור החמישי מעשרת הדברים

מָה הַדִּבּוּר הַחֲמִישִׁי מֵעֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים?

הַדִּבּוּר הַחֲמִישִׁי: כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ לְמַעַן יַאֲרִיכוּן יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ:

מַה מְצַוֶּה הַדִּבּוּר הַחֲמִישִׁי הַזֶּה?

הַדִּבּוּר הַזֶּה מְצַוֶּה כִּי הַבֵּן יְכַבֵּד אָבוֹתָיו בְּדְבָרִים וּבְמַעֲשִׂים 1) וְהַכָּבוֹד הַזֶּה נָטֻל עַל הַבֵּן לְתַשְׁלוּם גְּמוּל טוֹבוֹת אָבוֹתָיו אֲשֶׁר גָּמְלוּהוּ כִּי יְלָדוּהוּ וְגִדְּלוּהוּ וְהֵרְבּוּ טוֹבוֹת עִמּוֹ וְכָל יְמֵי הַבֵּן לֹא יוּכַל לִגְמֹל טוֹבוֹת אָבוֹתָיו 2):

מַה יִּתְרוֹן בָּנִים מַקְשִׁיבִים?

בָּנִים הַמַּקְשִׁיבִים לְקוֹל אָבוֹתָם גַּם בְּנֵיהֶם יַקְשִׁיבוּ לקולם

1) בני באמר ובמעשה כבד הוריך למען תבוך מברכתם: ברכת אב בנתה בית בנים וקללת אם תהרסנו (ב"ס ג, ו, ז):

2) כבד את אביך בכל לבך ואם יולדתך אל תשה: זכור עצבון אמך בלדתה אותך ובמה תגמל טרחה ועמלה (שם ז, כח, כז):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

פֿערזיהנען, אונד דיא רוהע זאלל אונס ווידער צור ארבייט שטערקען.

וואדורך ווירד דער רוהעטאג היילוג געהאלטען?

דורך געבעטהע אונד אנדאכטסאיבונגען, דיא אן דעמזעלבען מעהר אלס אן ווערקטאגען פֿעריכטעט ווערדען, וויא אויך דורך אנהערען אונד זעלבסט פֿערפֿאַרשען דעס גוטטליכען ווארטעס.

צוויייטער אבשניטט

ערקלעהרונג דער זעכס איבריגען געבאָטע.

1. ראו פֿינפֿטע געבאט.

וואס הייסט ראו פֿינפֿטע געבאט?

ראו פֿינפֿטע געבאָט הייסט:

עהרע דיינען פֿאטער אונד דיינע מוטטער, דאמיט דוא לאנגע לעבסט אויף דעם ערדרייכע, וועלכעס דער עוויגע דיין גאָטט, דיר געבען ווירד.

וואס בעפֿיהלט דיזעס געבאט?

עס בעפֿיהלט, דאס דיא קינדער איהרען עלטערן עהרע אונד גע- הארזאם בעצייגען זאללען 1), צו דיזען פֿערבינדעט זיא ניכט נור דאז גוטעז, זאנדערן אויך דיא פֿליכטען דער ערקעננטליכקייט אונד דער דאנקבארקייט, דיא זיא איהרען עלטערן שולדיג זינד, דא זיא פֿאָן איהנען ניכט נור דאז לעבען, זאנדערן אויך אין דער פֿאלגע אונ- צעהליגע וואָהלטהאטען ערהאלטען האבען; וואָהלטהאטען וועלכע זיא איהרען עלטערן לעבענסלענגליך ניכט פֿערגעלטען קענnען 2).

וואס פֿיר אייגען נוצען ברינגט עס דען קינדערן דיא איהרע עלטערן עהרען?

קינדער דיא איהרע עלטערן עהרען, וועדרען פֿאָן איהרען קינדער ווידער

---

1) מיין זאהן, עהרע פֿאטער אונד מוטטער מיט וואָרטען, מיט-טהאט אונד געדולד, אויך דאס איהר זעגען איבער דיך קאמט: פֿאטער זעגען בריעט אויף דאז הויז דער קינדער, מוטטער פֿלוך רייכט עס נידער (בן סירא ג. ו ז):

2) עהרע דייגען פֿאטער פֿאן גאנצען הערצען, אוכד פֿערגיס ניכט וויא וויעד דייגע געבורט דייגער מוטטער וואר: דענקע דאס דוא פֿאן איהנען געבאָרען ביזט, אונד מיט וואס ווילליגט דוא פֿערגעלטען קיא מיהע דיא זיא מיר דיר געהאבט (שם ז. כו, כז):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

לָקוֹלָם וְהַמְכַבְּדִים אֶבוֹתָם יְכַבְּדוּ מִבְּנֵיהֶם וְהָיוּ לְשֵׁם וְלִתְהִלָּה אֲשֶׁר הֵמָּה מַכִּירֵי טוֹבָה וּמוֹדִים לְמֵטִיבֵיהֶם וּבְרִכַּת אֱלוֹהַ וַאֲבוֹתָם תָּחֹל בְּכָל אֲשֶׁר לָהֶם 3):

מַה נֶּהְדָּר בְּרִבּוּר הַחֲמִישִׁי הַזֶּה?

בְּרִבּוּר הַזֶּה נֶהְדָּר שֶׁלֹּא יִבְזוּ בָּנִים אֶת אֲבוֹתָם וְלֹא יֵקֵלוּ בְּכָבוֹדָם וּבְשָׁמוֹתָם וְלֹא יְבוּשׁוּ בָּהֶם בְּחֶבְרַת אֲנָשִׁים בַּעֲבוּר עָנְיָם אוֹ מִבְלְתִּי הֱיוֹתָם חֲכָמִים כְּמוֹהֶם גַּם מוּמָם לֹא יָגֹלוּ וְלֹא יַבִּיעוּ קָלוֹנָם וְלֹא יְלַעֲגוּ לִיקֻיָּתָם וְעַל כֹּבֶד תְּנוּעָתָם מִזָּקֵן 4):

מַה מָּתֹק בְּנֵי מֵרִי?

כַּאֲשֶׁר הֵמָּה מָרוּ וְעָצְבוּ רוּחַ אֲבוֹתָם כֵּן יַמְרוּ בָּם בָּנֵיהֶם, וְהָיוּ לְבוּז וּלְחֶרְפָּה בְּעֵינֵי כָּל יוֹדְעֵיהֶם, עַל אֲשֶׁר שָׁכְחוּ טוֹבוֹת מֵיטִיבָם וּמְשִׁיבִים רָעָה תַּחַת טוֹבָה, וּמֵאֲרַת אֱלוֹהַ וַאֲבוֹתָם תָּחֹל בְּכָל אֲשֶׁר לָהֶם:

הֵאִין בְּמִצְוַת הַרִּבּוּר הַהוּא כִּי אִם בְּכִבּוּד אַב וָאֵם אֲשֶׁר מֵהֶם נוֹלָד?

לֹא אַב וָאֵם לְבַד יְכַבֵּד אִישׁ כִּי אִם כָּל הָאֲנָשִׁים הָעוֹמְדִים לוֹ בִּמְקוֹם אָבוֹת וּמֵיטִיבִים לוֹ כְּמוֹ הֵם יְכַבֵּד כְּמִצְוַת הַרִּבּוּר הַזֶּה וְכֵן יְכַבֵּד אָב בֵּן יְכַבֵּד עֶבֶד אֶת אֲדוֹנָיו וְתַלְמִיד אֶת מוֹרֵהוּ וְעַם אֶת נְשִׂיאוֹ ושופטיו

3) מכבד אב יכבד מבניו יקרא ויהוה יענה: צדקת בן לאב לא תשכח לנצח מגן היא בעד חטאים (שם ג. ו, ז):

4) אל תבוז ליקהת אביך כי לא לכבוד הוא לך: כי כבוד אב כבוד בנים וקלון אם קלון בר בטנה (שם ג, ח): זכור אביך ואמך ולא תבוש לדבר מהם במושב גדולים: לא יקלו הוריך בעיניך ונהמת כי מהם נולדת (שם כג. טו, טז): כלכל שיבת אביך ולא יהיה עפלו עליך לטרח שאהו כי פג טעמו ואל תראיבו בימי כלהו ולא תתגדל עליו בכח בהורים (שם ג, יג):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

ווידער געהערט, פֿאָן דער גאנצען וועלט אלס נוטץ אונר דאנק־
בארע מענשען געשעצט, אונד דען זעגען גאָטטעס אונד איהרער
עלטערן בעגלייטעט זיא אין אללען איהרען אונטערגעהמונגען 3)·

וואן זינדיגען קינדער געגען דאז פֿינפֿטע גענאט?

וועו זיא איהרען עלטערן אונגעהאָרזאם זינד אונד זיא פֿעראכטען,
זיא גערינג שעצען, איהרען נאהמען פֿערעכטליך אויסשפרעכען,
זיך איהרער שעהמען, וועו זיא ארם אָדער ניכט זאָ נעשיקט זינד
אלם זיא, איהרע פֿעהלער רוגען, אָדער איבער איהרע מענגעל
אינד שוועכען שפאָטטען 4)·

וואס האבען אונגעהארזאמע קינדער צו בעפֿירכטען?

אונגעהאָרזאמען קינדערן שטעהט בעפֿאָר, דאס איהרע קינדער
איהנען אויך אונגעהאָרזאם זיין וועדרען, איבערדיס ציהען זיא זיך
אלס אונאנגענאבערע מענשען, דיא פֿערעכטונג דער גאנצען וועלט
צו, אונד דער פֿלוך גאָטטעס אונד איהרער עלטערן פֿאָלגט אללען
איהרען אונטערגעהמונגען·

וועדרען אונטער דיזעם געבאטע: דוא זאללסט פֿאטער אונד מוטטער
עהרען, בלאס לייבליכע עלטערן פֿערשטאנדען?

נין, זאָנדערן אויך אללע, דיא בייא אונס דער עלטערן שטעללע
פֿערטרעטען, אונר דורך דיא גאָטט אונס גוטעס ערווייזט· דאהער
זאָלל, זאָ וויא דער זאהן זיינען פֿאטער, אויך דער דיהנער זיינען
העררן, דער שולער זיינען לעהרער, דאז פֿאָלק זיינען פֿירשטען
אבר

3) וועו זייבע עלטערן עהרט, וויידר פֿאן זייבען קינדערן וויידער פֿערעהרט וועדרען, אונד וועו עד בעטהעט עהרהערנכ פֿינדרען: עלטערן וואהלטהון וויידר בינא פֿערגעסס בעו, עס שיצעט פֿאר וינדע (שם ג· ו, ז)·

4) שפאטטע דייבעם פֿאטערס געפרעבען ניכט (זייבעם אלטערס מאנגעל), דען עס איזם דיר קייבע עהרע; דען פֿאטערעהרע בריבגט דען קינדערן עהרע, דיא מוטטער פֿערטרעטען, אונר דורך דיא גאָטט אונס גוטעס ערווייזט· דאהער זאָלל, זאָ וויא דער זאהן זיינען פֿאטער, אויך דער דיהנער זיינען העררן, דער שולער זיינען לעהרער, דאז פֿאָלק זיינען פֿירשטען אבר

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

5) וְשׁוֹפְטָיו וּפְקִידָיו וְזִקְנָיו 6) וְכָל נוֹשֵׂא טוֹב יֵדַע אֶת בָּעָלָיו לְגָמֹל אֶת הַטּוֹב אוֹ לְהוֹדוֹת לוֹ בְּאֵין לָאֵל יָדוֹ וְאַל יְהִי נָשֵׂה טוֹבָה:

II. באור הדבור הששי

מָה הַדִּבּוּר הַשִּׁשִּׁי מֵעֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים?

הַדִּבּוּר הַשִּׁשִּׁי: לֹא תִרְצָח:

עַל מֶה מַזְהִיר הַדִּבּוּר הַזֶּה?

הַדִּבּוּר הַזֶּה מַזְהִיר:

א) שֶׁלֹּא יִפְגַּע אָדָם בְּנֶפֶשׁ כָּל אָדָם וְלֹא בְּנַפְשׁוֹ לְשָׁפֵךְ דָּם בְּיָדוֹ אוֹ עַל יָדוֹ

ב) וְלֹא יָסֵב בְּנַפְשׁוֹ וּבְנֶפֶשׁ כָּל אָדָם לָמוּת

ג) וְלֹא יְמָרֵר וְלֹא יְקַצֵּר חַיָּיו וְחַיֵּי אֲחֵרִים

מַדּוּעַ לֹא יִפְגַּע אָדָם בְּנַפְשׁוֹ לַהֲמִיתָהּ?

יַעַן אֲנַחְנוּ לֹא שַׁמְנוּ נַפְשֵׁנוּ בְּחַיִּים לֹא נוֹכַל אֲנַחְנוּ לַחֲמֹית אוֹתָהּ אַךְ הוֹחֵל נוֹחִיל וֵאלוֹהַּ אֲשֶׁר נָתַן לָנוּ אֶת הַנֶּפֶשׁ הוּא יְדָרוֹשׁ אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ:

בַּמֶּה מֵסֵב אָדָם בְּנַפְשׁוֹ לָמוּת?

בְּכָל מַעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לַעֲבֹר בּוֹ שָׁאֹרוֹ וּבְרִיאָתוֹ 1) וּבְעָזְבוֹ לַעֲשׂוֹת מַעֲשִׂים אֲשֶׁר יַחֲלִימֵהוּ.

במותרות

5) אלהים לא תקלל ונשיא בעמך לא תאר (שמות כב, כו): ירא את יהוה בני ומלך (משלי כד, כא);

6) מפני שיבה תקום והדרת פני זקן (ויקרא יט, לב): על הזקן כל תלעג זכור כי גם אתה תזקן (ב"ס ח, ז);

1) אל תפנק לבך למעדנים ולמטעמים אל תתן עיניך: כי ברב אכל רב מכאב ופושק לועו ירבה מחלהו: שנות זולל תקצרנה ומכלכל ארחתו יאריך ימים (ב"ס לז, כח—לא):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

5) אַבריגקייט, ריכטער אונד בעאמטען; ענדליך היא יוגענד דאז אלטער פַּערעהרען 6). אונד עבען זאָ פַּערפַּליכטעט דיזעם גע־ באָט אונם, ערקעננטליך אונד דאנקבאר גענען אונזערע וואָהל־ טהעטער צו זיין.

II. ערקלעהרונג דעם זעכפטען גענאטעם.

וויא הייסט דאז זעכפטע גענאט?

דאז זעכפטע גענאָט הייסט:

דוא זאָללסט ניכט מאָרדען.

וואס זאלל מאן פַּערמעג דיזעם גענאטע אונטערלאסטען?

א) אירגענד אייגען מענשען אָדער אויך זיך זעלבסט, אום דאז לעבען צו בריגען.

ב) צו זיינעם אייגענען אָדער דעם טאָדע זיינעם גענענמענשען אנ־ לאס צו גענען.

ג) זיך זעלבסט אָדער אייגעם אנדערן דאז לעבען פַּערביטטערן אָדער פַּערקירצען.

וואָרום דאַרף מאן זיך ניכט זעלבסט אום דאז לעבען בריגען?

וויל ווייר אונם ניכט דאז לעבען זעלבסט גענעבען האבען, זאָ דיר־ פַּען ווייר עס אונם אויך ניכט זעלבסט נעהמען, זאָנדערן ווייר מיס־ סען דיא צייט אבווארטען, ביז גאָטט זעלבסט אונם אויס דער וועלט אברופַּט.

וואדורך גיבט מאן אנלאס צו זיינעם אייגענען טאדע?

דורך יעדעס דעם לעבען אָדער דער גענונדהייט נאכטהיליגע טהון אָדער לאססען, וויא צ. ב. 1) דורך איבערמאס אין עסססען אונד טרינ־ קען

5) אייז גוטטליכעס וועזען זאללסט דוא ניכט שעלטען, אוכר דיא אבריגקייט אין דיינעם פַּאלקע ניכט פַּלוכען (שמות כב. כז): פַּירכטע גאטט מיין זאהן זאמטט דען קעניג (משלי כד. כא):

6) פַּאר אייגעם גרויען הויפטע זאללסט דוא אויפַּשטעהען, אוכר דאז אנזעהען אייגעס אלטען פַּערעהרען (ויקרא יט. לב): פַּראכטע דאז אלטער ניכט, דען ווייר גע־ דענקען אויך אלט צו ווערדען (בן סירא ח. ז):

1) ערגעצע דיך ניכט אן לעקקערביססען, אונד זייא ניכט גיריג נאך שמאקהאפַּטען גערישטען; דען פַּיל עסססען פַּעראורזאכט שמערצען, אוכר דורך אונערזעטטליכקייט עכטשטעהען גראסע קראנקהייטען: אונטעסיגקייט פַּערקירצט דאז לעבען, מעסיג־ קייט אבער פַּערלענגערט עס (בן סירא לז. כח, לב):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

בְּמוֹתְרוֹת הַמַּאֲכָל וְהַמִּשְׁתֶּה בְּזוֹלֵל וְסַבָּא 2)׃
בְּהַרְבּוֹת הַתַּעֲנוּג אוֹ בְּהַרְבּוֹת צוֹם וְהֶקֵּץ וְיָגִיעוֹת
הַכְּבֵדוֹת וּבְכָל עִנּוּי נֶפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא יַעֲצֹר כֹּחַ לִנְשֹׂא׃
וּבְהַרְפּוֹתוֹ לְבַקֵּשׁ תְּרוּפָה לִמְזוֹרוֹ בְּחָלְיוֹ וּבְכָל כָּמוֹ
אֵלֶּה׃

בַּמֶּה מֵסֵב אָדָם בְּנַפֶּשׁ עָמִיתוֹ לָמוּת?

כַּאֲשֶׁר נָסִית אֶת עַמִּיתֵנוּ וַנַּדִּיחַ אוֹתוֹ לַעֲשׂוֹת אַחַת
מִכָּל הַמַּעֲשִׂים הַנִּזְכָּרִים הָאֵלֶּה 3)׃ וְגַם מוֹת
הָאָדָם אֲשֶׁר הָיָה לָאֵל יָדֵנוּ לְהַצִּילוֹ וְלֹא הִצַּלְנוּהוּ
הֵם יַחְשֹׁב לָנוּ מוֹת הָאִישׁ הַהוּא כִּי עַל כֵּן נֶאֱמַר׃

לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ׃

בַּמֶּה נִמְרַר וְנִקְצַר חַיֵּינוּ וְחַיֵּי אֲחֵרִים?

דְּאָגָה, עֶצֶב, קְנְאָה, יָגוֹן וְרוּחַ נְכֵאָה מְמָרְרִים
חַיֵּינוּ 4) כַּעַס מְרִיבָה וּמַשְׁטֵמָה רְדִיפָה וְנֶקְמָה
מְמָרְרִים גַּם חַיֵּי אֲחֵרִים וּמְקַצְּרִים אוֹתָם וָרֹב אָסוֹן
וְנִגְעֵי הָאֲנָשִׁים מֵהֶם יָבוֹאוּ׃

III. באור תרכור השביעי

מָה הַדִּבּוּר הַשְּׁבִיעִי מֵעֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים?

הַדִּבּוּר הַשְּׁבִיעִי: לֹא תִנְאָף׃

מַה נֶּזֶהָר בְּדִבּוּר הַהוּא?

בְּדִבּוּר הַהוּא נִזְהַר הָאִישׁ׃ א) שֶׁלֹּא יַדִּיחַ אֵשֶׁת
איש

---

2) נומל נפשו איש חסר ועוכר שארו אכזרי (משלי יא. יו):
3) לא תחרש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך (משלי ג. כח):
4) לא תקלל חרש ולפני עור לא תתן מכשל (ויקרא ט. יד): איש חמס יפתה רעהו והוליכו בדרך לא טוב (משלי טז. כט): משגה ישרים בדרך רעה בשחותו הוא יפל ותמימים ינחלו טוב (שם כח. י):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

קען, איבערמאַכ אים געוויסטע דער זיננליכען פֿערגניגונגען 2), אָדער אין פֿאַסטען, וואכען, ארבייטען, אונד אנדערן אנשטרענגונגען דעס קערפּערס, דיא דיא קרעפֿטע איבערשטייגען, וויא ניכט מינדער דורך פֿערנאכלעססיגונג זיינעס קערפּערס, בעזונדערס אים קרענקליכען צושטאנדע.

וויא פֿעראבלאססען ווירד מען טאד אייליעס אנדערן?

וועז ווירד איהן צו אירגענד אייגער דער אָבערוועהנטען האנדלונגען פֿערליטען 3): אויך ווירד אונס דער טאָד אייגעס מענשען, דען ווירד דאפֿאָן העטטען רעטטען קעגנען, צור בלוטשולד אנגערעכנעט, דען עס שטעהט געשריבען:

שטעהע ניכט צוריק בייא דער געפֿאהר דיינעס נעכסטענס:

וואדורך פֿערביטטערט אדער פֿערקירצעט מאן זיך זעלבסט אדער אנדערן דאז לעבען?

דורך זאָרגע, קוממער, נידערגעשלאגענהייט א. ד. ג. פֿערביטטערן אונד פֿערקירצען ווירד אונזער אייגענעס לעבען 4); דורך צאָרן, צאנק, האס, פֿיינדשאפֿט, פֿערפֿאָלגונג אונר ראכע פֿערביטטערן אָדער פֿערקירצען ווירד עס אויך אנדערן, אונר דיא מייסטען פלאגען אונטער דען מענשען עגטשטעהען דאפֿאָן.

III. ערקלעהרונג דעס זיבענטען געבאטס.

וויא לויטעט דאז זיבענטע געבאט?

דאז זיבענטע געבאָט לויטעט:

דוא זאָללסט ניכט סטעהלען.

וואס זאלל מאן פֿערמעג דיזעס געבאטע אונטערלאססען?

פֿערמעג דיזעס געבאָטע זאָלל א) ניאמאנד דיא פֿרוא זיינעס נעכ-

---

2) דער פֿראסמע מאן פֿפלעגט זיך גערנע, ווער זיינען לייב קאסטייעס, איזט אונ-בארמהערציג (משלי יא. יז).

3) ערזיבענע ניא איבלע גערעאנקען ווירער דייגען נעבעכטעגשען, דער רוהיג נעבען דיר וואהנט (משלי ג. כח).

4) דוא זאללסט קיינען טויבען פֿלוכען, קיינעס בלוטעס אנשטאס אין דעס רוענע לעגען (ויקרא ט. יז): דער פֿרעפֿלער פֿערפֿיהרט זיינען נעכסטען, איהן אין בעזע רוענע צו לייטען (משלי טז. כט): ווער רעכטשאפֿענע אריף געפֿעהרליכען רוענע פֿערפֿיהרט, שטירצט זעלבסט אין גרוב (שם כח. י):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

אִישׁ לְבָגֹד בָּבַעֲלָהּ וְלָמָעַל בּוֹ מַעַל׃ וְהִיא חֲבֶרֶת בַּעֲלָהּ וְאֵשֶׁת בְּרִיתוֹ 1)׃ ב) וְהָאִשָּׁה לֹא תִבְגֹּד בְּבַעֲלָהּ לִזְנוֹת אַחֲרֵי זָרִים׃

בַּמֶּה הָאִשָּׁה חֲבֶרֶת הַבַּעַל וְאֵשֶׁת בְּרִיתוֹ?

בְּאֹסֶר הַנְּשׂוּאִים׃

מַה זֶּה אֹסֶר הַנְּשׂוּאִים?

בְּאֹסֶר הַנְּשׂוּאִים יִכְרְתוּ הָאִישׁ וְהָאִשָּׁה יַחְדָּו בְּרִית לְאַהֲבָה וְלָשֶׁבֶת יַחְדָּו מוֹשַׁב חֶבְרָה לְהוֹלִיד בָּנִים וְלְגַדֵּל אוֹתָם וְהָיוּ עֵזֶר אִישׁ כְּנֶגֶד רֵעֵהוּ לְהָכִין לָהֶם כָּל צָרְכָם וּבְשֶׁכֶם שְׂנֵיהֶם יִשְׂאוּ עָמָל וְטָרְחָם לְהָקֵל מֵעֲלֵיהֶם תְּלָאוֹת הַחַיִּים וְהָיוּ כָּל הַיָּמִים קְשׁוּרִים בְּאַהֲבָה וּסְמוּכִים בֶּאֱמוּנָה עַד יַפְרִיד הַמָּוֶת בֵּינֵיהֶם׃

מָה אֵיפוֹא זֶה הַמַּפֵּר בְּרִית הָאַהֲבָה וְהָאֱמוּנָה?

הַמֵּפֵר בְּרִית הָאַהֲבָה בּוֹגֵד הוּא וּבְלִיַּעַל הַמְשַׁקֵּר בְּרֵעָיו וּמְכַזֵּב בֶּאֱמוּנָתוֹ הַצּוֹרֵר בַּעַל בְּרִיתוֹ מְאֹד תַּחַת אֲשֶׁר נֶאֱמָנָה רוּחוֹ לוֹ׃

בַּמֶּה יִזְכּוּ הָאִישׁ וְהָאִשָּׁה לְהַצְלִיחַ בְּחֶבְרָתָם?

כַּאֲשֶׁר יֵיחֲדוּ לָבָם בְּאַהֲבָה וְיִשְׁמְרוּ לָהֶם אֱמוּנָה וְהָיוּ שְׁלֵמִים שְׁלֵוִים וּשְׁקֵטִים בְּבֵיתָם וְיִכּוֹנוּ יַחְדָּו בְּמִזְמוֹתָם כִּי אָז יַצְלִיחוּ בְּכָל מַעֲשֵׂיהֶם, בָּנֶיהֶם נְכוֹנִים לְפָנֶיהָם בְּדֶרֶךְ הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר׃ וּבִרְכַּת אֱלוֹהַּ תָּחֵל בְּכָל אֲשֶׁר לָהֶם׃

במה

1) יהוה העיד בינך ובין אשת נעוריך אשר אתה בגדתה בה והיא חברתך ואשת בריתך: ונשמרתם ברוחכם ובאשת נעוריך אל תבגוד (מלאכי ב׳, יד, טו):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

נעכסטענס צור טרייאלאָזיגקייט געגען איהרען מאן פֿערפֿיהרען, דא זיא דעסטען געפֿערטען אונד בונדעסגענאָססין איזט 1). ב) זאָלל קיין עהעמאן זיינער פֿרויא טרייאלאָז וועדען, אנדערן וויבערן אנהענגען, ווא אויך אוטגעקעהרט.

וואדורך וירד דיא פֿרויא דיא בונדעסגענאססין דעס מאנגעס?

דורך דיא עהע.

וואס איזט דיא עהע?

דיא עהע איזט אין צווישען מאן אונד פֿרויא, דורך צונייגונג אונד ליבע געשלאָסטענס בינדניס, וועלכעס נאכדעם זיא זיך אייננאנדער פֿערשפֿרעכען קינדער ערצייגען אונד ערציהען צו וואָללען, וויא אויך זיך וועכסעלזייטיג בייאשטאנד צו לייסטען, דיא בעשוועהרליכקייטען דעס לעבענס געמיינשאפֿטליך צו טראגען, אונד זאָ דורך ליבע פֿעהבונדען, דורך טרייע בעפֿעסטיגעט, דאז לעבען מיט אייננאנדער דורכוואנדעלן וואָללען, ביז דער טאָד זיא אברופֿט.

וואס איזט אלזא דעריעניגע טהייל פֿאן ביידען דער זיהען בונד דער ליבע אונד טרייע בריכט?

איין טרייאלאָזער; וויל ער זיין גענעבענעס וואָרט ניכט העלט, אונד זיינען עהענגענאָססען אויף דאז עמפֿינדליכסטע בעליידיגעט.

וואס הייסט אייגע גוטע עהע אונד וואס זינד איהרע פֿאלגען?

אייגע גוטע עהע הייסט, וען מאן אונד פֿרויא פֿרידליך אונד ציכטיג מיט אייננאנדער לעבען, זיך ליבען אונד עהרען; דאן גערעהטהען איהרע קינדער וואָהל, איהרע געשעפֿטע גערייהען איהנען, דען דער זעגען גאָטטעס בעגלייטעט זיא אין אללען איהרען אונטערנעהמונגען.

וואס

1) גאסט וואר אויך צייגע צווישען דיר אונד דייגעם וויבע, וועלכע דוא אין דייגער יוגענד גהעיראטהעט אונד פֿעראכטעט האסט, דא זיא דאך דייגע בעזעללפֿאפֿטערין אונד דייגע בונדעסגענאססין וואר, דעראוועגען פֿערהארדעט אין אירער נייגונג, אונד פֿעראכטע דאז וויבע ניכט, וועלכעס דוא אין דייגער יוגענד גהעיראטהעט האסט (מלאכי ב, יד, טו).

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

בַּמֶּה תֵּרַע חֶבְרַת הָאִישׁ וְהָאִשָּׁה?

כַּאֲשֶׁר אֵין לְבָבָם שָׁלֵם אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וּתְהִי מְרִיבָה
וּמָדוֹן בֵּינֵיהֶם כִּי אָז רַב אָסוֹנָם: כִּי בְּאֵין שָׁלוֹם בַּיִת
חָדֵל כָּל אֹשֶׁר וְכָל שִׂמְחָה: וְשַׁעֲרוּרִיָּה תִּהְיֶה בְּכָל
אֲשֶׁר לָהֶם: בְּנֵיהֶם שׁוֹבָבִים חֻפְצֵי מַעֲשֵׂיהֶם פְּרוּעִים
וְכָל עִנְיָנֵיהֶם פְּרוּצִים: וּבְאַחֲרִיתָם יִפְּלוּ בְּמַהֲמֹרוֹת
עֹנִי וּמַחְסֹר וְהָיוּ לְדֵרָאוֹן:

וַאֵיךְ יִנָּהֵג גֶּבֶר אֲשֶׁר לֹא בַּעַל אִשָּׁה הוּא?

גַּם הָאִישׁ אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ בַּעַל אִשָּׁה לֹא יָתוּר אַחֲרֵי עֵינָיו
וְלִבּוֹ לְהַרְבּוֹת זִמָּה אַךְ צָנוּעַ יִהְיֶה וּבֹשׁ פָּנִים בְּלִבּוֹ
בְּשָׂפָתָיו וּבְמַעֲשָׂיו:

בַּמֶּה יַחֲזִיק אִישׁ נַפְשׁוֹ בְּצָנִיעוּת וּבְבֹשֶׁת פָּנִים?

בַּאֲשֶׁר יִבָּדֵל מִן הַדְּבָרִים הַמַּדִּיחִים אוֹתוֹ לְזִמָּה:

מָה חֻמָּה הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַמַּדִּיחִים לְזִמָּה?

בְּטָלָה וְעַצְלוּת: זוֹלֶל וְסֹבֵא 2): חֶבְרַת אֲנָשִׁים רָעִים
וְעֲזוּת פָּנִים וְהָגוּת בְּסִפְרֵי עֲגָבִים:

מָה אַחֲרִית אִישׁ זִמָּה?

מְאֻבֶּד הוֹנוֹ מְבֻלֶּה עִתּוֹ וּמְכֻלֶּה אוֹנוֹ: בּוּז וְחֶרְפָּה מָנָתוֹ
חַיֵּי מַכְאֹבִים חַיָּיו וּמוֹת תַּחֲלוּאִים מוֹתוֹ:

בַּמֶּה יִבָּצֵל אִישׁ מֵרָעָיוֹנִים רָעִים?

כַּאֲשֶׁר יִתֵּן לִבּוֹ תָּמִיד לַעֲנוֹת בְּעִנְיָנָיו וְהָגוּת בְּחוֹבוֹתָיו
כִּי יְגִיעַת הָאָדָם בְּעִנְיָנָיו מִשְׁפַּחַת מִמֶּנּוּ כָּל עָוֹן:

IV. באור הרבור השמיני

מָה הַדִּבּוּר הַשְּׁמִינִי מֵעֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים?

הַדִּבּוּר הַשְּׁמִינִי: לֹא תְגַנֹּב:

מה

2) הבטלה ראשית כל חטאת (בן סירא לג. כו):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

וואס הייסט אייגע בעזע עהע , אונר וואס זינר איהרע פאלגען ?

איינע בעזע עהע איזט , וואָ צווישען מאן אונד פרויא צווישט אונר אונאייניגקייט הערשט , אונר דאדורש ענטשפרינגט געווהנליך פיל אונהייל , דען נעבסט דעם , דאס הייזאמע גליקזעליגקייט אונד צופרידענהייט פעלליג פאָן איהנען ווייכען , ווערדען געווהנליך אויך דיא קינדער אין איהרער ערציהונג אונר אללע געשעפטע פערנאכלעסיגעט , אונד דורך דיזע אונאָרדנונג שטירצען זיא זיך ניכט זעלטען אין ארמוטה , שאנדע אונד פערצווייפלונג .

ווייא זאלל מאן זיך , נאך דעם זינגע דיזעס געבאטעס , אויך אויסער דער עהע בעטראגען ?

זיטזאם , קייש אונר , ציכטיג אין גדאנקען , נעבעהדען , וואָרטע אונד ווערקען .

וואס זאלל מאן טהון אום זיך קייש אונר ציכטיג צו ערהאלטען ?

מאן מוס זיך פאר אללער געלעגענהייט צור פערפיהרונג היטטען .

וועלכע זינר דערגלייכען גלעגענהייטען צור פערפיהרונג ?

מיססינגנאנג 2), פוילהייט , פעללערייא , בעזע גזעללשאפטען , פרעכהייט אין רעדען אונד בעטראגען , לעזען שליפפריגער ביכער , אונד ד . ג .

ווווא ערגעהט עס דען אונקיישען ?

דער אונקיישע פערוועגדעט צייט , פערמעגען , אונד קרעפטע , ציהט זיך אויסער שפאָט אונד שאנדע , אויך שמערצהאפטע קראנקהייטען צו , אונד מוס זיינע זינדען אָפט מיט דעם לעבען ביסען .

וועלכע זינר דיא בעסטען מיטטעל גגען אונקיישע גדאנקען ?

דיא בעסטען מיטטעל גגען אונקיישע גדאנקען אונד נגגען אויסשווייפונגען זינד : פליים אונד ארבייט , ניצליכע בעשעפטיגונגען אונד דיא עראינערונג אן זיינע פפליכטען .

IV. ערקלעהרונג דעס אכטען גבאטס .

ווייא לויטעט דאז אכטע גבאט ?

דאז אכטע נבאָט לויטעט :

דוא זאָללסט ניכט שטעהלען .

וואס

2) מיספיגנאנג פעללייטעט צו אללעם בעזען (בן סירא לג . כו) :

מַה זֶּה גְּנֵבָה?

גְּנֵבָה הִיא הַשּׁוֹלֵחַ יָדוֹ לָקַחַת דָּבָר מִכָּל אֲשֶׁר לַעֲמִיתוֹ בְּלֹא מִשְׁפָּט אִם בְּיָד חֲזָקָה וְאִם בְּעָרְמָה:

מַה נִּכְלָל בְּשָׁלִיחַת יָד בְּקִנְיַן זוּלָתוֹ לָקַחְתּוֹ בְּלֹא מִשְׁפָּט?

בּוֹ נִכְלָל כָּל הִתְאַמְּצוּת לַהֲרִבּוֹת קִנְיָנוֹ בְּחֶסְרוֹן קִנְיַן עֲמִיתוֹ בְּדֶרֶכִים לֹא בְּיוֹשֶׁר וְלֹא בִּצְדָקָה׳ וְרָאשֵׁי הַדְּרָכִים הֵם:

א) הַחוֹמֵס בְּיַד חֲזָקָה׳ וְהַגּוֹנֵב בְּסֵתֶר וְהַמְכַחֵשׁ בְּפִקָּדוֹן 1) וְהַמַּשִּׂיג גְּבוּל 2) וְהַמַּחֲזִיק בְּמִשְׁלַח יַד אַחֵר:

ב) הָעוֹשֵׁק שְׂכַר שָׂכִיר 3) וְהַמְגָרֵעַ לוֹ פְּעֻלּוֹ אוֹ מַפֵּחַ נַפְשׁוֹ בְּלֶךְ וְשׁוֹב 4):

ג) הַלֹּוֶה וְאֵין לוֹ לְשַׁלֵּם וְשׁוֹאֵל דָּבָר וְלֹא יָשִׁיב:

ד) הַמּוֹנֶה בְּמִמְכָּר 5) וּמַרְבֶּה בְּמֶחִיר וְהָעוֹשֶׂה עָוֶל בְּמִדָּה בְּמִשְׁקָל וּבְמָנִין 6):

ה) הַמַּעֲלִים גְּנֵבָה אוֹ הָאֲבֵדָה אֲשֶׁר מָצָא:

ו) הַנִּשְׁפָּט עַל דָּבָר עָוֶל:

ז המבקש

---

1) לא תגנבו ולא תכחשו ולא תשקרו איש בעמיתו (ויקרא יט. יא):
2) לא תסיג גבול רעך (דברים יט. יד):
3) לא תעשק שכיר עני ואביון (שם כד. יד): ולא תלין פעלת שכיר אתך עד הבקר (ויקרא יט. יג): ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש כי עני הוא ואליו הוא נושא את נפשו ולא יקרא עליך אל יהוה והיה בך חטא (דברים כד. טו):
4) אל תאמר לרעך לך ושוב ומחר אתן ויש אתך (משלי ג. כח):
5) וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תונו איש את אחיו (ויקרא כה. יד):
6) לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה (שם יט. לה):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

וואס הייסט שטעהלען?
שטעהלען הייסט, איינעם אנדערן דאז זייניגע אונרעכטמעסיגער ווייזע ענטוועגדען, עס זייא נון אויף איינע נעוואלטזאממע ארט אדער דורך ליסט אונד בעטרוג א. ד. ג.

וואס איזט אונטער אונרעכטמעסיגען ענטוועגדען בעגרי֗פען?
דאזונטער איזט בעגרי֗פען, יעדע ארט דיא מאן זיך בעדיהנט, פֿרעמדעם גוט דורך מיטטעל, דיא דער גערעכטיגקייט אונד דער בילליגקייט צווידער זינד צוצואיגנען. דיא פֿאַרציגליכסטען ארטען דאזונטער זינד:

א) וועלכע מאן נעוואלטזאממער ווייזע רויבט, אדער היימליך שטיהלט, אנפֿערטרויטעם גוט אבלייגנעט 1), דיא גרענצען זיינעם נאכבארס פֿערריקט 2), וואזונטער אויך דער אינגריף אין אין פֿרעמדעם געווערבע פֿערשטאנדען איזט.

ב) וועלכע מאן דען ארבייטערן דען פֿערהיסנען לאהן פֿאַרענטהעלט 3), איהן שמעלערט, אדער זיא אויף דיא בעצאהלונג לאנג ווארטען לעסט 4).

ג) וועלכע מאן מוטהווילליג שולדען מאכט.

ד) וועלכע מאן אים האנדעל איבערפֿאַרטהיילט, בעטריגט 5), בעזאנדערם דורך פֿאלשעם מאס אונד געוויכט 6).

ה) וועלכע מאן איינע געשטאַהלנע זאכע פֿערהעלט, דאז געפֿונדענע ניכט צוריק גיבט.

ו) וועלכע מאן אונגערעכטען אנשפרוך אויף עטוואס מאכט, אונד דאריבער שטרייט פֿיהרט.

1) איהר זאללט ניכט שטעהלען, אויך איינער דעם אנדערן ניכטס אבלייגנען, אונר ניכט ליגען (ויקרא יט. יא):
2) דוא זאללסט דיא גרענצען דייזעם נאכבארס ניכט פֿאן דער שטעללע ריקקען (דברים יט. יד):
3) דוא זאללסט דען ארמען אונד דירפֿטיגען טאגעלעהנער דען לאהן ניכט פֿארענטהאלטען (שם כד. יד): דוא זאללסט דען לאהן דעם טאגעלעהנערם ניכט איבער נאכט בייא דיר בלייבען לאססען, ביז מארגען (ויקרא יט. יג): דעסזעלבען טאגעס זאללסט דוא איהם זיינען לאהן געבען, דאס דיא זאכע ניכט דאריבער אונטערגעהע, דען ער איזט ארם, אונד וואַרטעט מיט פֿערלאנגען אויף דען לאהן, דאמיט ער ניכט איבער דיך צום עוריגען רופֿע, אונד עס דיר צור זינדע גערעכענעט ווערדע (דברים כד. טו):
4) זאגע דייזעם בעכסטען ניכט: הייטע געהע, מארגען קאמטע, ווייל איך דיר עס געבען, ווען דוא עס הייטע שאן אים בעזיצע האסט (משלי ג. כח):
5) זא אפֿט אייזער דעם אנדערן עטוואס פֿערקויפֿסט אדער אייזער פֿאן דעם אנדערן קויפֿסט, זא מיסט איהר אייך אייזאנדער ניכט פֿערפֿאַרטהיילען (ויקרא כה. יד):
6) איהר זאללט קיין אונרעכט טהון אים גערייכטע, אים מאאסע דער פֿלאכען, אים געוויכטע, אונד אים מאאסע דעם הויפֿענס (שם יט. לה):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

ז) הַמְבַקֵּשׁ נְדִיבוֹת מֵעֲצִלוּת וְחוֹמֶס מַתַּת אֲבִיוֹנִים
כִּי מֵאֲנוּ יָדָיו לַעֲשׂוֹת:

הֲיִסְפֹּק הוֹן עָוֶל לְבַעֲלָיו?

לֹא! כִּי אֵין הַצְלָחָה בְּהוֹן עָוֶל, וְלֹא יָחִיל טוּבוֹ
לְבַעֲלָיו כִּי עוֹף יָעוּף מַהֵר וְהוּא נִשְׁאָר בְּחֹסֶר כֹּל וְאֵין
מִי יַחְמֹל עָלָיו 7) וְרוּחַ רָעָה תְּרַדְּפֵהוּ 8):

מַה מֵּבִיא אָדָם לְרַמִּיָּה וּלְהַכָּסֵף? אֶל טוּב אַחֵר בִּלְאֹ מִשְׁפָּט?

עֲצֵלוּת · כִּילוּת · קִנְאָה · גַּאֲוָה · וּפְזוּר:

מַה יַּעֲשֶׂה הָאָדָם לְהַצְלִיל מֵעָוֶל?

הַסֵּכֶן יַסְכֵּן כָּל יָמָיו לַעֲבוֹדָה וְלִיגִיעַ כַּפַּיִם לַחָרוּץ
וְלֶאֱסוֹף וְלִשְׁמֹחַ בְּחֶלְקוֹ 9):

V. באור הדבור התשיעי

מָה חַדְּבוּר הַתְּשִׁיעִי מֵעֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים?

הַדִּבּוּר הַתְּשִׁיעִי: לֹא תַעֲנֶה בְרֵעֲךָ עֵד שָׁוְא:

עַל מַה מַּזְהִיר הַדִּבּוּר הַהוּא?

הַדִּבּוּר הַהוּא מַזְהִיר שֶׁלֹּא יַעֲנֶה אִישׁ בַּעֲמִיתוֹ דָּבָר
אֲשֶׁר לֹא אֱמֶת בַּפְּלִילִים וְשֶׁלֹּא בְּפָלִילִים:

מִי נִקְרָא עוֹנֶה עֵד שֶׁקֶר בְּפָלִילִים?

כָּל הַמְדַבֵּר דִּבְרֵי שֶׁקֶר · גַּם הַטּוֹעֵן וְגַם הַנִּטְעָן ·
המעריך

7) עשה עשר ולא במשפט בחצי ימיו יעזבנו ובאחריתו יהיה נבל (ירמי׳ יז· יא); בונה ביתו בחיל זדים כונס אבנים לקברו (בן סירא כא· ט): אסף רשע עב בלול ממים גפרית ורוח: הגברית בברק תעשן, חמים נתך ארצה והרוח יעלה בתתו ויאבד (שם מא· יא—יד):
8) לא יחרך רמיה צידו והון אדם יקר חרוץ (משלי יב· כז):
9) טוב מעט בצדקה מרב תבואות בלא משפט (שם טז· ח):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

ז) וועו מאן אויס פֿוילהייט בעטטעלט, אונד ליבער פֿאָן אלמאָזען אלס פֿאָן זיינער העגדע ארבייט לעבען ווילל.

ברינגט אונגערעכטעס גוט פֿארטהייל?

ניין! אונגערעכטעס גוט ברינגט וועדער גליק נאָך זעגען, עס פֿערשווינדעט פֿילמעהר, אונד לעסט זיינען בעזיצער, אָהנע פֿאָן יעמאנדען בעמיטליידעט צו ווערדען, אין ארמוטה אונד דירפֿטיג-קייט צוריק 7); יא דיזער ווירד אָבענראריין, נאָך פֿאָן איינעס אונרוהיגען געוויססען גענייגעט 8).

וואס פֿערליטעט דעס מענשען צור אונרעכטמעסיגען עגטוועגדונג אנדערער גוט?

פֿוילהייט, נייך, נייד, האָפֿפֿארט אונד פֿערשוענדונג.

וואס זאלל מאן טהון אום דיזעס לאסטער צו פֿערמיידען?

מאן זאָלל זיך פֿריחצייטיג צור ארבייט, צום פֿליס, צור שפֿאר-זאמקייט, אונד גענינזאמקייט געוועהנען 9).

V. ערקלעהרונג דעס נייגטען געבאטס.

וויא לויטעט דאז נייגטע געבאט?

דאז נייגטע גאבאָט לויטעט:

דוא זאָללסט ווידער דיינען נעכסטען ניכט אלס פֿאלשער צייגע אויפֿטרעטען.

וואס זאלל מאן פֿערמעגע דיזעס גאבאטע אונטערלאססען?

מאן זאָלל איבער ניכטס אין צייגניס גאבען, וואס ניכט וואהר איזט, עס זייא נון גאריכטליך אָדער אויסערגאריכטליך.

וועך זינדיגט גאגען דיזעס גאבאט דורך גאריכטליכעס צייגניס?

יעדער דער ווידער דיא וואהרהייט רעדעט, דער קלאגער אונד דער בעקלאגטע, אויך זיין פֿערטיידיגער, דער צייגע אונד זעלבסט דער ריכ-

7) וועך רייכטהומער מיט אונרעכט הייפֿט, ווידר עס מיטטען אין זיינען לעבען פֿערלאססען מיסגאן, אונד דען רוף אלס נידערטרעכטיגער הינטערלאססען (ירמי. יז. יא): וועך זיין הויז פֿאָן אונרעכט ערווארבנען גוט בוגיט, טרעגט גליכואס שטיינע פֿיר זיין גראב צוואממען (בן סירא בא. ט): צוואממענגעראפֿטעס גוט דעס רוכלאוזען גלייכט אייגער וואלקע, דיא אוים וואסער, שוועפֿעלדונסט אונד לופֿט בעשטאהט: דיא פֿייערדינסטע פֿערצעהרט דער בליק, דיא וואסערטהיילע לעזען זיך אין. העראבפֿאללענדען רעגען אויף, אונד דיא לופֿט פֿערפֿליגט אים דונסטקרייזע אונד פֿערשווינדעט (שם מא. יא—יד):

8) דער בעטרוג לעסט זיינען פֿאנג ניכט; רייכטהום דעס ווירדיגען מאנגעט איזט פֿלייס (משלי יב. כז):

9) בעסטער וועניג מיט רעכט ערווארבען, אלס גראסס אייגקאמטען מיט אונרעכט (שם טז. ח):

הַמַּעֲרִיךְ אוֹ הָעֵד וְגַם הַדַּיָּן׃ הַטּוֹעֵן בַּאֲשֶׁר מַאֲשִׁים
אֶת עֲמִיתוֹ חִנָּם וּמְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ דָּבָר בַּעֲלִילוֹת דְּבָרִים׃
הַנִּטְעָן בַּאֲשֶׁר יְכַחֵשׁ הַדָּבָר אֲשֶׁר יָדַע וָאָשֵׁם׃
הַמַּעֲרִיךְ בַּאֲשֶׁר יִתְוַכַּח לְהַצְהִיק עָוֶל׃ הָעֵד בַּאֲשֶׁר
יָעִיד עֵד בָּזָב׃ וְהַדַּיָּן בַּאֲשֶׁר מְסַלֵּף מִשְׁפָּט לְהַצְדִּיק
רָשָׁע וּלְהַרְשִׁיעַ צַדִּיק׃

אֵיךְ יֶחֱטָא אִישׁ לַעֲמִיתוֹ בְּדִבְרֵי שָׁוְא שְׁלֹא בְּפָנֵי הַפְּלִילִים?

בְּכָל דִּבְרֵי בָזָב אֲשֶׁר יַגִּיד אִישׁ לְרֵעַת עֲמִיתוֹ׃ א)
אִם מַבְטִיחַ לוֹ דָּבָר וְלֹא יָקִים דְּבָרוֹ 1)׃ ב) אוֹ מוֹצִיא
עָלָיו דִּבָּה רָעָה לָתֵת בּוֹ דִּפְּי לְהַבְאִישׁ רֵיחוֹ וּלְהַבְזוֹת
שְׁמוֹ 2)׃ ג) אוֹ הוֹלֵךְ רָכִיל 3) וּמְגַלֶּה סוֹד לְהַכְשִׁיל
עֲמִיתוֹ בּוֹ לְחָרְחַר רִיב 4) וְלַשַּׁלַּח מְרָנִים 5)׃

הָעָוֶל הוּא לְדַבֵּר כָּל דָּבָר בָּזָב לַעֲמִיתוֹ?

כֵּן! כִּי כָל דָּבָר שֶׁקֶר אִם קָטָן הוּא מְאֹד גָּדוֹל
רָעָתוֹ 6) וְכָזָב אֶחָד מֵסֵב כְּזָבִים רַבִּים כְּנֶגַע קָטָן
אֲשֶׁר נִרְאֶה בְּבָשָׂר וּפָשָׂה בְּכָל הָעוֹר׃

במה

1) מוצא שפתיך תשמור כאשר דברת בפיך (דברים כג. כד)׃
2) מסכן פיו לנאצות לא יחכם כל ימיו (בן סירא כג. יז)׃
3) לא תלך רכיל בעמך (ויקרא יט. יו)׃
4) אדם בליעל איש און הולך עקשות פה׃ קורץ בעיניו מולל ברגליו
מורה באצבעותיו׃ תהפכות בלבו חורש רע כל עת מדנים ישלח
(משלי ו. יב—טו)׃
5) הולך רכיל מגלה סוד ונאמן רוח מכסה דבר (שם יא. יג)׃ מגלה
סוד מאבד אמונתו אוהב יבקש ולא ימצא (ב"ס כז. יט)׃
6) אין רע מאיש כזב ורבה היא בפי אוילים׃ אחרית פי כזב מארה
בבוז ובחרפה יאבד (שם ב. כט—לא)׃

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

ריכטער: דער קלעגער, •וועז ער איינע אונגערעכטע פֿערַאדנונג מאכט אונד יענען פֿאלש בעשולדיגעט; דער בעקלאגטע, וועז ער וידער זיין בעסערס וויססען אונד גערוויססען, איינע פֿאַרדעדונג אבלייגענט; דער זאכוואלטער, וועז ער איינע אונגערעכטע זאכע פֿערטהיידיגעט; דער צייגע, וועז ער בעצייגט וואס ניכט וואהר איזט; ענדליך דער ריכטער, וועז ער דען גערעכטען פֿערדאממט אונד דען שולדיגען לאָז שפריכט.

וויא זינריגעט מאן געגען דיזעס גבאבאט אויסערגעריכטליך?

דורך יעדע, דעס נעבענמענשען נאכטהיילינע ליגע, וועז מאן צ. ב. א) זיינען נעכסטען דורך פֿאלשע פֿערשפֿרעכונגען טיישעט 1). ב) איהן דורך איבלעס נאכרעדען, בעקאנטמאכונג זיינער פֿעהלער אין איבעלן רוף ברינגט 2); ג) אָדער רעמזעלבען דורך פֿערלייטרונג, 3) ענטרעקונג אנפֿערטרויטער געהיימניססע, אונד דער גלייכען 4), שאדען צופֿיגט 5).

איזט יעדע ליגע, דיא מאן פֿאן זיינען נעבענמענשען זאגט. אונ• ערלויבט?

יא! אויך דיא קלייגסטע ליגע פֿעראורזאכט אָפֿט דען גרעסטען נאכטהייל, אונד אינע אונוואהרהייט פֿיהרט צו מעהרערען, זאָ וויא אינע בעזע בלאטטער אָפֿט הונדערטע ערצייגט.

וואָ•

1) וואס אויס דיינען ליפֿבען געגאנגען, טופט דוא האלטען, זא וויא עס דיין מונד אויסגעשפראכען האט (דברים כג. כד):
2) וועד זיך אן שימפֿעדערן געוועהנען, ווירד צוויטלעבענס ניכט געזיטטעט (בן סירא כג. יז):
3) געהע נוכט אלס איין אנברינגער אונטער דיינעם פֿאלקע הערום (ויקרא יט. יו):
4) דער נידערטרעכטיגע מענש, דער ארגליסטיגע געהט מיט פֿערקעהרטעם מונדע אום, ער בליקט מיט דען אויגען, שאררט מיט דען פֿיסען, צוינט מיט פֿינגערן, איממער איזט טיקקע אין זיינעם הערצען, איממער העקט ער באוהיס אויס, זוכט איממער צאנק אנצושפינגען (משלי ו. יב—טו):
5) דער פֿערלייטדער דעקט גערן גההיימניססע אויף, עהרליכעס גמיטה אבער פֿערבירגט זיא (משלי יא. יג): וועד איין גההיימנים אפֿגענבארט פֿערליהרט דאז צוטרויען, ער מאג אויענן פֿרייגד זוכען, ער פֿינדעט ניכטס (בן סירא כז. יט):
6) ניכטס שענדליכבר אלס אייז ליגענר, אים מונדע דער לאסטערהאפֿטען ווירד דיא ליגע בעשטענדיג גבפֿונדען. דאז עגדע אייגע ליגנערס איזט שלוף, מיט שפאט אונד פֿעראכטונג ווירד ער פֿערניכטעט (שם כ. כט, לא):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

בַּמֶּה נוֹקֵשׁ הָאָדָם לְרַבֵּר שְׁקָרִים?

כַּאֲשֶׁר יְפַשֵּׁק שְׂפָתָיו לְהַרְבּוֹת דְּבָרִים 7) וְלֹא יָחוּשׁ לְהַבְחִין בְּדְבָרָיו בֵּין אֱמֶת לְשֶׁקֶר:

בַּמֶּה יְתָאַמֵּן הָאִישׁ מִנְּעוּרָיו לְהַבְצִיל מִשְּׁקָרִים?

א) יְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט וְיִשְׁמֹר פִּיו וּלְשׁוֹנוֹ מֵרֹב דְּבָרִים:

ב) יִדְרוֹשׁ וְיַחְקֹר הֵיטֵיב אִם אֱמֶת הַדָּבָר אֲשֶׁר יְדַבֵּר מְלִבּוֹ אוֹ אֲשֶׁר יְדַבֵּר בְּשֵׁם אֲחֵרִים. וְהָאֱמֶת יֶאֱהַב מִכָּל כִּי בָאֱמֶת תִּכּוֹן בְּטָחוֹן אֱמוּנָה צֶדֶק וְיוֹשֶׁר וְהִיא תְּכוֹנֵן שַׁלְוַת הַמְּדִינָה וַאֲשֶׁר הַחֶבְרָה 8):

בַּמֶּה יְבַצֵּל אִישׁ מֵעָוֹן דִּבָּה רָעָה וּמְדַבְּרֵי רָפִי?

כַּאֲשֶׁר יַסְבִּין מִנְעוּרָיו שֶׁלֹּא לַחְפֹּר כָּל אִישׁ בְּמַעֲשֵׂהוּ אֲשֶׁר לֹא יֵדַע הַטּוֹב אוֹ רָע עָשָׂה, וַיַּצְדִּיק כָּל אִישׁ בְּדַבַּת אֲחֵרִים וְיִדְרוֹשׁ זְכוּתוֹ תָּמִיד. כִּי הַחֶסֶר הוּא דְּמְיוֹן פּוֹזֵב, וְאוּלַי לֹא אָשַׁם הָאִישׁ בְּדָבָר אֲשֶׁר מַאֲשִׁימִים אוֹתוֹ עָלָיו, אוֹ אֵין עָוֹנוֹ גָּדוֹל כַּאֲשֶׁר נִרְאֶה בְּעֵינֵי הָרוֹאֶה וְעַל אֵלֶּה גַּם אֲנַחְנוּ אֵיֶנּוּ נְקִיִּים מֵחֶטְא. וְטוֹב לָנוּ לָשׁוּם לְבֵנוּ עַל מוּמֵנוּ לַהֲסִירוֹ מִשֶּׁנִּדְרוֹשׁ אַחֲרֵי מוּמֵי אֲחֵרִים:

7) ברב דברים לא יחדל פשע וחשך שפתיו משכיל (משלי י. יט): שומר פיו ולשונו שומר מצרת נפשו (שם כא. כג):

8) על שלשה דברים העולם עומד על האמת ועל הדין ועל השלום שנאמר (זכרי׳ ח. יו): אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם (אבות פרק א):

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

וואדורך ווירד מאן צו ריזעם לאסטער פֿערלייטעט?

דורך פֿילעם רעדען אונד דורך לייכטזין 7).

וועסטען מום מאן זיך אלזא אים רעדען פֿאן יוגענד אויף בעפֿליסיגען?

א) דער מעסיגקייט, דאז הייסט, מונד אונד צונגע אים צוימע צו האלטען.

ב) דער פֿאַרזיכטיגקייט, ד. ה. מאן זאָלל זיך ערשט פֿאַן דער וואהרהייט דעסטען, וואס מאן זעלבסט בעהויפטעט אָדער אנדערן נאכזאגט, פֿעסט איבערצייגען; מיט איינעם וואָרטע, דיא וואהרהייט זאָלל מאן איבער אללעם ליבען, אונד זיך ניא פֿאַן איהר עגטפֿערנען, דען דורך זיא בעשטעהען גלויבע, טרייע, רעכט אונד גערעכטיגקייט, אויף איהר איזט דאז הייל דער מענשליכען געזעלל-שאפֿט פֿאַרזיגליך גענרינדעט 8).

וויא פֿערמיידעט מאן אם לייכטעסטען דאז לאסטער דער פֿערלייטרונג?

וען מאן וירד ניאמאנדען, עטוא אויך איינער צוויידרייטיגען האנדלונג וועגען, ארגוואָהן העגע, זאָנדערן זיינען נעכסטען פֿיל-מעהר בייא בעזעם נאכרעדען, עגטשולדיגעט, אונד אללען האנד-לונגען דעסזעלבען דיא בעסטמעגליכסטע אויסלעגונג גיבט; דען דער פֿערדאכט טריגט, אונד איזט אָפֿט זעהר אונגעגרינדעט, אינדעם דיא זאכע זיך גאנץ אנדערס פֿערהאלטען קאן, אלס מאן גלויבט; איין פֿעהלער דען מאן איהם צור לאסט לעגט, קאן עגטוועדער גאנץ אויסער זיינער שולד זיין, אָדער וועניגסטענס ניכט זאָ נראָס זיין, אלס מאן איהן פֿאַרגיבט, איבערדיס האבען וויר אללע אונזרע פֿעהלער, אונד זאָללען ליבער דיא אונזריגען בעסערן אלס דיא פֿאַן אנדערן רעגען.

7) וועך פֿיל שפֿריכט קאן זיכדען ניכט פֿערמיידען, וועך דען פֿוכך אים צוימע העלט איזט וויייזע (משלי י. יט): וועך מונד אונד צונגע בעוואהרט, בעוואהרט זיך פֿאר פֿעדרום (שם כא. כג):

8) דורך דרייא דינגע בעשטעהט דיא וועלט: דורך וואהרהייט, רעכטפֿעלעגע אונד פֿריידע, דען וא הייסט עם (זכרי' ח. יז): דעדעט וואהרהייט, ריכטעט נאך דעם רעכטע אונד שאפֿעט פֿריד אין אייערן שטעדטען (אבות פרק א);

VI. באור הדבור העשירי

מָה הַדִּבּוּר הָעֲשִׂירִי מֵעֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים?

הַדִּבּוּר הָעֲשִׂירִי: לֹא תַחְמֹד בֵּית רֵעֶךָ לֹא תַחְמֹד אֵשֶׁת רֵעֶךָ וְעַבְדּוֹ וַאֲמָתוֹ וְשׁוֹרוֹ וַחֲמֹרוֹ וְכֹל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ:

עַל מָה מַזְהִיר הַדִּבּוּר הַהוּא?

הַדִּבּוּר הַהוּא מַזְהִיר שֶׁלֹּא תֶחְשֹׁק נֶפֶשׁ אִישׁ בְּדָבָר אֲשֶׁר לַעֲמִיתוֹ 1) וְלֹא יַקְנֶא אֶת רֵעֵהוּ וְלֹא תֵרַע עֵינוֹ בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ:

מַדּוּעַ לֹא יִתְאַוֶּה אִישׁ אֶל הוֹן אֲחֵרִים?

יַעַן הַתַּאֲוָה מְפַתָּה הָאָדָם לְרָעָה. כִּי לֹא תִמָּלֵא נַפְשׁוֹ בְּמַחְשָׁבָה לַבָּהּ. אַךְ בָּהּ נִכְמָרָה תְּשׁוּקָה עַזָּה בְּלִבּוֹ וַלַחֲשׁוֹב מְזִמּוֹת עָרְמָה אוֹ מִרְמָה עֲדֵי יָפִיק זְמָמוֹ וְאִם לֹא יַשִּׂיג בְּתַחְבֻּלַת עָרְמָה יִתְחַזֵּק בְּיַד רָמָה לְהוֹצִיא אֶל פֹּעַל מַעֲשֵׂהוּ:

מָה אַחֲרִית אִישׁ הַמְמַלֵּא מִשְׁאֲלוֹת נַפְשׁוֹ מִנְעוּדָיו?

אִישׁ רַע מַעֲלָלִים הָאִישׁ הַהוּא אֲשֶׁר אֵין דָּבָר נֶחְשָׁב בְּעֵינָיו. כִּי בַּאֲשֶׁר תִּגְבַּר הַתַּאֲוָה הָעַזָּה בְּקִרְבּוֹ אֵין עָוֹן גָּדוֹל אֲשֶׁר לֹא יַעֲשֶׂה אוֹתוֹ לְבַצַּע רוֹעַ עֲנָיָנוֹ וְיִדָּחֶה מִדְּחִי אֶל דֶּחִי וְאַחֲרִיתוֹ יֵרֵד בְּאֵר שַׁחַת:

מַדּוּעַ לֹא יַקְנֶא אִישׁ אֶת עֲמִיתוֹ?

כִּי הַקִּנְאָה בְּרֶקֶב עֲצָמוֹת נֶפֶשׁ בָּעֲלֶיהָ אוֹכֶלֶת 2). ומה

1) בני אחר משאלות לבך לא תלך ומתשוקתך חדל כי אם איפוא כל מאויין תמלא לבוז אויבך תהיה (בן סירא יט. א, ב):
2) חיי בשרים לב מרפא ורקב עצמות קנאה (משלי יד. ל):

וויא לויטעט דאז צעהנטע געבאט?

דאז צעהנטע געבאט לויטעט:

דוא זאללסט קיינע בעגירדע האבען נאך דעם הויז דיינעס נעכסטען, דוא זאללסט קיינע בעגירדע האבען נאך דיינעס נעכסטען ווייב, נאך זיינעס שקלאוון, נאך זיינער שקלאווין, נאך זיינעס אכסען, עזעל, אונד נאך אללעם וואס דיין נעכסטער בעזיצט.

וואס איזט אין דיזעם געבאטע ענטהאלטען?

דארין איזט ענטהאלטען 1): מאן זאל קיינע בעגירדע נאך פרעמדען גוטע האבען, נאך נייריש אדער פויסנינסטיג זיין.

וואורום דארף מאן קיינע בעגירדע נאך פרעמדען גוטע האבען?

ווייל דיא בעגירדע אונס געפעהרליך ווערדען קאן, אינדעם מאן עס ניכט בייס בלאסזין וואונשט בעווענדען לעסט, זאנדערן מאן וירד פאן איהר הינגעריססען, אונד זיננעט אונד דענקעט אויף ליסט אונד רענקע ביז מאן זיא צור טהאט מאכט, אונד ווען דיזע ניכט הינריבען, ווענדעט מאן אויך וואהל געוואלטזאמע מיטטעל אן, אום זיא אויסצואיבען.

וואס ווירד אוס איינעם מענשען, דער פאן יונגענד אויף זיינען בעגירדען נאכגיבט?

איין לאסטערהאפטער מענש, דער צולעצט זיך אללעס ערלויבט; דען וען דיא לידענשאפטען העפטיג ווערדען, זא איזט קיין לאסטער זא שווערער, דאז ער ניכט בעגעהט, אונד זיך ענדליך אין לאז גרעסטע עלענד שטירצט:

וואורום דארף מאן ניכט נידיש זיין?

ווייל דער נייד גליכ דעם בייספראסע 2), דען קערפער דער נייערס פער-

---

1) מיין 'זאהן העגגע דיינען בעגירדען ניכט נאך, אונטערדריקקע דיינע ליידענשאפטען: דען וואס רוא דיינע וויגנשע אללע פאללברינגסט, ווירסט דוא צום שפאטט דיינער פיינדע ווערדען (בן סירא יט. א, ב):

2) איין גענוגזאמעס הערץ ערהעלט דען קערפער געזונד, גירייגער נייד איזט נאך נעכגער בייספראס (משלי יד, ל):

וּמַה בֵּצַע לְמַקְנֵא אֲשֶׁר יִכְלֶה בְּשָׂרוֹ בְּכַעַס וָגוֹן מְדֵי
הַדָּו אֲשֶׁר יַקְנֵא אוֹתוֹ שָׂמֵחַ בְּחֶלְקוֹ וְיִתְעַנֵּג בְּטוּבוֹ:

בַּמֶּה יִבְצֶל אִישׁ מֵחֲמַדַּת הוֹן וּמִתְּאָוַת וְקִנְאָה?

כַּאֲשֶׁר יִמְשׁוֹל בְּרוּחוֹ וְלֹא יִמַּהֵר לְמַלֵּא כָּל מִשְׁאָל
אֲשֶׁר יַעֲלֶה בְּלִבּוֹ טֶרֶם יַחֲקֹר הֵיטֵיב הֲיָשָׁר הוּא וְאִם
אַיִן׃ וְגַם בְּמִשְׁאַל הַיָּשָׁר לֹא תַעֲזֹב תַּאֲוָתוֹ וְחֻפְצוֹ אֵלָיו׃
וְכֹל חֵשֶׁק אָוֶן מִדֵּי עֲלוֹתוֹ עַל רוּחוֹ יְמַהֵר לַעֲמוֹד נֶגְדּוֹ
בְּכָל מַאֲמַצֵּי כֹּחוֹ לְבִלְתִּי נָתוֹן לוֹ יָד בְּלִבּוֹ וְיֶחְדַּל כְּכָל
דַּרְכֵּי פִּתּוּי וּמַהוּחִים׃ וְאַל יִגְדַּל בְּעֵינָיו הוֹן אֲחֵרִים
וְתִפְאַרְתָּם וְיִתְרוֹנָם לָשִׂית לִבּוֹ לְכָל אֲשֶׁר לָהֶם אַךְ
בַּאֲשֶׁר לוֹ יַרְגִּיעַ וְיָחֹן אֲחֵרִים אָשְׁרָם:

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain
Digitized by Google
Original from HARVARD UNIVERSITY

פֿערצעהרט. אין דער טהאט שאדעט דער ניידישע נור זיך זעלבסט, ער געהט פֿאָר גראס אונד פֿערדרוס צו גרונדע, וועהרענד דער בענייד־עטע זיך גיטליך טהוט אונד פֿערגניגט לעבט.

וויא זאלל מאן זיך פֿאר דיזען געפֿעהרליכען ליידענשאפֿטען פֿער־וואהרען?

מאן זאָלל בעהערשער זיינער זעלבסט זיין, ד. ה. מאן זאָלל ניכט יעדען וואונש אויף דער שטעללע, אונד בעפֿאָר מאן דעססען דעכטמעסיגקייט אָדער אונרעכטמעסיגקייט גענויא ערווָאָגען האט, בעפֿרירוגען, אויך נאך דעם ערלויבטען וואונשע ניכט מיט העפֿטיגער ליידענשאפֿט שטרעבען, יעדען ליסטערנען גראנקען אבער, זאָלל מאן גלייך בייא זיינעם ענטשטעהען אויס אללען קרעפֿטען צו אונ־טערדריקקען זוכען, יעדע גפֿאהר דער פֿערפֿיהרונג מיידען, אונד יעדער בעזען גלעגענהייט אויסווייכען; אויך זאָלל מאן זיך אום דאז אייגענטהום, דען רוהם אונד דיא פֿאָרצוגע אייגעם אנדערן ניכט בעקיממערן, זאָנדערן מיט זיינעם פֿערמעגען אויך צושטאנדע צו־פֿרידען זיין, אונד אייגעם יעדען דאז זיינינע גבען.

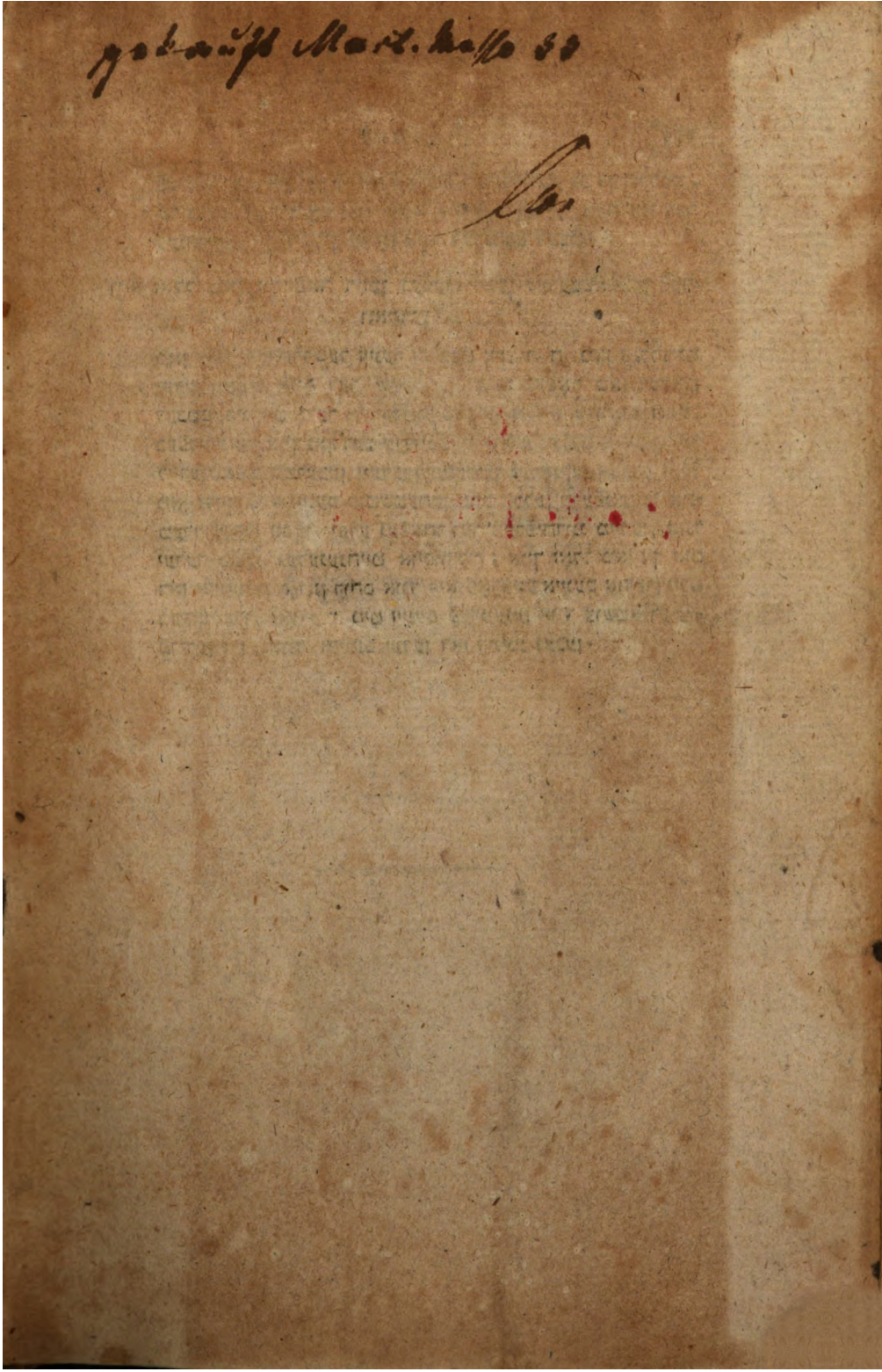

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain

Digitized by Google

Original from
HARVARD UNIVERSITY

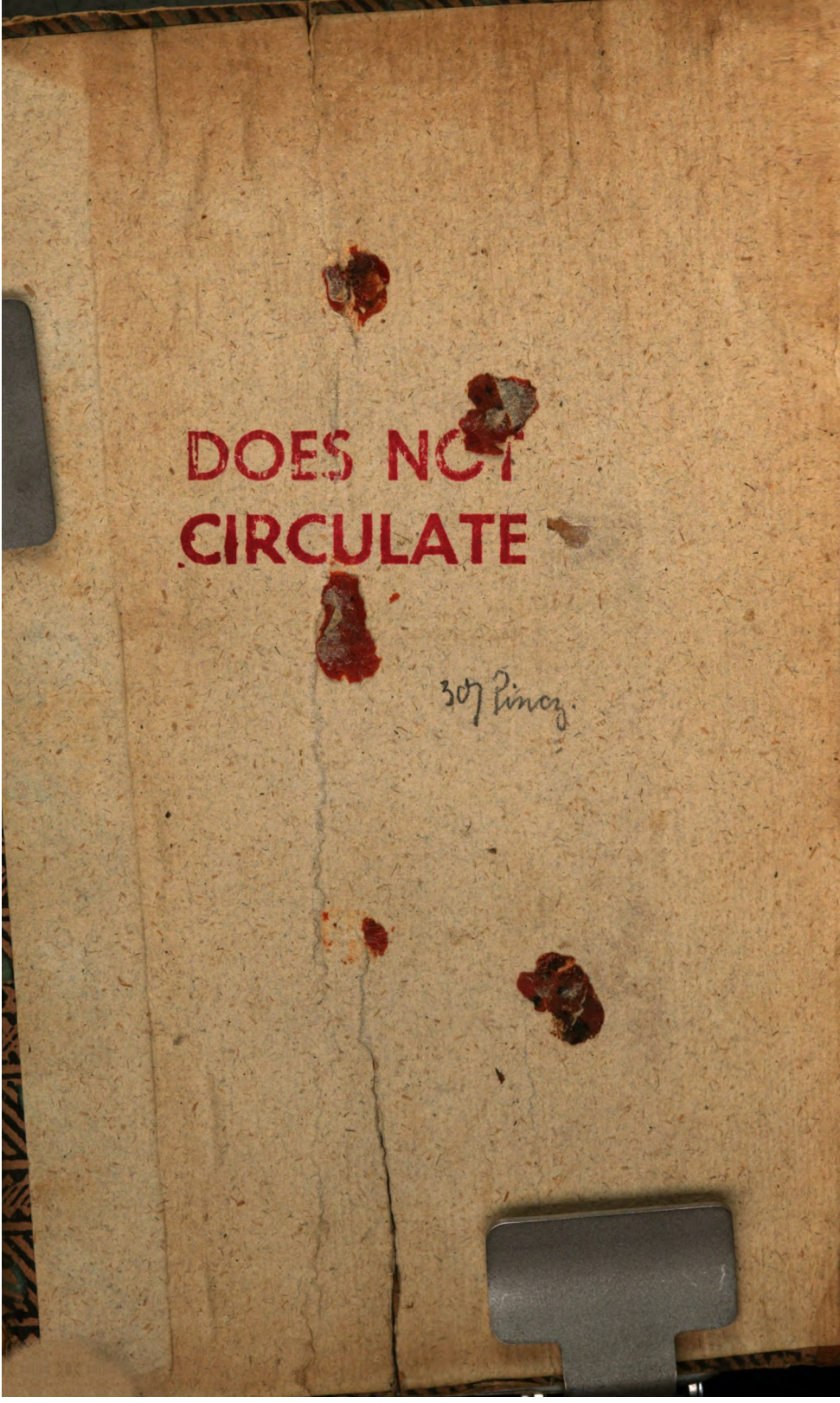

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain

Digitized by Google

Original from
HARVARD UNIVERSITY

HDI
HW 5KXO L

Generated through HathiTrust on 2026-11-19 21:26 GMT
https://hdl.handle.net/2027/hvd.hw5kx0 / Public Domain

Digitized by Google

Original from
HARVARD UNIVERSITY